

**T. C.
İSTANBUL GELİŞİM ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ**

**İşletme Anabilim Dalı
İşletme Bilim Dalı**

**BELEDİYELERİN YEŞİL EKONOMİ ÜZERİNDEKİ
ROLÜ: GAZZE ŞERİDİ ÖRNEĞİ**

Yüksek Lisans Tezi

Jehad S. M. ALJBOUR

**Danışman
Dr. Öğr. Üyesi Orhan ÖZAYDIN**

İstanbul – 2021

TEZ TANITIM FORMU

Yazar Adı Soyadı : Jehad S. M. ALJBOUR

Tezin Dili : Türkçe

Tezin Adı : Belediyelerin yeşil ekonomi üzerindeki rolü: Gazze şeridi örneği

Enstitü : İstanbul Gelişim Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü

Anabilim Dalı : İşletme

Tezin Türü : Yüksek Lisans

Tezin Tarihi : 29.06.2021

Sayfa Sayısı : 201

Tez : Dr. Öğr. Üyesi Orhan ÖZAYDIN

Danışmanları

Dizin Terimleri : Yeşil ekonomi, Belediyeler, Gazze Şeridi.

Türkçe Özet : Bu araştırmanın amacı, belediyelerin Gazze Şeridi'nde toplumda yeşil ekonominin gerçekleştirilmesine katkıda bulunmadaki rolünün düzeyini belirlemek, belediyelerin Gazze Şeridi'nde yeşil ekonominin gerçekleştirilmesine katkıda bulunmak üzere ekonomik, sosyal ve çevresel alanlardaki rol ve faaliyetlerini ortaya koymak ve belediyelerin Gazze Şeridi'nde yeşil ekonominin gerçekleştirilmesinde karşılaştığı en önemli engelleri tespit etmektir.

Dağıtım Listesi : 1. İstanbul Gelişim Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsüne
2. YÖK Ulusal Tez Merkezine

İmzası

Jehad S. M. ALJBOUR

**T. C.
İSTANBUL GELİŞİM ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ**

İşletme Anabilim Dalı

İşletme Bilim Dalı

**BELEDİYELERİN YEŞİL EKONOMİ ÜZERİNDEKİ
ROLÜ: GAZZE ŞERİDİ ÖRNEĞİ**

Yüksek Lisans Tezi

Jehad S. M. ALJBOUR

Danışman

Dr. Öğr. Üyesi Orhan ÖZAYDIN

İstanbul – 2021

BEYAN

Bu tezin hazırlanmasında bilimsel ahlak kurallarına uyulduğu, başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunulduğu, kullanılan verilerde herhangi tahrifat yapılmadığını, tezin herhangi bir kısmının bu üniversite veya başka bir üniversitedeki başka bir tez olarak sunulmadığını beyan ederim.

Jehad S. M. ALJBOUR

...../...../2021

İSTANBUL GELİŞİM ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Jehad S. M. ALJBOUR'ın Belediyelerin yeşil ekonomi üzerindeki rolü: Gazze şeridi örneği adlı tez çalışması, jürimiz tarafından İşletme anabilim dalı, İşletme bilim dalında YÜKSEK LİSANS tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan

İmza

Prof. Dr. Mustafa KÖKSAL

Üye

İmza

Dr. Öğr. Üyesi Orhan ÖZAYDIN
(Danışman)

Üye

İmza

Dr. Öğr. Üyesi Murat ÇEMBERC

ONAY

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

...../...../2021

İmzası

Prof. Dr. İzzet GÜMÜŞ

Enstitü Müdürü

ÖZET

Bu araştırmanın amacı, belediyelerin Gazze Şeridi'nde toplumda yeşil ekonominin gerçekleştirilmesine katkıda bulunmadaki rolünün düzeyini belirlemek, belediyelerin Gazze Şeridi'nde yeşil ekonominin gerçekleştirilmesine katkıda bulunmak üzere ekonomik, sosyal ve çevresel alanlardaki rol ve faaliyetlerini ortaya koymak ve belediyelerin Gazze Şeridi'nde yeşil ekonominin gerçekleştirilmesinde karşılaştığı en önemli engelleri tespit etmektir. Betimsel yaklaşımın benimsendiği bu çalışmada birinci örneklem grubu, Gazze Şeridi'ndeki beş büyükşehir belediyesinde müsteşar, müdür, müdür yardımcısı, daire başkanı, şube başkanı veya birim sorumlusu olarak görev yapan 246 personelden oluşmuştur. Birinci örneklem grubu üzerine uygulanmış olan araştırma aracı ankettir. Bu araştırma aracını desteklemek ve güçlendirmek için çalışmada, söz konusu belediyelerde müdür, müdür yardımcısı, şube başkanı daire başkanı veya birim sorumlusu olarak görev yapan 12 personelden oluşan ikinci örneklem grubu üzerine nitel yöntem uygulanmıştır. Bu grup üzerine uygulanmış olan araştırma aracı derinlemesine görüşmedir. Anket sonuçlarının yorumlanması ve belediyelerin yeşil ekonominin gerçekleştirilmesinde karşılaştıkları engellerin belirlenmesi için örneklem bireylerinden elde edilen veriler analiz edilmiş ve nitel desenler oluşturulmuştur.

Araştırmanın en önemli bulguları şu şekilde ifade edilebilmektedir:

1. Gazze Şeridi'ndeki belediyelerin yeşil ekonominin üç alanındaki uygulamalarının, belediye çalışanlarına göre yeşil ekonominin gerçekleştirilmesi için yeterli bulunmamaktadır.
2. Belediyelerin yeşil ekonomiyi gerçekleştirmek için ekonomik, Sosyal ve Çevresel alanlarda yerine getirdikleri faaliyet ve roller sınırlıdır
3. Örneklem bireyleriyle görüşme yoluyla elde edilen verilerin nitel analizine dayanarak, Belediyelerin Gazze Şeridi'nde yeşil ekonomiyi gerçekleştirmek için önünde birçok maddi ve beşerî engel vardır. Bunlardan: Maddi kaynakların kısıtlılığı ve belediyenin elindeki olanakların zayıflığı, Yeşil uygulamaları ve sürdürülebilir kalkınmayı destekleyen mevcut politika ve yasaların zayıflığı, Belediyelerin teşkilat yapıları içerisinde az sayıda çevre

alanında uzman varlığı ve İsrail'in Gazze Şeridi'ne 14 yıldır uyguladığı ablukadır.

Araştırmada sunulan en önemli öneriler şunlardır:

1. Çevreyi koruyan ve kalkınmayı sağlayan yeşil uygulamaları hayata geçirmek için, yeşil ekonomiye doğru geçişi destekleyecek politika ve yasalar geliştirilerek hükûmetten yerel kuruluşlara ve belediyelere destek verilmelidir.
2. Hükûmet, devlet kurumları ve yerel kuruluşlardan başlayarak vatandaşlara kadar, çevrenin korunması ve toplum bilinci ve kültürünün arttırılması gerekmektedir.
3. Bazı endüstri, şirket ve girişimlere, güneş enerjisi projeleri gibi üretim modellerinde çevresel ilkeleri benimsemeyi teşvik etmek için vergi teşvikleri sağlayacak mali politikalar geliştirilmelidir. Yatırımcılar üzerindeki vergiler düşürülerek, daha geniş kitleler güneş enerjisi alanına ve çevre dostu olarak sınıflandırılan diğer alanlara yatırım yapmaya teşvik edilmelidir.
4. Çeşitli bakanlıklar ile belediye gibi yerel kuruluşlar arasında tam koordinasyonun sağlanması ve aralarındaki ilişkileri güçlendirecek ve kalkınma ve yeşil ekonomiye doğru geçişi destekleyecek ortak planlar geliştirilmesi gerekmektedir.
5. Yeşil ekonomiyi ele almak için gerekli yeterlilik, deneyim ve olanaklara sahip devlet kurumları ve danışmanlık büroları kurulmalıdır.

Anahtar Kelimeler: Yeşil ekonomi, Belediyeler, Gazze Şeridi.

SUMMARY

The purpose of this research is to determine the level of the role of municipalities in contributing to the realization of a green economy in society in the Gaza Strip, to set forth the roles and activities of municipalities in the economic, social and environmental fields to contribute to the realization of the green economy in the Gaza Strip, and to find the most important obstacles with which the municipalities encounter. In this research, in which the descriptive approach was adopted, the first sample group consisted of 246 personnel who serve as undersecretary, director, deputy director, head of department, head of branch or section manager in five metropolitan municipalities in the Gaza Strip. The research tool applied on the first sample group consists of the questionnaire. In order to support and strengthen this research tool, the qualitative method has been applied on the second sample group consisting of 12 personnel working as director, deputy director, head of branch, head of department or section manager in the said municipalities. The research tool applied on this group is an in-depth interview. In order to interpret the questionnaire results and determine the obstacles with which municipalities encounter when they are realizing the green economy, the data obtained from individuals forming the subject of the sample have been analysed and qualitative patterns have been created.

The most important findings of the research can be expressed as follows:

1. The practices of the municipalities in the Gaza Strip in three areas of the green economy are not sufficient for the realization of a green economy according to municipality's employees.
2. Activities and roles fulfilled by municipalities in economic, social and environmental fields to realize green economy are limited.
3. Based on the qualitative analysis of the data obtained through interviews performed with individuals forming the subject of the sample, there are many financial and human obstacles for the municipalities to achieve the green economy in the Gaza Strip. These obstacles are shown in the following sentence: The limitation of financial resources in the municipality and insufficient facilities of the municipality, the weakness of the existing policies and laws that support green practices and sustainable development, the employment of a small number of environmental experts in the

organizational structures of the municipalities and the blockade has been imposed on the Gaza Strip for 14 years by Israel.

The most important recommendations presented in the research as follows:

1. In order to realize the green practices that protect the environment and ensure development, the government should support the local organizations and municipalities by developing policies and laws that will support the transition towards a green economy.
2. Starting from the government, state institutions and local organizations up to the citizens, it is necessary to protect the environment and increase the awareness and culture of society.
3. Fiscal policies should be developed to provide tax incentives for some industries, companies and enterprises to encourage them to adopt environmental principles in production models such as solar energy projects. By lowering taxes collected from investors, wider audiences should be encouraged to invest in solar energy and other areas classified as environmentally friendly.
4. It is necessary to ensure full coordination between various ministries and local organizations such as the municipalities and to develop joint plans that will strengthen the relations between them and support the transition towards development and green economy.
5. Government agencies and advisory offices with the necessary competence, experience and opportunities should be established in order to tackle the green economy.

Keywords: Green economy, Municipalities, Gaza Strip.

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	i
SUMMARY	iii
İÇİNDEKİLER	v
KISALTMALAR	vii
TABLolar LİSTESİ.....	viii
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	ix
EKLER LİSTESİ.....	x
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

ARAŞTIRMANIN GENEL ÇERÇEVESİ

1.1. Araştırmanın Problemi.....	5
1.2. Araştırmanın Amacı.....	7
1.3. Araştırmanın Önemi.....	7
1.4. Sınırlılıkları	7
1.5. Tanımlar	8
1.6. Hipotezler.....	8
1.7. Literatür Araştırması	10

İKİNCİ BÖLÜM

KURAMSAL ÇERÇEVE (YEŞİL EKONOMİ)

2.1. Yeşil Ekonomi (Kavramı ve Tarihçesi)	41
2.1.1. Yeşil ekonominin önemi	43
2.1.2. Yeşil ekonominin boyutları.....	45
2.1.3. Yeşil ekonominin göstergeleri	47
2.1.4. Yeşil Ekonomiye geçiş gerekçeleri.....	49
2.1.5. Yeşil ekonomiye geçiş gereksinimleri	52
2.1.6. Yeşil ekonomiye geçiş zorlukları.....	54
2.1.7. Yeşil ekonomi ile ilgili sektörler.....	58
2.2. Yeşil Ekonominin Sürdürülebilir Kalkınma ile İlişkisi	61
2.3. Yeşil Ekonomide Bazı Arap Ülkelerinin Başarılı Deneyimleri.....	63
2.4. Yeşil Ekonominin Filistin'deki Durumu ve Uygulanabilirliği	66
2.5. Yeşil Ekonominin Filistin'de ve Özellikle Gazze Şeridi'nde Uygulanması.....	70

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

KURAMSAL ÇERÇEVE (BELEDİYELER)

3.1. Yerel Yönetim ve Organları.....	72
3.1.1. Yerel yönetim.....	72
3.1.2. Yerel yönetim organları: kavram ve tarihçe	72
3.1.3. Yerel yönetim organlarının görevleri ve yetkileri	74
3.1.4. Filistin'de yerel yönetim organlarının sınıflandırılması	75
3.1.5. Gazze Şeridi'nde yerel yönetim organları	75
3.1.6. Ortak hizmet meclisleri.....	75
3.1.7. Yerel yönetimde belediyelerin amaçları	76

3.2. Gazze Şeridi'nde Belediyelerin Yeşil Ekonomideki Rolü.....	77
3.2.1. Belediyelerin katkıda bulunduğu kalkınma alanları	78
3.2.1.1. Kentsel ve kırsal kalkınmaya katkı sağlamak (Ekonomik Boyut)	78
3.2.1.2. Sosyal kalkınmaya katkı sağlamak (Sosyal Boyut)	83
3.2.1.3. Doğal kaynakların sürdürülebilir yönetimine katkı sağlamak (Çevresel Boyut) 86	
3.3. Belediyelerin Yeşil Ekonomiye Ulaşmada Karşılaştıkları Engel ve Zorluklar ..	93
3.4. Yeşil Ekonomiye Desteklemede Arap ve Uluslararası Belediyelerin Başarılı Deneyim ve Örnekleri	96

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

ARAŞTIRMA YÖNTEMİ VE SONUÇLAR

4.1. Araştırmanın Yöntemi.....	100
4.1.1. Birinci araştırma yöntemi “Anket”	100
4.1.2. İkinci araştırma yöntemi “Görüşme”	101
4.2. Araştırmanın Yaklaşımı	102
4.3. Veri Toplama Tekniği	103
4.4. Bulgular.....	105
4.4.1. Demografik bulgular	106
4.4.2. Sorulara ilişkin sonuçlar ve yorumlanması.....	108

BEŞİNCİ BÖLÜM

SONUÇLAR VE ÖNERİLER

5.1. Sonuçlar	132
5.2. Öneriler	134
KAYNAKÇA	136
EKLER	147
ÖZGEÇMİŞ	185

KISALTMALAR

- ABD** : Amerika Birleşik Devletleri.
- BAE** : Birleşik Arap Emirlikleri.
- CSD** : Birleşmiş Milletler Sürdürülebilir Kalkınma Komisyonu (The United Nations Commission on Sustainable Development).
- ESCWA** : Birleşmiş Milletler Batı Asya Ekonomik ve Sosyal Komisyonu (United Nations Economic and Social Commission for Western Asia).
- GSYİH** : Gayri safi yurt içi hasıla.
- IDA** : Uluslararası Kalkınma Derneği (The International Development Association).
- ILO** : Uluslararası Çalışma Örgütü (International Labour Organization).
- İBB** : İstanbul Büyükşehir Belediyesi.
- JICA** : Ortak hizmet meclisleri (Japan International Cooperation Agency)
- MEnA** : Filistin Çevre Kalite Kurumu (Environment Quality Authority-Ministry of Environment Affairs- Palestine).
- PalTrade** : Filistin Ticaret Merkezi (The Palestine Trade Center).
- PCBS** : Filistin Merkez İstatistik Bürosu (Palestinian Central Bureau of Statistics).
- SAACB** : Filistin Denetim ve İdari Kontrol Bürosu (State Audit and Administrative Control Bureau- Palestine).
- UNCSD** : Birleşmiş Milletler Sürdürülebilir Kalkınma Konferansı (United Nations Conference on Sustainable Development).
- UNDP** : Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (United Nations Development Program).
- UNEP** : Birleşmiş Milletler Çevre Programı (United Nations Environment Programme).
- UNRWA** : Birleşmiş Milletler Yardım ve Çalışma Ajansı (The United Nations Relief and Works Agency for Palestine).

TABLolar LİSTESİ

Tablo 1. Araştırmaya Katılanların Demografik Özellikleri	106
Tablo 2. Gazze Şeridi'ndeki Belediyelerin Yeşil Ekonominin Gerçekleştirilmesinde Ekonomik, Sosyal ve Çevresel Boyutların Rolü.....	108
Tablo 3. Gazze Şeridi'ndeki belediyelerin yeşil ekonominin gerçekleştirilmesindeki katkılarına dair verdikleri cevaplar ortalaması.....	111
Tablo 4. Katılımcıların Ekonomik Kalkınma Hakkında Verdikleri Cevapların Dağılımı	117
Tablo 5. Katılımcıların Sosyal Adalet Hakkında Verdikleri Cevapların Dağılımı	120
Tablo 6. Katılımcıların Çevresel Sürdürülebilirlik Hakkında Verdikleri Cevapların Dağılım	124
Tablo 7. Ekonomik, Sosyal ve Çevresel Boyutların Birbirleriyle Olan Korelasyonu	127

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1. Yeşil ekonomiye geçiş ışığında sürdürülebilir kalkınmanın boyutları.....	47
Şekil 2. Doğrusal ekonomi	52
Şekil 3. Döngüsel ekonomi.....	52
Şekil 4. Enerji kaynakları çeşitleri.....	58
Şekil 5. Sürdürülebilir kalkınmayı sağlamak için yeşil ekonomi teknikleri.....	63
Şekil 6. 2020 yılı ortası itibarıyla dünyada tahmini Filistin nüfusunun ikamet yerine göre dağılımı.....	67
Şekil 7. Filistin’de toplam iş gücüne katılan 15 yaş ve üstü kişiler arasında bölgelere göre işsizlik oranı (2015-2019)	68
Şekil 8. Filistin’de 15 yaş ve üstü bireylerde okuma yazma bilmeme oranının cinsiyete göre dağılımı (2000-2019).....	69

EKLER LİSTESİ

EK-A. Mann-Whitney Testler	147
EK-B. Belediyelerdeki Katılımcıların Ekonomik, Sosyal Ve Çevresel Boyutları Hakkında Verdiği Cevapların Dağılımı	152
EK-C. Araştırmanın Yöntemi (Süreci)	173
EK-D Araştırmacının Görevini Kolaylaştırma.....	183
EK-E. Gazze Şeridi'ndeki Büyük Belediyelerde İşçiler Sayısı	184

GİRİŞ

Dünya son dönemde, ekonomik ve sosyal kalkınma sürecinde hızlı bir gelişmeye tanık olmuştur. Ülkeler, kalkınma ve büyümeye ayak uydurmak için mevcut tüm kaynak ve potansiyelleri kullanmaya istekli olup, birçok ekonomik başarıyı elde etmek ve hedeflere ulaşmak için ekonomik projeler oluşturmak için azami gayretle çalışmaktadır. Buradan hareketle, ekonomik kalkınmadaki hızlanmanın neticeleri ve birçok kriz ve risk ortaya çıkmıştır. Sanayide sanayi atıklarına yol açan hammaddelere ihtiyaç duyulduğundan, atık ve çevre sorunları olmaksızın endüstriyel veya tarımsal gelişme gerçekleşmeyecektir (Bader, 2020). Büyüme sürecine paralel olarak ortaya çıkan, ekosisteme zarar veren ve onun dengesizliğine neden olan çevresel zorluk ve sorunlar, küresel ısınmadan ve bunun, sıcaklık artışı, kuraklık, çölleşme ve organizmaların biyoçeşitliliği üzerinde olumsuz etkilere yol açan iklim değişiklikleri üzerindeki ciddi sonuçlarından ibarettir (Eliyan, 2017). 2017 yılında yayınlanan “Kirlilikten Arınmış Bir Gezegene Doğru” başlıklı Birleşmiş Milletler Çevre Raporu, iç ve dış hava kirliliği sorunundan kaynaklanan yıllık ölüm sayısının 6,5 milyon kişi olduğunu ve her 10 kişiden 9’unun Dünya Sağlık Örgütü hava kalitesi rehberlerinde yer alan kirlilik güvenli sınır değerini aşan kirli dış hava soluduğunu göstermektedir (Birleşmiş Milletler Çevre Programı “UNEP”, 2017). Buradan hareketle ülke ve uluslararası örgütler, ekonomik kalkınma sürecinin çevre aleyhine olmaması ve ekosistem ve insan sağlığını olumsuz etkilememesi gerektiği konusunda uyarıda bulunarak, çevreyi korumak ve çevre bilincini yaymak için azami gayretlerini göstermeye başlamıştır. Bu ilgi olgunlaşmaya başlamış ve 1972 yılında “Stockholm Bildirisi” adı altında çevreye ilişkin ilk uluslararası bildirinin yayınlandığı İnsan Çevresi Konferansı’nda küresel çevre sorunlarına ilk kez dikkat çekilmiştir. Bildiriyi takiben Birleşmiş Milletler Genel Kurulu’nun 2997 sayılı kararı uyarınca, çevre sorunlarına yardımcı olmak üzere Birleşmiş Milletler’e bağlı olarak UNEP oluşturulmuştur (Kayhan, 2013). Ocak 2009’da Birleşmiş Milletler Genel Kurulu, 2012 yılında Rio de Janeiro’da “Yeşil Ekonomi” ana başlığı altında Rio+20 Konferansı olarak bilinen Birleşmiş Milletler Sürdürülebilir Kalkınma Konferansı’nın düzenlenmesine karar vermiştir (UNEP, 2009). Yeşil ekonomi, sosyal eşitliği ve toplumsal refahı arttıran ve aynı zamanda çevresel riskleri ve ekolojik kısıtlıkları önemli ölçüde azaltan bir ekonomidir (UNEP, 2011). Yeşil ekonomiye ulaşmak için, çevre bilincini yaymak ve bireyleri çevrenin önemi ve çevrede doğal kaynakların kötüye

kullanılması nedeniyle beklenen tehlikeler konusunda bilinçlendirmek amacıyla her düzeyde çalışmamız gerekmektedir. Davranışlar, tutumlar ve üretim-tüketim kalıplarında gerekli değişiklikleri meydana getirmek için yeşil ekonomiye geçiş sürecini hızlandırmamız ve kalkınmanın çevresel, sosyal ve ekonomik boyutlarını doğru şekilde ele almamız gerekmektedir. Bunu başarmak için, yeşil kalkınma stratejilerini belirlemek gereklidir. Bunlar; rekabetçi bir bilgi ekonomisi, yaşam kalitesi, sürdürülebilir çevre, sosyal gelişme, doğal kaynakların değeri, yeşil yaşam, temiz enerji ve kaynakların optimum kullanımının yanı sıra, önerilen programları ve ana faaliyetleri belirlemek ve bunları önceliğe göre uygulamaktır. Bütün bunlar, yeşil kalkınmayı başarmak ve yeşil ekonomiye doğru geçiş yapmak için toplumdaki tüm yerel kurumların sorumluluğundadır. En büyük rol, herhangi bir toplum dokusunun oluşmasında temel yapı oldukları için belediyelere düşmektedir (“Al-Jazeera”, 2019). Yeşil ekonomi, Rio de Janeiro’da “Birleşmiş Milletler Çevre ve Kalkınma Konferansı” adı altında düzenlenen Dünya Zirvesi’nde kabul edilmiştir. Dünya Zirvesi’nde, çevre kirliliğini durdurmak için her alanda çalışması gereken hükûmetler, kalkınma ajansları, Birleşmiş Milletler ajansları ve sivil toplum kuruluşları için 21. yüzyıl gündemi “Gündem 21” belirlenmiştir. Bir eylem platformunu temsil eden bu zirve, hükûmetleri, arazi kaynaklarının sürdürülebilir kullanımını teşvik etmek ve tarımsal arazi yönetimini iyileştirmek için yasa, talimat ve düzenlemelerin olması zorunluluğuna yönlendirmiştir (Abu-Oda, 2019). Belediye, herhangi bir yerel toplumun oluşmasında temel direk olarak kabul edilmektedir. Zira belediye, arazi kullanımı için mekânsal planlama programları ve ayrıntılı yapısal planlar hazırlayarak ve farklı sektör ve faaliyetleri arazilere dağıtarak, etki alanları ve yetki sınırları dâhilinde çeşitli ekonomik ve sosyal sektör ve faaliyetlerin biçim ve türlerini belirlemektedir (Asar, 2015). Çevre sorunları, ekonomik ve teknolojik büyüme ve ilerlemeyi durdurmakla değil, birey ve toplumlar arasında çevre bilincini yayılması suretiyle ortadan kaldırılıp çözülebilmektedir. Bunu gerçekleştirmek için, bireye ve toplumlara, çevre sistemlerinin bileşen ve sorunlarını tanımalarını ve çevrenin bileşenleri ile etkileşimde ve kaynaklarının korunmasında olumlu değer ve davranışlar geliştirmelerini sağlayan yeterli miktarda çevresel bilgi sağlamak gereklidir (Bader, 2020). 2012 Rio+20 Konferansı, yeşil ekonomiye geçişin sağlanabilmesi adına, iş gücünü yeşil ekonomiye geçiş yapabilmesi için hazırlayacak ve rehberlik edecek eğitim programlarına ihtiyaç duyulduğunu vurgulamıştır (UNEP, 2014). Kalkınmanın gerçekleştirilmesinde ve yeşil ekonominin desteklenmesinde devletin en ideal ortağı

olarak belediyenin sürdürülebilir yerel kalkınmayı gerçekleştirmedeki rolü, devletin genel politikasını uygulamada güvenilebilecek en önemli kurum ve idare olduğunu göstermektedir (Bin-Mahdi, 2019). Bu rol, belediyelerin üç alanda etkin çalışması ile gerçekleşmektedir. Bu üç alan da şunlardır: Çevresel alan (enerji kaynaklarının verimli kullanımı, hava temizliğinin korunması, toprak verimliliği, tatlı su kullanımında tasarruf, yeşil binalar, ulaşım araçları, atıkların geri dönüşümü vb.); ekonomik alan (yeşil mağazalar, yeşil bankalar, yaratıcılık ve geliştirmeye destek, teknoloji kullanımı, iş büyümesini teşvik etme, eğitim ve öğretim, mallara odaklanma, ticaret akışlarını iyileştirme, küçük projelere önem verme vb.) ve sosyal alan (becerilerin geliştirilmesi ve kapasitelerin artırılması, yoksul çiftçiler için çevresel bozulma düzeyini azaltarak yoksulları destekleme, sosyal koruma, doğal kaynaklara eşit erişim, çiftçileri ve kırsal kadınları güçlendirme vb.) (Hanfar, 2014).

Gazze Şeridi; İsrail'in uyguladığı sıkı abluka, hava, deniz ve kara saldırılarının devam etmesi, aşırı güç kullanımı ve bunun sonucunda elektrik ve su gibi temel hizmetlerin ve altyapının tahrip olması başta olmak üzere çeşitli biçimlerdeki insan hakları ihlalleri neticesinde insani koşullarda önemli bir bozulmaya tanık olmuştur. Bunun yanı sıra adaletin yokluğu ve Filistinlilerin kendi kaderini tayin hakkından mahrum bırakılması, krizlerin sağlık, eğitim ve çalışma durumu ve işsizlik sorunu üzerindeki etkisinin daha şiddetli olmasına neden olmuştur (Al-Mezan Center, 2018).

Gazze Şeridi'nde özellikle nüfusun ve su kaynaklarına olan talebin artması ışığında genel olarak bir çevre felaketi ve özellikle bir su felaketi yaşanmaktadır. Gazze Şeridi'nde halk tarafından kullanılan suyun %95'ten fazlası yer altı su kaynaklıdır (Efron, 2018). Asar (2015) çalışmasında, mevcut kaynaklardan yararlanma ve kaynak verimliliği bakımından örgütsel ve idari zayıflıkların olduğu, belediyelerin elindeki maddi ve beşerî kaynakların sınırlı olduğu ve bu durumun sürdürülebilir yerel kalkınmanın gerçekleşmesi önünde bir engel teşkil ettiği kanıtlanmıştır. Ayrıca, Filistin'in mevcut durumuna uyacak ve genel olarak Filistin ve özellikle Gazze Şeridi'ndeki ekonomik, sosyal ve çevresel koşulları hesaba katacak şekilde Yerel Yönetim Kanunu'nun geliştirilmesine ihtiyaç vardır.

Araştırmacı, incelenen önceki çalışmaların çoğunun, kalkınmanın belirli yön ve alanlarını araştırdığı, belediyelerin yeşil ekonomiyi desteklemedeki rolünü incelemeyeceği ve belediyeleri Filistin'de ve özellikle Gazze Şeridi'nde yeşil ekonomi

konseptiyle ilişkilendirmediği düşüncesindedir. Böylelikle araştırma boşluğu ve araştırmanın problemi ortaya çıkmış bulunmaktadır.

BİRİNCİ BÖLÜM

ARAŞTIRMANIN GENEL ÇERÇEVESİ

1.1. Araştırmanın Problemi

Gazze Şeridi'nde etkin yerel yönetim organlarının başında yer alan belediyeler, vatandaşlara, çevreye ve kalkınmaya karşı ciddi görev ve sorumluluklar üstlenmektedir. Gazze Şeridi'nde belediyeler, Gazze Şeridi'ndeki koşul ve durumlar nedeniyle bir dizi ötekileştirmeye maruz kalmıştır. Gazze Şeridi'nde birbirini izleyen savaşlar, kapatma ve kuşatma politikaları ve Gazze Şeridi'nin sınırlarında ve hava sahasında işgalin saldırganlık uygulamaları, Gazze Şeridi'nde kötü çevresel, ekonomik ve sosyal koşullara yol açmış ve belediyelerin, çevre koşullarını, ekonomiyi ve vatandaşların sosyal yönlerini iyileştirmek için üstüne düşen görev ve çalışmalarını yerine getirmelerinde büyük zorluklar yaratmıştır. Yerel Yönetim Bakanlığı'nın kurulmasına ve Gazze Şeridi ve Batı Şeria'daki tüm belediyelerin Bakanlığa tabi tutulmasına ilişkin Oslo Anlaşması'ndan sonra 1997 yılında Filistin Ulusal Yönetimi tarafından çıkarılan 1 sayılı kanun, belediyelerin çalışmasını net bir şekilde düzenlemiş ve belediyelerin rollerini, yapılarını, programlarını, görevlerini, sorumluluklarını ve yetkilerini tanımlamıştır.

Yeşil ekonominin çevre ve kalkınma ile ilgilendiği, kaynakları koruduğu, tüm yönleriyle kalkınmayı sağladığı ve sınırlı kaynakları ve işgal uygulamaları nedeniyle Gazze Şeridi'nin çok ihtiyaç duyduğu kalkınmanın üç alanına (ekonomik, sosyal ve çevresel) odaklandığı gerekçesiyle, Gazze Şeridi'nde yeşil ekonomiye ulaşmak için gayret göstermek acil bir zorunluluk hâline gelmiştir. Belediyelerin daha önce belirtilen büyük rolü nedeniyle, Filistinli vatandaşın onurlu bir yaşamı için yeşil ekonomiyi sağlayacak uygulama ve faaliyetlerde bulunmak belediyelerin sorumluluğundadır.

Yukarıdakilere binaen, belediyelerin program ve faaliyetlerinin toplum üzerindeki önemi ve yeşil ekonomi ve belediyeler konusunda yapılan yerel çalışmaların azlığı göz önünde bulundurularak ve belediyelerin mevcut durumu, önemli ve etkili rolleri ve topluma karşı sorumluluk anlayışının incelenmesine dayanarak, bu araştırma yeşil ekonomiye yönelik büyük küresel eğilim çerçevesinde yapılmıştır. Yeşil ekonomiye yönelik küresel eğilim, araştırmacıyı, belediyelerin ekonomik, sosyal ve çevresel olmak üzere yeşil ekonominin üç alanındaki

çalışmalarını ve yeşil ekonominin gerçekleştirilmesinde karşılaştıkları en önemli engelleri inceleyerek, yeşil ekonominin önemi ve belediyelerin yeşil ekonominin gerçekleştirilmesinde rolünü incelemeye sevk etmiştir. Dolayısıyla belediyelerin rolü araştırılmaya ve incelenmeye gerekli görülmüştür.

“Belediyelerin ekonomik, sosyal ve çevresel uygulamaları Gazze Şeridi’nde yeşil ekonominin gerçekleştirilmesine katkıda bulunmakta mıdır? Belediyelerin Gazze Şeridi’nde yeşil ekonominin gerçekleştirilmesindeki rolünü yerine getirmelerinin önündeki en önemli engeller nelerdir?”

Bu ana problem doğrultusunda aşağıdaki alt problemler belirlenmiştir:

- 1- Belediyeler yeşil ekonominin gerçekleştirilmesine katkıda bulunmadaki rolünü ne ölçüde yerine getirmektedir?
- 2- Yeşil ekonominin gerçekleştirilmesi için belediyelerin ekonomik alandaki rolü nedir?
- 3- Yeşil ekonominin gerçekleştirilmesi için belediyelerin sosyal alandaki rolü nedir?
- 4- Yeşil ekonominin gerçekleştirilmesi için belediyelerin çevresel alandaki rolü nedir?
- 5- Gazze Şeridi’nde yeşil ekonominin gerçekleştirilmesinde belediyelerin karşılaştıkları engeller nelerdir?

Bilhassa Gazze Şeridi’nde, belediyelerin yeşil ekonominin gerçekleştirilmesine katkıları ve bu konuda karşılaştıkları engel ve zorluklar konusuna ilişkin daha önceden yapılan literatür araştırmalarının mevcut olmadığı düşünüldüğünde araştırmanın önemi ortaya çıkmaktadır. Araştırmanın önemi ayrıca; yeşil ekonominin, kaynak kıtlığı, potansiyel zayıflığı ve yüksek kirlilik seviyeleri nedeniyle başta Gazze Şeridi olmak üzere dünyanın her yerindeki vatandaşlar için sağlıklı ve güvenli bir çevreye doğru küresel bir eğilim hâline gelmesi ve belediyelerin, insani kalkınma yönlerinin iyileştirilmesinde büyük rol oynayan yerel yürütme organı olması gerçeğinden kaynaklanmaktadır.

1.2. Araştırmanın Amacı

Yukarıda belirtilenlere dayanarak, belediyelerin yeşil ekonomiye geçişte ve sürdürülebilir kalkınmanın sağlanmasındaki katkılarının incelenmesi gereklidir. Buna göre araştırmanın amacı, belediyelerin Gazze Şeridi'nde toplumda yeşil ekonominin gerçekleştirilmesine katkıda bulunmadaki rolünü ne ölçüde yerine getirdiklerini belirlemek, belediyelerin Gazze Şeridi'nde yeşil ekonominin gerçekleştirilmesine katkıda bulunmak üzere ekonomik, sosyal ve çevresel alanlarda rol ve faaliyetlerini ortaya koymak ve belediyelerin Gazze Şeridi'nde yeşil ekonominin gerçekleştirilmesinde karşılaştığı en önemli engelleri tespit etmektir.

1.3. Araştırmanın Önemi

Araştırmanın önemi şu şekilde ifade edilebilmektedir:

- 1- Gazze Şeridi'nde belediyelerin program ve faaliyetlerine yeşil ekonomi kavramının dâhil edilmesi.
- 2- Belediyelerin sağlanmasına katkıda bulunduğu yeşil ekonomi alanlarının desteklenmesi.
- 3- Çeşitli uygulamalarını yeşil ekonominin hedefleri ile ilişkilendirerek ve yeşil ekonominin gerçekleştirilmesini destekleyerek, belediyelerin yeşil ekonominin üç alanındaki çalışmalarını geliştirmek.
- 4- Araştırma, yerel yönetim organlarındaki karar vericilerin, belediyelerin yeşil ekonominin gerçekleştirilmesindeki önemini ve belediyelerin imkân ve programlarını geliştirme zorunluluğunu bilmelerini sağlayarak, belediyelere yeşil ekonomiyi gerçekleştirmede yardımcı olacaktır.
- 5- Araştırmacı, belediyeler ve çalışmaları ile ilişkisi olan ve yeşil ekonomiye ilgi duyan herkesin bulgu ve önerilerden yararlanmasını öngörmektedir.

1.4. Sınırlılıkları

Bu araştırma aşağıdaki sınırlılıklara göre yapılmıştır:

1. İnsan sınırlılığı: Araştırmanın örneklemini, Gazze Şeridi'nin büyükşehir belediyelerinde üst düzey idari görev yapan 246 personel (müsteşar, müdür, müdür yardımcısı, daire başkanı veya şube başkanı) ile sınırlıdır.

2. Mekân sınırlılığı: Araştırma, “Gazze, Han Yunus, Cebalya, Deyr El-Balah ve Rafah” olmak üzere Gazze Şeridi’nin beş büyükşehir belediyesi ile sınırlıdır.
3. Zaman sınırlılığı: Araştırma, süre olarak 2020-2021 eğitim öğretim yılının ilk dönemi ile sınırlıdır.

1.5. Tanımlar

Bu araştırmada kullanılan terimler aşağıda tanımlanmıştır.

Belediye: Büyükçe yerleşim merkezlerinde temizlik, aydınlatma, su, doğal gaz, yol sağlama, satış yerlerini denetleme gibi kamu hizmetlerine bakan ve tüzel kişiliği olan yerel örgüttür (“Laf Sözlük”, 2012).

Yeşil Ekonomi: (UNEP) tarafından yapılan tanıma göre yeşil ekonomi, sosyal eşitliği ve toplumsal refahı arttıran ve aynı zamanda çevresel riskleri ve ekolojik kısıtlılıkları önemli ölçüde azaltan bir ekonomidir (Özen ve et., 2015, s.86). El-Tavil (2017) ise şöyle tanımlamıştır: “İnsan refahını ve sosyal eşitliği iyileştiren ve aynı zamanda çevresel riskleri önemli ölçüde azaltan bir ekonomidir.”

Gazze Şeridi İlleri: 356 kilometrekarelik bir yüzölçümüne sahip, kıyı ovasının bir parçası olarak tanımlanmaktadır. Filistin Yönetimi’nin kurulmasıyla Gazze Şeridi, idari olarak, Gazze, Kuzey Gazze, El-Vusta, Han Yunus ve Rafah olmak üzere beş ile ayrılmıştır (Planlama ve Uluslararası İşbirliği Bakanlığı, 1997, s.14).

Rol: bir davranış modeli, yani bir kişinin gerçekleştirdiği eylemler (Amar, 2009).

“Yerel Belediyelerin Gazze Şeridi’nde Yeşil Ekonomiye Verdiği Desteğin Derecesi”nin işevuruk tanımı: Araştırmacı bunu, belediyenin toplumda yeşil ekonomiyi desteklemek üzere “ekonomik kalkınma, sosyal adalet ve çevresel sürdürülebilirlik” alanlarında yürüttüğü tüm görev, faaliyet ve eylemler olarak tanımlamaktadır.

1.6. Hipotezler

Gazze Şeridi, kilometrekare başına 5.453 kişilik nüfus yoğunluğu ile dünyanın en yoğun nüfuslu bölgelerinden biridir. Bu yüksek nüfus yoğunluğunun yanı sıra abluka varlığı ve kaynak yetersizliği nedeniyle çeşitli düzeylerde birçok sorun ortaya çıkabilmektedir (Filistin Merkez İstatistik Bürosu “PCBS”, 2019).

Al-Mezan Center (2018) raporunda, Gazze Şeridi'nde yaşanan en önemli sosyal, kültürel ve ekonomik sorunlara değinilmiştir. Rapora göre bu sorunların en önemlileri; sağlık hizmetleri krizi, ilaç kıtlığı, sosyal güvenlik krizi, sosyal hizmet sağlayıcılara verilen tahsisatın 2015 yılında %50 azalması ve hem inşaat malzemelerinin girişine getirilen kısıtlamalar hem de İsrail'in Filistinli vatandaşların evlerini bombalamaya devam etmesi nedeniyle yaşanan konut krizidir.

Birleşmiş Milletler Yardım ve Çalışma Ajansı "UNRWA" (2020) raporunda, Gazze Şeridi'ndeki işsizlik oranının dünyadaki en yüksek oranlar arasında olduğu, 2018 yılında yoksulluk oranının yaklaşık %56'ya ulaştığı ve Gazze Şeridi'ndeki Filistin halkının yaşadığı ekonomik kayıpların İsrail işgali, abluka, kapatma ve Gazze Şeridi'ne getirilen kısıtlamalardan kaynaklandığı belirtilmiştir.

Gazze Şeridi'nde çevre, sınırlı kaynakların tükenmesi ve çevre unsurlarının ciddi şekilde kirlenmesi nedeniyle çok büyük zorluklarla karşı karşıyadır. Çevre Kalite Kurumu'nun Gazze Şeridi illerinin kıyı su kalitesi üzerinde yaptığı testler, kirlilik oranının yaklaşık %73'lük bir oranla çok yüksek olduğunu göstermiştir. Bunun nedeni, 110 bin metreküpten fazla atık suyun denize boşaltılmasına sebep olan elektriğin sürekli kesilmesidir (Filistin Çevre Kalite Kurumu "MenA", 2017). Bunun yanı sıra Gazze Şeridi'nde üretilen ve miktarı yılda 716 ton olarak tahmin edilen katı atıklar, Gazze Şeridi'nde atık toplama ve geri dönüştürme olanaklarının zayıf olması nedeniyle çevre üzerinde büyük bir krize sebep olmaktadır (PCBS, 2015)

Yukarıdakilere dayanarak ve Gazze Şeridi'ndeki kötü ekonomik, sosyal ve çevresel koşullar nedeniyle, bu araştırma aşağıdaki Hipotezlere dayanmaktadır:

- 1- Gazze Şeridi'nde belediyeler, yeşil ekonominin gerçekleştirilmesinde sınırlı bir rol oynamaktadır.
- 2- Belediyelerin yeşil ekonomiyi gerçekleştirmek için ekonomik, sosyal ve çevresel alanlarda yerine getirdikleri faaliyet ve roller sınırlıdır.
- 3- Belediyelerin Gazze Şeridi'nde yeşil ekonomiyi gerçekleştirmek için önünde birçok maddi ve beşerî engel vardır.

1.7. Literatür Araştırması

Yeşil ekonomi ve Belediyeler ve sürdürülebilir kalkınma konusunu ele alan birçok çalışma bulunmaktadır. Bunlar konunun bazı ana eksenlerinde benzerlik gösterirken, diğer eksenlerde çalışma türüne göre farklılık gösterip uzmanlaşmıştır.

(Bader, 2020), Yeşil Ekonomi Kültürünün Teşvik Edilmesinde Gazze Valiliklerindeki UNRWA Okul Müdürlerinin Rolünü Geliştirmek İçin Önerilen Bir Senaryo. Bu çalışmada, Gazze illerindeki UNRWA okul müdürlerinin yeşil ekonomiyi güçlendirmedeki rolünün ölçülmesi ve yeni bir küresel eğilim olarak yeşil ekonominin önemi nedeniyle bu rolü güçlendirmek için bir önerinin sunulması amaçlanmıştır. Bu öneri aynı zamanda, öğrenenlere, yeşil ekonomi kavramı ve önemi ve aynı zamanda Gazze illerindeki toplumun, çevre kirliliğinin yüksek seviyeleri nedeniyle bireyler arasında çevre bilincini artırmak için yoğun çaba sarf etmeye olan büyük ihtiyacı hakkında bir bilgi temeli sağlayacaktır. Betimsel yöntemin kullanıldığı bu çalışmada araştırmacı, Gazze illerindeki UNRWA okullarından 725 öğretmenden oluşan araştırma örneğine bir anket çalışması uygulamıştır. Çalışmada, Gazze illerindeki UNRWA okul müdürlerinin yeşil ekonomiyi güçlendirme rolünü yerine getirme derecesinin %73,21'lik bir orana sahip olduğu ve bu hususun yüksek bir memnuniyet oranını elde ettiği sonucuna varılmıştır. Yeşil ekonomi kültürünün güçlendirilmesinde cinsiyet değişkeni bakımından erkek öğretmenler lehine farklılıklar saptanmıştır. Doğu Gazze eğitim bölgesi öğretmenleri ile Kuzey Gazze, Doğu Han Yunus ve Kuzey Rafah eğitim bölgeleri öğretmenleri arasında, Kuzey Gazze, Doğu Han Yunus ve Kuzey Rafah eğitim bölgeleri öğretmenleri lehine farklılıklar bulunmuştur. Çalışmada, ilgili idarenin, yeşil ekonomi üzerine araştırma ve çalışmalar yürütmek için komiteler oluşturması ve okul kütüphanelerini çevre ile ilgili kitap, süreli yayın ve broşürlerle zenginleştirmek için bilgi merkezleriyle bir ilişki ağı kurması gerektiği önerilmiştir.

Turvey (2014), Kentsel Belediyelerdeki Yeşil Ekonomi ve Kalkınma adlı çalışmasında şunları söylemiştir: Birkaç Kanada yerel yönetimi, ekonomik büyümeyi ve toplumsal sürdürülebilirliği güçlendirmek için ekonomik kalkınma stratejileri ve eylem planları geliştirmiştir. Bu çalışmanın yürütülmesine sevk eden husus, belediyeler ve yerel kurumlar tarafından yeşil ekonominin ve kalkınmanın öncelikleri ve stratejilerinin nasıl değerlendirildiğine dair bilgi eksikliğidir. Çalışmada, yeşil ekonomi, sürdürülebilirlik ve yerel kalkınma stratejileri arasındaki ilişkinin anlaşılması ve ekonomik büyümeye katkıda bulunma mekanizmasının incelenmesi

amaçlanmıştır. Çalışmada, Ontario eyaletinin Orillia ve North Bay şehirlerindeki yeşil ekonomi ve ekonomik kalkınma ele alınmıştır. Veri toplama aracı olarak anketin kullanıldığı bu çalışmada, atık yönetimi ve ulaşım verimliliğinin Orillia Belediyesi'nde %71-72 oranında, North Bay Belediyesi'nde ise %100 oranında iyileştirilmesi gerektiği ve North Bay Belediyesi'nin 4,0 ortalamalı enerji ve kaynak verimliliğini bir yeşil ekonomi önceliği olarak kabul ettiği sonucuna ulaşılmıştır. Çalışmada, yeşil ekonominin toplumlarda kalkınmanın yönü üzerinde etkisi olduğu ve bu hususta belediyelerin önemli bir rolü olduğu belirtilmiştir. Çalışmada, bireylerin çevresel boyutlara katılmaları ve sadece ekonomik yönlerle sınırlı kalmamalarının yanı sıra yeşil ekonomi ve yerel ekonomik kalkınma ile ilgili öncelik ve stratejilerin desteklenmesi gerektiği vurgulanmıştır.

(Abu-Rub, 2014), Filistin'de Yeşil Ekonomiye Doğru: Doğal Sermaye-Tarım ve Suya Yatırım Yaparak Sürdürülebilir Kalkınma ve Yoksulluğu Ortadan Kaldırma Yolları. Bu çalışma, sürdürülebilir kalkınma yöntemleri ve yenilenebilir enerji, yeşil bina, su tasarrufu ve yeşil tarım gibi diğer kalkınma alanlarında yeşil ekonomi anlayışının uygulama yöntemleri üzerindeki bilimsel araştırmalara yeni bir katkı sağlamıştır. Çalışma, Filistin'deki doğal sermayeye yatırım yoluyla, yeşil ekonomi, sürdürülebilir kalkınma ve yoksulluğun ortadan kaldırılmasını birbirine bağlamıştır. Çalışmanın problemi şu soruda özetlenmiştir: "Filistinliler, mevcut doğal sermayeye yatırım yaparak sürdürülebilir kalkınmaya ulaşip yoksulluğu ortadan kaldırmakta midir?". Çalışmada, yeşil ekonomiye ulaşmak için etkili bir araç olarak doğal sermayeye (su ve tarım) yatırım yapılması suretiyle sürdürülebilir kalkınmaya ulaşmada ve yoksullukla mücadelede yeşil ekonominin rolünün incelenmesi amaçlanmıştır. Betimsel analiz yönteminin (sistem çözümlenmesi) kullanıldığı bu çalışmada araştırmacı, 2011-2013 Filistin Kalkınma Planı'nın eleştirel ve analitik incelemesi, bakan ve müsteşarlar gibi üst düzey Filistinli politika yapıcılar ile görüşmeler ve müsteşar yardımcıları, genel müdürler, bazı sivil toplum kuruluşları, üniversite profesörleri ve çalışma konusuyla ilgili araştırmacılar gibi alt düzey politika yapıcılara yönelik anketler gibi çeşitli araştırma araçlarını kullanmıştır. Filistin'de yeşil ekonominin önemini vurgulandığı bu çalışmada, bu husus çalışma örnekleminin yaklaşık %75'i tarafından doğrulanmıştır. Çalışmada, atık sulara yatırım yapmak, tarım ve üretimin kalitesini ve miktarını artırmak, çevre kalitesini iyileştirmek, ekili arazileri artırmak ve çölleşmeyle mücadele etmenin, Filistin'de yeşil ekonomiye doğru

ilerlemeyi destekleyen doğal sermayeye yatırım yönleri arasında oldukları belirtilmiştir. Çalışmada, Filistin’de yeşil ekonomiye doğru geçiş için sağlam ve etkili kararlar alınmadığı, Filistin Ulusal Yönetimi’nin yeşil ekonomiye geçişin ekonomik büyümeyi azaltabileceği korkusuyla yeşil ekonomiyi bir öncelik olarak görmediği ve ulusal kalkınmanın ve çeşitli sektörlerin planlarında yeşil ekonomiyi açıkça destekleyen anlayışların olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. %59,6’lık bir oranla sivil toplum kuruluşları, akademisyenler ve araştırmacıların bakış açısına göre Filistin, yeşil ekonomiye geçişe ayak uydurmak için gerekli yasal, planlama ve kurumsal düzenlemeler yapıldıktan sonra yeşil ekonomiye doğru geçiş yapabilmekte, ancak bu süreç yavaş ilerleyecektir. Çalışmada, Filistin’de yeşil ekonominin uygulanmasının devlet ve sivil toplum kuruluşları, özel sektör, akademisyenler, araştırmacılar ve bireyler arasında ortak bir sorumluluk olduğu sonucuna varılmıştır.

(Özhan ve Karataş, 2020), Kırsal Kalkınmada Elâzığ Belediyesi’nin Rolü adlı çalışmada şunları söylemiştir: Kalkınma; ekonomik, sosyal ve kültürel unsurların gelişmesini sağlamaktır. Ülkelerde yerel kalkınmayı doğrudan etkileyen idari kurumlardan biri olan belediyeler, il merkezinde ve il merkeziyle ilgili alanlarda önemli bir konuma sahiptir. Belediyeler, içme suyu şebekeleri, kanalizasyon hatları, ulaşım gibi altyapı ile beraber çevre sağlığı ve temizliği, konut, sosyal hizmetler, kültür, sanat ve turizm tanıtımı, ekonominin artırılması gibi hizmetleri 5393 sayılı belediye kanunu kapsamında yerine getirerek yerel bölgede yaşayan halkın sosyo-ekonomik yapısını, demokratikleşme yönünü, refahını ve yaşam standartlarını geliştirmeyi hedeflemektedir. Bu çalışmada, belediyelerin yerel kalkınmada üstelendiği vizyon ve misyonunun belirlenmesi ve belediyelerin yerel kalkınmada etkinliğinin ölçülmesi amaçlanmıştır. Çalışmada, Elâzığ Belediyesi’nin kalkınma planları ile bütünleşerek kentleşme sürecini daha hızlı ve daha verimli bir şekilde tamamlayıp bölgede refah artışını sağladığı ve yerel yönetimlerin ülkelerin kalkınmasında ve toplum ideallerinin gerçekleşmesinde katkı payı en yüksek olan idareler olduğu sonucuna varılmıştır.

(Eliyan, 2017), Filistin’de Yeşil Ekonomi ve Sürdürülebilir Kalkınma (Önerilen stratejiler), Bu çalışmada, ekonomik büyümenin artırılması, iş fırsatlarının yaratılması ve yoksulluk, işsizlik, doğal kaynakların ve genel olarak ekosistemin tükenmesi sorunlarının azaltılması olmak üzere yeşil ekonominin UNEP tarafından belirlenen hedefleri ışığında sürdürülebilir kalkınmaya ulaşmadaki rolünün gözden geçirilmesi

amaçlanmıştır. Çalışmada, yeşil ekonomiyi, kapsadığı sektörleri, ölçüm göstergelerini ve karşılaştığı zorlukları tanımlamak, bu alanda öncü deneyimlere sahip ülke ve uluslararası kuruluşlarda yeşil ekonomiyle ilgili verileri analiz etmek ve yeşil ekonominin gelişmekte olan ülkeler üzerindeki etkisini belirlemek için betimsel analiz yöntemi benimsenmiştir. Çalışmada ayrıca, çalışmanın yürütüldüğü 2015 yılında yeşil ekonominin ekonomik büyüme ve işsizlik üzerindeki etkisinin analiz edilip yorumlanması için nicel yaklaşım kullanılmıştır. Çalışma, liderlik ve iklim değişikliği, sektörlerin verimliliği, yeşil piyasa ve yatırımlar, çevre ve doğal sermaye olmak üzere dört ana boyuttan oluşan Küresel Yeşil Ekonomi Endeksi'ne (GGEI) dayalı olarak, gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler dâhil olmak üzere 80 ülke üzerinde yürütülmüştür. Ampirik çalışmada, ekonomik büyümenin liderlik ve iklim değişikliği ile ters ilişkisi dışında, kişi başına düşen gayri safi yurt içi hasıla (GSYİH) ile ölçülen ekonomik büyüme ile Küresel Yeşil Ekonomi Endeksi'nin boyutları arasında olumlu bir ilişkinin olduğu sonucuna varılmıştır. Yeşil ekonominin işsizlikle ilişkisiyle ilgili olarak, aralarında net bir ilişki olmadığı belirtilmiştir. Çalışmada, ampirik çalışmanın ve diğer birçok çalışmanın sonuçları ve başarılı ülkelerin yeşil ekonomi uygulamasındaki deneyimleri ışığında ve özellikle Filistin hükûmetinin yeşil ekonominin ekonomik büyüme üzerindeki olumsuz etkisi hakkındaki endişelerinin giderilmesinden sonra, Filistin topraklarında yeşil ekonominin benimsenmesi önerilmiştir. Bu bağlamda çalışmada, Filistin topraklarında enerji, tarım ve biyoçeşitlilik, ulaşım, su, atık geri dönüşümü, yatırım ve yeşil teknoloji sektörlerini içeren, yeşil ekonomi için bir strateji önerisi sunulmuştur.

(Abu-Oda, 2019), Yeşil Ekonominin Sürdürülebilir Kalkınmaya Ulaşmadaki Etkisi adlı çalışmasında şunları söylemiştir: “2000-2016 döneminde Filistin turizm sektörü” üzerine yapılan bu uygulamalı çalışmada, sürdürülebilir kalkınmaya ulaşmada yeşil ekonominin etkisinin ortaya konulması amaçlanmıştır. Çalışmada, Filistin turizm sektörünün ve özellikle otelcilik sektörünün geliştirilmesi ve otellerin yeşil ekonominin gereksinimleri uygulanarak yeşil ve çevre dostu oteller hâline getirilmesi konularına odaklanılmıştır. Betimsel analiz yönetiminin kullanıldığı bu çalışmada veri toplama aracı olarak kullanılan anket, Gazze Şeridi'ndeki otellere uygulanmıştır. Çalışmada, ilgili denetim makamlarının oynadığı rolün orta düzeyde olduğu ve iyileştirilmesi gerektiği, öte yandan otel yöneticileri ve personelinin rolüne ilişkin sonuçların iyi çıktığı sonucuna ulaşılmıştır. Çalışmada, otel ortamının yeşil

ekonomi uygulamalarına uygun olduğu ve Gazze Şeridi'nde otelcilik sektörü üzerinde en önemli role sahip olan faktörün siyasi, ekonomik ve sosyal durum olduğu belirtilmiştir. Bu çalışmada, Filistin'de sürdürülebilir kalkınma planları uygulanarak, gelecek kuşaklar için çevreyi ve ekonomik kaynakları koruyan yeşil ekonominin konularına dikkat edilmesi önerilmiştir. Çeşitli sektörlerde kalkınmayı sağlamak için yeşil ekonomi yaklaşımının benimsenmesinin önerildiği çalışmada, Filistin'de turizm sektörünün ve özellikle çevre turizminin geliştirilmesi, otel sektörünün biçim ve içerik olarak yeşil turistik otellere uyacak şekilde geliştirilmesi ve sürdürülebilir kalkınmanın gereksinimlerine uygun otel hizmetlerinin sunulması üzerine odaklanmıştır. Otel yöneticilerinin bu önemli sektöre daha fazla önem göstermesi gerektiğinin belirtildiği çalışmada, otel ortamının yeşil ekonominin düşünce ve ilkelerine geçiş yapabileceğine ve siyasi bölünmenin Gazze Şeridi'ndeki otelleri olumsuz etkilediğine kanaat getirilmiştir.

(Asar, 2015), Gazze Şeridi'nde Belediyeler ve Sürdürülebilir Yerel Kalkınma (Gerçeklik ve Engeller). Bu çalışmada, belediyelerin şimdiki idari durumunun değerlendirilip geliştirilmesine ve Yerel Yönetim Bakanlığı ile Filistin'deki ve bilhassa Gazze Şeridi'ndeki belediyeler arasındaki ilişkinin değerlendirilmesine katkıda bulunulması amaçlanmıştır. Çalışmada ayrıca, belediyelerin ve programlarının tüm alanlarda sürdürülebilir kalkınmanın sağlanmasındaki rolünü güçlendirme mekanizmaları ve yasal ortamı geliştirme yollarının önerilmesi ve belediyelerin yerel performansını uluslararası göstergelerle ilişkilendirerek sürdürülebilirlik kavramının belediyelerin kalkınma programlarına dâhil edilmesi hedeflenmiştir. Çalışmada varılan sonuçlardan en önemlisi, belediye programlarının sürdürülebilir yerel kalkınmanın gereklilikleriyle yerel düzeyde uyumluluk göstermesine rağmen bu programların uygulanmasının önünde birçok engelin olmasıdır. Bu engellerin en önemlileri, Filistin'de sürdürülebilir yerel kalkınmanın sağlanmasında büyük bir engel teşkil eden belediyelerin teşkilat ve idari yapısının zayıflığı, Filistin'de sürdürülebilir yerel kalkınmanın sağlanmasını engelleyen Yerel Yönetim Bakanlığı ile belediyeler arasındaki ilişkinin niteliği ve Filistin'de sürdürülebilir yerel kalkınmanın sağlanmasını engelleyen belediyelere sağlanan sınırlı maddi ve beşerî kaynaklardır. Çalışmada, küçük belediyelerin birleştirilmesi, küçük belediyeleri barındıran yeni yerel organların oluşturulması ve ademi merkezîyetçilik yaklaşımını güçlendirerek, Filistin realitesine uygun bir yerel yönetim yasası geliştirilerek ve belediyelerin

bağımsızlığını güçlendirerek belediye çalışanları arasında sürdürülebilir yerel kalkınma kavramı konusunda farkındalık seviyesini arttırmaya çalışılması önerilmiştir.

(Al, 2019), Sürdürülebilir Kalkınma ve Yeşil Ekonomi: Türkiye İçin Bir Endeks Önerisi, Tezde yararlanılan önemli çalışmalardan biri olan bu çalışmada, Türkiye'nin yeşil ekonomi performansının değerlendirilmesi amaçlanmıştır. Çalışmada, ekonomik, sosyal ve çevresel boyutlara ait 22 değişkenden meydana gelen bir yeşil ekonomi endeksi oluşturulmuştur. Çalışmada, özellikle ekonomik ve sosyal boyutlarda meydana gelen olumlu gelişmenin performansın artmasında büyük rol oynadığı, son yıllarda çevresel boyutta meydana gelen olumlu gelişmelere rağmen çevresel boyutun yeşil ekonomi performansındaki katkısı nispeten sınırlı kaldığı sonucuna varılmıştır. Adil gelir dağılımını artıracak, yoksulluğu azaltacak ve beşerî sermayenin gelişimine katkı sağlayacak sağlık, eğitim ve altyapı yatırımlarını artıracak sosyal politikaların uygulanması, sosyal endeksi ve dolayısıyla ülkenin yeşil ekonomisi performansını geliştirebilmektedir. Çalışmada, çevresel değişkenlerde sağlanacak olumlu gelişmelerin yeşil ekonomi performansında artışa yol açacağı vurgulanmıştır. Bu bağlamda, yeşil işlerin yaratılması, doğal kaynakların ve enerjinin etkin kullanılması, tarım arazilerinin ıslahı ve verimliliğinin artırılması gibi ekonomiye katkı sağlayacak yeşil teknolojilerin geliştirilmesi, Türkiye'nin ekonomik ve çevresel performansını artırabilmektedir.

(Fahri, 2017), Yeşil Ekonomi Kavramına Ulaşmada Mısır Üniversitelerinin Rolüne İlişkin Önerilen Bir Senaryo adlı çalışmasında şunları söylemiştir: Mısır üniversitelerinin yeşil ekonomi anlayışını gerçekleştirmedeki rolünün geliştirilmesi için bir öneri sunulması, Mısır'da yeşil ekonominin uygulanmasını acil bir zorunluluk hâline getiren bazı toplumsal zorluklara ışık tutulması ve Mısır toplumuna sosyal, ekonomik ve çevresel etkileriyle fayda sağlayacak yeşil ekonomi anlayışının gerçekleştirilmesi yönünde üniversite görevlerinin etkinleştirilmesi hedeflenmiştir. Çalışmada betimsel analiz yöntemi kullanılmıştır. Teorik ve saha çalışması ile elde edilen bulgulara göre, Mısır üniversitelerinin yeşil ekonomi anlayışını gerçekleştirmedeki rolü ile ilgili bir öneri sunulmuştur. Çalışmada, Mısır toplumunun muzdarip olduğu birçok sorunun çözümüne katkıda bulunmadaki etkin rolü nedeniyle yeşil ekonomi anlayışının uygulanmasının önemi vurgulanmıştır. Çalışmada, yeşil ekonomi düşüncesini desteklemek için çevre, sağlık ve gıda bilincini yaymak, yeşil

ekonomi ile ilgili projeler yürütmek ve yenilenebilir ve temiz enerji ve temiz teknoloji gibi yeşil sanayi sektörlerinde toplumun iş gücüne olan ihtiyacını karşılamak için enerji ve çevre fakültelerini kurmak suretiyle, üniversitenin yeşil ekonomi anlayışının gerçekleştirilmesine katkıda bulunabileceği sonucuna varılmıştır. Çalışmada, yeşil ekonominin gereksinimlerini karşılayacak teknik ve idari becerilerin geliştirilmesi ve her türlü enerjinin kullanımı ve su ile ilgili konular dâhil olmak üzere yeşil ekonomiye ilişkin konularda öğrencileri eğitmek ve bilgi ve becerilerini geliştirmek için yerel toplum kuruluşları ile iş birliği içinde eğitim merkezlerinin kurulması konularında üniversite, yerel toplum kuruluşları ve iş kuruluşları arasında ortaklık kurulması gerektiği önerilmiştir.

(Gao, Ding, Chen, Min, 2019), Yeşil Bir Ekonomi İnşa Etmede Yüksek Öğretimin Rolü adlı çalışmasında şunları söylemiştir: Birçok çalışma, yükseköğretim ve ekonomik kalkınma arasındaki ilişkiyi vurgulamıştır. Mevcut çalışmaların çoğu, ülkenin ekonomik muhasebe sisteminin temel ölçütü olarak gayri safi yurtiçi hasılaya (GSYİH) odaklanmaktadır. Ancak bu ölçüt, kaynak tükenmesi ve çevresel zararlar gibi üretimin bazı olumsuz etkilerini ihmal edebilmektedir. Bu koşullar altında, çevresel etkileri ekonomiyle birlikte incelemek amacıyla “yeşil GSYİH” kavramı öngörülmüştür. Bununla beraber bu kavram, çevre kirliliğinin ölçülmesindeki zorluk ve kaynak tüketimiyle ilgili veri eksikliği nedeniyle yalnızca teorik olarak yararlıdır. Bu çalışmada, ölçüm sorunları göz önüne alınarak, yeşil GSYİH’yi dolaylı olarak tahmin etmek için yeni bir yaklaşım önerilmektedir. Çalışmada, temel olarak yükseköğretimin ekonomik büyüme ve bilhassa yeşil ekonominin geliştirilmesi üzerindeki etkisi araştırılmıştır. Çalışmada elde edilen sonuçlar, yeşil ekonominin oluşturulmasında yükseköğretimin önemli bir rol oynadığı ve yeşil GSYİH’nin yükseköğretimde meydana gelen değişikliklere geleneksel GSYİH’den daha duyarlı olduğunu göstermiştir. Çalışmada, kapsamlı sürdürülebilir kalkınma elde etmek için yeşil ekonomik büyümenin güçlendirilmesi konusunda yükseköğretimin sunduğu önemli katkıya dair ampirik kanıtlar sunulmuştur. Eğitim, yalnızca ekonomik ilerleme için değil, aynı zamanda yeşil ekonominin esnek ve sürdürülebilir işleyişini sağlamak için de büyük önem taşımaktadır. Öyle ki ülkeler, enerji kaynak tüketimini azaltabilmekte ve çevresel maliyetleri kontrol altında tutabilmektedir.

(Abdel-Fattah, 2018), Yeşil Ekonomiye Geçişin Finansmanında Merkez Bankalarının Rolü adlı çalışmasında şunları söylemiştir: Çevresel projeler, ekonomik

kalkınmanın sürdürülebilirliğini sağlamada önemli rol oynadıkları için ekonomik büyümenin önemli bir girdisi olarak kabul edilmektedir. Dolayısıyla, dünyanın gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerinde mevcut eğilim, çevresel yatırım projelerinin teşvik edilmesi yönündedir. Finansın ekonominin bel kemiği ve can damarı olduğu için, her projenin bu önemli unsurda aktif olması gerekmektedir. Bu nedenle, dünyanın tüm ülkelerindeki merkez bankaları ve mali kuruluşlar, yeşil ekonominin finansmanını teşvik edecek mekanizma ve araçları sağlamalıdır. Buradan hareketle bu çalışmada, yeşil ekonominin finansmanında merkez bankalarının rolü tartışılmıştır. Yeşil ekonomiye geçiş için gereken devasa yatırımlar göz önüne alındığında, finans sektörünün, kaynakları yeşil ekonomiye tahsis etmede ve çevreye zararlı faaliyetlerin finansmanını durdurmada önemli bir rol oynaması gerekecektir. Çalışmada, sürdürülebilir kalkınmada merkez bankalarının önemli olduğu ve yeşil ekonomiye geçişin sağlanması için merkez bankaları ile diğer kuruluşlar arasında işin paylaşılması gerektiği belirtilmiştir. İklim değişikliğinin çeşitli riskleri de dâhil olmak üzere finansal istikrarın sağlanmasında merkez bankalarının önemli bir rolü olduğu sürece, yatırımları yeşil istikrara yönlendirmek için vergi ve yardımları kullanabilen Maliye Bakanlığı, çevreye zarar veren yatırımları yasaklayabilen Çevre Bakanlığı ve yeşil finansmanı teşvik etmede rolü olan diğer bankacılık kurumları dâhil olmak üzere diğer kuruluşlar merkez bankasının yeşil ekonomiyi finanse etmedeki rolünü desteklemede aktif bir role sahiptir. Bunun yanı sıra, her ülkede siyasi liderlik, kurumlarını yeşil ekonomiyi finanse etmeye teşvik etmelidir.

(Tellioglu, 2019), Yeşil Ekonomi Kapsamında Sürdürülebilir Turizm Yaklaşımı adlı çalışmasında şunları söylemiştir: Turizmde yeni destinasyonların artması ile turizm sektörü hızlı bir şekilde büyümektedir. Turizm sektörü, turistik ülkelere ekonomik, sosyal ve kültürel katkılar sağlamaktadır. Turizm sektörünün büyümesi, doğal kaynakların hızla tükenmesine, gıda atığına, çevre kirliliğine ve kültürel varlıkların zarar görmesine neden olmaktadır. Bu bağlamda, bu kaynakların gelecek nesillere kalmasını sağlamak amacıyla yeşil ekonomi ve sürdürülebilir turizm kavramları gündeme getirilmiştir. Çevreye ilgisi olan turist sayısının giderek artmasından dolayı da çevreye duyarlı turistik işletmelere olan talep her geçen gün daha da artmaktadır. Bunun sonucunda da çevre dostu turistik işletmeler daha çok avantajlı ve sürdürülebilir olmaktadır. Bu çalışmada yeşil ekonomi, ekoturizm ve sürdürülebilir turizm kavramlarının önemi ve bu kavramlara yönelik olarak uygulanan

politikalar anlatılmıştır. Türkiye'nin turizm sektörü üzerine yapılan bu çalışmada, birçok turistik destinasyonda, sürdürülebilir turizm ve ekoturizm için hâlâ yeterli düzeyde yasal düzenlemelere ve uygulamalara rastlanmadığı için yeşil ekonomiyi destekleyen uygulamaların hayata geçirilmesi gerektiği sonucuna varılmıştır. Bazı ülkelerde turistik işletmelere verilen ekonomik teşvikler ile görülen en yaygın uygulama 'yeşil yıldız' uygulamasıdır. Yeşil yıldız uygulaması sayesinde turistik işletmelerde enerji, su, gıda ve kimyasal tasarrufu sağlanmakta ve atık yönetimi iyileştirilmektedir. Yeşil yıldızla sahip olmak için turistik işletmeler gerekli düzenlemeleri yapmak için harcama yapması gerekmektedir. Bu nedenle, kamunun, turistik işletmeleri yeşil yıldızla teşvik edecek düzeyde yeterli ekonomik desteği sağlaması gerekmektedir.

(Maazuzy ve Terbih, 2018), Yeşil Ekonomiyi Desteklemek İçin Temel Bir Temel Olarak Ticari Organizasyonlarda Çevresel Sorumluluk Oluşturmaya Doğru adlı çalışmasında şunları söylemiştir: Ekosistemi korumanın yanı sıra enerji ve atık geri dönüşümünün çeşitli alanlarında yenilenebilir enerjilerin ve modern teknolojilerin optimum ve akılcı kullanımına katkı sağlayan iş örgütlerinin çevresel sorumluluğu, yeşil ekonominin dayandığı en önemli temeldir. Bu bağlamda bu çalışmada, her bir unsuru ayrı ayrı destekleyerek yeşil ekonominin oluşturulmasında iş örgütlerinin çevresel sorumluluğunun rolünün ortaya çıkarılması amaçlanmıştır. Nitekim iş örgütlerinin çevresel sorumluluğu, yeşil enerjilerin kullanılmasını desteklemekte, çevre dostu ulaşım araçlarının sağlanmasına katkıda bulunmakta, uygun bir iklim sağlamak için atmosferdeki karbon seviyelerini düşürmekte ve küresel ısınmanın etkilerini azaltmaktadır. Çalışmada, konu ile ilgili kitap, araştırma, bilimsel konferans, dergi ve makalelerden yararlanılarak betimsel analiz yöntemi kullanılmıştır. Çalışmada varılan sonuçlardan en önemlileri şunlardır: İş örgütlerinin çevresel sorumluluğu, yeşil ekonomiyi oluşturma, yeşil enerjilerden yararlanma ve yeşil şehre doğru geçiş unsurlarını desteklemektedir. Bununla birlikte, yeşil ekonomiye ulaşmak adına çevreyi koruma ihtiyacı konusunda iş örgütlerinin bilinçlendirilmesi için bu örgütlerde çevresel sorumluluğunun tesis edilmesini engelleyen birkaç engel bulunmaktadır. Bu engellerden en önemlisi ister örgüt ister toplumun çevre kültürüne sahip olmamasıdır.

(Mujahid, 2016), Arap Ekonomilerinin Yeşil Ekonomiye Dönüşümünde Küçük ve Orta Ölçekli İşletmelerin Rolü adlı çalışmasında şunları söylemiştir: Son yıllarda

dünya, enerji ve zaruri mal piyasalarındaki istikrarsızlığa, su kıtlığına, küresel gıda yetersizliğine ve birçok mali ve ekonomik krizin ortaya çıkışına tanık olmuştur. Yeşil ekonomi kavramı, birbirini izleyen bu krizlere yanıt olarak ortaya çıkmıştır. Bu çalışmada, yeşil ekonomi kavramı ve sağladığı faydaların ortaya konulması, Arap ülkelerinde yeşil ekonominin mevcut durumu ve yeşil ekonomiye doğru ilerlemek için gösterilen çabaların incelenmesi ve küçük ve orta ölçekli projelerin yeşil ekonomiye geçişteki rolünün araştırılması amaçlanmıştır. Literatür taramasının yapıldığı bu çalışmada varılan sonuçlar, küçük ve orta ölçekli projelerin, yeşil üretim zincirleri ve endüstriyel ağlara uyum sağlayarak ve çevre dostu teknik ve teknolojileri kullanarak yeşil ekonomiye doğru dönüşüme katkıda bulunabileceğini göstermiştir. Öte yandan, Arap ülkelerindeki küçük ve orta ölçekli projeler, büyüme ve yeşil ekonomiye dönüşme kabiliyetini sınırlayan büyük zorluklarla karşı karşıyadır. Bu zorluklar arasında, çevre korumaya ilişkin bağlayıcı yasa ve yönetmeliklerin olmaması, kaynak ve beceri kıtlığı, finansman yetersizliği ve farkındalık düzeyinin düşük olması sayılabilmektedir. Çalışmada, çözümler bulmak ve yeşil ekonomiyi destekleyen hizmet ve faaliyetler sağlamak için, hükümetler, yerel toplum kuruluşları, üniversiteler, araştırma merkezleri ve projeler ile destek ve iş birliği içinde köklü teknolojik, örgütsel ve kültürel değişimlerin getirilmesi gerektiği önerilmiştir.

(Jamal-Eldin, 2015), Amerikan Deneyiminden Yararlanarak Mısır'daki Tarım Üniversitesi Eğitimini Yeşil Ekonomiye Yönlendirmek adlı çalışmasında şunları söylemiştir: Bazı konferanslar, Mısır'da ziraat fakültesi öğrencileri arasında yenilenebilir enerji becerilerinin eksikliği olduğunu ve üniversite düzeyindeki ziraat eğitim programlarının yeşil becerileri geliştirme konusunda zayıf olduklarını belirtmiştir. Bu çalışmanın önemi, sürdürülebilir kalkınmanın gereksinimlerini karşılayacak şekilde mezunların niteliklerini iyileştirmek için yeşil ekonomiye doğru geçişin gerekli olmasından ve çevreye zarar vermeden ekonomik ve sosyal hedeflere ulaşmak için yeşil ekonominin önemi ve sonuçlarının ortaya konulmasından kaynaklanmaktadır. Çalışmada, konu ile ilgili literatür taraması yapılarak betimsel yöntem kullanılmıştır. Çalışmada, yeşil tarım uygulamaları, yenilenebilir enerji kullanımı, su verimliliği ve sürdürülebilir bina yönetimi alanlarında çalışmalar yürütülerek öğrencilerin bilgi ve becerilerinin eğitim yoluyla geliştirilmesinin gerektiği sonucuna ulaşılmıştır. Çalışmada, ziraat fakültelerinde yeşil ekonominin gereksinimlerine ve Mısır'ın özel koşullarına uygun mekanizma ve programların

bulunması, yenilenebilir enerji gibi yeşil ekonomi alanlarında yerel imalatın teşvik edilmesi ve özel sektör ve şirketler ile koordineli olarak işletme sahiplerine ve paydaşlara sürdürülebilirlik ve yeşil ekonomiye ilişkin yüksek kaliteli mesleki gelişim programları sunmak için planların geliştirilmesi gerektiği vurgulanmıştır.

(Jamal-Eldin, Ahmed ve Hassan, 2014), Yeşil Ekonomi Eğitimde Anlaşılır ve Gereklidir adlı çalışmasında şunları söylemiştir: Yeşil ekonomi kavramının yeni olduğu ve bunun eğitimi geliştirebilecek belirleyici ve gereksinimlerinin belirlenmesi gerektiğinden dolayı bu çalışmada, yeşil ekonominin kavramı ve gereksinimlerinin ortaya konulması ve yeşil ekonomi ışığında eğitimin gelişimi için öneriler sunulması amaçlanmıştır. Bu çalışmanın önemi, araştırmacılara, çevresel yönlere zarar vermeden ekonomik ve sosyal hedeflere ulaşmak için eğitimde yeşil ekonominin gereksinimleri hakkında bilgi sağlamasından kaynaklanmaktadır. Eğitimde yeşil ekonomi konusu ile ilgili literatür taraması yapılarak betimsel yönetimin kullanıldığı bu çalışmada, yeşil ekonominin, toplum, çevre ve ekonomi ile ilgilendiği ve toplumları ilerletmeyi, dengelerini muhafaza etmeyi ve gelecek nesillerin doğal kaynak haklarını korumayı amaçladığı sonucuna varılmıştır. Çalışmada ayrıca, eğitimde yeşil ekonominin en önemli gereksinimleri şu şekilde özetlenmiştir: Yerel toplum kuruluşları ve özel sektör ile ortaklık kurulmasını teşvik etmek, yeşil ekonomi ilkelerini destekleyen eğitim programları ve yeni yaklaşımlar uygulamak, öğrencilerin güneş enerjisi ve yenilenebilir enerjiden yararlanabilmeleri için eğitilmesi adına yerel toplum kuruluşları ile iş birliği içinde model eğitim merkezlerinin kurulmasına özen göstermek, mevcut sulama kaynaklarından yararlanabilmek için çevre dostu teknolojileri kullanmak ve binaları çevreye uygun ve yenilenebilir enerji kullanımını sağlayacak şekilde tasarlamaktır.

(Harun, 2019), Yeşil Ekonomi: Filistin'de Sürdürülebilir Kalkınma İçin Bir yol adlı çalışmasında şunları söylemiştir: Yeşil ekonomi düşüncesi, Arap bölgesinin maruz kaldığı çeşitli krizler sonucunda ortaya çıkmıştır. Bu düşüncenin amacı, çevre dostu projelerin kurulması ve yenilenebilir enerji alanında teknolojinin kullanılması yoluyla ekonomik kalkınmayı sağlamaktır. Bu çalışmada, yoksulluğu ve işsizliği azaltacak yeni iş fırsatları yaratmak ve enerji kullanımı ve kaynak tüketimini azaltmak için yeşil ekonomi modelinin mevcut sektörlere uygulanması ve sürdürülemez tüketim kalıplarının değiştirilmesi çağrısında bulunmaktadır. Bu bağlamda, yeşil ekonomiye geçiş stratejisine dayalı bir ekonomi uygulamak için bir düşünce geliştirmeye

çalışılmaktadır. Çalışmada, işsizliğin ortadan kaldırılması, yoksulluğun azaltılması ve toplumsal refahın sağlanması gibi birçok hedefe ulaşmak için uygun beşerî ve doğal unsurların varlığı nedeniyle, Filistin’de yeşil ekonomi modelinin uygulanabileceği sonucuna varılmıştır.

(Birleşmiş Milletler Batı Asya Ekonomik ve Sosyal Komisyonu “ESCWA”, 2013), Arap Bölgesinde Yeşil Ekonomiye Geçişin İzlenmesi: Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeler. Yeşil ekonomiye olan uluslararası ilgiye rağmen, yeşil ekonomi anlayışı Arap bölgesinde hâlâ yenidir. Nitekim, yeşil ekonomi girişimleri ve bunlarla ilgili istatistikler yetersizdir. Bu nedenle bu çalışmada, Arap bölgesinin yeşil ekonomiye geçiş alanındaki ilerlemesi incelenmiş ve ülkelerin karşılaştığı zorluklara ve önündeki fırsatlara odaklanılmıştır. Çalışmada, temel olarak ekonomik role sahip küçük ve orta ölçekli projelere ve yeşil süreç, ürün ve hizmetlerin doğasına değinilmiştir. Çalışmada benimsenen yaklaşım, çeşitli girişimcilerle deneyimlerinden yararlanmak ve karşılaştıkları temel zorlukları ve yeşil ekonomiye geçişi destekleyebilecek en önemli faktörleri belirlemek için yapılan görüşmelere dayanan ve tabandan başlayan bir yaklaşımdır. Çalışmada, Arap bölgesindeki küçük ve orta ölçekli projelerin özellikleri ve sürdürülebilir kalkınmanın sağlanmasındaki rolleri ele alınmıştır. Çalışmada ayrıca, bu projelerin, yükselen yeşil sektörleri genişletmek, çevresel inovasyon alanındaki fırsatlardan yararlanmak ve çok fazla atık ürettiği bilinen kirletici sektörlerin etkilerini azaltarak yeşil ekonomiyi destekleyen yeni pazarlar oluşturmak suretiyle düşük karbonlu yeşil ekonomiye geçişe katkıda bulunma kabiliyeti değerlendirilmiştir. Çalışmada, hükûmetlerin, yeşil projeler için özel finansman sağlanmasını teşvik etmek başta olmak üzere çeşitli politikalar yoluyla yeşil ekonomiye geçiş sürecini başlatabileceği vurgulanmıştır. Arap ülkelerinin çoğunda öncelikli sektörlerin tarım, su, enerji, ulaşım ve inşaat olduğu göz önünde bulundurularak, alınan tedbirler yerel koşulları dikkate alınmalıdır. Önümüzdeki büyük zorlukların üstesinden gelmek için hükûmetler izleme mekanizmalarını iyileştirmeli ve kurumsal kapasite oluşturmalıdır.

(Rabii ve Musbah, 2020), Arap Bölgesinde Başarı Şansı ile Başarısızlık Göstergeleri Arasında Yeşil Ekonomi Seçimi adlı çalışmasında şunları söylemiştir: Yeşil ekonomiye giden yol, bölgesel ve küresel düzeyde önemli bir zorluk teşkil etmektedir. Günümüzde Arap ülkeleri, kalkınma yolunda, yeşil ekonominin yeni bir ekonomik modeli benimsemek için bir fırsat olarak görüldüğü bir dönüşüm aşamasına tanık olmaktadır. Bu çalışmada, dersler çıkarmak, bu dersleri kalkınma politikalarını

formüle etmede kullanmak ve bu politikaların uygulanmasında başarı şansını arttırmak için Arap bölgesinde yeşil ekonomi alanında bir grup başarılı girişimin betimsel analiz yöntemi ile incelenmesi amaçlanmıştır. Yeşil ekonomi girişimlerinin başarıya kavuşması, kamu ve özel sektör arasında etkili ortaklıklar kurmayı, çevresel, ekonomik ve mali alanlarda koordinasyon sağlamayı ve yeni iş fırsatları sağlamak, yoksulluğu ortadan kaldırmak ve kapsamlı sürdürülebilir kalkınmaya ulaşmak amacıyla yeşil ekonomiye geçiş için yeni ekonomik modeller geliştirmeyi gerektirmektedir.

(Bin-Salih, 2020), Yeşil Ekonomi, Sürdürülebilir Kalkınmaya Ulaşmak İçin Stratejik Bir Boyuttur. Bu çalışmada, yeşil ekonominin önemi ve sürdürülebilir kalkınmanın sağlanmasındaki etkin rolünün ortaya konulması amaçlanmıştır. Çoğu ülke ve özellikle Arap ülkeleri gibi gelişmekte olan ülkeler, ülkenin başarısını garanti eden güçlü, sürdürülebilir ve etkin bir ekonomiye ulaşmada zorluklarla karşı karşıyadır. Bilindiği üzere dünya, yoksulluk, hastalıkların yayılması, sağlık sektörünün zayıflığı ve okuma yazma bilmezlik gibi sosyal, çevre kirliliği ve çölleşme gibi çevresel, iç savaşlar gibi siyasi ve ekonomik olmak üzere çeşitli kriz ve sorunlara tanık olmaktadır. Sonuç olarak yeşil ekonomi, ekonomik durumu iyileştirmenin yanı sıra, çevresel riskleri ve çevresel yaşamın kısıtlılığını azaltmak ve insan ile onun sosyal refahı arasındaki eşitliği somutlaştırmak için ortaya çıkmıştır. Bu çalışmanın odak noktası, yeşil ekonomi ile sürdürülebilir kalkınma arasında var olan ilişkiyi açıklığa kavuşturmadır. Çalışmada, yeşil ekonomi ve kalkınma kavramları, sürdürülebilir kalkınmanın sağlanmasında yeşil ekonominin önemi ve bu konuda önde gelen bazı ülkelerin deneyimleri ele alınmıştır.

(Şeme, 2015), Sürdürülebilir Kalkınmayı Sağlamak İçin Güneş Enerjisini Kullanma Olanaklarına Doğru Yeşil Ekonomi adlı çalışmasında şunları söylemiştir: Temiz enerji kullanım teknolojisi ve güneş enerjisi endüstrisi gibi 21. yüzyılın endüstrileri hâline gelecek yeni teknoloji ve endüstrilere dayalı bir ekonomi olan yeşil ekonominin ülkeler tarafından gördüğü ilgi gittikçe artmaktadır. Bu endüstrilerin, dünyayı sürdürülebilir kalkınmayı sağlamaya ve yeşil ekonomiye geçiş yapmaya doğru iten motor olması beklenmektedir. Büyük çevresel ve ekonomik fırsatlardan biri olarak kabul edilen temiz enerji ekonomisi sayesinde yeni iş fırsatları yaratmak, enerji güvenliğini güçlendirmek, hava kalitesi ve halk sağlığını iyileştirmek ve iklim değişikliği etkisini azaltmak mümkündür. Çalışmada, güneş enerjisinin, ekonomik

büyüme oranını artırmaya, bütçe açığını azaltmaya, enerji ve su alanlarında güvenliği sağlamaya, yeni iş fırsatları yaratmaya, bireylerin yaşam standartlarını iyileştirmeye, yoksulluğu azaltmaya ve sosyal adaleti sağlamaya katkıda bulunarak sürdürülebilir kalkınmanın sağlanmasında önemli bir rol oynadığı sonucuna varılmıştır. Bunun yanı sıra güneş enerjisi, zararlı gaz emisyonlarını azaltarak, insan sağlığının ve çevrenin korunmasına ve dolayısıyla yeşil ekonomiye doğru geçişe katkı sağlamaktadır. Çalışmada, fosil enerji kaynaklarına yapılan yatırımların temiz enerji kaynaklarına yapılan yatırımlarla değiştirilmesi suretiyle Mısır'da enerji sektörünün canlandırılması ve Mısır'da yeşil ekonomiye doğru dönüşüme katkıda bulunmak için güneş enerjisini kullanan ev sahiplerine teşvik ve destek sağlanarak bina sahiplerinin Amerika Birleşik Devletleri (ABD)'nin Kaliforniya eyaletinin deneyiminden yararlanarak güneş enerjili çatıları kullanmaya zorlanması gerektiği önerilmiştir.

(Najate, 2014), Yeşil Ekonomi ve Sürdürülebilir Kalkınmadaki Rolü. Bu çalışmada, ekonomi, çevre ve sürdürülebilir kalkınma konularını ve bunlarla ilgili mesele ve ölçüm göstergelerini ele alan çeşitli literatürler gibi referansların betimsel analiz yöntemi ile incelenmesi benimsenmiştir. Çalışmanın amaçları ise, yeşil ekonomi kavramını ve bunun sürdürülebilir kalkınma ile ilişkisini açıklığa kavuşturmak, çeşitli tarafların yeşil ekonomi ve sürdürülebilir kalkınma konusundaki deneyimlerini sunmak, yeşil ekonomiye ve dolayısıyla sürdürülebilir kalkınmaya ulaşmakla ilgili bazı konuları sunup tartışmak ve yeşil ekonominin bazı gereklilik ve faydalarını sunmaktır.

(Akar, 2019), Durumsallık Teorisi Açısından Yeni Ekonomi ve Yeşil Ekonomi: Franchising Stratejisi Üzerine Bir İnceleme, başlıklı bir çalışma. Bu çalışmada, modern sonrası dönemde örgütlerin değişen yapıları ve çevre koşullarına uyum sağlamak için durumsallık yaklaşımının yeni ekonomik çağda yeşil ekonomiyle birlikte ele alınması amaçlanmıştır. Çalışmada araştırmacı, belgeleri analiz ederek, işletmelerin üretim, tüketim ve hizmet faaliyetlerinin sonucu ortaya çıkan olumsuz dışsallıkların doğal çevreyi olumsuz etkilediği ve bunun yeni bir kavram olan yeşil ekonomi anlayışını ortaya çıkardığı sonucuna varmıştır. Çalışmada ayrıca, yeşil ekonominin, çevre faktörünü sürdürülebilir kalkınma çerçevesinde sosyal boyutuyla ele alan bir anlayış olduğu ve ekonomik büyümenin çevreye verdiği zararın ekonomik olarak geri dönüşümü için kullanılan politika ve araçları ortaya koyduğu görüşüne varılmıştır.

(Bin-Mahdi, 2019), Sürdürülebilir Yerel Kalkınmanın Sağlanmasında Belediyenin Rolü. Bu çalışmada, Cezayir'in, kalkınma programlarında, uluslararası antlaşma ve anlaşmaları tasdik edip çevre ve sürdürülebilir kalkınma ile ilgili yasalar çıkararak sürdürülebilir kalkınmanın boyutlarını gerçekleştirmeyi taahhüt etmiş olduğu göz önünde bulundurularak, devletin genel politikasını uygulamada güvenilebilecek en önemli mahalli idare olarak belediyenin sürdürülebilir yerel kalkınmaya ulaşmadaki rolünün ortaya konulması amaçlanmıştır. Çalışmada, belediyenin, zenginlik yaratan girişim ve projelere, yerel yatırımı teşvik etmeye ve sürdürülebilir yerel kalkınmanın yönetişimine dayalı yeni bir yönetim modeline yönelerek kapsamlı kalkınma elde etmede devletin en ideal ortağı olduğuna kanaat getirilmiştir. Çalışmada, sürdürülebilir kalkınmanın boyutları, önündeki engeller, belediyenin reform gereksinimleri ve sürdürülebilir yerel kalkınmanın sağlanmasındaki rolünü harekete geçirme mekanizmaları ele alınmıştır.

(Rabih, 2020), Gelişimsel Karar Alma Sürecinde Ve Belediye Çevresinin Korunmasında Belediyenin Rolü adlı çalışmada şunları söylemiştir: Mahalli idareler, merkezi hükümet ile yerel vatandaş arasındaki bağlantı noktasıdır. Bu nedenle mahalli idareler, yerel düzeyde sürdürülebilirliği sağlamak için rol ve sorumluluklarını yerine getirmektedir. Sürdürülebilirlik, kavram olarak eski olsa bile, terim olarak ekonomik ve sosyal boyutlarıyla yerel kalkınma sorunlarını çevre ile ilişkilendirmenin bir sonucu olarak yenidir. Mahalli idarenin sürdürülebilir kalkınmanın gerçekleştirilmesindeki önemi, çevre kaynaklarının çevrenin yeteneklerine saygı duyan bir ekonomik faaliyette kullanmasının yanı sıra, planların geliştirilmesine katılım fırsatlarını genişletmesi ve yerel toplumun gereksinimlerini ortaya çıkarmasında yatmaktadır.

(Efaf, 2016), Sürdürülebilir Kalkınmaya Ulaşmada Yerel Yönetimin Rolü adlı çalışmada şunları söylemiştir: Büyük bilimsel ilerleme, bunun yaşamın çeşitli yönlerinde yol açtığı hızlı değişim, nüfus sayılarındaki büyük artış ve nüfusun kendi toplumlarını geliştirme ve hem nicelik hem de nitelik olarak daha fazla hizmet sunma ihtiyacı, hükümet ve devletlerin üzerindeki yükü artırmıştır. Öyle ki, hükümet ve devletlerin görevleri, artık vatandaşlar için güvenlik ve adalet sağlamakla sınırlı olmayıp, doğal kaynakların optimal kullanımı yoluyla siyasi, ekonomik ve sosyal alanlarda vatandaşların yaşamlarını etkilemeyi de içine almıştır. Bu durum, hükümetleri bazı görevlerini seçilmiş yerel organlara devretmeye itmiş ve böylece

mahalli idarelerin çevre ve kaynaklarını korumak için görev ve rollerini yerine getirmedeki önemi artmıştır. Çalışmada, sürdürülebilir kalkınmanın mahalli idare tarafından sağlanmasının önünde duran çeşitli sorun ve engellerin ortaya çıkarılması amaçlanmıştır. Çalışmada, mahalli idare yönteminin temel amacının kapsamlı kalkınmanın bir parçası olan yerel kalkınmayı sağlamak olduğu ve sürdürülebilir kalkınmanın hedeflerine ulaşmak için büyük bütçeler değil, bilinçli yerel yönetim ve hükümet desteğinin gerekli olduğu sonucuna varılmıştır.

(Bader-Eldin, 2020), Çevreyi Korumada Sivil Toplum Kuruluşlarının Rolü adlı çalışmasında şunları söylemiştir: Son yıllarda, yaşadıkları yer, yaşam standartları ve yaşam koşulları ne olursa olsun tüm insanları etkilediği için çevre sorunlarına büyük bir ilgi vardır. Nitekim çeşitli ülkeler arasında ve her ülkenin çeşitli sektörleri arasında çevre sorunlarıyla mücadele için tam bir iş birliği ortaya çıkmıştır. Çevrenin korunması, iyileştirilmesi ve geliştirilmesinde etkili bir rol oynayabilen bu sektörler arasında sivil toplum kuruluşları öne çıkmaktadır. Bu çalışmanın sorunu, sivil toplum kuruluşlarının, vatandaşların çeşitli hak ve özgürlükler ve bunların nasıl korunacağı konusundaki farkındalığını artırmada ve hükümete yardım ve destek sağlamada oynadığı rolün önemi konusunda hükümetin bilincinin olmamasıdır. Bu durum, bu kuruluşları sürekli olarak hesap verebilirliğe tabi kılmaktadır. Üstelik vatandaşlar, bu kuruluşların, genel olarak kendileri için daha iyi bir yaşam elde etmede ve özellikle de çevreyi korumada oynayabilecekleri rol konusunda bilgi sahibi değillerdir.

(Wahiba ve Samir, 2016). Çevresel Zorluklarla Yüzleşmek ve İş Fırsatları Yaratmak İçin Yeşil Ekonomi adlı çalışmasında şunları söylemiştir: Çeşitli krizlere yanıt olarak ortaya çıkan yeşil ekonomi, çevre dostu projeler uygulayarak ve yenilenebilir temiz enerji alanında yeni teknolojiler kullanarak ekonomik kalkınmayı sağlamayı hedeflemektedir. Yeşil ekonomi, yoksulluğu, enerji kullanım yoğunluğunu ve kaynak tüketimini azaltacak yeni iş fırsatları yaratmak için mevcut sektörlerin yeşillendirilmesi ve sürdürülemez tüketim kalıplarının değiştirilmesi çağrısında bulunmaktadır. Bu bağlamda ülkeler, dört ana eksen dikkate alarak yeşil ekonomiye geçiş stratejisine dayalı bir ekonomi başlatmak için bir vizyon geliştirmeye çalışmaktadır. Bu dört ana eksen; enerji krizi ve tükenme tehlikesi altında olan fosil yakıt fiyatlarının yükselmesi, ekonomik kriz ve yeşil yatırımların ekonomik iyileşme aracı olarak kullanılması, küresel ısınmaya neden olan sera gazı emisyonlarını azaltmaya yönelik politikalar ve bazı ülkelerin tüketici davranışları ve mevcut

pazarlama modellerinin değiştirilmesine dayalı yeni bir sürdürülebilir kalkınma modeli geliştirmenin gerekli olduğuna dair büyük kanaatidir.

(Hanfar, 2014), Çevre Ekonomisi "Yeşil Ekonomi" adlı çalışmasında şunları söylemiştir: Günümüzün realitesi, gerekli çevresel iyileşmeyi kısmen sağlamak için bizi bencillığe dayanan bazı politika ve yaklaşımları uygulayıp kullanmaya ve bunlara karşı çıkmamaya zorlamaktadır. Bu politikalar, ekonomik büyüme sürecini çevresel etkisinden ayırmak için çevre vergileri ve devredilebilir kirlilik sertifikaları uygulanarak piyasa göstergelerinin düzenlendiği yeşil ekonomi ilkelerinde bulunmaktadır. Yeşil ekonomi politikaları, bu tür ekonominin liderlik önlemleri yoluyla ve doğadaki çevre unsurları ve sistemlerine zarar veren olumsuz çevresel etkileri kontrol altına alarak, temel özgürlüklerin ihlal edilmesini önlemektedir.

(Kazim, 2013), Yeşil Ekonomi, Ekonomik Büyüme ve Değerlendirmenin Bir Yoludur, Seçilmiş ölkelerin Irak referanslı deneyimleri. Bu çalışmada, Irak'taki çevresel durumun değerlendirilmesi ve çevresel bozulmanın maliyetlerine ilişkin Dünya Bankası raporuna dayalı olarak yeşil GSYİH'yi tahmin ederek ve yeşil veya reel büyüme oranına ulaşarak ekonomiyi yeşillendirmek ve sürdürülebilir kalkınmaya ulaşmak suretiyle çevresel durumu ıslah etmeye çalışılması amaçlanmıştır. Çalışmada, Irak'ın son yıllarda maruz kaldığı yıkım nedeniyle çevresel bozulmanın yüksek maliyetlerine katlandığı ve istatistiklerin yetersizliği nedeniyle özellikle biyolojik çeşitlilik açısından çevresel zararlar konusunda doğru tahminlere ulaşmada güçlükler olduğu belirtilmiştir. Irak'ta 2008 yılında çevresel bozulmanın maliyeti, geleneksel GSYİH'nin %3,10'una denk gelen 7,8 milyar ABD doları olarak tahmin edilmiştir. Ekonomik büyümeye gelince, 2013 yılı için geleneksel GSYİH büyüme oranı %52,0 olarak bulunmuş ve düşüş oranı çıkarıldıktan sonra reel veya yeşil büyüme oranı %-8,9 olarak tespit edilmiştir.

(Özçağ ve Hotunluoğlu, 2014), Kalkınma Anlayışında Yeni Bir Boyut: Yeşil Ekonomi. Bu çalışmada, küresel ısınma ve iklim değişikliği gibi Dünya'da yaşamı büyük ölçüde tehdit eden çok boyutlu büyük bir sorunla yüzleşmek için uluslararası sahada önemli adımların atılmış olmasına rağmen, aslında bu soruna yönelik ölkeler ve halkların uygulamalarında olumlu gelişmelerin olmadığı sonucuna varılmıştır. Ciddi yasal ve yapısal düzenlemelere ihtiyaç duyulduğunu ve yeşil ekonomiye ulaşmak için uluslararası düzeyde iş birliğinin aşılabilecek en önemli engellerden biri olacağını

ortaya koyan bu çalışmada, çevresel kıtlık sorununun çevrede doğal kaynakların aşırı tüketimi sürecine paralel olarak ortaya çıktığı belirtilmiştir

(Mehraliyev, 2020), Sürdürülebilir Kalkınmanın Sağlanmasında Yeşil Ekonomi. Bu çalışmada, Azerbaycan Cumhuriyeti'nde sürdürülebilir kalkınmanın ve yeşil ekonomi politikalarının uygulanması analiz edilerek, yeşil ekonomi ve sürdürülebilir kalkınma kavramları arasındaki ilişki ve bağlantı vurgulanmıştır. Sürdürülebilir kalkınma ve yeşil ekonomi kavramları ve bunların göstere ve boyutlarının analiz edildiği bu çalışmada, sürdürülebilir kalkınmanın yeşil ekonomiye bağımlı olduğu ve yeşil ekonominin ekonomik, çevresel ve sosyal kalkınmanın temel taşı olduğu sonucuna varılmıştır. Çalışmada, sürdürülebilir ekonomik kalkınma için yeşil ekonominin ne kadar önemli olduğunun açık olduğu ifade edilmiştir. Çalışmada ayrıca, uluslararası örgüt ve kuruluşlar ve sivil toplum kuruluşlarının Azerbaycan Cumhuriyeti'nde sürdürülebilir kalkınma ve yeşil ekonomiye önemli katkılarda bulunduğu, sürdürülebilir kalkınmanın mevcut durumunun istatistiksel göstergelere göre incelendiği, Azerbaycan Cumhuriyeti'nin bazı alanlarda mevcut sürdürülebilirlik durumunda tespit edildiği ancak geliştirme faaliyetlerine ihtiyaç duyan bazı alanların olduğu ve "Azerbaycan Cumhuriyeti Bölgelerinin Sosyo-Ekonomik Gelişimi (2019-2023)" projesinin sürdürülebilir kalkınma ve yeşil ekonomi üzerinde olumlu etkisi olan ekonomik, çevresel ve sosyal gelişmelere yol açtığı belirtilmiştir.

(Kağan, Aygün ve Banu, 2015), Türkiye'de Çevreye Doğrudan Odaklı Çevreci Hareketler ve Çevresel Yaklaşımları Üzerine Bir Deneme. Bu çalışmada, Türkiye'deki sivil toplum hareketleri çevresel yaklaşımlarına göre sınıflandırılmış ve sivil toplum kuruluş ve dernekleri tarafından hazırlanan rehber ve veri tabanı çalışmaları ele alınmıştır. Çalışmanın kapsamına 35 dernek, 12 vakıf ve 16 farklı türde örgütlenmiş hareket dâhil edilmiştir. Çalışmada, dünyada ve Türkiye'de çevre düşüncesinin çevre hareketlerine dönüşüm sürecinden söz edilmiştir. Çalışmada ayrıca, çevre alanında doğrudan ve dolaylı olarak faaliyet gösteren sivil toplum hareketleri dâhil olmak üzere Türkiye'deki çevreci sivil toplum hareketleri incelenmiştir. Çalışmanın sonuçları, Türkiye'deki çevreci hareketler ve yeni ekolojik yönelimlerin çevresel yaklaşımlarına göre sınıflandırılabilceğini göstermiştir.

(Rençber, 2018), Sürdürülebilir Kalkınma Sürecinde Yeşil Ekonomi ve Ekolojik Ayak İzi. Bu çalışmada, mevcut küresel ekonomik sorunları kuşaklararası bir dengede bağlayan çözüm önerileri ile ekonomiyi iyileştirilebilir hâle getirmenin sürdürülebilir yanının sunulması amaçlanmıştır. Çalışmada, yeşil ekonomi kavramı ve önemi, yeşil ekonominin göstergeleri ve belirleyicileri gibi birtakım konular ele alınmıştır.

Ardından ormanlar, tatlı su, doğal kaynaklar ve enerji üretimi ele alınarak çevresel alanlara odaklanılmıştır. Çalışmada, ekonomi, toplum ve çevreyi kapsayan yirmi birinci yüzyılın sanayi devriminin yeşil ekonomi ile büyük ölçüde ilişkili olduğu, yeşil ekonominin yeşil sektörlerin yanı sıra yeşil iş fırsatları sağlayacağı ve yeşil ekonominin kaynakların yenilenebilir enerji üzerinden yenilenmesi ile sürdürülebilirliğin kalkınma boyutunu oluşturacağı sonucuna ulaşılmıştır.

(Öztürk, 2017), Çevrecilik Söylemleri ve Türkiye'deki Çevre Hareketlerinin Seyri. Bu çalışmada, Türkiye'deki çevrecilik, çevre hareketi ve çevrecilik söylemlerinin incelenmesi amaçlanmıştır. Çevreciliğin düşünsel dayanakları, çevrecilik ve ekonomi ilişkisi ve Türkiye'de çevrecilik, çalışmanın ana konuları içerisinde yer almıştır. Çalışmada, çevre sorunlarının sadece ortaya çıktığı alanla sınırlı kalmaması ve çevre konularının ve sorunlarının ifadesinin yaygınlaşmasını sağlamak için kurumsallaşmanın önemli bir görev üstlendiği sonucuna varılmıştır.

(Kocaoğlu, 2017), Kalkınma Kavramının Farklı Boyutları Ekseninde Yerel Düzeyde Sürdürülebilir Kalkınma Uygulamaları: Kırşehir Örneği. Bu çalışmada, Kırşehir ilinin kalkınma sürecinin sürdürülebilir kalkınmanın bazı bileşenleri çerçevesinde uygunluğunun değerlendirilmesi amaçlanmıştır. Araştırmacı, Kırşehir'de yaşayan vatandaşların görüşlerini almak için bir saha araştırması yaparak anket yöntemini kullanmıştır. Çalışmada, kalkınma kavramı ve onun küresel, ulusal ve yerel boyutu ele alınmış, ulusal ve yerel kalkınma tanımları, sürdürülebilir kalkınma bileşenlerinin göstergeleri ve Kırşehir'deki sürdürülebilir kalkınma uygulamalarına değinilmiştir. Çalışmada elde edilen bulgulara göre, Kırşehir'de en fazla çöp ve atık kirliliği olduğu, Kırşehir'de işsizliğin düşme eğilimi içerisinde bulunmasına rağmen daha düşük seviyelere çekilmesi gerektiği ortaya konulmuştur. Çalışmada, günümüzün en önemli kalkınma anlayışı olarak değerlendirilebilecek olan sürdürülebilir kalkınmanın yerel düzeyde tam anlamı ile uygulanabilmesi için o şehirdeki tüm kesimlerin gayret göstermesi gerektiği vurgulanmıştır.

(Dilek, 2018), Yeşil Ekonomi ile Sürdürülebilir Büyüme: Türkiye Örneği. Bu çalışmada, yeşil ekonomiye doğru dönüşümün Türkiye'deki uzun dönemli seyri incelenmiştir. Ekonomik büyüme ile yeşil ekonomi arasındaki ilişkinin değerlendirildiği bu çalışmada, yeşil ekonomi literatürüne ve orta ve ileri yeşil ekonomilere değinilmiş ve yeşil ekonomi politikaları tartışılmıştır. Çalışmanın teorik çerçevesinde, yeşil ekonominin terim ve tanımları ele alınmış ve yeşil ekonomiye

geçişin niçin gerekli olduğu açıklanmıştır. Çalışmanın sonuçları, kullanılan veriler ile ilgili olarak uygulanan politikaların uzun dönemde yeşil ekonomi ve büyüme arasında anlamlı ve olumlu bir ilişki olduğunu göstermiştir.

(Kuşat, 2013), Yeşil Sürdürülebilirlik İçin Yeşil Ekonomi: Avantaj Ve Dezavantajları- Türkiye İncelemesi. Bu çalışmada, çevresel koşullar nedeniyle ülkelerin ekonomik kalkınmalarının sürdürülebilir olmasını engelleyen olumsuz dış faktörler kapsamlı bir anket aracılığıyla incelenmiştir. Çalışmada, yeşil sürdürülebilirlik ve yeşil ekonomi, yeşil ve sürdürülebilir ekonomilerin avantaj ve dezavantajları ve kentsel yeşil alanların faydalarına değinilmiştir. Çalışmada, sosyal, siyasi, kültürel ve çevresel alanlardaki değişimlerin sürdürülebilir kalkınmanın toplumsal boyutu üzerindeki etkilerinin bazen olumsuz, bazen olumlu olduğu sonucuna varılmıştır.

(Güzelkokar, Gelişen ve Gökhan, 2019), Mevcut Yapıların Sürdürülebilir Yeşil Binalara Dönüştürülmesi. Bu çalışmada, yeşil bina projelerinin karşılaştığı zorluklar tartışılarak ve çözümler bulunarak yeşil bina projeleri hakkında genel bilginin toplanması amaçlanmıştır. Çalışmada, iklim değişikliği ile sürdürülebilirlik arasındaki ilişki, yeşil binaların faydaları, uygulamaları, performansı ve karşılaştığı engeller, Türkiye’de yeşil bina kavramının gelişimi, Türkiye’de yeşil bina sektöründeki temel sorunlar ve uluslararası yeşil bina performansı değerlendirme sistemleri ele alınmıştır. Çalışmada, tüm yeşil güçlendirme ve yenileme projelerinde, su kullanımı, elektrik ve gaz tüketiminde önemli miktarda tasarruf sağlandığı ve bu nedenle binaların işletme ve bakım maliyetlerinin düştüğü, katı atık miktarının azaltıldığı ve projelerin doğal kaynakların korunmasına katkıda bulunduğu sonucuna varılmıştır. Çalışmada, bu projelerde yaşanan zorluklara rağmen yararların dezavantajlardan fazla olduğu vurgulanmıştır.

(Köşker ve Gürer, 2020), Sürdürülebilirlik Çerçevesinde Yeşil Örgüt Kültürü. Bu çalışmada, yeşil örgüt kültürünün sürdürülebilirlik üzerindeki etkilerinin ortaya çıkarılması amaçlanmıştır. Çalışmada, ekonomik, sosyal ve çevresel olmak üzere sürdürülebilirliğin üç boyutu ayrıntılı olarak ele alınmıştır. Çalışmada ayrıca, sürdürülebilirlik bakış açısıyla işletme yönetimi, yeşil örgüt kültürü, işletmeleri yeşil olmaya iten başlıca sebepler, yeşil işletmelerin genel fonksiyonları ve yeşil örgüt kültürünün tanımı ve kapsamına değinilmiştir. Çalışmada, sürdürülebilir kalkınmanın sağlanmasında özel sektöre birtakım görevler düştüğü, işletmelerin değişen koşullara

uyum sağlaması ve sürdürülebilir içerikler üretmesinin bir zorunluluk hâline geldiği ve sürdürülebilirliğin yeşil örgüt kültürü çerçevesinde şekillendiği sonucuna varılmıştır.

(Keleş ve Özkan, 2018), Çevreci Sivil Toplum Kuruluşu Çalışanlarının Sosyal Sorumluluk ve Özgeçilik Tutumlarının İncelenmesi. Bu çalışmada, sürdürülebilir bir çevre için çevreci sivil toplum kuruluşlarında sosyal sorumluluk tutumlarının betimsel analiz yöntemi kullanılarak ve anket yapılarak belirlenmesi amaçlanmıştır. Araştırmacı, Ankara'da faaliyet gösteren çevreci sivil toplum kuruluşlarından 104 üyenin görüşlerini araştırmıştır. Çevreye yönelik sosyal sorumluluk eksenine değinildiği bu çalışmada, çevreci sivil toplum kuruluşları çalışanlarının gelir yeterlilik durumunun çevreye yönelik sosyal sorumlulukları açısından anlamlı fark yarattığı sonucuna ulaşılmıştır.

(Sin, 2016), Yerel Yönetimlerin Sürdürülebilir Gelişmedeki Etkinliği: Kuzey Kıbrıs Uygulaması. Bu çalışmada, yerel yönetimlerin sürdürülebilir kalkınmanın sağlanmasındaki rolünün ortaya konulması amaçlanmıştır. Sürdürülebilir kalkınma, en genel tanımıyla, bugünkü sahip olduğumuz değer ve kaynakların hem bugünde yaşayan insanların ekonomik ve sosyal yaşamlarını daha kaliteli bir hâle getirebilmesi amacıyla kullanılması hem de bir sonraki kuşaklara bu değer ve kaynakların aktarılabilmesidir. Bir toplum ancak ekonomik ve sosyal açıdan gelecek kuşakların da varlığını güvence altına alacak biçimde yapılanmıssa varlığını sürdürebilecektir. Çalışmada, sürdürülebilir kalkınmanın tanımı ve bileşenlerine itibariyle, katılıma en fazla olanak tanınması nedeniyle en kolay yerel düzeyde sağlanabileceği sonucuna varılmıştır. Bu nedenle, devletlerin ulusal düzeyde sürdürülebilir kalkınma hedeflerini gerçekleştirmeleri yolunda en önemli aktör yerel yönetimlerdir. Yerel yönetimler, halkın kendi eliyle bölgesinden seçtiği yöneticilerle yönetilmesini sağlayan ve böylece yönetime katılmasına olanak veren yönetim biçimidir. Dolayısıyla, bölgelerin ihtiyaçları yerel yönetimlerce merkezi yönetime göre daha iyi tespit edilmektedir. Günümüzde kalkınmış toplumların birçoğu gelişimlerinin devamlılığını yerinden yönetim anlayışı ile sağlamıştır. Bu çalışma çerçevesinde, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti (KKTC) yerel yönetimlerinin bölgenin sürdürülebilir kalkınmasına etkisi üzerine yoğunlaşmıştır. Bu kapsamda yapılan mülakat ve anket çalışmaları ile bu teorik çalışma test edilerek sonuçları betimsel analiz yöntemiyle değerlendirilmiştir.

(Çiğdem, 2020), Çevre Politikalarının Uygulanmasında Yerel Yönetimlerin Rolü adlı çalışmasında şunları söylemiştir: Çevre sorunlarının önlenmesi ve çevre kalitesinin iyileştirilmesi sorumluluğunu üstlenen yerel yönetimlerin taşıması gereken bazı nitelikler vardır. Yerel yönetimler, özerk, demokratik ve saydam bir yapıya sahip olmalı ve hizmet ettikleri yerin sosyal ve çevresel özelliklerine uygun bir çevre politikası geliştirmelidir. Yerel yönetimlerin temel varlık nedenleri, insan yaşamının iyileştirilmesiyle ilgilidir. Bu nedenle, yerel yönetimler dışarıda bırakılarak çevrenin korunması ve geliştirilmesi mümkün değildir. Bu çalışmada, yerel yönetimlerde çevre ve yönetim sistemi ile yerel yönetimlerin çevre alanındaki en önemli görev ve sorumlulukları hakkında bazı açıklamalar yapılmıştır.

(T. C. Kalkınma Bakanlığı, 2018). Çevre ve Doğal Kaynakların Sürdürülebilir Yönetimi On Birinci Kalkınma Planı. Çalışma Grubu Raporu. Ankara 2018. Çevre ve doğal kaynaklar, dünyada yaşamın varlığının devam etmesi için en temel gerekliliklerdendir. Doğa, sadece insan için gerekli olan yaşam koşullarını sunmakla kalmayıp aynı zamanda ekonomik toplum düzeni için de gerekli olan kaynakları sunmaktadır. Çevre ve doğal kaynaklar, insan ve toplumdaki ayrı düşünülemez unsurlardır. Doğal kaynakların artan tüketimi, doğal kaynaklar ve iklim açısından çevrenin bozunumuna yol açan dengesizliğe neden olmuştur. Dolayısıyla, sürdürülebilirlik kavramı 1970'lerden itibaren kullanılmaya başlanmıştır. Sürdürülebilirliğin küresel bir anlayış olarak benimsenmesi ise 1992 yılında gerçekleştirilen, yeşil büyüme ve düşük karbonlu büyüme çağrısında bulunduğu Birleşmiş Milletler Çevre ve Kalkınma Rio Konferansı'nda gerçekleşmiştir. Bu doğrultuda, On Birinci Kalkınma Planı döneminde Türkiye'nin çevre ve doğal kaynakların sürdürülebilir yönetimi alanında önceliklendirilmesinde fayda görülen temel hedefler şunlardır: 1- İklim dostu, düşük karbonlu bir kalkınma modelinin oluşturulması; 2- İyi çevre durumu odaklı araştırma-geliştirme ve inovasyon stratejilerinin geliştirilmesi ve uygulamalarının yaygınlaştırılması; 3- Çevre ve doğal kaynak yönetimi konusunda ulusal ve sektörel kapasitenin geliştirilmesi ve sürdürülebilirlik, çevre ve doğal kaynaklar hakkında farkındalığın artırılması; 4- Çevre ve doğal kaynaklara ilişkin mevcut durumun tespiti ve gelecekteki değişimlerin izlenmesine yönelik olarak izleme ve veri yönetim kapasitesinin ve altyapısının geliştirilmesi; 5- Sürdürülebilir kalkınma amaçlarına uyum sağlanması ve plan dönemindeki oluşturulan tüm strateji ve eylem planlarının sürdürülebilir kalkınma

amaçlarına uyumlu olarak belirlenmesi; 6- Çevre yönetimi ve korunması ile ilgili teşvik ve araçların çeşitlendirilmesi.

(Özen ve et., 2015). Türkiye’de Yeşil Ekonomi Açısından Yenilenebilir Bir Enerji Kaynağı: Rüzgâr Enerjisi adlı çalışmada şunları söylemiştir: Sürdürülebilir kalkınma, günümüz toplumlarının gereksinimlerini gelecek nesilleri olumsuz etkileyebilecek sonuçlar doğurmadan karşılamayı amaçlamaktadır. Bu tür kalkınma, yeşil ekonomi şeklinde bir ekonomik modeli ifade etmektedir. Bu tür ekonomi politikası, dünya genelindeki ülkelerin ortak hedefi hâline gelmiştir. Bu nedenle birçok ülke, enerji üretimini fosil yakıt yerine yenilenebilir enerji kaynaklarını kullanarak gerçekleştirmeye karar vermiştir. Rüzgâr, güneş ışığı ve hidroelektrik enerji başta olmak üzere çeşitli yenilenebilir enerji kaynakları vardır. Bu çalışmada, Türkiye’de rüzgâr enerjisinin mevcut durumu üzerine odaklanılmış ve Türkiye’de rüzgâr enerjisine yönelik gelecek hedeflerine ulaşma konusunda nelerin yapıldığı ve nelerin yapılabileceği değerlendirilmiştir.

(Hermelin ve Andersson, 2018), Yerel Politika Yeşil Büyüme Nasıl Benimsenir? adlı çalışmada şunları söylemiştir: 1992 Rio Dünya Zirvesi, sürdürülebilir kalkınmada yerel düzey rolünün önemle onaylandığı bir dönemde önemli nokta temsil etmiştir. Rio Zirvesi’nden bu yana, yerel sürdürülebilir kalkınmanın nasıl tasarlanacağına ilişkin çabalar değişmiştir. Bu çalışmada, şehir politikalarının onaylanmış belgeleri analiz edilerek, İsveç’in 10 adet ikinci kademe şehrinde yerel politikaların nasıl uygulandığı incelenmiştir. Çalışmanın ana bulguları, yeşil büyüme politikasının hedefleriyle ilgili yerel stratejilerin temel olarak enerji kullanımının verimliliği ile ilgili olduğunu göstermiştir. Çalışmada, belediyelere, politik ve yeşil müdahaleler için kendilerini nasıl kurumsal ortamlar hâline getireceklerini düşünme çağrısında bulunulmuştur. Çalışmada ayrıca, yerel belediyelerin yeşil büyüme anlayışını benimsemeleri ve buna yönelik çalışmalar yürütmeleri gerektiği vurgulanmıştır.

(Ypıcı ve Yaman, 2019), Belediyelerin Çevre Politikasına Yönelik Halkın Algısı: Karabük Örneği. Bu çalışmada, Karabük Belediyesi’nin çevre yönetiminde yürüttüğü politikaların ne ölçüde başarılı olduğunun değerlendirilmesi amaçlanmıştır. Çalışmanın örnekleme, Karabük merkez ilçesinin toplam nüfusunu oluşturan 118.776 kişilik bir evrenden seçilmiştir. Çalışmada, çevre politikaları ve yerel yönetimler, belediyelerin çevreyle ilgili görev ve sorumlulukları ve il özel idarelerinin çevreyle

ilgili görev ve sorumlulukları ele alınmıştır. Çalışmada, Karabük'te ikamet eden kişilerin yaşları, aylık gelirleri, ikamet ettikleri yer ve meslekleri açısından çevre sorunları ve belediye hizmetlerinin yeterliliği arasında anlamlı bir farklılık olduğu ve Karabük'te ikamet eden kişilerin eğitim durumlarına göre çevre sorunlarıyla ilgili düşüncelerinin birbirine yakın olduğu sonucuna varılmıştır.

(Solak ve Pekküçükşen, 2018), Türkiye'de Kentsel Katı Atık Yönetimi: Karşılaştırmalı Bir Analiz adlı çalışmasında şunları söylemiştir: Çevreyi oluşturan öğelerin giderek niteliğini değiştirmesi ve çevre sorunlarının artması, toplumların çevre sorunlarına daha ciddi olarak eğilmelerine neden olmuştur. Bunun yanı sıra, kaynakların kıt olması ve hızlı bir şekilde tüketilmesi, sürdürülebilirlik kavramını gündeme getirerek, gelişme ve çevre arasında dengenin sağlanması gerektiği düşüncesini yaygınlaştırmıştır. Bu kapsamda, kaynakların yeniden ve daha dikkatli, rasyonel kullanımı söz konusu olmuştur. Katı atıklar, hızlı nüfus artışı ve aşırı tüketim sonucu oluşmaktadır. Katı atıkların değerlendirilmesi sistematik bir yaklaşımla ele alınmış ve yönetilmesi gereken bir konu kabul edilerek katı atık yönetimi kavramı geliştirilmiştir. Katı atıkların toplanması, uzaklaştırılması ve bertaraf edilmesi yerel yönetimlerin sorumluluk alanına girmektedir. Bu hizmetlerin sunulması bütüncül yaklaşımı gerektirmektedir. Bu da katı atık yönetimiyle gerçekleşmektedir. Katı atık yönetimi, toplumların kalkınmışlık düzeylerine, siyasal ve toplumsal özelliklerine göre farklılık göstermektedir. Söz konusu hizmetlerin belediyeler tarafından nasıl yönetildiği, konuyla ilgili ne tür çalışmaların ve projelerin yapıldığı ve belediyelerin bu konuyla ilgili yaşadıkları sorunların belirlenmesi, bunlara getirilebilecek çözüm önerileri bu çalışmanın amacını oluşturmuştur. Yerel yönetimlerin katı atık yönetimine gösterdikleri ilgi ve önemi analiz etmek çalışmanın bir diğer amacını teşkil etmiştir. Çalışmada, ilgili yetkililerin katı atık yönetimi hakkındaki görüşlerini almak için bir anket kullanılmıştır.

(Taşdelen ve Şataf, 2019), Türkiye'de Sosyal Belediyecilik Faaliyetleri Çerçevesinde Antalya adlı çalışmasında şunları söylemiştir: Dünyada yaşanan gelişme, değişim ve dönüşümler, devlet idaresinde yerelleşme olgusunu beraberinde getirmiştir. Yerelleşme ile birlikte, halka en yakın yerel yönetim birimleri olan belediyelerin önemi artmıştır. Bu önem ile belediyeler, yerel toplumsal ihtiyaçları karşılamak ve sosyal hizmet faaliyetleri gerçekleştirmek için bir takım sosyal politika faaliyetleri ile önemli görevler üstlenmiştir. Belediyelerin sosyal faaliyetlerini arttıran

ve belediyelere yeni birtakım görevler yükleyen anlayışa sosyal belediyecilik adı verilmektedir. Sosyal belediyecilik; halk sağlığı, eğitim, çevreye yönelik hizmetlerin yanı sıra toplumdan dışlanmış dezavantajlı gruplara (kadın, yaşlı, dul, engelli, hasta, yoksul, ihtiyaç sahibi vb. kimseler) aynı ve nakdi yardım sağlamayı belediyelere yükleyen sosyal bir modeldir. Üç bölümden oluşan bu çalışmada, ilk olarak sosyal belediyecilik kavramı ve fonksiyonları ele alınmıştır. Daha sonra dünyada ve Türkiye’de kalkınma süreci incelenmiştir. Son olarak da sosyal belediyecilik uygulamaları kapsamında Antalya Büyükşehir Belediyesi faaliyetleri analiz edilmiştir.

(Ergönül, 2017), Çevre Bilinci Geliştirmede Belediyelerin Çevre Politikalarının Rolü adlı çalışmasında şunları söylemiştir: Çevre sorunları, dünyanın her yerinde ülkelerin karşılaştıkları temel sorunlardan biridir. Çevre politikaları, yönetimlerin çevre sorunlarına çözüm üretmek amacıyla tercih ettikleri ilkelerin bütünüdür. Bu tezde, çevre politikalarının yerelden başlayarak küresele gitmesi gerektiğini ve vatandaşların çevreyi koruma düşüncesinin küçük yerleşimlerde yeşerebileceğini savunan yaklaşımlar Dikili Belediyesi örneği üzerinden tartışılmıştır. Tezde, belediyelerin çevre sorunlarının çözümünde önemli bir yere sahip olduğu ve çevre politikalarının yerel halkın çevre bilinci üzerinde doğrudan etkisi olduğu sonucuna varılmıştır.

(Kaya, 2017), Türkiye’de Belediyelerin Sosyal Yardım ve Sosyal Hizmet Sorumluluğu adlı çalışmasında şunları söylemiştir: Sosyal yardım, muhtaç bireylerin ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik yapılan aynı ve nakdi destektir. Sosyal hizmet ise, yine muhtaç bireylerin ihtiyaçlarını karşılamak ve topluma uyum sağlamasını kolaylaştırmak amacıyla yapılan her türlü maddi ya da manevi faaliyetlerdir. Bu çalışmanın konusunu, sosyal yardım ve sosyal hizmet kavramlarının temel yerel yönetim birimlerinden olan belediyeler özelinde şekillenmesi ve sosyal belediyecilik uygulamaları çerçevesinde belediyelerin sosyal yardım ve hizmet sorumluluklarının hayata geçirilmesi oluşturmuştur. Çalışmada, sosyal yardım ve sosyal hizmet kavramlarının tanımı, dünyada ve Türkiye’de ortaya çıkışı ve gelişimi; sosyal belediyecilik kavramı çerçevesinde belediyelerin üstlendikleri görev ve sorumlulukları ve bu yetki ve görevlerin gelişimi incelenmiştir. Örnek olarak seçilen Antalya Büyükşehir Belediyesi sınırlarındaki Muratpaşa ve Kepez Belediyeleri’nin bu görev ve sorumluluklara dair faaliyetleri sahada ayrıntılı olarak incelenmiştir. Çalışmada; literatür taraması, bilgi-belge incelemesi ve ilgili belediyelerle görüşmeler kullanılarak

bu iki belediyede faaliyet raporları, stratejik planlar, performans programları, internet siteleri, parti programları ve haber bültenleri taranmış ve ilgili birim ve kişilerle görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Çalışma, iki belediyenin sosyal belediyeciliğe bakış açılarının farklı olduğunu göstermiştir. Türkiye genelinde sosyal belediyeciliğin sınırları kesin çizgilerle çizilmemiştir. İki belediye de sosyal yardım konusunda benzer faaliyetler yürütürken, sosyal hizmet faaliyetleri birbirinden farklıdır.

(Koçak, Arslan ve Eti, 2017), Belediyelerde Sosyal Politika Uygulamaları Ve Pendik Belediyesi Örneği adlı çalışmasında şunları söylemiştir: Sosyal politikalar, genelde merkezi hükûmetler tarafından planlanıp ağırlıklı olarak yerel yönetimler tarafından uygulanmaktadır. Son yıllarda sosyal politikaların yerelleşmesi daha da önem kazanmıştır. Bunun sebebi ise, halkın sorunlarını yerel yönetimlerin daha iyi tespit edip erişebilmeleri ve kolayca çözebilmeleridir. Belediyeler, temel kentsel hizmetleri sağlamaktadır. Bunun yanında halk belediyelerden sosyal sorunları ile de ilgilenmelerini beklemektedir. Sosyal belediyecilikte sadece hizmetler üzerine değil, halkın sosyal sorunlarıyla da ilgilenilmektedir. Bu çalışmada sosyal belediyeciliğin ne olduğu araştırılmış olup, çalışmanın birinci kısmında sosyal politika, yerel yönetim ve her ikisinin tarihçesi hakkında literatür taraması yapılmıştır. Çalışmanın ikinci kısmında, belediyecilik ile ilgili yasal düzenlemeler incelenmiştir. Çalışmanın üçüncü kısmında, belediye ve sosyal politika ilişkisi araştırılmıştır. Sonuç, belediyelerin sosyal sorunların çözümü için merkezi yönetimden daha fazla desteğe ihtiyaçları vardır.

(Zengin, E., Başkurt, M. ve Es, M., 2014), Yerel Yönetimler ve Yerel Kalkınma adlı çalışmasında şunları söylemiştir: Küreselleşme eğiliminin 1980’li yıllardan itibaren hız kazanmasıyla birlikte geleneksel kalkınma uygulamalarına duyulan güven sarsılmaya başlamıştır. Bu nedenle, yerel ekonomik kalkınma yaklaşımı ön plana çıkmıştır. Ulusal kalkınma planlarının merkezden taşraya doğru değil, taşradan merkeze doğru olması gereklilik hâline gelmiştir. Yerel ekonomik kalkınma, bir yöreye özgü dönüşüm süreçlerinin harekete geçirilmesi olarak tanımlanmaktadır. Son yıllarda Türkiye’de yerel kalkınma politikaları köklü bir değişim sürecine girmiştir. Yönetişim olgusuyla yerel ve merkezi otoriteler, sürdürülebilir yerel kalkınma çerçevesinde yönetimsel sürece katılmaya başlamıştır. Yerel düzeyde paydaşların farklı pozisyonlarının uzun vadede ortak bir payda uyumlaştırılması çok zor olmakla birlikte ulaşılması gereken bir hedeftir.

(Zülfikar ve Beken, 2012), Belediyeler ve Çevre Hizmetleri Üzerine Analitik Bir Bakış adlı çalışmasında şunları söylemiştir: Bir çevre sorunu olarak çevre kirliliği, çevre kaynaklarını kendine döndürmeye çalışan bireyin bu çabasının paradoksal olarak kendi sağlığına olumsuz yansımalarıdır. İnsanın yaşadığı toplumsal çevredeki yönetim anlayışı ve yönetim sistematiği, insan kaynaklı bu sorunların ortaya çıkması veya çözümünde anlamlı etkiye sahiptir. Nitekim yerel yönetim sistemlerinden biri olarak belediyeler yerel yönetimlerin ikinci türünü teşkil ederken, yasaların kendilerine verdiği yetki ve görevlerle çevrenin korunması ve geliştirilmesinde ciddi görevler üstlenmektedirler. Barınma ve ulaşım gibi hizmetlerin yanı sıra, koruyucu sağlık hizmetleri, katı atıkların toplanması ve bertaraf edilmesi, su kaynaklarının ve kıyıların korunması, planlı kentleşmenin sağlanması, kanalizasyon yapma gibi görevler belediyelerin yerine getirmesi gereken temel çevresel görevleri olarak ortaya çıkmaktadır. Bu çevresel görev, sorumluluk ve beklentiler, yerel yaşama en yakın ve yaygın toplumsal yaşam örgütü olma niteliğinden dolayı belediyelere yüklenmiştir. Dolayısıyla belediyeler nihai olarak, atıkların toplanması, ayrıştırılması ve bertaraf edilmesi ve bunun için tesis kurdukmakla yükümlüdür. Bu çalışmada, Türkiye’de 2010 yılı itibarıyla mevcut toplam 2.950 belediyenin çevre hizmetleri bazında durumları ele alınıp incelenmiştir. Çalışmada ayrıca, Türkiye geneli ve iller bazında belediye atık hizmetleri değerlendirilmiştir.

(Paker, 2012), Çevre Rejimleri ve Türkiye’de Sivil Toplum Örgütlerinin Rolü adlı çalışmasında şunları söylemiştir: Çevreci sivil toplum, küreselleşen sivil toplum içinde yer almaktadır. Nitekim her zaman küresel olup sınırları aşan çevre sorunları, çevre koruma ve muhafaza çabalarında farklı aktörler arasında iş birliğini vazgeçilmez kılmıştır. Bu çabaların bir tezahürü çevre rejimleridir. Çevre rejimleri ilgili en tartışmalı konulardan biri çevre rejimlerinin etkinliğidir. Çalışmada, Akdeniz Eylem Planı (MAP) ve Barselona Sözleşmesi çevre rejimlerinin etkinliği çerçevesinde incelenmiştir. Çalışmada ayrıca, çevre örgütlerinin oynadığı rol, Akdeniz Eylem Planı’nın Türkiye’deki uygulamaları örneği üzerinden ele alınmıştır. Çalışmada, Akdeniz Eylem Planı’nın uygulanmasındaki eksikliklerin sivil toplum kuruluşlarının rejime sınırlı katılımıyla ilişkili olduğu ve sivil toplum kuruluşlarının uygulama süreçlerine etki edebilmelerinin devletler, uluslararası ve uluslar üstü örgütler gibi diğer aktörler ile ilişkilerinin niteliğiyle yakından ilgili olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

(Baykal, 2010), Türkiye’de Çevre Yönetim Sisteminin Yerel Örgütlenmesi adlı çalışmasında şunları söylemiştir: Çevre konuları, günümüzde dünyayı ilgilendiren en önemli konulardan biri olmuştur. Gün geçtikçe artan küresel çevre sorunları, insan sağlığını ve refahını tehdit eden düzeye gelmiştir. Uluslararası boyutta olan bu çevre sorunları, Türkiye’nin de karşılaştığı ciddi sorunlardır. Çevre sorunlarının toplum yaşamını olumsuz yönde etkilemeye başlaması, yeni politikaların geliştirmesine neden olmuştur. Bu bağlamda ‘Çevre Yönetim Sistemi’nin oluşturulması, bu sorunlarının çözümde rol oynayacaktır. Bunun yanında, yerel yönetimlere, bu sistemin geliştirilmesi ve uygulaması suretiyle çevre problemlerinin giderilmesinde önemli sorumluluklar düşmektedir. Bu çalışmada çevre, çevre yönetimi ve çevre yönetim sisteminin örgütlenmesi ele alınmış ve yerel yönetim uygulamaları değerlendirilmiştir.

(Oğuz, 2010), İklim Değişikliği ile Mücadelede Yerel Yönetimlerin Rolü adlı çalışmasında şunları söylemiştir: Kyoto Protokolü’nün ABD yönetimi tarafından onaylanmamış olmasına rağmen, ABD’de birçok eyalet ve yerel yönetim iklim değişikliğiyle mücadele için şehirlerindeki küresel ısınmayı ve gazı emisyonlarını azaltmaya karar vermişlerdir. Belediye Başkanı Greg Nickels’in başlattığı Seattle İklim Eylem Planı ve ilgili politikalar bu tür girişimlere örnektir. Bu çalışmada, Seattle’in iklim değişikliği ile mücadele girişimi, Yeşil Kurdele Komisyonu, Seattle İklim Ortaklığı Anlaşması’nın maddeleri, Birleşik Devletler Belediye Başkanları İklim Koruma Anlaşması, bu anlaşmayı imzalayan kentlerin yöneticilerinin iklim değişikliğiyle mücadelede belirledikleri üç temel hedef ve bu hedefleri gerçekleştirmek için Birleşik Devletler Belediye Başkanları İklim Koruma Anlaşması’nda öngörülen eylem ve politika alanları ele alınmıştır. Çalışmada, yerel yönetimlerin iklim değişikliği ile mücadelede son derece etkin olabileceği, iklim değişikliği sorununun küresel anlamda çözüme ulaştırılması için özellikle gelişmiş ülke hükümetlerinin sorumluluk almaları ve merkezi yönetimler tarafından yerel yönetimlerin çözüm çabalarına gerek finansal gerek teknolojik desteğin sağlanması gerektiği sonucuna varılmıştır.

(Çağatay ve Yıldız, 2012), Belediyelerin Çevre Yönetimi Üzerine Açık Kaynak Kodlu Bir Kent Bilgi Sistemi Uygulaması adlı çalışmasında şunları söylemiştir: Yirminci yüzyılın ortalarından itibaren artan çevre problemlerinin kentleşme süreçlerine paralel olarak büyüdüğünün ortaya konulmasıyla birlikte belediyelerin çevre yönetimi konularındaki yetkileri arttırılmıştır. Bunun yanında, günümüzde

mekânsal bilginin giderek artan önemi ve kentle ilgili karar alma süreçlerinde anahtar bir konuma gelmesi, Coğrafi Bilgi Sistemleri'nin (CBS) kentlerdeki uygulama biçimi olan Kent Bilgi Sistemi (KBS) teknolojilerinin kullanımını gereklilik hâline getirmiştir. Bu çalışmada, belediyelerin kuracakları bir Kent Bilgi Sistemi projesi içerisinde yer alması gereken Çevre Yönetim Sistemi modülünün açık kaynak kodlu bir konumsal bilgi sistemi uygulaması ile nasıl yapılabileceği gösterilmiş ve bu uygulamaların çevre yönetimi açısından neler ifade edebileceği üzerinde durulmuştur. İzmir ve İstanbul illerinde yürütülen bu çalışmada, belediyelerin etkin bir çevre yönetimi politikası uygulayabilmeleri için konumsal bilgi sistemlerinden yararlanmalarının artık bir zorunluluk hâlini aldığı sonucuna varılmıştır.

(Güleç ve Akdoğan, 2007), Sürdürülebilir Katı Atık Yönetimi ve Belediyelerde Yöneticilerin Katı Atık Yönetimiyle İlgili Tutum ve Düşüncelerinin Analizine Yönelik Bir Araştırma adlı çalışmasında şunları söylemiştir: Yerleşik hayata geçişle birlikte ortaya çıkan katı atık sorunu, sanayileşme, kentleşme, nüfus artışı ve ekonomik gelişmelerle daha da büyüyerek çevre problemlerine sebep olmaktadır. Katı atık yönetimi Türkiye'de yerel yönetimler kapsamında belediyeler tarafından gerçekleştirilmektedir. Bu çalışmada, Türkiye'deki il merkez belediyelerindeki birim yöneticilerinin katı atık yönetimi konusundaki düşüncelerinin belirlenmesi amaçlanmıştır. Çalışmada, anket yöntemi kullanılarak, belediyelerin katı atık hizmetleri, katı atık yaklaşımları ve belediyelerin konuyla ilgili düşünceleri incelenmiştir. Çalışma sonucu elde edilen bulgular, Türkiye'de katı atık yönetiminin öneminin henüz tam olarak anlaşılmadığını ve katı atık yönetiminin öneminin anlaşılmasıyla katı atık yönetiminde sürdürülebilirliğin gerçekleşebileceğini göstermiştir.

(Ergün, 2008), Türkiye'de Çevre Politikalarının Yerel Yönetimler Açısından Etkinliği. Çevre sorunları dünyanın her yerinde olduğu gibi Türkiye'de de karşılaşılan temel sorunlar arasındadır. Çevre sorunları her ne kadar yerel kaynaklı olsa da sonuçları itibariyle küresel bir boyut kazanmaktadır. Ancak çevre sorunları yerel düzeyde ele alınmadıkça etkin politikaların uygulanması mümkün değildir. Yerel yönetimlerin çevre sorunlarının çözümünde etkin bir rol üstlenmesi bu konuda en doğru yaklaşım olacaktır. Merkezi yönetimlerin, çevre sorunları ile ilgili uygulamaları yerel yönetimlere kaydırması gerekmektedir. Yerel yönetimler, merkezi yönetimlere göre çevre sorunlarına daha hızlı müdahale edebilme imkânına sahiptir. Ayrıca

sorunların doğru tespit edilebilmesi ve çözülebilmesi çalışmalarına yerel politikalarla başlandığında sorunların çözümü daha sağlıklı olacaktır.

(Özcan, 2019), Yeşil Yeni Düzen ve Yeşil Büyüme Bağlamında Kayseri, Sakarya, Hatay ve Samsun Örnekleri. Artan sanayileşme faaliyetleri sonucunda, kaynakların tükenmesi, çevre sorunları ve bazı iş alanlarının yok olması gibi meydana gelen olumsuzluklar karşısında birtakım önlemlerin alınması gerekli hâle gelmiştir. Bu çalışmada, dünyadaki ve Türkiye'deki yeşil yeni düzen, yeşil büyüme ve yeşil işlere ilişkin gerçekleştirilen faaliyetler ve örnekler incelenmiş ve Kayseri, Samsun, Hatay ve Sakarya Büyükşehir Belediyeleri ile yüz yüze görüşme yöntemi yapılmıştır. Çalışmada, kentsel sürdürülebilirliğin sağlanabilmesi ve yeşil büyüme ve yeşil işler konularında gelişme elde edilmesi amacıyla yeşil büyüme eylem planlarının hazırlanması ve uygulanması gerektiği sonucuna varılmıştır.

(Sufyan, 2019), Cezayir Projesinin Cezayir'de Sürdürülebilir Kalkınmanın Sağlanmasına Belediyenin Katkısı İçin Yasal Bir Ortam Yaratmadaki Yetersiz Rolü adlı çalışmasında şunları söylemiştir: Cezayirli yasa koyucunun birçok yasal metinde yerel düzeyde sürdürülebilir kalkınmayı sağlamak için bir mahalli idare olarak belediyenin müdahalesi ilkesine önem vermesine rağmen, gerçekte sürdürülebilir kalkınmanın gerçekleştirilmesine belediyenin fiili katılımı sağlanmamıştır. Bu husus, yerel düzeyde sürdürülebilir kalkınmanın sağlanmasında vatandaş katılımının ötekileştirilmesi ve belediye kaynaklarının zayıflığı gibi birçok nedenden kaynaklanmaktadır. Kalkınma, mahalli idarelerin rolünü artırmadan merkezi veya yerel düzeyde gerçekleştirilemezdir. Nitekim mahalli idarelerin rolünün yokluğu, sürdürülebilir kalkınmaya ulaşmanın ve mahalli idarelerin kalkınmaya etkin katılımının önündeki en büyük engeldir. Mahalli idarelerin sürdürülebilir kalkınmaya etkin bir şekilde katkıda bulunabilmesi için, uygun yasal düzenlemelerin, belediye kaynaklarını güçlendirip çeşitlendirme ve belediyeleri merkezi idareden bağımsız öz-servet yaratmaya teşvik etmenin yanı sıra, vatandaşlar, sivil toplum ve dernekler olmak üzere ana aktörleri dâhil etmesi gerekmektedir.

(Elbatha, 2017), Belediye Meclisleri Üyeleri Aracılığıyla Beytüllahim Belediyelerinde Sürdürülebilir Kalkınma Planlamasının Uygulama Kapsamı. Bu çalışmada, Beytüllahim ili belediyelerinde kendi belediye meclis üyelerinin bakış açısından stratejik kalkınma planlamasının ne derecede uygulandığının belirlenmesi amaçlanmıştır. Çalışmada ayrıca, Beytüllahim ili belediyelerinde stratejik kalkınma

planlamasının ne derecede uygulandığına ilişkin çalışmanın örneklem bireylerinin yanıt ortalamalarında, belediye değişkenleri, cinsiyet, eğitim düzeyi, hizmet yılları ve iş unvanı nedeniyle istatistiksel olarak anlamlı farklılıklar olup olmadığının ortaya çıkarılması amaçlanmıştır. Çalışma sonuçları, Beytüllahim ili belediyelerinde, belediye meclis yeleri açısından stratejik kalkınma planlaması uygulamasının orta düzeyde olduğunu göstermiştir. Sonuçlara göre, en yüksek dereceye sahip alan, belediye meclisi için stratejik kalkınma planlaması kavramının netliğini ele alan ve yüksek derece elde eden 1. alandır. Ardından, sırasıyla, belediyenin i ve dış evre için stratejik kalkınma analizini yürütmesi ve belediye meclisinde stratejik kalkınma yönelimlerinin varlığını ele alan 2. ve 3. alanlar yüksek derece ile yer almıştır. Ardından, belediye meclisinde stratejik kalkınma planlarının varlığını ele alan 4. alan orta derece ile yer almıştır. Ardından, belediye meclisinin stratejik kalkınma planlarının uygulanmasını ele alan 5. alan orta derece ile yer almıştır. Belediye meclisinin stratejik kalkınma planlarının izlenmesi ve değerlendirilmesini ele alan 6. alan ise yine orta derece ile son sırada yer almıştır. Çalışmada, Beytüllahim ili belediyelerindeki stratejik kalkınma planlamasının beklenmedik değerliklere uyum sağlayabilecek bir şekilde formüle edilmesi ve belediye planlama ekibinin belediyeyi gelecekte etkileyebilecek farklı değerkenleri belirlemek için dış çevreyi analiz etmesi önerilmiştir. Belediye meclisleri, çalışanların stratejik kalkınma planlaması alanındaki yeteneklerini geliştirip iyileştirmeye ve toplum kesimlerinin gereksinimlerine uygun kalkınma ve stratejik planlar sağlamaya çalışmalıdır.

İKİNCİ BÖLÜM

KURAMSAL ÇERÇEVE (YEŞİL EKONOMİ)

2.1. Yeşil Ekonomi (Kavramı ve Tarihçesi)

Adalet ve insafın en yüce biçimi, adil kullanımı garanti edecek şekilde insan yaşamına ve çevresine verilen zararı azaltmak ve hastalık ve çevre felaketlerinden uzak, temiz ve güvenli bir çevrede onurlu yaşama hakkını gelecek kuşaklara sağlayabilmek için en azından elimizden geleni yapmamız gerektiğidir. Buradan hareketle, tüm ülke ve kuruluşlar yeşil ekonomi ve sürdürülebilir kalkınmayı ele almaya başlamıştır. Yeşil ekonomi kavramının net bir tanımı konusunda fikir birliği henüz oluşmamıştır. Akar (2019), yeşil ekonomi kavramını, yaşamın devamlılığını sağlamak için insanların doğa üzerindeki olumsuz etkilerini azaltmaya çalışan ekonomik bir kavram olarak tanımlamıştır. Şeme (2015), kavramı şöyle tanımlamıştır: “Sürdürülebilir çevre uygulamaları çerçevesinde yenilenebilir enerji kullanımıyla düşük karbon ekonomisine geçiş ve dönüşümün olduğu durumdur”. Yeşil ekonomi, UNEP tarafından, sosyal eşitliği ve toplumsal refahı arttıran ve aynı zamanda çevresel riskleri ve ekolojik kısıtlıkları önemli ölçüde azaltan bir ekonomi olarak tanımlanmıştır (UNEP, 2016). Araştırmacı ise, yeşil ekonomiyi basit bir şekilde şöyle tanımlamaktadır: “Sosyal adalet ve eşitlik ışığında bireyler için kabul edilebilir bir sağlıklı yaşam ve temiz çevre düzeyi elde edecek şekilde, ekonomik süreçlerin gerçek sürdürülebilirliğini temin etmek için kaynakların optimum tüketimini sağlayan her şeyin konsepti ve uygulamasına olan bağlılığımızdır”.

Dünya ülkelerindeki yüksek kirlilik oranı nedeniyle ekonomiye siyah renk hâkimdir. Ekonomi, çevreyi yıkıcı ve doğal kaynakları büyük ölçüde israf edici hâle gelmiştir. Ülkeler, çevre koruma standartlarını dikkate almadan zenginliklerini arttırmak için yarışmaktadırlar. Bu durum, Dünya ve yaşam devamlılığı için büyük bir tehdit oluşturmaktadır. Bu nedenle ülkeler ve uluslararası kuruluşlar, durumun ciddiyetini fark etmeye başlamış ve ekonomik kalkınma modelleri arasında çevre ekonomilerini incelemeye, insan ve ekosistem arasındaki ilişkinin işleyişini analiz etmeye ve bu ilişkiden kaynaklanan olumsuz etkileri belirlemeye dayalı yeni bir model arayışına girmiştir (Wahiba ve Samir, 2016). Yeşil ekonomi, çevre dostu bir ekonomik faaliyet ve sürdürülebilir kalkınmayı sağlayan yollardan biri olarak ilgi görmeye başlamıştır. Başlangıç noktası, 1992 yılında Rio de Janeiro’da düzenlenen Rio Dünya

Zirvesi “Rio’s Earth Summit” idi. Bu zirvede hükûmetler, çevresel bozulma sorunlarıyla yüzleşmek için tüm ülkelerde ekonomik büyüme ve sürdürülebilir kalkınmaya yol açan uluslararası bir ekonomik sistem kurmak üzere ülkelerin iş birliği yapmaları için bir program içeren 21. yüzyılın gündemini belirlemişlerdir (Rabii ve Musbah, 2020). Yirmi yıl sonra Rio de Janeiro’da Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (UNDP), sürdürülebilir kalkınmaya doğru yeni ufuklar açan ve ülkelerin hükûmetlerini adil ve sürdürülebilir ekonomik büyüme vaatlerini yerine getirmeye zorlayan Rio+20 Konferansı’nı düzenlemiştir. Nitekim sürdürülebilir kalkınmayı gerçekleştirmek ve yüksek ve sürdürülebilir bir ekonomik büyüme oranını elde etmek hem küresel hem de yerel olarak ulaşılmak istenen hedeflerden biri hâline gelmiştir. Artık dünyanın tüm ülkeleri, ekonomik, sosyal, çevresel ve diğerleri olmak üzere tüm alanları kapsayan bir sürdürülebilir kalkınmayı gerçekleştirmeye çalışmaktadır (Amer, 2019). Yeşil ekonomi kavramı, ilk kez 1989 yılında İngiltere hükûmeti için hazırlanan Londra Çevre Ekonomisi Merkezi (LEEC) raporunda çevre uzmanları tarafından kullanılmıştır. Daha sonra 1980 ile 1990 yılları arasında gelişmiş ülkeler hızlı bir şekilde yeşil teknoloji ve teknikleri kullanmaya ve çevresel gelişme düşüncesini benimsemeye başlamışlardır. Ekonomik büyüme hem çevreye uyum ile hem de yeşil girişimcilere rekabet avantajı sağlayan yeşil ekonomi uygulamalarının kullanımı ile ilişkilendirilmiştir (Mehraliyev, 2020). Ancak yeşil ekonomi kavramı, UNEP Yönetim Kurulu 26. Oturumu’nda UNEP İcra Direktörü tarafından sunulan yeşil ekonomi belgesine göre, ekonomik büyümeyi ve sürdürülebilir kalkınmayı etkileyen küresel krizin 2008 yılında ortaya çıkmasına kadar gerekli uluslararası ilgiyi görmemiştir. Bu nedenle Birleşmiş Milletler Örgütü, küresel krizle mücadele için bir dizi girişim kapsamında Yeşil Ekonomi Girişimi’ni başlatmış ve daha sürdürülebilir ekonomik büyüme elde etmek için yeşil ekonomi kavramına yeniden ilgi çekmek üzere çevreye faydalı programlar sunmuştur (Najate, 2014).

2010 yılında, yeşil ekonomi kavramının ele alınıp analiz edilen en önemli konulardan biri olarak öne çıktığı UNEP Yönetim Kurulu 11. Olağanüstü Oturumu düzenlenmiştir. Bu oturumda, yeşil ekonominin daha istikrarlı ve sürdürülebilir bir küresel ekonomiye doğru uygun ve doğru yaklaşım olduğu sonucuna varılmıştır (Maazuzy ve Bin-Terbih, 2018).

Daha sonra Birleşmiş Milletler 2012 yılında Brezilya’nın Rio de Janeiro kentinde sürdürülebilir kalkınma üzerine küresel bir konferans düzenlemiş ve bu

konferansa Rio+20 adını vermiştir. Sürdürülebilir kalkınmanın kurumsal çerçevesinin yanı sıra yeşil ekonominin konferansın ana odak noktası olacağı kabul edilmiştir (Eliyan, 2017).

2013 yılında, UNEP Yönetim Kurulu, sürdürülebilir kalkınmanın gerçekleştirilmesi ve yoksulluğun ortadan kaldırılması için en önemlisi yeşil ekonomi olmak üzere farklı yollar olduğunu 27/8 sayılı kararında kabul etmiştir (UNEP, 2013).

2016 yılında New York'ta yayınlanan Birleşmiş Milletler raporunda (71. oturum, 25 nolu ek), yoksulluk ve çevre ile ilgili girişimlerin güçlendirilmesine devam edilmesi ve yeşil ekonomi için eylem ortaklığı vurgulanmıştır (UNEP, 2016).

Dünya Ekonomik Forumu tarafından 2020 yılında yayınlanan bir raporda, çevreyi dikkate alan ve yeşil ekonomiye geçiş olarak bilinen şekilde korona (Kovid-19) salgınından ekonomik iyileşmenin, küresel ekonomiyi yılda yaklaşık 10 trilyon dolarla güçlendireceği ve 2030 yılına kadar yaklaşık 395 milyon iş yaratacağı belirtilmiştir ("Aawsat", 2020).

2.1.1. Yeşil ekonominin önemi

2010-2011 yılında yayınlanan Birleşmiş Milletler Çevre Programı raporu başta olmak üzere daha önce yapılan çeşitli çalışma ve raporlar, ekonomik büyüme ve sosyal adaleti sağlamak ve sürdürülebilir kalkınmayı gerçekleştirmek için yeşil tekniklerin geliştirilmesi ve doğal kaynakların, bozulmadan korunması için optimum şekilde kullanılması suretiyle yeşil ekonomiye geçişin ekonomik, sosyal ve çevresel yönler üzerindeki büyük önemini vurgulamıştır. Yeşil ekonominin önemi ile ilgili bazı bilgiler aşağıda gösterilmiştir:

Çevresel Zorluklarla Mücadele Etmek: Doğal kaynakların aşırı kullanımı, karbon ve çeşitli gazların oranında bir artışa neden olmuştur. Bu gazlar, atmosfer sıcaklığının yükselmesine, küresel ısınmaya ve bunun ozon tabakasına doğrudan etkisine, okyanus asitleşmesine, deniz ve okyanuslarda balık miktarının azalmasına, hayvanların aşırı avlanmasına ve insanın kötü kullanımından kaynaklanan katı atıkların birikmesine neden olmuştur. Bütün bunlar biyolojik çeşitlilikte bir azalmaya yol açacaktır. Tüm bu neden ve sorunların birikmesi hâlinde kriz, küresel bir krize dönüşmektedir. Herkes tüm bu çevresel zorluklarla mücadeleye hizmet edecek çıktılar üreten yeni bir anlayış bulmalıdır (Rençber, 2018). Yeşil ekonomi bizi çevremize ve

kaynaklarına yönelik olumlu uygulamalar içinde bulunmaya sevk ederek çevresel zorluklarla mücadele etmemize yardımcı olmaktadır.

Ekonomik Büyüme Teşvik Etmek: Ali (2017) çalışmasında, yeşil ekonominin, inşaat, enerji ve atık yönetimi gibi tüm farklı sektörlerde yeşil yatırımların yapılması ve bilhassa uzun vadede küresel ekonomik büyümenin sağlanmasına yol açacak şekilde çevre kaynaklarının kullanılması suretiyle yenilenebilir enerji alternatiflerini sağlamayı ve ekonomik kalkınma sürecine yeni modeller sunmayı amaçladığı belirtilmiştir. Tüm ekonomik sektörlerde enerji ve kaynak kullanım verimliliğinin sağlanması, yeşil ekonomiye geçiş sürecinde istenen temel hedefdir.

Yeşil ekonomiye ilişkin Çevre Programı raporu, yeşil ekonomi ile ilgili hayali planlar çerçevesinde tarım, sanayi ve belediye hizmetleri sektörlerinde verimliliğin artması, su seviyesine ve dolayısıyla yaşama doğrudan tehdit oluşturan fazla su talebinin azalmasına yol açacağını belirtmiştir. Bunun yanı sıra, tüm ekonomik sektörlerde yenilenebilir enerjiye geçiş yapılması ve enerji kullanım verimliliğinin iyileştirilmesi, ekonomiyi enerji fiyat krizlerinin neden olduğu şoklardan koruyacak ve ekonomik tasarruflara yol açacaktır. Enerji sektörünün yeşillendirilmesi, düşük karbonlu elektrik enerjisi üretimini genişletmeyi de kapsamaktadır. Bunun gerçekleşmesi için, yüksek karbonlu enerji kaynaklarına yapılan yatırımlara alternatifler bulunmalı, 2050 yılı itibarıyla payı toplam birincil enerji talebinin dörtte birinden fazlasını oluşturmak üzere ikiye katlanabilecek olan yenilenebilir enerji kaynaklarına yatırım yapılmalıdır (UNEP, 2011).

İş Fırsatları Yaratmak ve Yoksulluğu Ortadan Kaldırmak: Nasba, Rahmun ve Tubna (2019) çalışması, yeşil ekonomiye geçişin, atık yönetimi ve geri dönüşümü, yenilenebilir enerji ve ekoturizm gibi çeşitli sektörlerde çok sayıda yeşil iş fırsatı sağlayacağını ve dolayısıyla bilhassa Arap bölgesindeki işsizlik oranını ortadan kaldıracığını göstermiştir. Zira ekonomi, bazı sektörlerde faaliyet büyümesine, iş gücü odaklı yeni faaliyetlerin hayata geçirilmesine ve yeni yerel işlerin yaratılmasına yol açmaktadır.

Sosyal Kalkınmayı Sağlamak: Sürdürülebilir kalkınmayı gerçekleştirmek, yalnızca ekonomik ve çevresel zorluklarla mücadele etmekle kalmaz. Zira kalkınma sürecinde sosyal boyut çok önemlidir. Nitekim nüfus ve tüketimdeki büyük artış sorunu, büyüme ve gelir süreçlerini büyük ölçüde etkilemiştir. Sosyal boyut; eğitim,

sağlık, cinsiyet eşitliği, kültürel farklılıkların dikkate alınması, çoğulculuğun sağlanması, karar alma sürecine katılım ve menfaatlerin adil dağıtımını gibi önemli faktörler çerçevesinde ele alınmaktadır. Bu faktörler, yeşil ekonomiye geçişin ve güvenli ve sürdürülebilir sosyal kalkınmanın gerçekleştirilmesinin temelini oluşturmaktadır. Dolayısıyla sosyal politikalar, yeşil ekonominin ayrılmaz bir parçası olup yeşil ekonomiye giden yolda temel boyut ve ilkelerdendir (Özçağ ve Hotunluoğlu, 2015)

Al (2019) çalışmasında, yeşil ekonominin, sosyal adaleti ve insan refahını sağlamayı ve aynı zamanda mevcut kaynakların insan tarafından kullanımından kaynaklanan çevresel riskleri en aza indirmeyi amaçladığı belirtilmiştir. Daha önceki çalışma ve raporlara göre yeşil ekonomi, ekosisteme ve biyolojik çeşitliliğe verilen zararı azaltan çeşitli sektörlerdeki sosyal yatırımlar sayesinde insan refahının büyümesini arttırmaya çalışmaktadır.

Rençber (2018) çalışmasında, yeşil ekonominin en önemli çevresel faydalarından birinin, ozon tabakasına doğrudan zarar veren ve dolayısıyla yaşam devamlılığı için ciddi bir tehdit oluşturan sera gazı emisyonlarının oranını azaltmak olduğu belirtilmiştir. Yeşil ekonomi aynı zamanda, fabrika ve insanlar tarafından üretilen katı atıkların hacmini azaltmayı, katı atıkları geri dönüştürmeyi, ormanların, ağaçların ve balık zenginliğinin tükenmesini durdurmamayı, su kullanımını iyileştirmeyi, aşırı üretim ve tüketim kalıplarını değiştirmek ve çevre dostu üretim teknikleri ve yenilenebilir enerjiyi kullanmak suretiyle mevcut kaynakların kullanım verimliliğini arttırmayı amaçlamaktadır.

2.1.2. Yeşil ekonominin boyutları

Kaynakların mevcudiyeti ile bugünkü insanların ve gelecek nesillerin refahı arasında denge kurulması gerekmektedir. Bu bağlamda, yeşil ekonomi aşağıdaki üç temel boyuta dayanmaktadır:

Ekonomik Boyut: Ekonomi kelimesinin basit anlamına bakıldığında, ekonominin mevcut kaynakların etkili ve verimli kullanımını garanti ettiği görülmektedir. Bu nedenle, yeşil ekonomiye doğru yönelip onu sürdürülebilir kalkınma kavramıyla ilişkilendirdiğimizde, bu ekonominin, çevre dostu üretim araçları ve yeşil alternatifler bulmayı, insanların ihtiyaç duyduğu mal ve hizmetleri karşılamak için mevcut kaynakları en iyi şekilde kullanmayı ve böylece sürdürülebilir

bir ekonomik sistem elde etmeyi amaçladığını görmekteyiz (“Democratic Arabic Center”, 2017).

Köşker ve Gürer (2020) çalışması, ekonomik boyutun dört ilke altında toplanabileceğini belirtmiştir:

- Ana konu ve odak noktası, insan ile doğa arasındaki ilişki hakkında olmalıdır.
- Gelecek için uzun vadeli stratejiler geliştirilmelidir.
- İnsan ile doğa ve şimdiki ile gelecek nesiller arasında normatif ilkelere dayalı adalet sağlanmalıdır.
- Uygun alternatifler bulundurulurken doğal kaynakların ve hizmetlerin karşılansında ekonomik verimlilik sağlanmalıdır.

Sosyal Boyut: Hem doğal kaynak ve zenginliklerin hem de sosyal ve çevresel hizmetlerin adil bir şekilde dağıtılması ve bireyin ihtiyaçlarını karşılamak ve gelecek nesillerin olanaklarını etkilemeden bireyin yaşam standardını yükseltmek için sosyal adaletin sağlanması suretiyle tüm faaliyet ve uygulamaların gerçekleştirildiği sağlıklı ve temiz bir çevrede yaşamak doğal insan hakkıdır (MEnA, 2014). Özçağ ve Hotunoğlu (2014) çalışmasında, toplumsal gelişimin, ekonomik büyüme anlamında çevresel unsurların dikkate alınmasının yanı sıra, eğitim, sağlık ve cinsiyet eşitliği gibi sosyal gelişme açısından önemli sayılabilecek unsurların da dikkate alınması, kültürel farklılıkların göz önünde bulundurulması ve kaynaklara ulaşmada eşit ve adil hakların verilmesi suretiyle sağlanabildiği belirtilmiştir.

Çevresel Boyut: İnsanlar çevreye hizmet etmek ve biyolojik maddeleri ve ekolojik bileşeni korumak için gayret göstermelidir. Dolayısıyla sürdürülebilir çevresel kalkınmanın gerçekleştirilmesi, tüm sektörlerde ve çeşitli faaliyetlerde yeşil ekonomiye doğru geçiş yapılmasını ve çevreyi ve doğal kaynakları koruyacak ve yaşamın sürekliliğini sağlayacak yeşil politikaların benimsenmesini gerektirmektedir (Bin-Mahdi, 2019). Efaf (2016) çalışmasında, doğal kaynakların uygun şekilde kullanılması ve çevre dostu üretim ve tüketim çıktılarının oluşturulması yoluyla ekolojik değişkenlerle nasıl başa çıkılacağını ele alan çevresel boyutun bir grup unsuruna değinilmiştir. Bu unsurlar şu şekilde özetlenebilmektedir: Doğal kaynakları korumak, iklimi küresel ısınmadan korumak, gaz emisyonlarını sınırlamak ve toprağı, bitki örtüsünü ve balık zenginliğini korumak.

Yeşil ekonomiye ulaşmak ve sürdürülebilir ekonomik büyümeyi, sosyal adaleti ve çevre sistemlerinin entegrasyonu sağlayacak olan sürdürülebilir kalkınmayı gerçekleştirmek, söz konusu üç boyutun birbiriyle bağlantılı olduğu noktadır.

Şekil 1. Yeşil Ekonomiye Geçiş Işığında Sürdürülebilir Kalkınmanın Boyutları

Bin-Salih (2020) tarafından yapılan “Sürdürülebilir Kalkınmayı Sağlamak İçin Stratejik Bir Boyut Olarak Yeşil Ekonomi” başlıklı çalışmada, önceki üç boyuta ek olarak, daha güvenli ve daha temiz teknolojilere geçişle ilgilenen teknolojik boyut ve demokratik yönetimi uygulamayı ve farklı kuşaklar arasında kaynak dağılımında eşitliği sağlamayı amaçlayan siyasi boyut gibi ikincil boyutların da bulunduğu belirtilmiştir.

2.1.3. Yeşil ekonominin göstergeleri

Yeşil ekonomiye doğru ilerleme düzeyinin ölçülmesi, yeşil önlemler ile yeşil olmayan önlemler ve çevre dostu olan ve enerji ve kaynakları koruyan veya kirliliği azaltan ürün ve hizmetler ile çevre dostu olmayanlar arasında ayırım yapmaya dayalı bir yaklaşıma dayanmalıdır. Dolayısıyla, çevreyi daha fazla dikkate alan bir ekonomiye doğru ilerlemenin ölçülmesi için, çevresel değerlendirme, kirliliğin azaltılması ve kaynakların korunması, istihdam yaratılması, çalışanın ortalama gelir miktarı, gelirler, ekonomik refah ve gelir dağılımı gibi ulusal referans standartlarının geliştirilmesi gereklidir (Jamal-Eldin, Ahmed ve Hassan, 2014)

Bu bağlamda, 2007 yılında Birleşmiş Milletler Sürdürülebilir Kalkınma Komisyonu (CSD), sürdürülebilir kalkınma göstergelerinin üçüncü grubu kapsamında, yeşil ekonomiye doğru ilerlemenin ölçümüyle ilgili 96 göstergeden meydana gelen grubun bir parçası olan 50 göstergeden oluşan bir temel grup yayınlamıştır (Birleşmiş Milletler Sürdürülebilir Kalkınma Konferansı “UNCSD”, 2012).

Birleşmiş Milletler Programı, yeşil ekonomiye doğru ilerlemeyi ölçmek için üç ana kategori belirlemiştir. Hükûmet ve paydaşlar, ulusal koşullara (örgütsel yapı, ekonomik yapı, doğal kaynaklar) göre en uygun göstergeleri seçebilmektedir (Rabii ve Musbah, 2020).

Yeşil ekonominin göstergeleri, aşağıdaki ana kategorilere ayrılmaktadır:

Ekonomik Göstergeler: Al (2018), ekonomik göstergeleri, enerji ve doğal kaynakların kullanım verimliliğine katkıda bulunan veya atıkları ve kirliliği azaltan sektörel ve kümülatif yatırımların payı olarak tanımlamıştır. Al (2018), ekonomik faaliyetlerin sosyal refah üzerindeki etkilerini ölçmek için, çevresel sürdürülebilirlik endeksi, çevresel performans endeksi ve sürdürülebilir ekonomik refah endeksi gibi bazı ekonomik sürdürülebilirlik göstergelerine değinmiştir.

Sosyal ilerleme ve refah göstergeleri: Eliyan (2017), “Filistin’de Yeşil Ekonomi ve Sürdürülebilir Kalkınma” başlıklı çalışmasında, sosyal ilerleme ve refah göstergelerini, yeşil ekonominin temel insan ihtiyaçlarını karşılamadaki rolünün bir değerlendirmesi olarak tanımlamıştır. Eliyan’a (2017) göre, yoksul insanların suya, temiz enerjiye ve kanalizasyon hizmetlerine erişimini iyileştirmek için yatırımlar yeşil ürün ve hizmetlere yönlendirilmektedir. Bu göstergeler, ilerleme, refah ve nüfusun eğitim düzeyi göstergelerini de içine almaktadır.

Çevresel göstergeler: Bunlar, ekonomik faaliyetin bir sonucu olarak çevre kaynaklarının kirlilik ve israf düzeyleri ile ilgili olan göstergelerdir (Bader, 2020).

Najate (2014) çalışmasında, yeşil ekonomiye doğru ilerlemenin ölçümü için bir grup gösterge ve araç daha eklenmiştir. Bunlar, şu şekilde özetlenebilmektedir:

1. Yeşil milli muhasebe göstergeleri: Bunların en önemlisi, servet tahmin endeksi ve düzeltilmiş net tasarruf endeksidir.

2. Yeşil iş göstergeleri: Çevreye fayda sağlayan veya çevreyi koruyan malları üreten ve hizmetler sunan şirketlerdeki işler ve üretim süreçlerini çevreye daha uygun hâle getiren veya kaynakları güvenli bir şekilde kullanan işler olmak üzere iki kategoriye ayrılmaktadır.

3. Yeşil büyüme göstergeleri: Bunların en önemli alanları; çevre ve üretim kaynakları, ekonomik ve çevresel varlıklar, yaşamın çevresel kalitesi, ekonomik fırsatlar ve siyasi tepkilerdir.

2.1.4. Yeşil Ekonomiye geçiş gerekçeleri

Yeşil ekonomi ve yeşil kalkınmaya geçiş kolay değil, aksine tepeden yani hükûmetten kitlelere ve halka ve tam tersi yönlendirilen uzun ve meşakkatli bir süreçtir. Yeşil ekonomiye geçiş yapma düşüncesi, küresel ekonomide tekrarlanan hayal kırıklıklarının ve piyasaların çökmesi, ekonomik ve mali krizler, gıda fiyatlarının artması, iklim dalgalanmaları, doğal kaynaklardaki hızlı düşüş ve hızlı çevresel değişim gibi küresel ekonominin yaşadığı birçok krizin bir sonucu olarak ortaya çıkmıştır (“Democratic Arabic Center”, 2017).

Ekonomik sistemin azaltmayı başaramadığı birbirini izleyen krizler, yeşil ekonomiye geçişin arkasındaki saikti. Bu krizlerin en önemlileri de şunlardır:

- Mali kriz (2008): Büyük iş kayıplarına neden olmuştur (Fatima, 2016).
- Gıda krizi: 2009 yılında, mali krizin bir sonucu olarak yüksek gıda fiyatları ve yüksek işsizlik oranı nedeniyle dünyada aç insan sayısı bir milyarı aşmıştır (Hader, 2013).
- İklim krizi: Şiddetli iklim olayları ve dalgalanmaları, insanlar ve canlılar için felaket ve krizlere yol açıp biyolojik çeşitliliği azaltmaktadır (“United Nations”, t.y.).
- Hayat (2016) çalışması, aşırı nüfus artışı sorununu da eklemiştir: Dünya’da yedi milyardan fazla insan vardır. Nüfus uzmanları, dünya nüfusunun 2050 yılı itibarıyla 9,4 milyarı aşacağını tahmin etmektedir. Bunun yanı sıra, enerji tüketimi 13 kat ve su tüketimi 9 kat artmış ve bu da ekolojik dengeyi etkilemiştir.

Dünya nüfusunun yaklaşık yarısı kentsel alanlarda yaşamakta ve enerjinin %60 ila %80’ini tüketmektedir. Bu yüksek tüketim, karbondioksit emisyonlarının

%75'inden sorumludur. Kentsel nüfus artışı; tatlı su kaynakları, kanalizasyon sistemleri ve halk sağlığı üzerinde doğrudan etkiye sahip olup yetersiz altyapı sistemleri ve yüksek halk sağlığı maliyetleri gibi sonuçlar doğurmaktadır. Bu nedenle yeşil ekonomiye geçiş, enerji verimliliğini artırmak, karbon emisyonlarını azaltmak, bunların konut, istihdam, ticaret ve eğlence tesisleri üzerinde olumlu etkiler sağlamak ve trafik sıkışıklığını önlemek için bir zorunluluktur.

Yeni binalar geliştirmek ve yeni yeşil konutlar inşa etmek, gözle görülebilir bir enerji tasarrufu sağlamaya katkıda bulunabilmektedir. 2050 yılına kadar yıllık 300 ila 1000 milyar dolar arasında yatırım yapılması, geleneksel sistemdeki beklentilere kıyasla dünyada yaklaşık üçte bir oranında enerji tasarrufu sağlayabilmektedir. Bina sektörünün yeşillendirilmesi, kaynakların, arazilerin ve suyun daha verimli kullanılmasına ve atıkların azaltılmasına katkıda bulunabilmektedir (Şeme, 2015).

UNEP, (2011) tarafından hazırlanan bir raporda, ulaşım sektörünün, sıvı fosil yakıt tüketiminin yarısından fazlasından sorumlu olduğu ve aynı zamanda küresel karbon emisyonlarının yaklaşık %25'ine neden olduğu belirtilmiştir. Araştırmalar, hava kirleticileri, kazalar ve trafik sıkışıklığı gibi ulaşım sektörü ile ilgili sosyal ve çevresel maliyetlerin GSYH'nin yaklaşık %10'una denk geldiğini ve bu oranın yeşil ekonomiye geçişe hazırlanmak için gereken finansmandan daha fazla olduğunu göstermektedir. Yeşil ekonomi modeli, 2050 yılına kadar küresel GSYH'nin %0,34'ünün ulaşım sektörüne yatırım yapılmasının, petrolden elde edilen yakıtın geleneksel yaklaşıma kıyasla %80 oranında azaltılmasına ve ayrıca istihdamın %10 artırılmasına katkıda bulunabileceğini göstermektedir.

Hanfar (2014) çalışmasında, yeşil ekonominin, doğal kaynakların doğru ve akıllıca yönetilmesi, ekonomik büyüme ve sosyal adaletin sağlanması için çaba gösterilmesi, ekonomik çıkarların yoksullara doğrudan ulaştırılması ve özellikle tarım, enerji ve ulaşım sektörlerinde yeni istihdam imkânlarının yaratılması suretiyle yoksulluğun azaltılmasına katkıda bulunduğu belirtilmiştir.

Çevresel riskler, yaşamın devamlılığı için büyük bir tehdit oluşturmaktadır. Tüm dünya üzerinde yayılan sağlık hastalıklarının yanı sıra, küresel ısınma, su ve hava kirliliği ve seller gibi çevre sorunları, kaynakları ve yaşamı korumak için ekonomik büyüme, sosyal kalkınma ve çevresel kalkınmanın sağlanmasının bir aracı olarak yeşil ekonomiye geçiş için herkesin ciddi bir şekilde çabalamasını gerektirmektedir.

Dünyanın karşı karşıya olduğu çevresel etkilerin, arazi ve biyolojik çeşitlilikte meydana gelen olumsuz değişiklikler, doğal afetlerin artan sıklığı ve sonuçlarının ciddiyeti sonucunda insan sağlığı üzerinde büyük zararlara yol açması beklenmektedir. Dünya Sağlık Örgütü'nün tahminleri, iklim değişikliğinin bir sonucu olarak 2030 ile 2050 yılları arasında her yıl 250.000 ek ölüm gerçekleşebileceğini göstermektedir. Çevresel bozulmanın, çatışmalarda meydana gelen yıllık erken ölümlerin 174 ila 234 katı kadarına neden olduğu tahmin edilmektedir (Birleşmiş Milletler, 2016).

İnsan güvenliği ve sağlığı açısından dünyanın karşı karşıya kaldığı zorluklar çok büyüktür. 2012 yılında dünya çapında yaklaşık 12,6 milyon kişi çevresel nedenlerden dolayı hayatını kaybetmiştir. Dünyadaki hava kirliliği, insan sağlığı üzerindeki en büyük çevresel risktir. Her yıl yaklaşık 7 milyon kişi kirli havaya maruz kalarak yaşamını yitirmektedir. Bunun yanı sıra, kanser vakalarının %20'si ve kalp ve damar hastalıklarının %30'u çevresel risklerden kaynaklanmaktadır (Bader, 2020).

Dolayısıyla yeşil ekonomiye geçiş, birçok anlaşma ve antlaşmanın durduramadığı çevresel bozulma durumunun getirdiği kaçınılmaz bir zorunluluktur. Çevre koruma örgüt ve kuruluşları, bu risklere neden olan faaliyetleri durdurmada başarısız olmuştur. Nitekim 1972 yılında Stockholm'de düzenlenen Çevre ve İnsan Konferansı'ndan sonra kirli endüstrilerin merkezleri zengin ülkelerden fakir ülkelere taşınmış ve böylece fakir ülkeler, zengin ülkeler tarafından üretilen nükleer ve tehlikeli atıklar için bir çöplük alanı hâline getirilmiştir (El-Figi, 2014).

Temel çevre sorunlarını çözmek, bireysel veya tek seferlik bir yaklaşımı değil, ister hükümet ister yerel kuruluşlar ister bireyler olsun herkesten daha sistematik ve eşgüdümlü bir toplu çabayı gerektirmektedir. Özel sektör daha önce çevresel ve sosyal meseleleri inceleyerek çevrenin karşı karşıya olduğu riskleri durdurmakta başarısız olmuştur. Bu nedenle yeşil ekonomiye geçiş, en kötü senaryolarla baş etmek ve bunları önlemek ve sürdürülebilirlik için önceden önlemler almaya imkân tanımak için herkesin sorumluluk alması gereken temel bir zorunluluktur (Dilek, 2018).

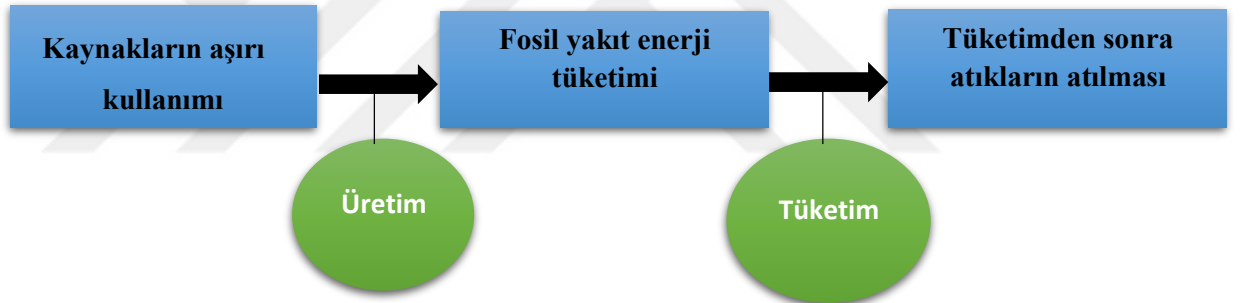
Küresel deneyimler, yeşil ekonominin, çevresel kalkınmayı canlandırmaya yardımcı olduğu, sosyal istikrara katkıda bulunduğu ve yeşil ekonomi sektörlerinde iş fırsatları yaratarak ekonomik imkânları arttırdığını göstermiştir. Örneğin Brezilya'da, toprak, hasat ve tedarik zinciri yönetimindeki gelişmeler sayesinde atıl durumdaki tarım arazilerinin ekilmesi mümkün hâle gelmiştir. Bunun yanı sıra, daha önce kömür

endüstrisinin merkezi olan Almanya'nın Dortmund şehri, Üçüncü Sanayi Devrimi'nin altyapısından bazı unsurların varlığı ile yeni yeşil sektörün merkezi hâline gelmiştir (Astana, 2013).

Araştırmacı, daha önce belirtilen gerçeklere ve çevresel kriz ve felaketlerin Dünya ve yaşam üzerindeki ciddiyetine dayanarak, yeşil ekonominin sürdürülebilir ekonomik büyüme, sosyal kalkınma ve sosyal adalet elde etmedeki önemi nedeniyle yeşil ekonomiye geçişin acil bir zorunluluk olduğu düşüncesindedir.

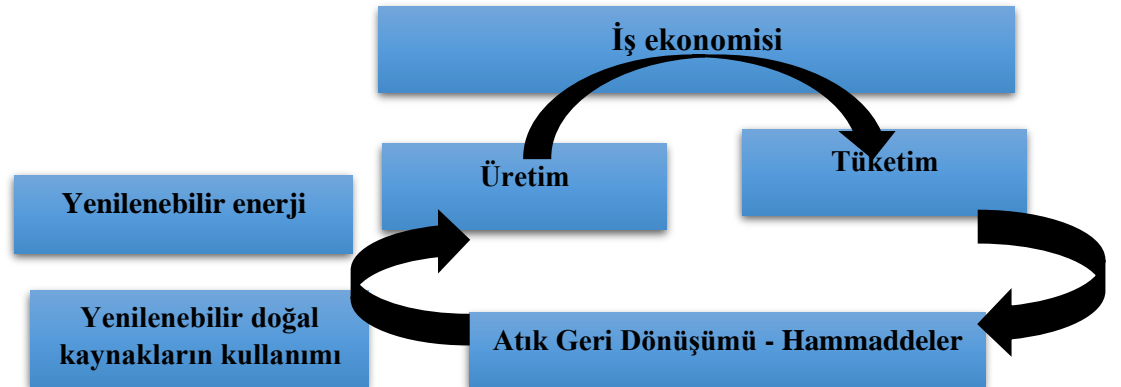
2.1.5. Yeşil ekonomiye geçiş gereksinimleri

Yeşil ekonomiye geçiş ani bir olay değil, uzun ve zorlu bir süreçtir. Geçiş süreci, aşırı kaynak tüketimi, aşırı enerji kullanımı ve büyük miktarlarda atık ve sera gazları ile karakterize edilen doğrusal ekonomiden, daha az sera gazı emisyonu ve daha az atıkla sonuçlanan, atık geri dönüşümünü teşvik eden ve yenilenebilir doğal kaynaklar ve yenilenebilir enerjiler kullanan döngüsel “yeşil” ekonomiye doğru gerçekleşmektedir (Bkz. Şekil 4 ve Şekil 5) (Hayat, 2016).

Şekil 2. Doğrusal ekonomi

Kaynak: Hayat B, (2016 s.296)

Şekil 3. Döngüsel ekonomi

Kaynak: Hayat, B (2016 s.296)

Ülkeler ve ekosistemlerde geleneksel ekonomiden yeşil ekonomiye geçiş süreci, tüm alanlarda bazı prosedür ve faaliyetleri gerektirmektedir. Bunlardan:

- Yeşil ekonomi ilkelerini tüm kalkınma planlarında ve bölgesel gündemlerde bulundurmak ve inovasyon sistemi ile araştırma-geliştirme arasında bağ kurmak (Bader, 2020).
- Sivil toplumu rolünü güçlendirmek, toplumsal ortaklığı teşvik etmek ve tüm sivil toplum unsurlarının katılımını sağlamak (Nasba, Rahmun ve Tubna, 2019).
- Tarım ve gıda sektörlerinde kirliliği, emisyonları ve böcek ilaçlarını sınırlandıracak yeni uygulama ve kuralları geliştirerek ve çevresel vergi ve cezaları uygulayarak özel sektörün katılımıyla iş uygulamalarında değişiklikler yaratmak (Jamal-Eldin, Ahmed ve Hasan, 2014).
- Uluslararası ticarete ve yeşil ekonomiye kısıtlamalar getirmemek ve ihracat ve ithalata uygulanan vergiler gibi ticari engelleri kaldırmak (“Democratic Arabic Center”, 2017).
- İnovasyon yeteneğine sahip bilinçli bir nesil yetiştirmek ve farkındalık ve bilgiyi yaymak amacıyla, üniversite ve diğer eğitim programlarının rolünü geliştirmek (ESCWA, 2011).

Astana (2017) çalışmasında, yeşil ekonomiye geçiş yapılması için, kaynakların verimliliğinin artırılması, bu kaynakların hükümet, yerel toplum ve bireyler dâhil olmak üzere herkes tarafından sorumlu bir şekilde kullanılması, ekonominin en verimli teknolojiler kullanılarak modernize edilmesi, kaynakların verimli kullanımına yatırım yapılması, tekelden kaçınmak için piyasalarda fiyatların belirlenmesi, kaynakları büyük ölçüde tüketen endüstrileri desteklemekten kaçınılması ve çevresel durumu iyileştiren ve ekonomik faydaları artıran girişimlerin önceliklerinin belirlenmesi gerektiği belirtilmiştir.

Samuel ve Rufus (2011) çalışmasında ise, yeşil ekonomiye geçiş yapılması için, iklim değişikliğinin etkilerini hafifletmek için yeni tarım teknolojilerinin kullanılması, yoksulluğu azaltma politikalarının kalkınma stratejilerine entegre edilmesi, çölleşme, ormansızlaşma, kentsel yayılma, toprak erozyonu ve biyolojik çeşitlilik kaybı gibi çağdaş çevresel zorluklarla baş etmek için kalkınmanın teşvik edilmesi ve

sürdürülebilir tarıma geçişin ekonomik, sosyal ve çevresel yönlerini kapsayan bir dizi göstergenin geliştirilmesi gerektiği gösterilmiştir.

Arap Çalışma Örgütü tarafından düzenlenen “Arap Ülkelerinde Yeşil Ekonomi ve Sürdürülebilir Kalkınma” başlıklı millî sempozyumun kapanış raporunda (2015) hükûmetler, iş fırsatlarının yaratılmasının, sosyal adaletin sağlanmasının ve yoksulluğun ortadan kaldırılmasının en önemli motorlarından biri olarak yeşil ekonomiye geçişini finanse etmek için kamu bütçelerinde mali tahsislerin artırılması çağrısında bulunmuştur.

Araştırmacı, yeşil ekonomiye geçiş yapmanın, öncelikle tüm ülkelerin ve çevre sistemlerinin, dünyadaki ekonomik, sosyal ve çevresel kriz ve sorunların ciddiyetinin farkında olmaları ve yeşil ekonominin önemi ve onun hem hayat kurtarılmasında hem de sürdürülebilir kalkınmanın gerçekleştirilmesindeki rolü konusunda ikna olmaları gerektirdiğine inanmaktadır. Bunun yanı sıra, yeşil ekonomiyi destekleyen uygulamaları hayata geçirmek adına devletler ve kuruluşlar arasında iş birliğinin yapılması, toplumlarda ve nüfus arasında farkındalık oluşturulması ve toplumun yeşillendirilmesine yönelik etkin ve pratik önlemlerin alınması gereklidir.

2.1.6. Yeşil ekonomiye geçiş zorlukları

Burada temel zorluk, gelişmiş ülkeleri, yeşil ekonomi amacının onları cezalandırmak değil, iklimi ve çevreyi korumada daha fazla sorumluluk üstlenmeleri gerektiği konusunda onları ikna etmek olduğuna inandırmaktır. Öte yandan yeşil ekonominin amacı, gelişmekte olan ülkelere, Sanayi Devrimi’nden beri dünyanın tanık olduğu çevre suçlarına ortak olmadıkları için çevreye zararlı üretim faaliyetlerini aşırı bir şekilde yürütme hakkını tanımak değildir. Yeşil ekonomiye doğru geçiş hızla ilerlemekle birlikte, geçiş yolunu ve sürdürülebilir kalkınmanın güçlendirilmesini engelleyen birçok engelle karşı karşıyadır. Bu zorlukların en önemlileri şu şekilde özetlenebilmektedir:

Ekonomik Zorluklar: Pek çok ülke birçok ekonomik sorundan muzdariptir. Bu husus, 2008 Küresel Krizi’nden sonra kötüleşen birçok ekonomik göstergede açıkça görülmektedir. Nitekim ekonomik büyüme oranlarının düşmesi, enflasyon ve işsizlik oranlarının yükselmesi, kamu bütçelerindeki açıklar ve borç birikimleri gibi ekonomik sorunlar sürdürülebilir planların başarısını engellemektedir. Bu ekonomik kriz ve

sorunlar devam ettiği takdirde, ekonomik büyümeyi olumsuz etkileyecek ve yeşil ekonomiye geçiş sürecini engelleyecektir (ESCWA, 2011).

Şeme (2015) çalışmasında, mali krizlerin, artık küresel ekonomiyi tehdit ettiği, kalkınma hedeflerine ulaşma çabalarını zayıflattığı, kaynakların tükenmesine katkıda bulunduğu, çevresel bozulmaya yol açtığı ve sürdürülebilir kalkınma ekonomilerine ağır bir yük ve yeşil ekonomiye geçişin önünde ciddi bir engel hâline geldiği belirtilmiştir. Bu küresel mali krizler aynı zamanda, iklim, tatlı su, gıda ve kanalizasyon krizleriyle baş edebilmek adına yeşil ekonomiye doğru geçiş için önemli bir itici güç teşkil etmektedir. Bu krizler, nedenleri açık olsa da, kaynakların kötü tahsisi açısından ortak bir özellik sergilemektedir. Öyle ki son yıllarda kaynakların tükenmesini ve sera gazlarının yayılmasını artıran sektör ve faaliyetler için büyük miktarda sermaye harcanmaktadır (UNEP, 2011).

Sosyal Zorluklar: Çevresel zorlukların bir sonucu olarak ortaya çıkan başta işsizlik olmak üzere geçim kaynaklarına yönelik risklerin çoğalması, sosyal zorluklardan biridir. Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı'na göre yaklaşık 1,75 milyar insan, sağlık, ekonomik fırsatlar, eğitim ve yaşam standartları alanlarında yoksulluktan muzdariptir (UNDP, 2010).

UNDP, (2010) çalışması, fırsatlara erişim yetersizliği olduğunu ve bilhassa kadınlar için sosyal bütünleşme ve üretken çalışmanın önündeki en önemli engelin temiz enerjiye erişim yetersizliği olduğunu göstermiştir. Çoğu Sahra Altı Afrika ve Güney Asya'da olmak üzere 1,3 milyar insan bu husustan muzdariptir. Zayıf grup ve sektörlerin, yüksek gıda fiyatları, hasat azlığı, hastalıklara maruz kalma riskinin artması veya sel ve fırtınalar nedeniyle mülk kaybı gibi ekonomik ve çevresel şokları emmelerine yardımcı olabilecek sosyal korumanın yetersizliğiyle riskler daha da büyümektedir. Temel gelir güvenliğini ve temel sağlık hizmetlerine erişimi sağlayabilen yeterli sosyal güvenlik, dünya nüfusunun %75'ine denk gelen yaklaşık 5,1 milyar kişiyi kapsamamaktadır (Uluslararası Çalışma Örgütü "ILO", 2009).

Çevresel ve sosyal güdüler, tarımsal sistemlerin çöküşünden gençlere yönelik fırsatları doğrudan etkileyen Arap Baharı devrimlerine kadar endişe verici çevresel ve sosyal değişikliklere yol açabilmektedir. Çevresel zorluklarla baş edebilecek ve ekonomik ve sosyal sorunların çözülmesine gözle görülür bir şekilde katkıda bulunabilecek sürdürülebilir kalkınmaya ulaşmak için açık ve istikrarlı bir politika

çerçevesi oluşturulmalıdır. Hedef ve stratejileri oluşturmak, doğal kaynakların ıslahının yanı sıra, enerji ve kaynakların tarım, sanayi, ulaşım, konut ve temiz enerji üretimi alanlarında kullanımı konusunda fayda sağlayabilecektir (ILO, 2014).

Küresel beklentiler, Arap bölgesinde iklim değişikliğinin etkilerinin büyük olacağı ve bölgeyi olumsuz etkileyeceğini göstermektedir. Bu etkilerin, kadınlar, yaşlılar, çocuklar ve yoksullar gibi en savunmasız kesimleri kuşatması muhtemeldir. İklim değişikliğinin, su kaynaklarına ve sosyal, ekonomik ve çevresel sektörlere ilişkin planların yetersiz uygulanmasına yol açması da olasıdır. İklim değişikliğinin, Arap bölgesinin birçok ülkesinde yerel kalkınmanın uygulanmasını engellemesi, sosyal refah düzeyini düşürmesi ve bu değişimin tehdidi altında bulunan çok sayıda bölgenin nüfusunun göçüne neden olması da beklenmektedir (ESCWA, 2011).

Çevresel zorluklar: Üretim ve tüketim uğruna doğal kaynakların sürekli tükenmesi, biyolojik çeşitlilikte bir dengesizliğe, çevresel durumda bir bozulmaya, her türlü kirliliğin (su, hava, toprak) yayılmasına ve dolayısıyla yeşil ekonomiye geçişi ve sürdürülebilir kalkınmanın sağlanmasını engellemeye yol açmaktadır. Bunun yanı sıra, iklim değişikliği ve doğal afetler gibi büyük çevresel tehditler, su kaynaklarının yetersizliği ve akılcı olmayan kullanımı, bitki örtüsü ve toprağın bozulması, katı atık ve böcek ilaçlarından kaynaklanan birçok çevresel riskin varlığı, bitki ve hayvan biyolojik çeşitliliğinin azalmasına neden olmuştur (PCBS, 2014).

İklim değişiklikler, çeşitli sektörler üzerinde ciddi etkilere sebebiyet vermiştir. İklim değişikliklerinin su kaynakları üzerindeki etkileri arasında, yağış miktarları ve yerlerinin değişmesi, tarım arazilerinin taşmasına neden olan deniz seviyesinin yükselmesi ve dolayısıyla tarımsal verimliliğin azalması, mahsullerin coğrafi dağılımının değişmesi, tuzlu suyun toprağa sızması, toprağın tuz oranının artması, yeraltı suyu seviyesinin yükselmesi ve değişen ekosistemlerin bir sonucu olarak balık üretiminin olumsuz etkilenmesi sayılabilmektedir. Enerji kaynakları üzerindeki etki açısından, evlerde soğutma için harcanan enerjiye olan talep artmıştır. Bunun yanı sıra, su eksikliğinden ve yüksek sıcaklık ve nemden kaynaklanan sağlık etkileri de söz konusudur. Sıcaklıklar arttıkça çocuk ölüm oranları da artmaktadır. Nem oranlarının artması ise, rahatsızlık hissini artırıp işçilerin üretim verimliliğini azaltmaktadır. Tüm bu sorun ve zorluklar, yeşil ekonomiye geçiş ve sürdürülebilir kalkınma hedeflerinin gerçekleştirilmesi önünde engel teşkil etmektedir (Ghanim, 2013).

Güzelkocar (2019), makalesinde diğerk birkaç engele de değinmiştir. Bunlar:

- Finansman sorunları: Bu kriterlerin çoğru, geri ödeme süresi uzatılarak gözden geçirilmeli ve yeşil kalkınmayı kasıtsız bir şekilde engellememeleri sağlanmalıdır.
- Deneyim ve kaynak yetersizliğı, sağlıksız bir ortam yaratmaktadır.
- Yeşil kalkınma yeterliliğindeki bilgi boşlukları: Performans, maliyet ve yararlar hakkında güvenilir bilgi ihtiyacı, yeşil ekonomiye geçiş için çok önemlidir.
- Politika uygulama çabalarının yetersizliğı.
- Yeşil teknolojiler için uzun planlama ve onay süreci.
- Paydaşlar arasında çıkar çatışması.

Nasir ve Zawi (2019) çalışmasında, zorlukların iki seviyede özetlenebileceğı ifade edilmiştir. Birinci seviye, gelişmiş ölkelerin çevre üzerindeki etki düzeyini azaltırken refahlarını sürdürme arzusu ile gelişmekte olan ölkelerin iklimi etkilemeden refahlarını yükseltme arzusu arasında denge kurulmasıdır. İkinci seviye ise, çevreyi koruma çabalarının bir parçası olarak 1987 yılında Dünya Çevre ve kalkınma Komisyonu (WCED) raporunda belirlenen ve “gelecek nesillerin ihtiyaçlarına cevap verme kabiliyetini etkilemeden mevcut neslin ihtiyaçlarını karşılamak” şeklinde ifade edilen genel hedefdir.

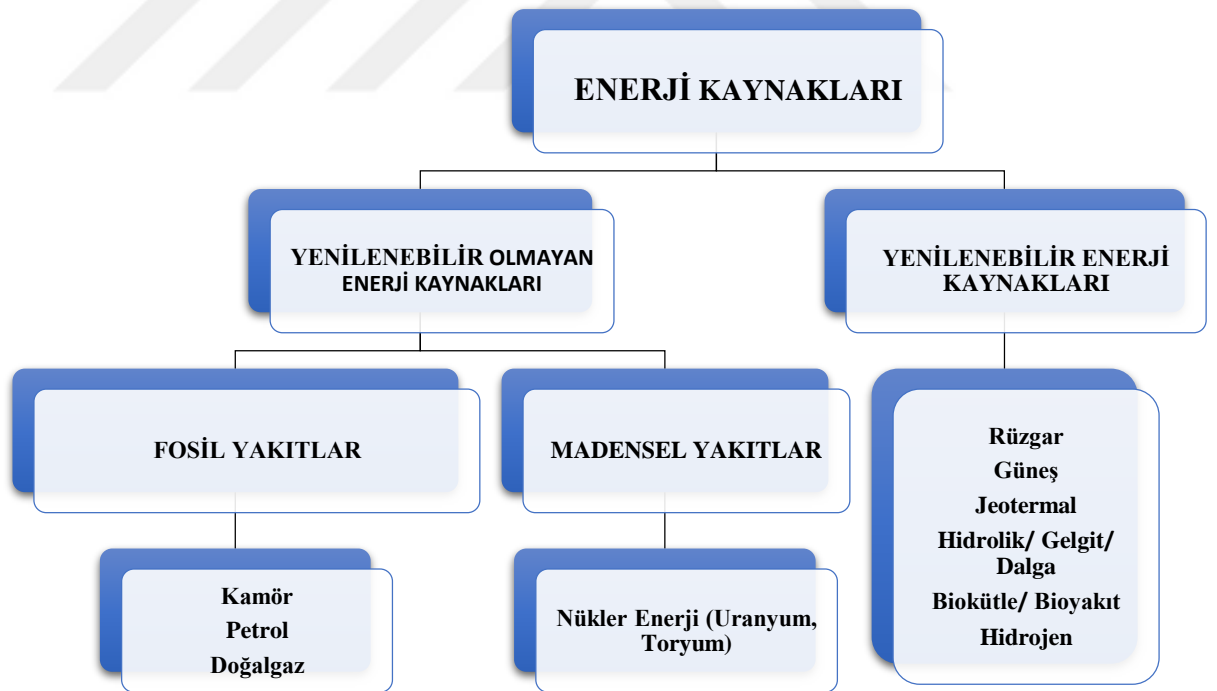
Araştırmacıya göre, Gazze Şeridi’nde yeşil ekonominin karşı karşıya kaldığı zorluklar arasında, İsrail işgali tarafından Gazze Şeridi’ne uygulanan kalıcı abluka ve ardışık savaşlar, siyasi ortamın istikrarsızlığı, iç çatışma ve anlaşmazlıkların varlığı, İsrail işgalinin Gazze kıyılarına yakın su gibi doğal kaynakları ve doğalgaz sahalarını kontrol altına alması ve mali ve teknolojik kaynakların yetersizliğı sayılabilmektedir. Araştırmacı, tüm bu zorlukların aynı zamanda yeşil ekonomiye geçiş için çok güçlü bir itici güç olduğu düşüncesindedir. Gazze Şeridi’ni kurtarmak ve tüm kuşaklar için onurlu bir yaşam sağlamak amacıyla, ekonomik, sosyal, çevresel vb. tüm zorlukları sınırlandırıp ortadan kaldırmak için yeşil ekonomiye doğru geçiş yapmak ve istisnasız bütün sektörlerdeki tüm uygulama ve faaliyetleri yeşillendirmek zorunludur.

2.1.7. Yeşil ekonomi ile ilgili sektörler

Yeşil ekonomi anlayışının uygulanabileceği ana sektörler şunlardır:

Yenilenebilir Enerji: Hayatın birçok alanında kullanılan enerji, sosyal ve ekonomik faaliyetlerimizin vazgeçilmez bir bileşenidir. Enerji üretimi ve tüketimi ile ilgili göstergeler, sosyal ve ekonomik kalkınmanın belirlenmesinde kullanılan önde gelen kalkınma kriterleri arasındadır. Dünyada yenilenebilir olmayan enerji kaynaklarının tüketiminin toplam enerji tüketimindeki payı %75'tir. Bu nedenle, asit yağmuru ve küresel ısınma gibi birçok doğal afet meydana gelmektedir. Yüksek petrol fiyatları, sınırlı kaynaklar ve çevre sorunları nedeniyle yeşil enerji kaynaklarının kullanımı her geçen gün önem kazanmaktadır. Güneş enerjisi, rüzgâr enerjisi, dalga enerjisi ve jeotermal enerji, yenilenebilir enerji sistemlerinin örnekleridir (Abdiramov, 2016).

Enerji üretiminin daha iyi anlaşılması adına enerji sistematik olarak sınıflandırılmalıdır. Enerji kaynakları, aşağıdaki şekilde gösterildiği gibi, yenilenebilir ve yenilenebilir olmayan enerji kaynakları olarak sınıflandırılmaktadır.

Şekil 4. Enerji kaynakları çeşitleri

Kaynak: Abdiramov M, (2016 s.36)

Yenilenebilir enerji kaynaklarından üretilen enerji, fosil yakıt fiyatlarının yükselme riskini azaltıp iklim değişikliğinin etkilerini hafifletmektedir. Dolayısıyla yenilenebilir enerji, büyük bir ekonomik fırsat teşkil etmektedir. Karbon emisyonlarının azaltılmasına katkıda bulunmak için yenilenebilir enerji sektörünü yeşillendirmeye ve yenilenebilir enerji kaynaklarına yatırım yapmaya yönelmemiz gerekmektedir. Sonuç olarak, yenilenebilir enerji yeşil ekonomiye geçişe katkı sağlamaktadır (Şeme, 2015).

Yeşil Bina: Yeşil binalar, geleneksel binaların sağlayamayacağı mali yararlar sağlamaktadır. Bu yararlar arasında, atıkların azaltılması, kalitenin iyileştirilmesi, enerji ve su tasarrufunun sağlanması ve işletim ve bakım maliyetlerinin azaltılması sayılabilmektedir. Yeşil binalar, diğer binalara kıyasla ortalama olarak %28 daha verimlidir. Nitekim insanlar zamanlarının %90'ını binalarda geçirmektedir. Ancak ne yazık ki binaların içerisindeki kirleticiler çoğu zaman dışarıdan daha fazladır. Yeşil binalar, iç alanların hava kalitesini ve konforu artırarak insanların sağlıklı kalmasına yardımcı olmaktadır (Kats, 2003).

Papadopoulos ve Giama (2007) çalışmasına göre, sürdürülebilir yeşil binaların faydaları şunlardır: Ekosistemleri ve biyolojik çeşitliliği korumak ve geliştirmek, katı atıkları azaltmak, hava ve su kalitesini iyileştirmek, doğal kaynakları korumak, işletim ve bakım maliyetlerini azaltmak, varlıkların ve kârların değerini artırmak, binaların tasarımdan yıkıma kadar ömrü boyunca çevreyi iyileştirmek, genel yaşam kalitesine katkıda bulunmak ve atmosferik, termal ve akustik ortamı iyileştirmek.

Yeşil binalar, sosyal ve çevresel sorumluluğa dayalı olarak tasarlanan, iklim verilerine ve belirli koşullara uygun, atık üretmeyen, ekosistemlere duyarlı ve sürdürülebilir arazi seçiminden başlamak üzere binanın yaşam döngüsü içinde sürdürülebilir, çevreci, çevre dostu vb. pek çok isim altında değerlendirilmektedir.

Yeşil binalar, insan ve doğa arasında en verimli bütünleşmeyi sağlamak, nüfusun sağlığını korumak, çalışanların verimliliğini artırmak, su, enerji ve diğer kaynakları daha verimli ve etkin bir şekilde kullanmak ve oluşabilecek olumsuz çevresel etkileri azaltmak için inşa edilmektedir (Güzelkokar, 2019).

Sürdürülebilir (Yeşil) Ulaşım: Demiryolları, otomobiller, uçaklar, enerji verimli taşıtlar ve toplu taşımayı kapsayan ulaşım sektörü, yeşil ekonomi için büyük önem taşımaktadır. Ulaşımdan kaynaklanan sera gazı emisyonları diğer sektörlerle göre daha

fazla artmaktadır. Örneğin, Hindistan'da hava kirliliğinin nedenlerinden biri demiryollarının ulaşımda kullanımının artmasıdır (Rençber, 2018). Harun (2019) çalışmasında, sürdürülebilir ulaşıma geçişin, kısmen elektrikle çalışan arabalar gibi çevre dostu ulaşım araçlarının kullanılması ve toplu taşımanın yaygınlaştırılması yoluyla gerçekleştirilebileceği belirtilmiştir.

Sürdürülebilir ulaşım, bireylerin ve toplumların temel ihtiyaçlarını, sağlığa, çevreye ve gelecek nesillerin menfaatlerine zarar vermeden güvenli bir şekilde sağlamakta, gaz emisyonlarını azaltmakta ve dolayısıyla iklim değişikliği ve küresel ısınmanın azaltılmasına katkıda bulunmaktadır. Bunun yanı sıra sürdürülebilir ulaşım, doğal kaynakları en az tüketen ve enerji açısından en verimli olan ulaşım türüdür (ESCWA, 2011).

Yeşil Tarım: Yeşil tarım, geri dönüşüm sürecine, yani çevreden alınanları çevreye geri döndürme sürecine dayalı olarak, su, toprak ve hava kaynaklarının gelecek nesillere aktarılmasını ve doğal kaynakları korumak için böcek ilaçları ve tarımsal gübrelerin dengeli ve zararsız bir şekilde kullanılmasını amaçlamaktadır (Toprak, 2015).

Ekolojik tarım ve biyolojik tarım gibi farklı kelimelerle tanımlanabilen organik tarım, toprak tuzlanması ve potansiyel toprak erozyonu gibi doğal afetleri önleyen tarım teknikleri çerçevesinde suyu, toprağı ve havayı kirlilikten korumak suretiyle uygulanan çevre dostu bir üretim yöntemidir. Öte yandan, sürdürülebilir tarım, tarıma zarar vermeden mahsul veya hayvancılık üretimini sağlayan çevre dostu yöntemler ışığında, toprak, su kaynakları, biyolojik çeşitlilik veya çevre üzerindeki etkileri de dâhil olmak üzere tarımın bir ekosistem olarak kalıcılığını ifade etmektedir (Rençber, 2018).

Jamal-Eldin, Ahmed ve Hassan (2014) çalışmasında, kırsal geçim kaynaklarını desteklemek, yoksulluğu azaltma politikalarını kalkınma stratejilerine entegre etmek, yeni tarım teknolojilerini iklim değişikliğinin etkilerini hafifletmek için uyarlamak, çölleşme, ormansızlaşma, sürdürülemez kentsel yayılma, toprak erozyonu ve biyolojik çeşitliliğin kaybı gibi çağdaş çevresel zorluklarla baş etmek için kalkınma ortaklıklarını güçlendirmek ve ekonomik, çevresel ve sosyal refah yönlerini kapsayan bir dizi gösterge geliştirmek suretiyle yeşil ekonomi anlayışının tarım sektörünü yeşillendirmek için benimsenmesinin gerçekleştirilebileceği gösterilmiştir.

Geri Dönüşüm: Geri dönüşüm, Hanfar (2008) tarafından, orijinal üründen daha düşük kalitede yeni ürünler üretmek için atıkların yeniden kullanılması olarak tanımlanmıştır. Bunun örnekleri arasında, plastik, kâğıt, cam ve metal atıkların geri dönüşümü ve biyolojik atıkların havalı veya havasız mayalanmayla işlenmesi yoluyla geri dönüşümü sayılabilmektedir.

Geri dönüşüm, yeşil ekonomiyi elde etmek ve sürdürülebilir kalkınmaya ulaşmak için bazı hedeflere ulaşmayı amaçlamaktadır. Bu hedeflerin en önemlileri arasında; sosyal yaşamın çeşitli sektörlerinde atıkların azaltılması, yeniden kullanımın teşvik edilmesi, yeniden kullanılmayan atıkların kontrollü depolanması ve temiz ve sağlıklı bir kentsel çevrenin oluşturulması yer almaktadır (Akdoğan ve Güleç, 2007).

Su: Su, sürdürülebilir kalkınmanın temel bir bileşenidir. Ekosistemler, su korumada önemli bir rol üstlenmektedir. Su yönetimi; sulama süreçleri, içme suyu mevcudiyeti ve sanitasyon tesisleri ile bağlantılıdır. Su potansiyelinin yaklaşık yarısı ila üçte ikisinin yüzey sulamada tüketildiği tahmin edilmektedir. Öte yandan, kamu ve özel sermaye yatırımlarının doğrudan su şebekelerine yönlendirilmesi ve su tükenmesinin azaltılması için çabalar destekler vardır (Nasba, Rahmun ve Tubna, 2019).

Su, atık sularının arıtılarak tarımda yeniden kullanılması ve yağmur ve sel sularının güvenli bir şekilde toplanması yoluyla yeniden kullanılabilir (Harun, 2019).

Araştırmacı, sürdürülebilir kalkınmayı sağlamak için yeşil ekonominin öncelik ilkesi dikkate alınarak ülkeler veya toplumlar düzeyinde tüm sektörlerle uygulanması gerektiği düşüncesindedir.

2.2. Yeşil Ekonominin Sürdürülebilir Kalkınma ile İlişkisi

Sürdürülebilir kalkınma kavramı yirminci yüzyılda ortaya çıkmış ve ardından yeşil ekonomi kavramı meydana çıkmıştır. Sürdürülebilir kalkınma, çevresel sorun ve risklerin arttığı ve çevreyi ve kaynakları koruma ihtiyacının olduğu durumlarda gerekli bir davranış olarak kabul edilmektedir. Yeşil ekonomi kavramı, yirmi birinci yüzyılın başında sürdürülebilir kalkınma kavramının uygulanmasının bir sonucu olarak ortaya çıkmıştır (Mehraliyev, 2020). Sürdürülebilirlik kavramı, 1998 yılında “kentsel bilimlerde sürekli ve dengeli bir gelişme” olarak tanımlanmıştır. Buna göre çevre

görüşü, mevcut ve gelecek kuşakları dikkate alarak, doğal kaynaklara zarar vermeden ekonomik kalkınmayı sağlamayı amaçlamaktadır (Sin, 2016)

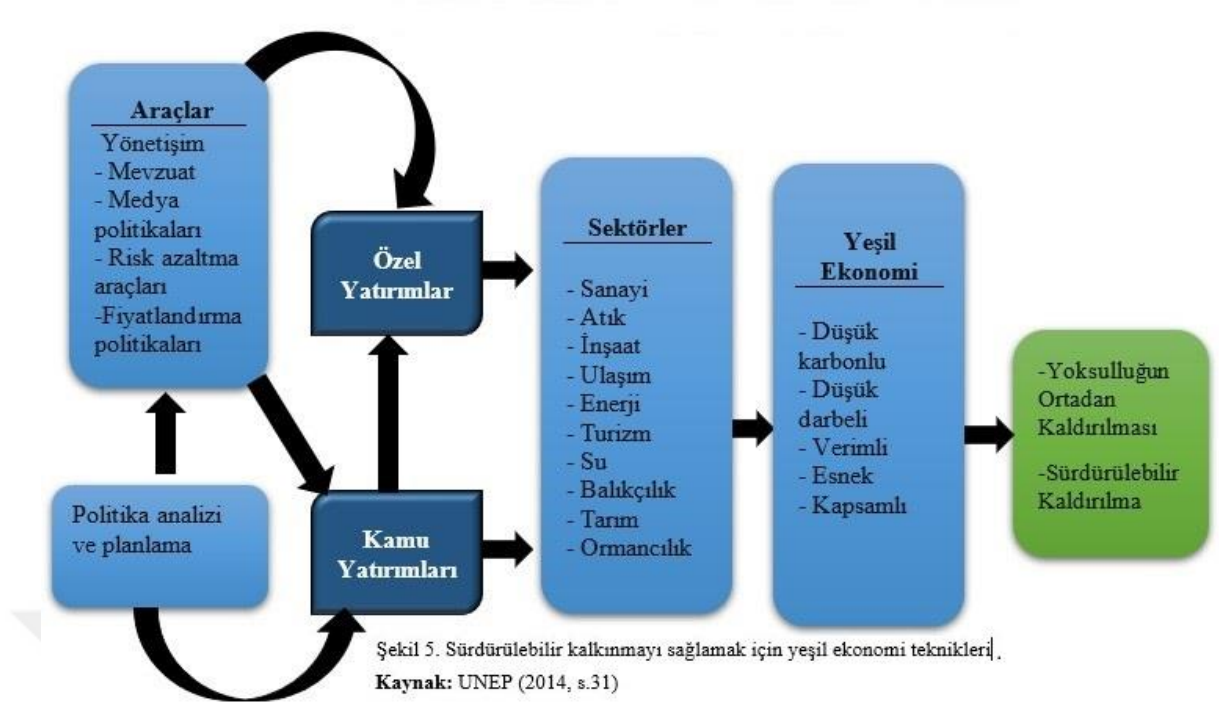
Zengin (2014), sürdürülebilir kalkınmayı, “doğal kaynakların ve kentsel yaşamın sürdürülebilirliğini sağlamak ve ekonomik, sosyal ve çevresel boyutlarda ilerleme kaydetmek için doğal çevrenin kendini yenileme ve üretkenliğini koruma yeteneğine saygı göstermek” olarak tanımlamıştır.

Yeşil ekonomi ve sürdürülebilir kalkınma kavramları çoğunlukla birbirinin yerine kullanılsa bile, iki kavram birbirine tamamen uyumlu değildir. Buradaki en önemli husus, yeşil ekonominin, sürdürülebilir kalkınma hedeflerine ulaşmada doğrudan ve önemli bir etkiye sahip olmasıdır. Yeşil ekonomi uygulamaları gerçekleştirilmedikçe, sürdürülebilir kalkınma hedeflerine ulaşılamaz. Sosyal ve ekonomik kalkınma sürecinde aşırı kaynak tüketimi ve yeşil ekonomi uygulamalarına uyulmaması, sürdürülebilir kalkınmanın sağlanmasında engel teşkil etmekte ve sürdürülebilir kalkınmayı uzun vadeli bir hedef hâline getirmektedir (Kastzellan, 2017)

Yeşil ekonominin sürdürülebilir kalkınma ile ilişkisi, parçanın bütünle ilişkisine dayanmaktadır. Zira sürdürülebilir kalkınma devlet ve toplumların ulaşmaya çalıştıkları en büyük hedefi teşkil ederken, yeşil ekonomi sürdürülebilir kalkınmaya ulaşmaya hizmet eden pratik aracı temsil etmektedir (Nhamo, 2012)

Yeşil ekonomi, genelden, yani sürdürülebilir kalkınmadan, özele geçişi temsil etmektedir. Hedef sektörleri, bu sektörleri yeşillendirmeye hizmet eden stratejiler ve bu sektörleri yeşillendirmek için finansman mekanizmaları, yeşil ekonomi aracılığıyla belirlenmektedir.

Şekil 5. yeşil ekonomiye ulaşmada yardımcı olan araçları göstermektedir. Bu araçlardan en önemlileri arasında, yönetim sistemi ve onun yeşil ekonomiye bakış açısı, kamu sektörü, özel sektör ve yerel toplum arasındaki ilişki açısından ülkelerde mevcut düzen biçimi, geleneksel ekonomik uygulamalardan kaynaklanan ve yeşil ekonomiye geçiş sonrası meydana gelen riskleri azaltan araçlar, çeşitli çevresel hizmetler için uygun fiyatlandırma politikalarının belirlenmesi yer almaktadır. Sürdürülebilir kalkınmanın sağlanması amacıyla, verimli, esnek, kapsamlı ve düşük karbonlu ekonomiye ulaşmak için bu araçlar kamu ve özel yatırımlara yönlendirilmelidir.

Araştırmacı, yeşil ekonominin, sürdürülebilir kalkınmanın en önemli eksenini ve başarısını etkileyen en büyük faktör olduğu düşüncesindedir. Nitekim yeşil ekonomi, ekonomik, sosyal ve çevresel olmak üzere kalkınma sürecinin temel yönlerini kapsamaktadır. Sürdürülebilir kalkınmanın ancak yeşil ekonominin politikaları ve uygulamalarının benimsenmesi ile gerçekleştirilebileceği söylenebilmektedir

2.3. Yeşil Ekonomide Bazı Arap Ülkelerinin Başarılı Deneyimleri

Birleşik Arap Emirlikleri (BAE): BAE, sıcak ve kurak bir iklime sahip bir ülke olarak doğal kaynakların yüksek oranda tüketilmesine neden olan uzun bir olumlu ekonomik büyüme dönemine tanık olmuş hızla gelişen bir ülkedir. Dolayısıyla BAE, arazi bozunumu, su ve biyolojik çeşitlilik kıtlığı ve hava kirliliği gibi çevresel sorunlarla karşı karşıyadır. BAE, çevresel zorluklarla mücadele etme ve hem mevcut hem de gelecek nesiller için sürdürülebilir bir gelecek inşa etme çabalarının bir parçası olarak, yeşil ekonomiyi destekleyen girişimleri benimsemiştir. Bu girişimlerden en önemlisi, Abu Dabi Emirliği'nde temiz enerjiye 22 milyar dolarlık yatırım yapılması ve dünyanın ilk karbonsuz ve atıksız şehri olan Masdar Şehri'nin temelini atılmasıdır. BAE, 2030 yılı itibarıyla temiz enerji kullanım oranlarını %26'ya çıkarmayı planlamaktadır. Yatırım miktarı 2011 yılında yaklaşık 2 milyar dolara ulaşan geri dönüşüm projeleri de çevrenin korunmasına katkı sağlamaktadır (Hayat, 2016).

Öte yandan BAE, sürdürülebilir kalkınmanın bir aracı olarak yeşil ekonomi anlayışını “BAE Yeşil Kalkınma Stratejisi (2012-2021)” aracılığıyla benimsemiştir. Bu strateji, aşağıda belirtildiği gibi altı ana başlık içermektedir:

- Birinci başlık “yeşil enerji”: Yenilenebilir enerji ve ilgili teknolojilerin üretimi ve kullanımını geliştirmeyi, enerji üretimi için temiz yakıt kullanımını teşvik etmeyi, kamu ve özel sektörlerde enerji tüketim standartlarını geliştirmeyi ve enerji tüketim verimliliğini artırmayı amaçlayan bir grup program ve politikayı içermektedir.

- İkinci başlık: Yeşil ekonomi alanlarında yatırımları teşvik etmeyi, yeşil ürün ve teknolojilerin üretimi, ithalatı, ihracatı ve yeniden ihracatını kolaylaştırmayı ve bu alanlarda vatandaşlar için iş fırsatları yaratmayı amaçlayan devlet politikalarını içermektedir.

- Üçüncü başlık “yeşil şehir”: Çevreyi korumayı, konut ve binaların çevresel performansını artırmayı ve sürdürülebilir ulaşım olarak bilinen çevre dostu ulaşımı teşvik etmeyi amaçlayan bir grup kentsel planlama politikasını ve herkes için sağlıklı bir ortam sağlamak için BAE şehirlerinin havasını temizlemeyi amaçlayan programları içermektedir.

- Dördüncü başlık: Sanayi ve ticari işletmelerden kaynaklanan karbon emisyonlarını azaltmayı amaçlayan politika ve programlar yoluyla iklim değişikliğinin etkileriyle mücadele etmeyi ve federal ve yerel düzeylerde organik tarımı teşvikler yoluyla özendirme içermektedir.

- Beşinci başlık “yeşil yaşam”: Su, elektrik ve doğal kaynakların kullanımında tasarruf sağlamayı amaçlayan bir grup politika ve programı, ticari ve bireysel kullanımdan kaynaklanan atıkların geri dönüşümüne yönelik projeleri ve halk için çevre bilinci ve eğitime yönelik girişimleri içermektedir.

- Altıncı başlık “yeşil teknoloji”: İlk aşamasında karbon yakalama ve depolama teknolojileri ve atıktan enerji üretimi teknolojilerine odaklanacaktır (“BAE Hükûmet Portalı”, 2020).

Tunus: Tunus, yeşil ekonomi kavramını ekonomik kalkınmayı gerçekleştirmek, işsizlikle mücadele etmek ve aynı zamanda çevresel riskleri azaltmak için önemli bir fırsat olarak gören Arap ülkelerinden biridir. Bu bağlamda, Tunus'ta son 15 yılda çevresel girişimleri geliştirmeye yönelik yasal çerçeveler ve ekonomik teşvikler

uygulamaya alınmıştır. Örneğin, 2001 yılında plastik atıklar için “Eco-Lef” girişimi, 2005 yılında elektrik pilleri için “Eco-Piles” girişimi ve 2008 yılında yağlayıcı maddeler için “Eco-Zit” girişimi geliştirilmiştir. Burada belirtmelidir ki, Tunus’ta 2011 yılı itibarıyla organik tarım için tahsis edilen alan, ülkede tarıma elverişli arazinin yaklaşık %6,6’sına denk gelen 3.300.000 hektara ulaşmıştır (Nasir ve Zawi, 2019).

Tunus’ta, ithal petrol ve doğalgaza olan bağımlılığı azaltmak için yenilenebilir enerjinin geliştirilmesi ve kullanılması teşvik edilmiştir. 2009 yılında, yenilenebilir enerji kaynaklarının toplam enerji tüketimi içindeki payını 2014 yılı itibarıyla %1’in altından %4,3’e çıkarmayı amaçlayan ilk ulusal güneş enerjisi planı sunulmuştur. Bu plan, güneş fotovoltaik enerji sistemleri, güneş enerjili su ısıtma sistemleri ve elektrik üretiminde kullanılan konsantre güneş enerjisi sistemlerinin kullanımını içermiştir (Harun, 2019).

Tunus’ta 2030 yılı itibarıyla 1.67 gigavatlık güneş enerjisi üretilmesi hedeflenmektedir. 2010 yılında başlatılan Temiz Üretim programı, enerji ve su tüketimini azaltarak ve kirliliği kontrol altına alarak üretim maliyetlerini düşürmeyi ve yeşil ekonomi alanına yönelik yatırımları kolaylaştırmak için temiz kalkınmayı sağlayacak projelerin tasarlanması ve uygulanmasıyla ilgili sistematik bir kılavuz hazırlamayı hedeflemektedir. Tunus’ta ayrıca, ülke ihracatının yaklaşık %83’ü ile dış pazarlara giriş fırsatını desteklemek ve güçlendirmek amacıyla işletmelerin küresel çevre standartlarına uymalarına destek olunmuştur (Bin-Salih, 2020)

2015 yılında Tunus’ta, yeşil ekonomiyi teşvik eden ve yenilenebilir enerji, sürdürülebilir ulaşım, biyolojik turizm ve biyolojik tarım gibi sürdürülebilir kalkınmayla ilgili ekonomik ve sosyal faaliyetleri geliştirmeyi amaçlayan bir ulusal strateji açıklanmıştır. 2016 yılında, Tunus Dayanışma Bankası, Tunus Ulusal Kurumlar Konfederasyonu ve Tunus Uluslararası Çevre Teknolojisi Merkezi, gençlerin yeşil ekonomi alanında küçük projeleri hayata geçirmeleri için yatırımı ve özel girişimi desteklemeyi amaçlayan “Project Eco-Vert” adlı bir üçlü ortaklık anlaşması imzalayarak çabalarını koordine etme konusunda anlaşmıştır (Nasir ve Zawi, 2019).

Ürdün: Ürdün’de, henüz yararlanılmamış kaynakların farkına varıldıktan sonra, ekonomik kalkınmayı güçlendirmek, iş fırsatları sağlamak ve doğal kaynakları korumak için yeşil enerjiye yatırım yapacak yeni sektörlerle dikkat çekilmiştir.

Ürdün’de ayrıca, yenilenebilir enerji, enerji ve su kullanımının verimliliği, atık su yönetimi, katı atıklar, yeşil binalar, ekoturizm ve ulaşımı kapsayan yeşil faaliyet ve sektörler başlatmak için fırsatlar belirlenmiştir. Tüm bunlara rağmen, yeşil ekonomi potansiyelinin bu sektörlerle dâhil edilmesi hâlâ sınırlıdır (“Ecomena”, 2020).

2017 ve 2018 yıllarında Ürdün hükûmeti, yenilenebilir enerjiye yatırım yapmak için elektrik bütçesinin %7,6’sını ayırmıştır. Bu enerji, elektrik üretmek için kullanılan enerjiden daha verimli ve daha ucuza katkıda bulunmuştur. Bu da hükûmetin, yenilenebilir enerjiye yatırım yaptığında daha az bütçeyle daha fazla enerji elde etmesi anlamına gelmektedir.

Ürdün’de yenilenebilir enerji ilk defa üretildiğinde, bu enerjinin maliyeti geleneksel üretilen elektriğin maliyetinden daha fazla idi. Ancak 2018 yılında birkaç faktör nedeniyle sonuç değişmeye başlamıştır. Ardından daha fazla yeşil proje başlatılmış, üretim fiyatları düşmüş ve yenilenebilir enerjiye daha fazla para yatırılmıştır. Ürdün Enerji Bakanlığı’na göre, 2020 yılı sonunda yenilenebilir enerji yatırımlarının 4 milyar dolara ulaşması beklenmektedir (“Alghad”, 2020).

Araştırmacının bakış açısına göre, Arap ülkeleri arasında ve özellikle Ürdün ve Filistin arasında sahip olunan fırsat ve imkânların coğrafi yakınlık nedeniyle benzer olmasından dolayı bu çalışmanın bir Arap ülkesi olan Filistin (Gazze Şeridi) üzerinde yürütüldüğü göz önünde bulundurularak Arap ülkelerinde yeşil ekonomiye geçişi teşvik eden üç başarılı deneyim seçilmiştir.

2.4. Yeşil Ekonominin Filistin’deki Durumu ve Uygulanabilirliği

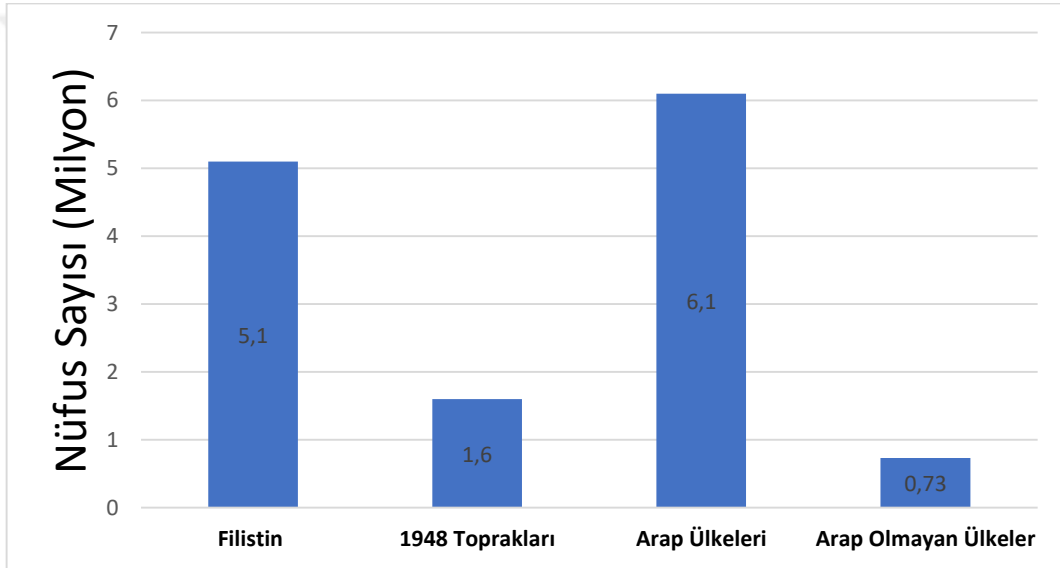
Ülkeler, ekonomik, sosyal ve çevresel boyutları kapsayan göstergeler aracılığıyla yeşil ekonomiyi ve sürdürülebilir kalkınmadaki ilerleme derecesini ölçmeye özen göstermektedir. Filistin’de Merkezi İstatistik Bürosu, göstergeleri belirli bir zaman diliminde ölçmektedir. Buna göre değerlendirme süreci yürütülerek uygun stratejiler geliştirilmektedir.

Coğrafi Durum: Filistin devletinin kalkınma süreci ve sürdürülebilirliği, İsrail’in toprak ve kaynaklar üzerindeki kontrolü nedeniyle büyük tehlike altındadır. Tarihi Filistin’in toplam yüzölçümü yaklaşık 27 bin km² olmakla birlikte, Filistin egemenliğine 5.655 km²’lik yüzölçümü ile Batı Şeria ve 365 km²’lik yüzölçümü ile dünyanın en kalabalık nüfusa sahip bölgesi olan Gazze Şeridi girmektedir. Batı Şeria ve Gazze Şeridi, tarihi Filistin topraklarının yalnızca %22’sini oluşturmaktadır.

Burada belirtilmelidir ki, bu araştırmanın mekân sınırı Filistin egemenliği altındaki Gazze Şeridi olarak belirlenmiştir.

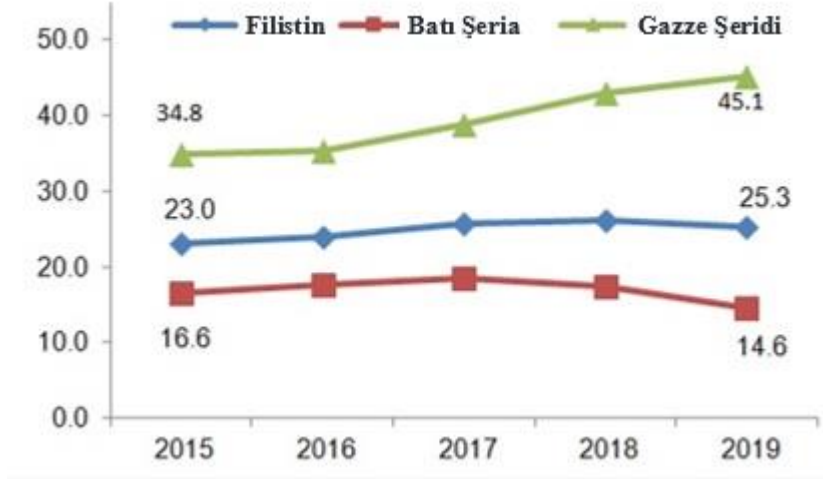
Demografik Durum: 2020 yılında Filistin Merkez İstatistik Bürosu tarafından hazırlanan nüfus tahminlerine göre, yaklaşık 5,1 milyonu (2,59 milyon erkek ve 2,51 milyon kadın) Filistin’de olmak üzere dünyada toplam yaklaşık 13,5 milyon Filistinli vardır. Aynı yılda Batı Şeria’nın nüfusu yaklaşık 3,05 milyon kişi (1,55 milyon erkek ve 1,5 milyonu kadın) iken, Gazze Şeridi’nin nüfusu yaklaşık 2,05 milyon (1,04 milyon erkek ve 1,01 milyon kadın) kişidir.

Filistin’de 2019 yılı için tahmini nüfus yoğunluğu, Gazze Şeridi’nde 5.453 kişi/km² ve Batı Şeria’da 528 kişi/km² olmak üzere yaklaşık 826 kişi/km² idi.

Şekil 6. 2020 yılı ortası itibarıyla dünyada tahmini Filistin nüfusunun ikamet yerine göre dağılımı

Ekonomik Durum: Filistin’de 2019 yılında toplam iş gücündeki işsizlik oranı, Batı Şeria’da %15 ve Gazze Şeridi’nde %45 olmak üzere, %25 olarak bulunmuştur. Filistin’de iş gücüne katılan kadınlar arasında işsizlik oranı %41 iken, bu oran iş gücüne katılan erkekler arasında %21 olarak tespit edilmiştir.

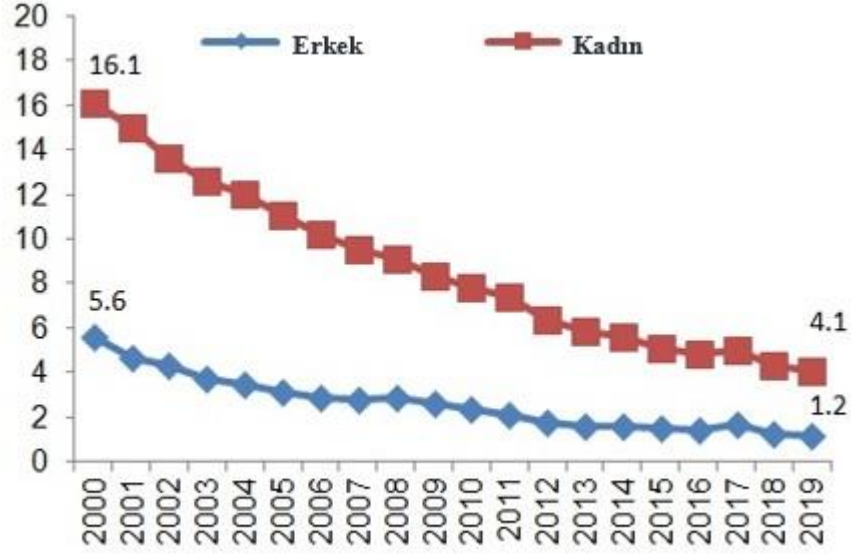
Şekil 7. Filistin’de toplam iş gücüne katılan 15 yaş ve üstü kişiler arasında bölgelere göre işsizlik oranı (2015-2019)

Batı Şeria’da kişi başına aylık ortalama harcama, 2011 yılındaki 188 Ürdün dinarından 2017 yılında %17’lik bir artışla 220 Ürdün dinarına yükselmiştir. Gazze Şeridi’nde ise, söz konusu değer 2011 yılındaki 110 Ürdün dinarından 2017 yılında %17’lik bir düşüşle 91 dinara gerilemiştir.

Aylık tüketim kalıplarına göre 2017 yılında Filistin’de bireyler arasında yoksulluk oranı, Batı Şeria’da %14 ve Gazze Şeridi’nde %53 olmak üzere, %29 olarak kaydedilmiştir. Aylık tüketim kalıplarına göre Filistin’deki bireylerin yaklaşık %17’sinin aşırı yoksulluktan muzdarip olduğu da tespit edilmiştir. Bu oran, Batı Şeria’da %6, Gazze Şeridi’nde ise %34 olarak bulunmuştur.

Eğitim Durumu: Filistin’de eğitim, İkinci İntifada’nın 2000 yılında başlangıcından günümüze kadar en ağır zorluk ve engellere maruz kalmıştır. Filistin’deki diğer hayati sektörlerde olduğu gibi Filistin eğitim sektörü üzerinde, sürekli ve tekrarlanan İsrail saldırganlığının etkilerinden kaynaklanan baskılar hayli artmıştır. Batı Şeria’da okullar yıkılmakta, bazıları askeri merkezlere dönüştürülmekte ve birçok üniversite zorla kapatılmaktadır. Bunun yanı sıra, İsrail işgal makamları İlhak ve Genişleme Duvarı’nı inşa ettirmiştir. Bu da okullardaki öğrenci yoğunluğunu artırmış ve öğretmenler ile öğrencilerin kendi okullarına erişimini zorlaştırmıştır. Gazze Şeridi’nde birçok okul işgalin sürekli saldırılarında işgal uçakları tarafından bombalanmış ve okulların büyük bir kısmı sınır şeridinde bulunmaları nedeniyle sürekli tehdit altındadır.

Buna rağmen, Filistin’de uygulanan 2019 yılı İşgücü Anketi’nin verileri, üniversite eğitimini lisans veya üstü derece ile tamamlayan 15 yaş ve üzerindeki bireylerin oranının yaklaşık %16 olduğunu göstermiştir. Herhangi bir eğitim düzeyini tamamlamamış bireylerin oranı ise yaklaşık %7 olarak tespit edilmiştir. Söz konusu veriler, Filistin’de 15 yaş ve üstü bireylerde okuma yazma bilmeme oranının %2,6’ya ulaştığını ve bu oranın erkeklerde %1,2, kadınlarda ise %4,1 olarak bulunduğunu göstermiştir.

Şekil 8. Filistin’de 15 yaş ve üstü bireylerde okuma yazma bilmeme oranının cinsiyete göre dağılımı (2000-2019)

Sağlık Durumu: 2019 yılında Filistin’deki hastane sayısı, 53’ü Batı Şeria’da ve 32’si Gazze’de olmak üzere, 85 hastane olarak kayıtlara geçmiştir. 2017 yılı Genel Nüfus Sayımı verileri, Filistin’in toplam nüfusunun %79’unun sağlık sigortasına sahip olduğunu göstermiştir. Devlet sağlık sigortasına sahip olanların toplam nüfusa oranı %32 iken, UNRWA sağlık sigortasına sahip olanların oranı %15, özel sağlık sigortasına sahip olanların oranı ise %2’dir. Öte yandan, Filistin’in toplam nüfusunun %29’u devlet ve UNRWA sağlık sigortalarına sahip iken, %0,2’si devlet ve özel sağlık sigortaları, %0,7’si UNRWA ve özel sağlık sigortaları, %0,7’si İsrail sağlık sigortası ve %0,3’ü diğer sağlık sigortalarına sahiptir.

Çevre Durumu: Filistin’de üretilen tahmini günlük evsel atık miktarı 2015 yılı için yaklaşık 2.551 ton olarak hesaplanmıştır. Bu rakam, Batı Şeria’da 1.835 ton ve Gazze Şeridi’nde 716 ton olarak hesaplanmıştır. 2016 yılında Filistin’de kişi başına

günlük tüketilen su miktarı 83 litre olarak tespit edilmiştir. Bu rakam, Batı Şeria’da 82,3 litre, Gazze Şeridi’nde ise 84 litre olarak bulunmuştur. Burada belirtmelidir ki, Gazze Şeridi’ndeki suyun %97’den fazlası Dünya Sağlık Örgütü içme suyu standartlarına uygun değildir.

2017 yılı Genel Nüfus, Konut ve İşyeri Sayımı verileri, Filistin’deki bireylerin %99,7’sinin, Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları göstergelerinde belirlenen ve kanalizasyon şebekesi, sızdırmalı ve sızdırmaz foseptik çukurları içeren iyileştirilmiş kanalizasyon imkânına sahip olduğunu göstermiştir. Bu oran Batı Şeria’da %99,6 iken, Gazze Şeridi’nde %99,9’dur (“Filistin Merkezi İstatistik Bürosu”, 2020).

2.5. Yeşil Ekonominin Filistin’de ve Özellikle Gazze Şeridi’nde Uygulanması

Filistin’de bir anlayış olarak yeni kabul edilen yeşil ekonomi, ürünlerini yurt dışına ihraç eden ve piyasanın bazı gereksinimlerini karşılamaya çalışan, bazı yerel ticari işletmeler ve üretim sektörleriyle sınırlıdır.

2010 yılında, Filistin’de katı atık alanında çevresel çözümler sunan ilk şirket olarak Filistin’in atık geri dönüşüm şirketi PADICO kurulmuştur. Bu şirket, belediyeler için atık taşıma ve gömme maliyetlerinin azaltılmasına ve çevrenin korunmasına katkıda bulunmaktadır (“WAFSA”, t.y.).

Çevre Kalite Kurumu, Filistin’deki çevresel durumu analiz etmeye, daha önce gerçekleştirilenleri değerlendirmeye ve öncelikleri belirlemeye dayanarak, sürdürülebilir çevre vizyonuna ulaşmak için 2017-2022 yılları arasındaki dönemlere hizmet eden beş çevresel stratejik hedefi belirlemiştir. Stratejik hedefler şunları içermiştir: Düşük düzeyde çevre kirliliği, doğal çevre ve biyolojik çeşitliliğin sürdürülebilir bir şekilde yönetiminin verimliliği, iklim değişikliğinin etkilerini sınırlamak için gerekli önlemlerin varlığı, çölleşmenin azaltılması, çevresel felaketlerle mücadele edilmesi, güncel, etkin ve bütünleşmiş bir çevresel yasama sisteminin varlığı ve güçlendirilmiş çevresel bilinç, bilgi ve davranışın varlığıdır.

Çok sayıda doğal ve arkeolojik kaynağa sahip Filistin, çeşitli alan ve sektörlerde yeşil ekonomiye geçişe katkıda bulunan ılımlı bir iklim ile karakterizedir. Filistin’de yılın çoğu mevsiminde güneşin yüzünü göstermesi, güneş enerjisinden yararlanmak için önemli bir fırsat oluşturmaktadır. Gazze Şeridi’nde katı atık geri dönüşüm sektörlerini destekleyen birçok proje ve girişim vardır. Gazze Şeridi’ne uygulanan abluka ve İsrail işgalinin birçok malzemenin girişini yasaklaması nedeniyle, plastikten

taş üretimi ve İsrail'in binaları bombalaması sonucunda parçalanmış taşların geri dönüşümü gibi birçok yenilikçi proje ortaya çıkmıştır (Abu-Oda, 2019)

2018 yılında Filistin Ticaret Merkezi (PalTrade), Avrupa Birliği tarafından finanse edilen, Filistin'de yeşil ekonomiye geçiş için elverişli ortam yaratma projesi kapsamında "Filistin'de Yeşil Ekonomiye Dönüşüm" başlıklı bir çalıştay düzenlemiştir. Söz konusu proje, yeşil ekonomiye ve yeşil enerjiye geçişi ve temiz üretim ilkelerinin uygulanmasını destekleyen bir ortam yaratmayı hedeflemiştir ("Alwatanvoice", 2017).

Gazze Şeridi'nde yakıt kıtlığı ve abluka nedeniyle sürekli ve uzun sürelerle elektrik kesintileri sonucunda mevcut tek alternatif, temiz güneş enerjisidir. Gazze Şeridi'nde bu kaynağı kullanan binaların oranı %25 ile %30 arasındadır. Filistin Enerji Kurumu, önümüzdeki on yıl içerisinde enerji talebinin %10'unu oluşturması adına güneş enerjisi ve alternatif enerjiyi kullanmayı teşvik etmek için son zamanlarda birkaç proje yürütmüştür ("Mostaqbal", 2019).

Gazze Şeridi'ndeki basit başarılı deneyimlerden biri, bir kadın mühendis grubunun, sadece Filistin'de değil, aynı zamanda Ortadoğu'da da ilk kez gerçekleşen organik atıkları çimentoya dönüştürme deneyimidir. Bu deneyim, ileride Gazzeli vatandaşların boğucu abluka krizinin sonuçlarından ve çimento kıtlığından dolayı çektiği sıkıntıyı azaltabilecektir. Bu deneyimde, atıklar güneş ışığına maruz bırakılmıştır. Atıklar tamamen kuruduktan sonra farklı sıcaklıklarda fırına sokularak küle dönüştürülmüştür. Bu külün dikkatli bir şekilde incelenmesinden sonra, betonda kullanılan kumun %70'inin yerini almaya uygun olduğu bulunmuştur. Organik maddeler yakılarak elde edilen kül ile küçük çimento blokları üretilmiştir. Uluslararası standart ve şartnamelere göre incelemeye tabi tutulan bu bloklar, incelemelerde başarılı sonuç vermiştir. Yakma işleminden sonra her 100 ton organik atıktan bir ton çimento üretilbildiği ve kül içeren çimentonun evlerin iç duvarlarının örülmesinde kullanıma uygun olduğu görülmüştür ("Alwatanvoice", 2015).

Araştırmacı, tüm zorluklara, İsrail işgalinin Filistin topraklarındaki varlığına, Gazze Şeridi'ne uygulanan ablukaya ve Filistin'de yaşanan iç bölünmüşlüğe rağmen, geçmiş ve mevcut deneyim ve çalışmaların, Filistin'de ve bilhassa Gazze Şeridi'nde yeşil ekonomiyi gerçekleştirmek için mevcut kaynaklar yoluyla azami gayret gösterilmesi gerektiğini doğruladığı düşüncesindedir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

KURAMSAL ÇERÇEVE (BELEDİYELER)

3.1. Yerel Yönetim ve Organları

3.1.1. Yerel yönetim

Tüm ülke hükûmetleri, devlet işlerini yönetmeye, devlet parçalarını kontrol altına almaya ve kendi ülkelerinde kalkınmayı sağlamaya çalışmıştır. Bu doğrultuda hükûmetler, ülkenin bölümlerini, aralarında kolay iletişim sağlayan idari birimlere ayırmıştır. Devlet yönetimleri, mevcut imkânlar, kaynaklar ve yerel yönetim organları ile merkezi yönetim arasında denge sağlanarak belirlenen hedefler ışığında en yüksek etkinlik ve verimliliği elde etmek, toplumu güçlendirmek ve vatandaşlara güvenli ve onurlu bir yaşam sağlamak için bu birimleri en iyi şekilde yönetmeye azami gayret göstermiştir.

Bölgesel ademi merkezîyetçilik yöntemlerinden biri olan yerel yönetimde merkezi hükûmet, yetkilerinin bir kısmını bölgelerdeki yerel yönetim organlarına, bu organların bir grup unsur ve özelliğe sahip olması şartıyla devretmektedir (Asar, 2015). Bu unsurların en önemlileri arasında, yerel yönetim organlarının tanınmış bir tüzel kişiliğe sahip olması ve bu organların, tüm çalışmalarının merkezi hükûmetin gözetimi altında olması ışığında maddi ve mali desteği seferber etme yeteneği sayılabilmektedir (Abdelwahab, 2010).

Beken ve Zülfikar (2014), yerel yönetimleri, belirli bir alanda yaşayan bir grup bireyin ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla kurulmuş, belli bir bütçesi, personeli, görevleri ve yetkileri olan kamu tüzel kişilikleri olarak tanımlamıştır.

Araştırmacı, yerel yönetimi şu şekilde tanımlamaktadır: “Yerel yönetim organları ve belediyeler aracılığıyla çeşitli stratejilerle uygulanacak ortak bir vizyonun oluşturulmasıdır.”

3.1.2. Yerel yönetim organları: kavram ve tarihçe

Filistin yerel yönetim organlarına ilişkin 1997/1 sayılı kanununun 1. maddesi, yerel yönetim organını, belirli bir coğrafi ve idari alandaki yerel yönetim birimi olarak tanımlamıştır. Bila (2020), yerel yönetim organlarını, yerel idari teşkilatta önemli bir konuma sahip yerel bir topluluk ve aynı zamanda yönetimi vatandaşa yakınlaştırmadaki büyük rolü nedeniyle yönetim sisteminin temel direği olarak

tanımlamıştır. Jarbawy (1992), Filistin'deki belediyelerin, halkın çıkarlarını ve ihtiyaçlarını temsil eden yerel kurumlar oldukları için yerel yönetimin en önemli kurumlarından biri olduklarını belirtmiştir.

Filistin'de belediye kavramı çağlar boyunca gelişmiştir. Asar (2015) tarafından yapılan "Filistin'de Belediyeler ve Sürdürülebilir Yerel Kalkınma" başlıklı çalışmada, Filistin'de belediyelerin kuruluşunun 1877 yılından önce Osmanlı Devleti döneminden itibaren başladığı, Osmanlı Devleti'nin sonunda Filistin'deki belediye sayısının 22'ye ulaştığı ve bunlardan, Gazze Belediyesi ve Han Yunus Belediyesi olmak üzere sadece ikisinin Gazze'de bulunduğu belirtilmiştir. Daha sonra Britanya Mandası döneminde Filistin'deki yerel yönetim organlarına önem verilmiştir. İlk belediye seçimleri, 1926 yılında belediye seçim kararnamesinin çıkarılmasından sonra 1927 yılında yapılmıştır. 1934 yılında 20 şehir ve köyde belediye seçimleri yapılmıştır. O zamanlarda belediyelerin üstlendikleri rol sınırlı olmakla birlikte, belediye çalışmasının boyutları ve özellikleri çizilmeye başlamış ve belediyeler, Britanya Mandası Yönetimi tarafından 1936 yılında çıkarılan ve belediyelerin üstlendiği alan ve hizmetleri öngören Belediyeler Yasası uyarınca vatandaşlara yönelik hizmetlerini genişletmeye başlamışlardır. Burada belirtilmesi gereken husus, Batı Şeria ile Gazze Şeridi bölgelerindeki belediyelerin çalışmalarını düzenleyen bu yasanın, Filistin Ulusal Yönetimi'nin kurulmasına ve 1997/1 sayılı Filistin Yerel Yönetim Organları Kanunu'nun çıkarılmasına kadar yürürlükte kaldığıdır. Daha sonra, Gazze Şeridi Mısır yönetimine ve Batı Şeria Ürdün yönetimine bağlı olmak üzere Filistin, Mısır ve Ürdün'ün idaresine girmiştir. Bu dönemdeki belediyelerin çalışmasını ele alan Farra (2003) çalışmasında, belediyelerde çevresel hizmetlerin, içme suyu, elektrik şebekeleri ve yollar gibi temel belediye hizmetlerine yoğunlaştığı belirtilmiştir.

Daha sonra, Filistin'de İsrail işgali dönemi başlamıştır. Bu dönemdeki belediyelerin çalışmasını ele alan Abdelaty (2005) çalışmasında, söz konusu dönemde Filistin'deki belediye sayısının, 26'sı Batı Şeria'da ve 4'ü Gazze Şeridi'nde olmak üzere, Kudüs Belediyesi dâhil 30'a ulaştığı belirtilmiştir. Bu dönemde işgal politikası, belediyeleri herhangi bir kalkınma rolünden alıkoymaya dayalıydı. İşgal makamları ayrıca, belediyeleri, kalkınma kurumlarından vergi kurumlarına ve işgal araçlarından birine dönüştürmeye çalışmıştır. Daha sonra, Filistin Ulusal Yönetimi döneminde, işgal devletinin Filistin Ulusal Yönetimi'ne vatandaşların sivil, yaşam ve hizmet

işlerini yürütmek için çeşitli bakanlıklar kurma hakkını verdiği, Mayıs 1994'te imzalanan Oslo Anlaşması uyarınca Yerel Yönetim Bakanlığı kurulmuştur.

Filistin Ulusal Yönetimi, kendini, yerel yönetim organlarıyla ilgili olanlar dâhil olmak üzere çeşitli askeri düzenlemeler, kanunlar ve emirlerden oluşan ağır bir mirasla karşı karşıya bulmuştur. Bu husus, Ulusal Yönetim Başkanı Sayın Yaser Arafat'ın, Ulusal Yönetim bölgelerinde yürürlükteki yasaları birleştirmek amacıyla, 6 Mayıs 1967 tarihinden önce yürürlükte olan yasa ve emirlerin yeniden uygulamaya konulmasını öngören 1997/1 sayılı kanunu çıkarmakla ilgili ilk kararının nedenini açıklamaktadır (Asar, 2015, s.86)

Araştırmanın kuramsal çerçevesi ve ilgili literatüre göre, Filistin'de ve özellikle Gazze Şeridi'nde belediyelerin tarihsel kuruluşunun, işgalin ve devlet işlerini yöneten çeşitli hükûmetlerin bir sonucu olarak zor koşullardan geçmiştir. Bu husus, 1994 yılında Filistin Ulusal Yönetimi'nin gelişinden sonra belediyelerin koşullarında bir miktar iyileşme kaydedilene kadar, belediyelerin çalışmalarına ve yerel politikalara birçok kısıtlama getirmiştir. Son olarak da siyasi bölünmüşlük ve işgalin Gazze Şeridi'ne dayattığı kapatma ve abluka, belediyelerin, kendilerinden istenilen hizmet ve sorumlulukları asgari düzeyde yerine getirmelerine neden olmuştur.

3.1.3. Yerel yönetim organlarının görevleri ve yetkileri

1997/1 sayılı kanunun 15. maddesinde belirtildiği üzere, yerel yönetim organlarına kanunla verilen görev ve yetkiler 4 fonksiyonel gruba ayrılabilir: Birincisi; şehir, cadde ve köylerin planlanması, inşaat ve yıkım ruhsatlarının verilmesi ve yol ve caddelerin açılması dâhil olmak üzere planlama alanıdır. İkincisi; su, elektrik ve kanalizasyon gibi vatandaşlara sunulan temel hizmetlerdir. Üçüncüsü; kültür ve spor merkezleri, pazarlar, ticari dükkânlar, zanaatlar ve mezarlıkların yönetimi ve acil durum yönetimi gibi diğer hizmetlerdir. Dördüncüsü ise, yerel yönetim organlarına ait varlık, mülk ve fonların yönetimidir.

Araştırmacı, 1997/1 sayılı Yerel Yönetim Organları Kanunu'nun 15. maddesinin, belediyelerin ve yerel yönetim organlarının çalışmasını kapsamlı ve açıklayıcı bir şekilde düzenlediği ve politika ve faaliyetlerini değerlendirmek için bir referans olduğu düşüncesindedir.

3.1.4. Filistin’de yerel yönetim organlarının sınıflandırılması

Filistin’deki yerel yönetim sistemi iki seviyeye ayrılmıştır. Birincisini, Yerel Yönetimler Bakanlığı ile temsil edilen merkezi otorite oluşturmaktadır. İkincisini ise, yerel yönetim organları teşkil etmektedir. Filistin yerel yönetim organlarına ilişkin 1997/1 sayılı kanununun 15. maddesine göre, yerel yönetim organları belediyeler ve yerel meclisler olmak üzere iki ana tiptedir. Aynı madde kapsamında yer alan diğer yerel yönetim organları, köy meclisleri ve ortak hizmet meclisleridir. Filistin Denetim ve İdari Kontrol Bürosu “SAACB” (2013), Yerel Yönetim Bakanlığı’nın, köy ve yerel meclisler gibi yerel yönetim organlarını Batı Şeria ve Gazze Şeridi’ndeki sayısı yaklaşık 509’a ulaşan belediyelere yükseltme politikasının, Filistin Ulusal Yönetimi döneminde belediye sayısının 4 katına çıkmasına neden olduğunu belirtmiştir. Böylece, yerel yönetim sektörü devlet sektöründen sonra ikinci en büyük sektörü oluşturmuştur.

3.1.5. Gazze Şeridi’nde yerel yönetim organları

Gazze Şeridi’nde belediye hizmetlerini veren 25 belediye, Gazze Şeridi’nde vatandaşlara yönelik temel hizmetlerin çoğunu, yerel yönetim organlarına ilişkin 1997/1 sayılı kanununun 15. maddesinde verilen yetkiler kapsamında karşılamaktadır. Gazze Şeridi’ndeki tüm yerel yönetim organları, ‘belediye’ statüsünü taşımaktadır. Gazze Şeridi’nde köy veya yerel meclis olmamakla birlikte, birkaç ortak hizmet meclisi vardır. Belediyelerin sınıflandırmaları, etki alanı ve nüfus sayısı gibi kriterlere göre farklılık göstermektedir. Gazze Şeridi’nde, Cebalya Belediyesi, Gazze Belediyesi, Deyr El-Balah Belediyesi, Han Yunus Belediyesi, Rafah Belediyesi olmak üzere beş ana belediye bulunmaktadır.

3.1.6. Ortak hizmet meclisleri

1997/1 sayılı Filistin Yerel Yönetim Organları Kanunu’nun 15. maddesinin (c) fıkrasına göre ortak hizmet meclisi, “ortak tecrübe, imkân, ekipman ve araçlardan yararlanmak amacıyla bir veya daha fazla hizmet sağlamada uzmanlaşmış, birden fazla belediye veya köy meclisinden oluşan bağımsız bir organdır”. JICA, (2009), ortak hizmet meclisinin, üye yerel yönetim organlarından oluştuğu ve kanunun üye yerel yönetim organlarına tanıdığı tüzel kişilik ve bağımsız mali sorumluluktan kaynaklanan tüzel kişilik ve mali sorumluluğa sahip olduğunu belirtmiştir. Ortak hizmet meclisinin çalışma alanı, meclis üyesi olan her bir yerel yönetim organının oluşturulması

kararında öngörülen idari sınırlar veya meclis kurma kararı aksini öngörmedikçe nüfus sınırlarının herhangi bir onaylı haritasında belirtilen sınırlardır.

Asar (2015) çalışmasında, ortak hizmet meclislerinin oluşturulma amaçlarının, çok sayıda yerel yönetim organını birleştirerek temsil etmek, nüfusa yönelik hizmetlerin sürekliliğine katkıda bulunan kurumsal çalışma unsurlarına sahip olmak ve yerel yönetim organlarını ortak hizmet meclisi çerçevesinde birleştirerek idari masraflarını azaltmak oldukları belirtilmiştir. Ortak hizmet meclislerinin başarısı, yerel yönetimin ademi merkeziyetçiliğini güçlendirmektedir. Gazze Şeridi'nde, JİCA (2009) tarafından belirtildiği gibi, altı ortak hizmet meclisi vardır ve bunlar: Kuzey Gazze Katı Atık Yönetimi Ortak Hizmet Meclisi, Kuzey Gazze Su Ortak Hizmet Meclisi, El-Vusta Bölgesi Ortak Hizmet Meclisi, Rafah ve Han Yunus İlleri Katı Atık Yönetimi Ortak Hizmet Meclisi, Doğu Sular Ortak Hizmet Meclisi ve Planlama ve Geliştirme Ortak Hizmet Meclisi'dir

3.1.7. Yerel yönetimde belediyelerin amaçları

Mahdi'nin (2011) belirttiği gibi yerel yönetimde belediyelerin amaçları şunlardır:

Siyasi amaçlar: Vatandaşların doğrudan seçim sürecine katılması, halkın kendi kendini yönetmesi için eğitilmesi ve barışçıl iktidar değişiminin teşvik edilmesi yoluyla yönetimin demokrasisini sağlamak, ulusal birliği desteklemek, siyasi kalkınmayı elde etmek ve savaş ve darbeler gibi siyasi krizlerle baş etmek gibi amaçları içermektedir.

İdari ve ekonomik amaçlar: Bürokrasiyi ortadan kaldırmak için idari ve mali verimlilik ve etkililiği sağlamak, halk, yerel toplum, özel sektör ve hükûmetin tüm çabalarını yerel toplumu geliştirmek amacıyla çeşitli ekonomik faaliyetlerde birlikte çalışmak için entegre etmek ve birimin niteliği ve büyüklüğünü dikkate alarak birimler arasındaki performans modellerini yönetmek gibi amaçları içermektedir.

Sosyal amaçlar: Merkezi iktidarın paylaşılması ve yerel harç ve vergilerin yerel tesislerde kullanılması yoluyla sosyal adaleti sağlamak, adaletin elde edilmesini, istenen hedeflere ulaşılmasını ve hükûmet ile halkın birbirine bağlanmasını sağlayacak şekilde faaliyetleri düzenlemek, farklı yerel yönetim birimleri arasında rekabet ruhunu arttırmak, bireylerin azimlerini uyandırmak, çeşitli yerel projeleri başarıya ulaştırmak

için çabaları yoğunlaştırmak ve yerel işlerle ilgili olarak hükûmetin üzerindeki yükü azaltmak gibi amaçları içermektedir.

Çevre koruma amaçları: Belediyenin ekonomik ve sosyal kalkınmayı gerçekleştirmeye yönelmesi, ekolojik dengeleri olumsuz etkileyen projelerle sonuçlanabilmektedir. Bu nedenle, ekonomik büyüme, sosyal hedefler ve çevre koruma (sürdürülebilirlik) gereksinimleri arasında bir denge kurulmalıdır. Belediye, çevreyi olumsuz etkileyen herhangi bir projeyi reddetmelidir. Belediyenin çevre alanındaki amaçları arasında; inşaat anarşisi ile mücadele etmek, kentsel planlama ve sürdürülebilir ve kapsamlı kentsel kalkınma yoluyla çevreyi korumak, çevre eğitimi ve bilinci için çevre koruma derneklerinin kurulmasını teşvik etmek, verilen yetkiler çerçevesinde su, hava ve deniz kirliliği olmak üzere her türlü kirlilikle mücadele etmek, pazarları ve satışa sunulan tüketim ürünlerini denetlemek, arazi kullanım planlaması projeleri kapsamında yeşil alanları artırmak ve kaynak geri kazanımı ve atık geri dönüşümüne yönelik programlar geliştirmek sayılabilmektedir.

Araştırmacı, belediyelerin çevre alanındaki çalışmalarının, yerel toplumlar için sürdürülebilir kalkınmayı sağlama çerçevesine girdiğini vurgulamaktadır. Beken ve Zülfikar (2014) ve Asar (2015) çalışmalarında, yerel yönetimin en önemli sistemlerinden biri olarak belediyelerin, kendilerine kanunen verilen yetki ve görevler aracılığıyla sürdürülebilir kalkınmayı sağlamak için çevrenin korunması ve geliştirilmesinde önemli görevler üstlendikleri vurgulanmıştır.

3.2. Gazze Şeridi'nde Belediyelerin Yeşil Ekonomideki Rolü

Belediyelerin oynadığı önemli rol ve üstlendiği büyük sorumluluklar, yerel ve sürdürülebilir kalkınmanın sağlanmasında belediyelerin ve yerel yönetim organlarının önemi ve rolünü açıkça yansıtmaktadır. Nitekim yeşil ekonomi, hükûmetin rolünde köklü değişikliklere neden olmuş ve bu rolün güvenliği sağlamak ve vergi toplamaktan hizmet sunmak ve hem toplumsal kalkınmayı hem de kaynakların yenilenebilirliğini sağlamaya dönüşmesine katkıda bulunmuştur. Karataş ve Özhan (2020) çalışmasında, yerel idare kurumlarının yerel kalkınmayı doğrudan etkilediği ve belediyelerin daha etkin bir sürdürülebilir kalkınma için gerekli zemini hazırlayarak yerel kalkınmaya doğrudan etki ettiği belirtilmiştir.

Yeni ekonomik sistem, esas olarak ekonomik kalkınmanın sürdürülebilirliğine odaklanmıştır. Zira yirmi birinci yüzyılda çevre ve ekonomi paralel olarak ilerlemiştir.

Bu bizi sürdürülebilir kalkınma ve yeşil ekonomi olmak üzere iki önemli fenomene götürmektedir (Rençber, 2018). Yeşil ekonomiden geçen geniş bir ilişki içine ekonomiyi, toplumu ve çevreyi dâhil eden yirmi birinci yüzyıldaki sanayi devrimi, yeşil sektörler aracılığıyla yeşil iş fırsatları sağlayacak ve yenilenebilir enerji kaynakları aracılığıyla kaynakları yenileyerek sürdürülebilirliğin kalkınma boyutuna ulaşacak bir yeşil ekonomi elde etmek için, belediyelerin aktif olarak çalışmalarını ve üç boyuttaki program, proje ve faaliyetleri yoğunlaştırmalarını gerektirmektedir. Al (2019) tarafından yapılan “Sürdürülebilir Kalkınma ve Yeşil Ekonomi: Türkiye İçin Bir Endeks Önerisi” başlıklı çalışmada, sürdürülebilir kalkınmanın temel stratejisi olarak kabul edilen yeşil ekonomi anlayışının çevresel kaygılar ile ekonomik amaçlar arasındaki çelişkiyi ortadan kaldıracak bir yol olduğu ve yeşil ekonominin ekonomik, sosyal ve çevresel boyutlar içermesi nedeniyle ülkelerin bu ekonomiye dair performanslarının ölçülmesi ve değerlendirilmesinin uygulanacak politikalar açısından önem arz ettiği vurgulanmıştır.

Araştırmacı, Gazze Şeridi’ndeki etkin ve verimli yerel yönetim organlarının başında yer alan belediyelerin, başta Gazze Şeridi’nde olmak üzere halk ve vatandaşlar için ekonomik, sosyal ve sürdürülebilir güvenli bir ortam için gerekli bir zorunluluk hâline gelen yeşil ekonomiyi destekleyecek politikaları geliştirmek ve önlem ve uygulamaları yerine getirmek adına aktif ve sürekli çalışma görevini üstlendikleri düşüncesindedir.

3.2.1. Belediyelerin katkıda bulunduğu kalkınma alanları

Yerel Yönetim Bakanlığı ve belediyelerin Filistin Yerel Yönetimler Kanunu ile belirlenmiş görev ve yetkilerin sınırlı olması ve potansiyeller ile kaynakların zayıflı olmasına rağmen belediyeler, yürüttükleri çeşitli programlar ve yerine getirdikleri çeşitli roller aracılığıyla sürdürülebilir yerel kalkınmaya ve yeşil ekonomiye üç ana boyutta çalışmalar gerçekleştirerek katkıda bulunmaktadır.

3.2.1.1. Kentsel ve kırsal kalkınmaya katkı sağlamak (Ekonomik Boyut)

Belediye, toplumu yönetmek ve hazırlamak, ekonomik kalkınmaya ulaşmak, vatandaşın yaşam çerçevesini korumak ve onu iyileştirmeye çalışmak gibi hususlarda devlete yardım ederek, sürdürülebilir kalkınmanın ve yeşil ekonominin elde edilmesine aktif olarak katkı sağlamaktadır. Bu sufyan (2019) çalışmasında, belediye meclisinin, ekonomik alanda sürdürülebilir kalkınmanın sağlanması çerçevesinde, belediyelerin elindeki imkânlarla göre yerel hazırlama ve planlama programlarının

oluşturulması gibi birçok önemli faaliyeti yürüttüğü ve bunları başarmak için büyük gayret gösterdiği belirtilmiştir.

a. Etkin ekonomik büyümeyi sağlayacak vizyon, misyon ve politikalar

Belediyeler, tüm ilgili tarafların katıldığı organize ve belirli bir eylem çerçevesine göre faaliyet gösteren önemli toplumsal kurumlardan biridir. Bu eylemin ilk adımları, belediyelerin ulaşmak istediği bir vizyonu ve bunun için motive edici bir misyonu belirlemeyi içeren düzenli planlama ile başlamaktadır. Ardından vizyon ve misyondan hareket edilerek belirlenen stratejik politika ve hedeflerle devam edilmektedir. Yeşil ekonomi ve ekonomik büyümenin belediyeler tarafından gerçekleştirilmesi, belediyelerin bu konuları kurumsal vizyonuna net bir şekilde dâhil etmesini gerektirmektedir. Böylece tüm çaba, amaç ve faaliyetler, bireylerin gelirini iyileştirmek ve hedeflenen projeleri hayata geçirmek için etkin çalışmak suretiyle belediyenin vizyonuna ulaşmak için seferber edilmektedir.

b. Yerel gelir fırsatları sağlamak ve yoksulluk ve işsizlik seviyelerini azaltmak

Gazze Şeridi'nde ekonominin kötüleşmeye devam etmesi, işsizlik oranlarında artışa ve yoksulluğun şiddetlenmesine yol açmıştır. 2018 yılında Gazze Şeridi'nde iş gücüne dâhil olan nüfusun yaklaşık %52'si işsiz durumdaydı. Aynı yılda Gazze Şeridi'ndeki gençler arasında işsizlik oranı %67'yi aşmıştır. Bu oran, erkeklerde %43'e, kadınlarda ise daha yüksek olup %71'e ulaşmıştır. Gazze Şeridi'nde yoksulluk oranı 2011 yılındaki %39'dan 2018 yılında %53'e yükselerek keskin bir artış kaydetmiştir (WB, 2019). Bu yüksek işsizlik oranı, ekonomik güçlenmenin sağlanmasını son derece zorlaştırmaktadır.

1992 yılında BM Genel Kurulu 17 Ekim'i "Uluslararası Yoksulluğun Ortadan Kaldırılması Günü" olarak ilan etmiştir. Bunun yanı sıra, Birleşmiş Milletler Kalkınma Hedefleri içerisinde yoksulluğun yol edilmesi ilk sırada yer almıştır. Filistin'de işsizlik ve yoksulluk oranları hâlâ büyük bir sorun teşkil etmektedir. Gazze Şeridi, dünya düzeyinde işsizlik ve yoksulluk açısından en yüksek oranlara sahip yerler arasında yer almıştır (UNRWA, 2010). Bu işsizlik ve yoksulluk oranları, gençler ve kadınlar gibi kalkınmaya katkıda bulunabilen önemli toplumsal grupları içermektedir.

İsrail işgali, tüm ekonomik kaynakları kontrol altına alıp kullanması nedeniyle genel olarak Filistin'de ve bilhassa Gazze Şeridi'nde herhangi bir ekonomik ilerlemenin önünde büyük bir engel teşkil etmektedir. Bu nedenle, belediyeler başta

olmak üzere yerel yönetimlere düşen rol büyüktür. Küçük projeler yürütmek, iş fırsatları yaratmak ve toplumdaki zanaatkarları ve küçük meslekleri desteklemek için etkin eylemler gerçekleştirilmeli ve basit projelerde çalışan kadınlar ve kadın çiftçiler desteklenmelidir.

Gazze Şeridi'nde ablukanın uygulanmasını takip eden dönem, tarım, imalat ve inşaat dâhil olmak üzere tüm ana üretim sektörlerinde işsizlik seviyelerinde keskin bir artışa tanık olmuştur. Öte yandan, kadınlar arasındaki işsizlik oranları son yıllarda izlediği aynı seyirde devam etmiş ve 2009 yılının ilk yarısında erkeklerinkinden daha yüksek kalmıştır. Bu da büyük ölçüde Gazze Şeridi'ndeki durumlardan kaynaklanmaktadır. Nitekim iş arayan ancak bulamayan kadın sayısı giderek artmaktadır. Çalışan kadınlar için işler genellikle düşük maaşlıdır. Bunun yanı sıra, çalışan kadınların çoğu tarımda ya da ücretsiz aile işlerinde çalışmaktadır. 15-24 yaş grubundaki gençler arasında işsizlik oranları hâlâ diğer yaş gruplarından daha yüksek olup %47,5'e ulaşmış ve artmaya devam etmektedir. 2008 yılında Gazze Şeridi'nde genç işsizlik oranı Batı Şeria'daki %39'a kıyasla %63,5'e ulaşmıştır (UNRWA, 2010). Bu nedenle, gelirden bir iyileşme sağlamak adına belediyelerin bu grupları desteklemek için yerine getirmesi gereken rol ve görevler büyüktür.

c. Yatırımı teşvik etmek suretiyle yerli ve yabancı sermayeden yararlanmak

Filistin'de siyasi olayların gelişmesi, Filistin Ulusal Yönetimi'ni, Filistin'de yatırımı teşvik etmek için 1998/1 sayılı Filistin Yatırım Kanunu'nda öngörüldüğü gibi çeşitli ekonomik sektörlerde yatırım alanları açmaya itmiştir. Bu kanun, Filistinli ve Filistinli olmayan yatırımcılara yatırılan fonlar için gerekli koruma ve garantileri sağlayan ve onların bu konuda karar vermelerini kolaylaştıran yasal çerçeve olarak kabul edilmektedir.

Kanun, yatırımcılara tanınan birçok teşvik ve muafiyeti içermiştir. Öte yandan, Filistin'deki özel sektör sürdürülebilir ekonomik büyümenin motoru olmalıdır. Özel sektöre ayrıca, iş fırsatlarını sağlama, katma değeri yüksek olan mal ve hizmetleri üretme ve ulusal düzeyde refahı güçlendirme sorumluluğu düşmektedir. Bu nedenle hükümet ve özellikle belediyeler, özel sektörün büyümesine yardımcı olacak bir ortam yaratmada büyük rol oynamalıdır. Bu role donörlerin kurumsal reform ve altyapı iyileştirilmesine yönelik kalıcı yatırımları eşlik ettiği takdirde, iyi sonuçlar elde edilecek ve Filistin ekonomisinin kalıcı büyüme yoluna girmesi sağlanacaktır.

Belediyelerin sermayeleri ve yatırımı destekleme biçimleri arasında; Gazze Şeridi'nde mevcut kaynakların kullanımının verimliliğini artırmak, Gazze Şeridi içerisinde fon akışının etkinliğini artırmak adına ilgili taraflar için çeşitli pazarların faaliyetleri hakkında bir plan geliştirmek, siyasi, kurumsal ve toplumsal düzeylerde ekonomik konular hakkındaki bilgileri artırmak, yerli fonların akışını iyileştirmeyi amaçlayan önlemleri almak, nakdi akış ve yardımları harekete geçirmek için tüm ilgili taraflar arasında ortak planlama yapılması suretiyle dış yardımları sadece ihtiyaç sahibi gruplara insani yardımlar olarak dağıtmak yerine toplumsal kalkınma alanlarında kullanmak, ekonomik faydaları artıran ve iş fırsatları yaratmaya yardımcı olan kredi olanaklarını geliştirmek sayılabilmektedir (PalTrade, 2017).

d. Vatandaşın refahını sağlamak için toplumda maddi ve beşerî kaynakların optimum kullanımı

Kamu veya özel kurum ve kuruluşlarda, yerel belediyelerde ve köy meclislerindeki insan kaynakları, en önemli kaynaklar olup istenen amaca ulaşmak için kuruluşların dayandığı temel yapı taşıdır. Bu amaç, insan kaynaklarını kuruluşun hedefleriyle tutarlı bir şekilde yönetebilen bir yönetime ihtiyaç duymaktadır.

Belediyeler başta olmak üzere yerel yönetim kuruluşlarının yerine getirmeleri gereken önemli sorumluluk ve roller arasında; yerel ekonominin büyümesinde çok büyük öneme sahip varlıklar olan gençlerin kapasitelerini keşfetmek ve geliştirmek için bir strateji geliştirmek, özel sektör için acil ve uzun vadeli ihtiyaçlarla açıkça ilişkisi olan eğitim kurumlarında araştırma, geliştirme, yenilik ve yaratıcılık becerilerini güçlendirmek, yerel beceri ve bilginin kolayca erişilebilir bir çevrimiçi veri tabanının oluşturulması, kendi kendini geliştirme kurslarının açılması, iletişim becerilerinin geliştirilmesi ve mevcut ve potansiyel sosyal sermaye ve bunun yerel ekonominin büyümesi için nasıl daha iyi kullanılabileceği konusunda farkındalık yaratılması sayılabilmektedir.

e. Yerel toplum ile başarılı ortaklıklar kurmak suretiyle ekonomik girişimleri desteklemek

Belediyelerin ekonomik alandaki en önemli rollerinden biri, geliştirilen planlar belediye planlarından ziyade toplum planları olacak şekilde stratejik planlar geliştirilmesine yerel toplumun katılımını sağlamaktır. Çeşitli sivil toplum kuruluşlarının, belediyeler ve merkezi hükûmetin sürdürülebilir yerel kalkınmanın

gerçekleştirilmesindeki rolünü desteklemede üstlendikleri rol göz ardı edilemez büyük bir etkiye sahiptir. Nitekim belediyelerin rolü, elektrik, su ve altyapı sağlamanın ötesine geçerek, sosyal kalkınma, planlama ve organizasyon hizmetleri, sosyal hizmetler, yerel ekonomi, halk sağlığı ve çevreyi de kapsamaktadır.

Sivil toplumun belediye ile birlikte kalkınma sürecine katılımı; ortak kalkınma projelerinin uygulanması, politika ve planların oluşturulması, insan gücünün geliştirilmesi ve verimliliğinin artırılması, vatandaşlara hizmet sunumunda entegrasyon sağlanması, kamu politikalarına etki edilmesi ve altyapının geliştirilmesine katkıda bulunulması suretiyle, ihtiyaç ve taleplerin daha iyi belirlenmesine ve uygulamada etkinliğin artırılmasına katkıda bulunacaktır (“Filistin Sivil Toplum Kuruluşları Ulusal Birliği”, 2020).

f. Yeşil mağazalar ve yeşil projeler gibi yeşil yaklaşımları teşvik etmek ve desteklemek

Yeşil proje kavramı, çevreye bağlılık, toplumsal sorumluluk ve sürdürülebilirlikle ilgili Birleşmiş Milletler’in ilke, program ve girişimleri sonucunda doğmuştur. Yeşil projeler, ev ve binalarda güneş enerjisini kullanarak ve ev ve bina sahiplerini güneş enerjisinden elektrik üretmek için fotovoltaik paneller kurmaya teşvik ederek çeşitli yenilenebilir ve temiz enerji kaynaklarına dayanmak suretiyle, yenilenebilir olmayan doğal kaynakların tükenmesini azaltmayı ve gaz emisyonları ile katı ve sıvı atıkları azaltmayı amaçlamaktadır. Yeşil projeler, altyapıya büyük yatırımlar yapılmasını gerektirmekle birlikte, uzun vadede büyük kârlar elde edilmesini ve toplumun karbon ayak izinin önemli ölçüde azaltılmasını sağlamaktadır (“Alwatanvoice”, 2016).

Temiz ve çevreye zarar vermeyen ürünler satmakla ilgilenen, plastik türevlerinden kalıcı olarak uzaklaşıp kumaş alışveriş poşetleri kullanan, gıda ve ürünlerin paketlemesini başta plastik olmak üzere çevreyi kirleten ve bozunmayan malzemelerden uzak bir şekilde yapan ve ürünleri hormonlardan ve genetik modifikasyondan uzak ve güvenli bir şekilde üreten yeşil mağazaları desteklemek ve teşvik etmek gereklidir. Yeşil proje ve mağazalar gibi yeşil faaliyetler, her türlü yardım, destek ve teşvikten yararlanmalı ve başta belediyeler olmak üzere devletin desteğiyle toplumda çalışması için fırsatlar sağlanmalıdır (Jalal, 2017).

g. Alternatif enerji projelerini hayata geçirmek ve yenilenebilir enerji kaynaklarına yönelik yatırımları desteklemek

Çevre dostu bir ekonomi, tüm ülkeler için temel ve kaçınılmaz bir gereklilik hâline gelmiştir. Dolayısıyla, hükûmet ve yerel yönetimlerin yeşil ekonomiye ulaşmak için gayret göstermeleri gerekmektedir. Çevre dostu ekonomi, fosil yakıtlar yerine yenilenebilir enerjiye dayalı olan yeşil enerjiye bağlıdır. Alternatif enerjinin öne çıkan projeleri, çevreyi korumak ve vatandaşlar için yeşil iş fırsatları sağlamakla karakterize edilen ve elektrik üretiminde kullanılan güneş enerjisi, rüzgâr enerjisi, baraj enerjisi ve akan su enerjisi projeleridir (Jalal, 2017). Bu nedenle, ekonomiyi desteklemek ve çevreyi korumak için belediyelerin alternatif enerji projeleri üzerinde çalışmaları önemli ölçüde gereklidir.

Araştırmacı, kendi bakış açısından, belediyelerin ekonomik alanda ve kentsel ve kırsal kalkınmanın gerçekleştirilmesindeki çalışmalarının, vatandaşların onurlu ve ekonomik açıdan güvenli bir yaşam ihtiyacını karşılayacak düzeyde olmadığı ve en düşük düzeylerde bulunduğunu düşünmektedir. Araştırmacı bunun nedenini belediyelerin görevlerini yerine getirmelerini engelleyen zorlu mali koşullara bağlamaktadır.

3.2.1.2. Sosyal kalkınmaya katkı sağlamak (Sosyal Boyut)

Planlama süreçlerinin yürütülmesi ve kalkınma politikalarının uygulanması yoluyla sürdürülebilir kalkınma, büyümenin niteliksel yönlerine adil ve kabul edilebilir bir şekilde odaklanarak, nüfusun yaşam kalitesini sosyal, ekonomik, psikolojik ve ruhsal olmak üzere her yönden iyileştirmeye çalışmaktadır. Büyümenin niteliksel yönleri, insanların yaşam kalitesini odak noktalarından biri olarak dikkate alan, sürdürülebilir kalkınmanın dayandığı temel değerlerden biridir. Bir grup insanın bir yerde uzun süre bulunması, onları bir ortak duyguya bağlı hissettirmekte ve bu duygu genellikle bazı sosyal ve siyasi özelliklerle iç içe geçerek seçkin bir sosyal boyut oluşturmaktadır (Efaf, 2016)

Sosyal ve kültürel alanda sürdürülebilir kalkınmanın sağlanması; gelir ve servetin adil dağılımı ve bunların gelecek nesiller için korunması suretiyle toplum bireyleri arasında adalet sağlanması, güvenlik sağlanması ve toplumun tüm bireyleri için yaşam koşullarının, eğitimin ve sağlığın iyileştirilmesi yoluyla mümkündür. Bu nedenle belediyeler, zayıf ve savunmasız sosyal grupları belirlemek, dayanışma ve

sosyal koruma alanında oluşturulmuş politikalar çerçevesinde bu gruplara destek vermek ve özellikle özel ihtiyaç sahipleri olmak üzere yoksul sosyal gruplara yardım etmek suretiyle, eğitim, sosyal koruma, spor, kültür, eğlence ve turizm alanlarında faaliyetler yürütmelidir (Sufyan, 2019).

a. Doğal ve çevresel kaynakların korunması konusunda vatandaşlar arasında bilinç düzeyini artırmak

Bu husus, bireylerin çevre sorunlarına karşı sorumluluk duygusunu pekiştirmek, bireyleri sürdürülebilir kalkınma programları ve projelerinin hazırlanmasına ve uygulanmasına katılarak çevre sorunlarına uygun çözümler üretmeye aktif olarak katılmaya teşvik etmek ve insanların çevrelerinin farkında olmalarını sağlamak için bilgi yaymak suretiyle gerçekleştirilebilmektedir. Ergönül (2017) çalışmasında, belediye meclislerinin, vatandaşların tutumlarını değiştirmede ve onlara, etkin medya, eğitim, ödül ve teşvik kullanımı ve cezaları azaltmak yoluyla çevre dostu alışkanlıklar ve önleyici davranışlar kazandırmada rol oynamaları gerektiği vurgulanmıştır.

Belediyelerin ve yerel meclislerinin, doğal kaynakların önemi konusunda farkındalık yaratmada ve vatandaşlara toplumun tüm kesimleri için kabul edilebilir iyi alışkanlık ve davranışları kazandırmadaki rolü büyüktür. Bu rol; medya toplantıları düzenleyerek ve saha ziyaretleri yoluyla ev kadınlarıyla iletişim kurarak farkındalığı artırmak, genç ve çocuk gruplarını çevrelerine olan bağlılıklarını artırmak için eğitmek, eğitim alanında yoğun çalışmalar yürütmek ve bireylerin çevre bilincini artıran konulara ışık tutmak için interneti kullanmak yoluyla yerine getirilebilmektedir.

b. Vatandaşlara güvenliği ve gerekli temel hizmetleri sağlamak

Filistin ekonomisi, nüfusun %1'inden azı günde 1,25 ABD dolarından az parayla geçinmek üzere, yoksulluğun ortadan kaldırılması ve ortak ekonomik refahın artırılması açısından ilerleme kaydetmiştir. 2004 ve 2009 yılları arasındaki dönem, yıllık büyümenin ekonomik olarak dezavantajlı grubun payını aşmasına tanık olmuştur. 146 belediyeden oluşan Batı Şeria ve Gazze Şeridi'nin %75'ini kentsel alanlar oluşturmaktadır. Batı Şeria ve Gazze Şeridi'ndeki belediyelerin tarihine bakıldığında, elektrik, su, katı atık yönetimi hizmetleri, okul binalarının bakımı, yerel yollar, parklar ve kamu pazarları dâhil ancak bunlarla sınırlı olmamak üzere yerel

düzyeyde altyapı ve temel hizmetler sağladıkları görölmektedir (The International Development Association (IDA), 2016)

c. Hizmet ve projeleri mahallelere ve bölgelere adil ve eşit bir şekilde dağıtmak ve erişimini sağlamak

Belediyelerin çalışma alanı, şehirden kırsal ve sınır bölgelerine uzanan geniş bir çerçeveyi kapsamaktadır. Buna göre, kentsel ve kırsal alanlar arasında, tüm temel hizmetlerin ve projelerin tüm vatandaşlar için erişilebilir olmasını sağlayacak şekilde hizmetlerin sunumunda ve projelerin yürütülmesinde adil ve eşit bir dağıtım olmalıdır. Nitekim belediyelerin sorumlulukları ve yükleri çok çeşitli ve gereklidir.

Koçak, Eti ve Arslan (2017) çalışmasında, adil dağıtılması gereken temel hizmetlere değinilmiştir. Bu temel hizmetler arasında, belediyelerin dezavantajlı gruplara karşı sosyal sorumluluklar üstlenmeleri ve anaokulları, ana-çocuk sağlığı merkezleri, engellilerin ilköğretim okulları, spor merkezi ve tesisleri, kalkınma projeleri, küçük sanayiler ve gıda, konaklama, temizlik, su, elektrik vb. hizmetlerle ilgilenmeleri sayılabilmektedir.

d. Toplumdaki genç, kadın ve çocukları desteklemek ve güçlendirmek için proje ve faaliyetler yürütmek

Gazze Şeridi illerindeki siyasi ve ekonomik koşullar, belediyelerin kendilerine düşen görev ve sorumlulukları yerine getirmelerinin önünde büyük ve açık bir engel teşkil etmekte ve aynı zamanda belediyelerin görevini vatandaşlar için temel ve gerekli hizmetleri yerine getirmekle sınırlamıştır. İçinde bulunduğumuz yüzyılın gereksinimleri ve kalkınmaya giden yol, belediyelerin, gençler, kadınlar, çocuklar, yaşlılar ve özel ihtiyaç sahipleri için azami gayret göstermelerini gerektirmektedir. Taşdelen ve Şataf (2019) çalışmasında, kentsel belediyelerin, engellilere, yaşlılara, güçsüzlere ve yoksullara uygun hizmetleri sağlamada bazı zorluklarla karşılaştıkları belirtilmiştir. Yaşlılara yönelik hizmetler arasında; yaşlı bakım evleri, ücretsiz sağlık hizmetleri, fizik tedavi ve rehabilitasyon hizmetleri, dolaylı gelir desteği, 65 yaş üstü ve maddi durumu olmayan yaşlılar için serbest ulaşım kartları hizmeti, yaşlılara yönelik geziler, hobi bahçeleri, el beceri kursları ve diğer sosyal organizasyonlar yer almaktadır. Kadınlara yönelik hizmetler arasında; okuma yazma kursları, çocuk bakımı ve eğitimi kursları ve çıraklık eğitimi kursları yer almaktadır. Gençlere yönelik hizmetler arasında ise, madde bağımlılığından korunma eğitim programları, beceri

kazandırma kursları, trafik kazalarında ilk yardım kursları gibi kurslar, meslek veya sanat edindirme kursları ve el beceri kursları yer almaktadır. Belediyenin ötekileştirilmiş gruplar, gençler ve çocukların desteklenmesi ve güçlendirilmesindeki sosyal rolü, belediyelerin yerine getirmeleri gereken en önemli rollerdendir.

Kaya (2017), belediyelerin, genç ve kadınları ayni ve nakdi yardımlarla destekleyebildiği, yoksul aileleri ve çok çocuklu aileleri destekleyebildiği, konutların bakım ve onarımına yardım sağlayabildiği ve gençlerin küçük projelerine ve küçük esnaflara destek verebildiğini belirtmiştir.

Araştırmacı, sosyal alanda bilinç yaymak için azami gayret gösteren ve toplumdaki ötekileştirilmiş grupları desteklemek için kendi potansiyellerine göre basit projeler yürüten belediyelerin sosyal alandaki çalışmalarının iyi olduğu ve ekonomik alana göre neredeyse biraz daha iyi olduğunu düşünmektedir. Araştırmacı bunun nedenini, belediyelerin sosyal yönü desteklemek için toplumsal kurumlar ile ortaklık kurma konusunda aktif olmalarına bağlamaktadır.

3.2.1.3. Doğal kaynakların sürdürülebilir yönetimine katkı sağlamak (Çevresel Boyut)

Filistin'deki Mizan İnsan Hakları Merkezi, Temmuz 2018'de yayınladığı "Gazze Şeridi'nde Çevresel Koşulların Kötüleşmesine İlişkin Uyarılar" başlıklı basın açıklamasında, Gazze Şeridi'ndeki çevresel bozulmanın, arıtılmamış veya kısmen arıtılmış atık suların Gazze Denizi'nin kıyılarına sürekli akmasının ve aynı zamanda yeraltı suyu rezervuarına sızmasının bir sonucu olarak art arda iki yıldır devam ettiğini kaydetmiş ve kirlilik düzeyinin yükselme riski ve bunun halk sağlığı üzerindeki etkileri konusunda uyarmıştır.

Söz konusu merkez tarafından yapılan bir başka basın açıklamasında, Çevre Kalite Kurumu'nun 2020 Nisan Ayı Raporu sonuçlarının, 40 kilometre uzunluğundaki Gazze Şeridi kıyılarında kirlilik oranının yüzde 75'e ulaştığını gösterdiği belirtilmiştir. Bu da yüzmenin tek adresinin güvensiz ve son derece tehlikeli olduğu anlamına gelmektedir. Bu durum, Çevre Kalite Kurumu'nu denize gidenleri uarmaya ve sağlık komplikasyonlarından kaçınmak için üç sınırlı alan dışında yüzmeyi yasaklamaya sevk etmiştir. Merkez ayrıca, Gazze Şeridi'nde meydana gelen çevresel bozulmanın arkasındaki ana faktörlerden birinin büyük ve sürekli elektrik enerjisi kıtlığı olduğunu kaydetmiştir. Nitekim günlük elektrik kesinti süresinin 16 saati geçmesi, tüm hayati tesislerde felce neden olmuş ve hizmet sektörleri dâhil olmak üzere tüm sektörleri

önemli ölçüde etkilemiştir. Kanalizasyon su pompalarının çalıştırılması için gerekli olan yakıtın kıtlığı da söz konusudur (“Alghad”, 2020).

Zor ekonomik koşullar, sınırlayıcı bir faktör teşkil etmiş ve altyapı tesislerinin yönetimi ve işletilmesini engellemiştir. Bunun yanı sıra, su ve kanalizasyon tesislerinin işleyişini ve atık toplama sürecini denetleyen yerel meclisler, özellikle işsizlik oranlarının yüzde 49,1’e ulaşması ve yoksulluk oranlarının yaklaşık yüzde 53’e kadar yükselmesi ışığında, vergi gelirlerinde ve harçlarda önemli bir düşüştür müzdarıptır. Dolayısıyla belediyeler, mevcut zor durumun dayattığı koşullar nedeniyle çevresel çalışma alanında büyük zorluklarla karşı karşıyadır. Belediyelerin sürdürülebilirlik ve yeşil ekonomiyi sağlamak adına çevre boyutunu desteklemek için yerine getirmeleri gereken rol ve sorumluluklar aşağıda sıralanmaktadır.

a. Şehir içinde halk sağlığı ve hijyeni denetlemek

Filistin yerel yönetim organlarına ilişkin 1997/1 sayılı kanununun 15. maddesi, belediyelerin halk sağlığını korumak ve denetlemek ile ilgili rolünü öngörmüştür. Bu rol şu şekilde ifade edilmektedir: Halk sağlığını korumak için gerekli tüm tedbir ve önlemleri almak, salgın hastalıkların yayılmasını önlemek, konut ve dükkânları denetlemek ve bunların atıklarının düzenli olarak bertaraf edilmesini takip etmek, sivrisinek ve diğer zararlı böcekleri yok etmek için önlemler almak, fare, sıçan ve zararlı sürüngenlerle mücadele etmek, mezbahalar kurmak ve çalışmasını düzenlemek, kesime hazırlanan çiftlik hayvanları ve kümes hayvanlarını test etmek, bu hayvanların hastalıklara maruz kalmamaları için önlemler almak, hayvan satış yerlerini belirlemek, hayvan kesimlerini denetlemek, kesilen hayvan kalıntılarını bertaraf etmek, ekmek, et, balık, meyve ve sebze vb. gıdaların satışını denetlemek, gıda satışlarında hile ve dolandırıcılığı önlemek için gerekli önlemleri almak, bozulmuş gıdaları bertaraf etmek, gıda fiyatlarını belirlemek ve ilgili devlet kurumlarıyla koordineli olarak yüksek fiyatlarla mücadele etmektir.

b. Yeşil alanların artırılmasına ve binaların yeşil şehir standartlarına göre tasarlanmasına önem vermek

Toplumun en önde gelen yerel organlarından biri olan belediyelere, sokakları ve trafik adalarını ağaçlandırmak, meydanları tasarlayıp ağaçlandırmak, halk park ve bahçeleri inşa etmek, cadde ve sokaklardaki ağaçları aşılacak, uzak bölgeler ve yerleşim yerlerindeki boş arazileri ağaçlandırarak kullanmak, ekipman ve imkânlar

sağlayarak kırsal nüfusun hayatta kalmasını destekleyip kararlılığını güçlendirmek, kırsal nüfusun şehirlere göçünü sınırlamak, aşırı otlatma ve ağaç kesimini denetlemek ve bu konuda ciddi cezalar uygulamak gibi sorumluluklar düşmektedir. Yeşil örtü, şehrin çevre kirleticilerine karşı ilk savunma hattıdır. Ağaçlar bizi karbondioksitten kurtarmakta, atmosferdeki oksijen seviyesini yükseltmekte ve ortama estetik bir görünüm kazandırmaktadır. Yenilenebilir enerji kaynaklarının binalarda kullanılması için kentleşmeyi ve binaların yeşil standartlara göre inşa edilmesini denetlemek belediyelerin sorumluluğundadır. Güzelkokar ve Gelişen (2019) çalışmasında, sürdürülebilirliğe yönelik çalışmaların ilk aşamalarında çevre dostu olan ve daha az enerji tüketen sürdürülebilir binaların tasarımları yer aldığı belirtilmiştir.

c. Tatlı su kaynaklarının verimli yönetimi

İsrail işgal makamları, birçok Filistin toprağına el koymuş ve doğal alanları koruma bahanesiyle oradaki en önemli su kaynaklarını kontrol altına almıştır. Bunun arkasındaki gerçek amaç, su kaynaklarını Filistinlilerden gasp edilen ve üzerine yerleşimlerin inşa edildiğı toprakları sulamada kullanmak idi. Nitekim Batı Şeria'daki pınarların yaklaşık %90'ı, bunları kendi ihtiyaçları için kullanan işgalin kontrolüne tabi olmuştur. İşgal makamları ayrıca, yeni artezyen kuyusu açmak veya 1967 yılından önce açılmış artezyen kuyularını derinleştirmek için izin vermeyerek, yeraltı sularını da kontrol altına almışlardır. İşgal makamları, tüm kuyulara sayaç takarak kuyulardan çekilmesine izin verilen su miktarını da belirlemiştir. İsrail makamları, su haklarıyla ilgili yasalarda değişiklikler yapmış ve 1967 yılında Filistin topraklarındaki tüm su kaynaklarının İsrail'in 1959 yılındaki kararına göre devletin mülkiyetine geçtiğini öngören 291 sayılı emri çıkarmıştır. 2015 yılında Filistin Merkezi İstatistik Bürosu tarafından yayınlanan bir raporda, İsraili birey başına düşen su miktarının Filistinli birey başına düşen miktarın yedi katına eşit olduğu belirtilmiştir. Burada belirtmelidir ki, İsrail, Filistin tarafı ile su konusunda birçok anlaşma imzalamış, ancak hiçbirini yerine getirmemiştir.

İsrail, su ve petrolün, her iki taraf için önemli oldukları için değer açısından aynı olduklarını görmektedir. İsrail, çeşitli önlemlerle Filistinlilerin su tüketimini sınırlamıştır. Örneğin, Filistin kuyularından çekilen su miktarı için saatte 100 metreküpü geçmeyecek şekilde bir üst sınır belirlemiş ve eski kuyulara ve yerleşim yerlerinin inşa edildiğı arazilere el koyduktan sonra Filistinlilerin yeni kuyu açmalarını engellemiştir. İsrail, Filistinlilere kuyu açma iznini vermesi hâlinde bile, kuyu

derinliğinin 140 metre geçmemesi koşulunu zorunlu kılmaktadır. İsrail, Filistinlilerin Ürdün Nehri'nin suyunu kullanmaktan mahrum bırakmakta ve aynı zamanda Filistin belediyelerine giden su hatlarını tahrip etmektedir (Afaq Çevre ve Kalkınma, 2020).

Gazze Şeridi'ne gelince, oradaki yeraltı su miktarı 1975 yılındaki 1.200 milyon metreküpten 1995 yılında 800 milyon metreküpe düşerek bir azalma yaşanmıştır. Çekilen yeraltı su miktarının yılda 130 milyon metreküpe artması ve buna karşılık yıllık yağış miktarının 80 milyon metreküp olması nedeniyle su dengesinde bir bozukluk vardır. Yeraltı su miktarındaki yıllık azalma oranı %2,5'e ulaşmaktadır. Bunun yanı sıra, Gazze'deki evsel ve endüstriyel su tüketim miktarının yıllık 47 milyon metreküp olduğu tahmin edilmektedir.

Gazze Şeridi'ndeki su kirliliği sorunu Batı Şeria'dakinden daha büyüktür. Nitekim Gazze Şeridi'nin bazı bölgelerinde sudaki klorür miktarı 1.500 mg/L'ye kadar ulaşmıştır. Bunun yanı sıra, düşük klorür seviyesine (250 mg/L) sahip suların bulunduğu alanlar, kuzey bölgelerde 45 kilometrekare, güney bölgelerde ise 35 kilometrekareyi geçmemektedir. Langot sınıflandırmasına göre Gazze Şeridi'ndeki sular, klorür miktarında önemli bir artış sonucunda alkali sular olarak sınıflandırılmaktadır. Gazze Şeridi'ndeki su kuyularının %85'i, alkalinitesinin yüksek olması nedeniyle içmeye uygun değildir. Gazze Şeridi'nin güneydoğu ve ortasında suların tuz içeriği 1000 miligram/L'ye kadar artmış ve nitrat içeriği uluslararası düzeyde tavsiye edilenden onlarca kat daha fazladır ("Wafa", 2020).

Gazze Şeridi'ndeki su kaynaklarının durumu ile ilgili yukarıda belirtilen hususlar, belediyelerin bu alandaki çalışmasını büyük bir zorluk hâline getirmiştir. Nitekim belediyelerin, vatandaşlara güvenli içme suyu sağlamak için çalışmaları, suları tüm mahallelere eşit bir şekilde dağıtmaları, denetleyerek, yasalar koyarak ve sert cezalar uygulayarak yeraltı su kaynaklarını kanalizasyon sular ve atıklarla kirliliğinden korumak için aktif olarak çalışmaları ve yağmur sularından özel havuzlarda toplayarak ve yeraltına pompalayarak yararlanmak için çalışmaları gerekmektedir. Bunun yanı sıra, tuzdan arındırma tesisleri kurma projeleri, Gazze Şeridi belediyelerinin endişe verici kirlilik oranları ışığında yürütmeleri gereken en önemli projeler arasındadır. Tuzdan arındırma tesislerindeki suları periyodik olarak kontrol edecek takip ekiplerinin oluşturulması ve su şebekelerinin periyodik bakımlarının yapılması da gereklidir. Zararlı böceklerin toplanabileceği bir ortam olmaması için küçük yağmur suyu birikintilerinin önüne geçmek de önemlidir.

d. Verimli bir altyapı sağlamak (su ve kanalizasyon şebekeleri)

Verimli bir altyapı sağlamak için belediyelere; su ve kanalizasyon tesislerinin kurulması, yönetimi ve işletilmesini denetlemek, mevcut ve gelecekteki ihtiyaçlar ışığında su ve kanalizasyon projelerine yönelik plan ve programlar hazırlamak, su ve kanalizasyon projelerinin bütçeleri için öneriler hazırlayıp bunların onaylanması için ilgili makamlara sunmak, su, kanalizasyon ve yağmur suyu drenaj projeleri için teknik çalışmalar yapmak, atık su arıtımında kullanılan yöntem ve teknikleri ve bunları geliştirme yollarını değerlendirmek için gerekli araştırma ve çalışmalar yürütmek, su, kanalizasyon ve yağmur suyu drenaj projeleri için harita ve tasarımların hazırlanmasını denetlemek ve bu projeleri uygulamak için gerekli yürütme programlarını geliştirmek, atık suların bertaraf edilmesinde kullanılan yöntem ve yerleri denetlemek, su ve kanalizasyon ekipmanları ve tesislerinin bakımını denetlemek, su kuyuları, yer üstü ve yer altı tanklar, hidrofor pompalar ve tuzdan arındırma pompalama ve arıtma tesislerindeki elektrik şebekeleri ve kumanda panolarının çalışma verimliliğini korumak, kanalizasyon şebekelerinin döşenmiş olduğu bölgelerde sızdırmalı fosseptik çukurları doldurmak, atık suların laboratuvar ve biyolojik testlerini yapmak ve su ve kanalizasyon tesislerindeki teknik çalışanları eğitmek gibi sorumluluklar düşmektedir (“Han Yunus Belediyesi”, 2018).

RAND kuruluşu tarafından yayınlanan ve Efron (2018) tarafından yapılan “Gazze’de Su Krizinin Halk Sağlığı Üzerindeki Etkileri” başlıklı bir araştırmada, arıtılmamış atık suya maruz kalma vakalarını ortadan kaldırmak ve su kaynaklı risklerin görülme sıklığını azaltmak için çeşitli atık su arıtma yöntemlerine yatırım yapılması, atık su arıtma tesislerinin kurulması, arıtılmış atık suların Sahil Yeraltı Su Rezervuarı’nı yeniden doldurmak için kullanılması, arıtılmamış atık suların yüzey ve yeraltı suyuna karışmasını önlemek için atık su toplama sisteminin onarılması ve hâlâ sızdırmalı fosseptik çukurları kullanan Gazze nüfusunun üçte birine hizmet edecek kanalizasyon şebekelerinin döşenmesi gerektiği belirtilmiştir.

e. Sürdürülebilir ulaşım sağlamak için sıkı çalışmak

Sürdürülebilir ulaşımın sağlanması için belediyeler, mekanik olmayan ulaşım, yürüme, bisiklet, yeşil taşıtlar ve araç paylaşımı dâhil olmak üzere çevre üzerinde düşük etkiye sahip ulaşım araçlarını sağlamak için aktif olarak çalışmalı, toplu

taşımayı teşvik edip desteklemeli ve şehirlerin dışında veya kenarlarında otomobil istasyon ve garajları sağlamalıdır.

Küresel Sürdürülebilir Ulaşım Outlook raporu, sürdürülebilir ulaşımın, sürdürülebilir kalkınma gündeminin sağlam temellerinden biri olduğu, sürdürülebilir kalkınma hedeflerine ulaşmaya yönelik her adımın ayrılmaz bir parçası olduğu ve iklim değişikliğiyle mücadelede çok hayati önem taşıdığını vurgulamıştır (“Birleşmiş Milletler”, 2016).

f. Katı atıkların yönetilmesi ve geri dönüşüm yoluyla kazanılması

Katı atıkların toplanması ve bertaraf edilmesi, ekonomik, sosyal, sağlık ve çevresel etkileri nedeniyle belediye çalışmalarının her kademesinde büyük önem taşımaktadır. Temizlik ekipleri, her gün şehrin ana caddeleri ve ara sokaklarında bulunan çeşitli boyutlardaki konteynerlerden atıkları toplayıp depolama alanlarına taşımaktadır. Belediye, katı atıkların kaynaktan ayrıştırılması ve atık hacminin azaltılması gerektiği konusunda bilinçlendirme faaliyet ve etkinliklerinin uygulanmasına paralel olarak, daha iyi sonuçlar elde etmek ve şehirde temizlik durumunu iyileştirmek için periyodik olarak bir temizlik planı geliştirmeye çalışmaktadır. Temizlik planı, şehirdeki vatandaşların ihtiyaçlarını karşılamak için daha iyi sonuçlar elde etmeyi ve şehirdeki temizlik hizmetini sürekli geliştirmeyi amaçlayan mesleki standartlara dayalıdır. Bu bağlamda Gazze Belediyesi, Çevre Kalite Kurumu tarafından düzenlenen Gazze Şeridi’ndeki Beş Büyükşehir Belediyesinin Çevresel Performansı Değerlendirme Programı’nda son üç yılda birincilik kazanmıştır. Gazze şehri, Çevre Kalite Kurumu tarafından hazırlanan bir saha çalışmasına göre rastgele çöp alanlarının bulunmaması ile ayırt edilmektedir (“Gazze Belediyesi”, t.y.).

Akdoğan ve Güleç (2007) çalışmasında, katı atıkların bertaraf edilmesi hizmetinin belediyelerin sorumluluğunda olduğu ve belediyelerin bu hizmeti etkin bir şekilde sunabilmek için onu özel şirket ve sektörlerle devredebildikleri vurgulanmıştır. Beken ve Zülfikar (2014) çalışması, yerel yaşama en yakın ve yaygın toplumsal yaşam örgütü olma niteliğinden dolayı belediyelerin, katı atıkların toplanması, ayrıştırılması ve bertaraf edilmesi dâhil katı atık yönetimi sorumluluğunu üstlendiklerini göstermiştir. Katı atık yönetimi; atık toplama, ayrıştırma, geri dönüştürme ve geri kazanma gibi bir dizi faaliyeti içermektedir.

Ten (2017) çalışmasında, katı atık yönetiminde tüm sorumluluğun başta belediyeler olmak üzere yerel yönetimlere ait olduğu, atıkların yok edilmesi gereken maddeler değil, geri dönüştürülmesi gereken bir kaynak olarak görüldüğü ve dolayısıyla katı atık geri dönüşümünün günümüzde önemli bir ekonomik, çevresel ve yasal mesele olduğu vurgulanmıştır. Sonuç olarak araştırmacı, Gazze Şeridi belediyelerinin, atıkların toplanması, ayrıştırılması ve geri dönüştürülmesi dâhil katı atık yönetiminde ve çevre kirletici atıkların, radyoaktif maddelerin ve fabrika ve atölyelerden kaynaklanan atıkların güvenli, sağlıklı ve çevre dostu bir şekilde bertaraf edilmesindeki rolünü vurgulamaktadır.

g. Her türlü kirliliği azaltmak

Hava kirliliği, doğal nedenlerinin çok sayıda olduğu için insanoğlunun bildiği en eski çevre sorunlarından biridir. Hava kirliliği, yayılma hızı bakımından diğer kirlilik türlerinden daha üstün olup, etkisi kaynak alanıyla sınırlı değil, komşu ve uzak bölgelere de uzanmaktadır. Filistin'in sanayileşmiş bir ülke olmamasına rağmen, Filistinliler dar bir coğrafi alanda ve sınırlı doğal kaynaklarla yaşayıp faaliyetlerini sürdürmektedirler. Dolayısıyla hava kirliliğinden ve etkilerinden uzak değillerdir. Bu nedenle, periyodik izleme ve kontroller yürütülerek, bağlayıcı yasa ve yönetmelikler çıkarılarak ve farkındalık, eğitim ve medyaya özen gösterilerek hava kirliliğine önem verilmesi gerekmektedir.

Filistin'de kalkınmanın tüm unsurları ve boyutlarında olduğu gibi İsrail saldırıları havayı da etkilemiştir. İsrail, içinde bulunan fabrikalarla hava kirliliği oranlarının artmasına sebebiyet vermiştir. İsrail'deki fabrikalardan kaynaklanan zehirli ve zararlı gazların büyük bir miktarı, sınırlara yakınlığı nedeniyle rüzgâr etkisiyle Filistin hava sahasına ulaşmaktadır. İsrail'deki kömürle çalışan elektrik santrallerinden çıkan duman ve gazlar da rüzgâr etkisiyle Gazze Şeridi'ne yayılıp hava kirliliği seviyelerini artırmaktadır. İsrail fabrikalarından havayı kirleten zehirli gazlar da çıkmaktadır. 2008, 2012 ve 2014 yıllarında Gazze Şeridi'nde başlatılan savaşlar, beyaz fosfor gibi uluslararası olarak yasaklanmış silahların ve havada yayılıp uzun yıllar toprakta kalan zehirli maddeler taşıyan silahların kullanılması sonucunda hava, toprak ve su kirliliği üzerinde ciddi etkiler yaratmıştır (PCBS, 2014).

Buradan hareketle belediyeler, havayı kirleten fabrikaları izleyerek, ceza uygulayarak ve şehir içinde kurulmalarını engelleyerek, toprağın sağlığını sürekli

kontrol ederek, toprağın kimyasallar ve zararlı atıklarla kirlenmesini önleyerek, deniz suyu ve su kaynaklarının atık suyu veya katı atıklarla kirlenmesinin önüne geçerek ciddi ve etkin bir şekilde harekete geçmelidir.

Araştırmacı, belediyelerin çevresel yöndeki çalışmalarının yetersiz olduğuna ve beklenen ve gerekeni karşılamadığına inanmaktadır. Araştırmacı bunu, İsrail işgalinin uygulamaları nedeniyle Gazze Şeridi'ndeki kötü çevre koşullarına ve çok yüksek kirlilik oranlarına bağlamaktadır.

3.3. Belediyelerin Yeşil Ekonomiye Ulaşmada Karşılaştıkları Engel ve Zorluklar

Belediyelerin yeşil ekonomiye ulaşmada karşılaştıkları engel ve zorluklar, politik ve ekonomik şart ve durumlara, ülkelerdeki politikalar ve örgütsel yapılara ve ülkelerdeki yerel yönetim organlarına verilen yetkilere göre ülkeden ülkeye farklılık göstermektedir. Mehdi (2019), Cezayir'de belediyelerin sürdürülebilir kalkınmaya ulaşmada karşılaştıkları engellerin siyasi, ekonomik ve idari-örgütsel olduğunu belirtmiştir. Siyasi engeller arasında, belediyelerin sınırlı bağımsızlığı, halkın zayıf katılımı ve halk konseylerinin zayıf rolü sayılabilmektedir. Ekonomik veya mali engeller arasında, belediyelerin mali açığı, vergi sisteminin merkezileşmesi ve kalkınmanın genişlemesinden kaynaklanan belediye yüklerinin artması sayılabilmektedir. İdari ve örgütsel engeller arasında ise, bölgesel bölünüş, kötü ve etkisiz yerel planlama ve belediye ile merkezi hükümet arasında iletişimin kopuk olması sayılabilmektedir.

Karataş ve Özhan (2020) çalışmasında, Elâzığ Belediyesi'nin kırsal kalkınmada karşılaştığı en önemli sorunlar şu şekilde belirtilmiştir: Bazı mahallelerde su sıkıntısının sürekli yaşanması, ulaşım yetersizlikleri ve sorunları, kanalizasyon atıkları, belediyede görev yapan bazı personellerin verimliliğinin ve etkinliğinin düşük olması, ekonomik sorunlar ve kirlilik sorunlarıdır. Filistin'de, belediyelerin mevcut durumu nedeniyle çalışmasını etkileyen engeller artmıştır. Nitekim belediyeler, Yerel Yönetim Bakanlığı'nda merkezileşme ile karakterize edilmekte ve bu durum, belediyelerin planlama ve kalkınmadaki rolünü zayıflatmış ve yerel yönetimler ile yerel toplum arasında toplumun ihtiyaçlarını karşılayamadıkları için güven eksikliğine yol açmıştır. Bunun yanı sıra, belediye meclisleri çoğunlukla seçilerek değil, atanarak göreve gelmiştir. Filhakika seçimler Filistin Ulusal Yönetimi'nin 1994 yılında kurulmasından bu yana sadece 2006 yılında bir kez yapılmıştır. Bunun yanı sıra, siyasi

bölünmüşlüğün olumsuz etkileri ve kadınların yerel yönetim meclislerine zayıf katılımı da belediyeleri olumsuz yönde etkilemiştir. Hem Batı Şeria'da hem de Gazze Şeridi'nde yerel yönetim meclislerindeki kadın üye oranı, sayısı toplam 3.060 üyeden 115 olmak üzere, %1,5'tir. Toplam 6.400 personeldeki kadın oranı ise %4'tür. (Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı, 2002). Yerel Yönetimler Seçim Yasası'nın adaylık yaş sınırını başkan için 30 ve üye için 25 şeklinde belirlemesi, gençlik grubunun düşük katılımına ve çok sayıda gencin aday olamamasına yol açmaktadır (Filistin Seçim Kanunu). Belediyelerin mevcut mali gelirlerinin yasal ve sosyal olarak kısıtlanması, belediyelerin fonksiyonel rolünün nüfusa temel hayati hizmetleri sunmakla sınırlı kalmasına neden olmuş ve belediyelerin ekonomik, sosyal ve kalkınma alanlarına yönelik roller üstlenmelerini engellemiştir (Asar, 2015).

PCBS (2014), sürdürülebilir kalkınmanın önündeki en önemli zorlukların, aşırı yoksulluk, doğal kaynakların tükenmesi, gıda fiyatlarındaki büyük artış ve bunun toplum kesimleri üzerindeki olumsuz etkisi, salgın hastalıklar, uygun altyapı hizmetlerinin yetersizliği, resmi kalkınma yardımlarının akışının yetersizliği, dış borçlar sorunu ve İsrail işgali nedeniyle doğal kaynaklar, su, hava ve kara sınırları ve geçişleri ve çoğu Filistin toprağı üzerindeki kontrolün kaybı olduklarını belirtmiştir.

Daha önceki çalışmalardan yola çıkılarak, Gazze Şeridi belediyelerinin sürdürülebilir kalkınma ve yeşil ekonomiyi elde etmeye yönelik çalışmalarını etkileyen engel ve sorunların aşağıdaki maddelerde sıralanmıştır:

- ✓ Filistin halkının kaynaklarını kontrolü altında tutan, topraklarını bölen, servetini çalan ve ona karşı saldırılar düzenleyen İsrail işgalinin varlığı: Gazze Şeridi, yeraltı sularını kirletmek, tarım alanlarını tahrip etmek, havayı sınır fabrikalarının dumanlarıyla kirletmek, savaşlarda toprağı radyoaktif ve tehlikeli maddelerle kirletmek, sınır ve geçişleri kapatmak ve abluka uygulamak gibi işgal uygulamalarından hâlâ muzdariptir. Tüm bunlar, belediyeleri yeşil ekonomiye ulaşma konusunda büyük bir zorlukla karşı karşıya bırakmıştır.
- ✓ Yönetmelik, politika ve düzenleme yetersizliği: Bu durum, belediyelerin ekonomik, sosyal ve çevresel alanlardaki yetkilerini azaltmaktadır. Bunun yanı sıra, yönetmelik, politika ve düzenlemeler, yerli ve yabancı yatırımı teşvik eden destekleyici bir ortamdan yoksundurlar.

- ✓ Yerel yönetim organlarını yönetmekle görevli kişilerin ve orada görev yapan personellerin yeşil ekonomi ve sürdürülebilir kalkınmanın anlayışı ve önemi hakkında yetersiz bilgi düzeyi ve vatandaşlar arasında yeşil ekonomiyi destekleyen uygulamaların önemi konusunda düşük bilinç ve eğitim seviyesi.
- ✓ Belediyelerin mali, idari ve finansman imkânlarının düşük olması: Bunun kanıtı, Gazze Şeridi'ndeki beş büyükşehir belediyesinin, Belediyeleri Geliştirme ve Borç Verme Fonu'nun göstergelerine göre "B" sınıflandırmasını almış olmasıdır. Söz konusu imkânların düşük olması, yerel yönetimler tarafından yürütülen program ve projelerin sınırlı olmasına sebep olmuştur. Bunun yanı sıra, donör ülkeler mali yükümlülüklerinin çoğunda geri adım atmış ve bu da belediyelerde personellerinin maaşlarını sağlamada ve basit işletme programlarını yürütmede bile net bir açık oluşmasına neden olmuştur.
- ✓ Yoksulluk, işsizlik ve sosyal uçurumun genişlemesi: Bu konular, Gazze Şeridi'nde kapsamlı ve sürdürülebilir kalkınmanın sağlanmasında büyük etkiye sahip olup, belediyeler üzerindeki yükü ikiye katlamaktadır. Zira sürdürülebilir ekonomik ve sosyal kalkınmayı sağlamak için sosyal hizmet programlarına büyük ihtiyaç vardır.
- ✓ Yerel yönetim organlarının toplumdaki rolünün görmezden gelinmesi, spor, sağlık, eğitim ve kültür görevlerinin dünyanın ve bölgenin geri kalan ülkelerinde olduğu gibi yerel yönetim organlarına devredilmemesi ve bunların görevlerinin temel hizmetler sağlamakla sınırlı olması: Elektrik Dağıtım Şirketi'ne devredilen elektrik hizmeti ve Sahil Belediyeleri Sular İdaresi'ne devredilen su hizmeti gibi bazı hizmetler, yerel yönetimlerden kademeli olarak geri alınmıştır. Bazıları da, kuyuları ve tuzdan arındırma tesislerini denetleyen Su Kurumu ve tüm çevre programlarını denetleyen Çevre Kalitesi Kurumu gibi merkezi hükûmet bakanlıklarına ve bunlara bağlı kurumlara devredilmiştir. Ulusal Ekonomi Bakanlığı gibi merkezi hükûmetin bazı kurumları da zanaat ve meslek ruhsatlarını verme yetkisini elde etmiştir. Tüm bu hususlar, belediyelerin topluma ve vatandaşlara hizmet sunma kabiliyetini sınırlandırmıştır.

3.4. Yeşil Ekonomiye Desteklemede Arap ve Uluslararası Belediyelerin Başarılı Deneyim ve Örnekleri

Gelişmiş olanlar başta olmak üzere ülke ve hükümetlerin yeşil ekonomiye destekleme, geliştirme ve gerçekleştirme konusunda çabaları çok ve çeşitlidir. Gelişmekte olan ülkelerde yeşil ekonomiye ulaşma konusunda başarılı deneyim sayısı azalsa da ister Arap ister küresel düzeyde olsun büyük başarılar elde edilmiştir. Yerel yönetimlerin ve belediyelerin yeşil ekonomiye destekleme konusundaki bazı başarı deneyimleri ve örnekleri aşağıda ele alınmıştır:

BAE belediyelerinin başarı deneyimleri: El-Ayn Belediyesi, yerel ve küresel düzeyde birçok önemli proje ve girişim yoluyla çevre kaynaklarını koruma ve bunlardan yararlanma alanında başarılı bir örnek oluşturmuştur. Bu proje ve girişimler arasında, Birinci Sürdürülebilir Kalkınma Forumu, Canlı Toplumlar Ödülü, Yerel Bitkilerin Estetik Amaçlı Tarımda Kullanımı projesi, Sel Suyu Drenaj projesi, Şehir Manzarası kampanyası, En Güzel Ev Bahçesi yarışması ve Plastik Torbasız BAE girişimi sayılabilmektedir. Sürdürülebilir kalkınmanın en iyi seviyelerine ulaşmak için ülkedeki ilgili makamlarla iş birliği içinde, çevre kaynaklarının korunmasında ve doğal kaynakların tüketiminde tasarrufun önemi konusunda toplumun bilinçlendirilmesinde büyük etkisi olan başka birçok girişim daha vardır.

BAE'de bir başka başarı örneğini oluşturan Dubai Belediyesi, iklim değişikliğine neden olan gaz emisyonlarını azaltmak için bir girişim başlatmıştır. Bu girişimde, enerji kaynakları dâhil olmak üzere potansiyel kaynaklardan çıkan gaz emisyonlarının seviyelerini düşürmek ve iklim değişikliğine neden olan yüksek miktarda gaz emisyonlarını üreten yakıt ve teknolojileri azaltmak hedeflenmiştir. Dubai Emirliği'nde yeşil bina yaklaşımı, Dubai Belediyesi'nin düzenlemeler listesinin başında yer almıştır. Dubai Belediyesi ayrıca, 2009 yılında "Binalar için Yeşil Çatılar" girişimini başlatmıştır. Bu girişimin yönetmelikleri, Dubai Belediyesi'ne bağlı Binalar ve Çevre idareleri ve Dubai Elektrik ve Su Kurumu tarafından hazırlanmış ve halka yönelik seminer ve konferanslar aracılığıyla kamuoyuna anlatılmış ve sunulmuştur. 2014 yılında birkaç aşamada uygulamaya girmesi planlanan Yeşil Bina Şartları ve Kriterleri Rehberlik Kılavuzu da 2010 yılında piyasaya sürülmüştür.

BAE'de bir başka başarı örneğini oluşturan Füceyre Belediyesi ise, her yıl Dünya Çevre Günü'nde çevresel faaliyet, etkinlik ve girişimler başlatmaktadır. Bu

girişimler arasında, insanlar ile çevreleri ve çevre sürdürülebilirliği arasındaki ilişkiyi geliştiren, iyi çevre uygulamalarını takip ederek sürdürülebilir kalkınmayı teşvik etmek ve çevreyi korumak için pratik bir adım oluşturan, sosyal sorumluluğu temsil etmek ve çevre alanlarında tüm sektörlerle iş birliği ruhunu canlandırmak için gerçek bir fırsat yaratan “Füceyre Çevresel Sürdürülebilirlik” girişimi yer almaktadır (BAE Haber Ajansı, 2014).

Gelişmekte olan ülkelerdeki belediyelerin başarı hikâyelerinden biri de Peru'nun başkenti olan Lima'nın belediyesidir. Peru, diğer gelişmekte olan ülkeler gibi, organik katı atıkların fazla miktarda olmasından muzdariptir. İhmal edilen yemek, sebze ve meyve artıkları ülke genelinde günde 19.000 tonu aşmıştır. Lima'nın bölgelerinden biri olan Cercado bölgesinde belediye tarafından yönetilen katı atıkların yaklaşık %60'ı organik maddeler olup, çoğu evsel kullanımdan ve sayısı 47'den fazla olan pazarların ticari faaliyetlerinden kaynaklanmaktadır. 2019 yılının başlarında Lima Belediyesi, vatandaşlar için yeşil şehirler adına sürdürülebilir uygulamaları teşvik ederek katı atıkları azaltmaya karar vermiştir. Bu uygulamalar arasında, evsel kompostlamanın teşvik edilmesi, organik atıklardan değerli ürünlerin oluşturulması ve atıkların enerjiye dönüştürülmesi yer almaktaydı. Lima Belediyesi, organik atıkları küçük ve basit evsel çabalarla komposta dönüştürmekte veya organik atıkları şehir genelinde toplayıp atık depolama alanlarına bitişik büyük ölçekli kompost tesislerine göndermektedir. Daha sonra kompost, evlerin veya halk parklarının bitkilerini gübrelemek için kullanılabilen veya ailelere ek gelir sağlamak ya da belediyenin katı atık sistemi için kazanç sağlamak için satılabilmektedir. Böylece bölge sakinleri için süreçlerin toplam maliyeti düşürülebilmektedir. Bunun yanı sıra, organik katı atıkları, tarım ticareti şirketleri tarafından işletilenler gibi diğer kompostlama tesislerine de satılabilmektedir. Organik atıklar ayrıca, biyolojik sindirim süreci yoluyla enerjiye dönüştürülebilmektedir. Bu süreçte ortaya çıkan enerji, ısıtma, pişirme ve jeneratörleri çalıştırmada kullanılabilir (‘‘Global Green Growth Institute’’, t.y.).

Belediyelerin en öne çıkan başarı hikâyeleri arasında, Finlandiya kuzeyinde Oulu bölgesindeki Ii Belediyesi'nin başarı hikâyesi de yer almaktadır. Bu belediye, karbondioksit emisyonlarında 2020 yılının sonu itibarıyla 2007 yılı seviyelerine göre %80'lik bir düşüş kaydetmeyi hedeflemiştir. Ii Belediyesi, ‘‘Akıllı Hikâyeler’’ programı kapsamında ‘‘Akıllı Uzmanlaşma’’ adı verilen stratejiyi izlemiş ve temiz

teknolojileri ve yeşil enerjiyi teşvik ederek karbon nötrlüğü amaçlayan yeşil dönüşüm politikalarını büyük bir toplumsal ortaklık ile benimsemiştir. Yeşil kamu alımları gibi yeni araçlar da geliştirilmiştir. Belediye aynı zamanda, çocukların iklim eylemine aktif katılımını teşvik edecek yenilikçi yöntemler geliştirmiş ve yerel, bölgesel ve ulusal makamları içine alan çok seviyeli bir yönetim modeli yayınlamıştır. Bunun yanı sıra, çeşitli projelerden kalite verilerini toplamak ve elde edilen çevresel ve ekonomik faydalar hakkında önemli bilgiler sunmak için akıllı izleme sistemleri de devreye alınmıştır. İli belediyesi, enerji geçişini ilerletmek ve her şeyden önce daha yeşil bir topluma geçişte vatandaş katılımından yararlanmak için yeni teknolojilerin uygulanmasını sosyal inovasyon ile birleştirmenin faydaları açısından başarılı bir örnek teşkil etmiştir. Bu da küresel sorunlara yerel çözümlerin olabileceğini göstermektedir (“Joint Research Centre”, 2020).

İstanbul Büyükşehir Belediyesi (İBB), yeşil ve güvenli bir kentsel çevre için İstanbul’da sürdürülebilir kalkınma ve çevreyi geliştirme uygulamalarını güçlendiren bir büyükşehir belediyesine dönüşme konusunda büyük bir başarı elde etmiştir. İBB’nin en önemli başarısı, çöpleri modern tesislerde kullanılacak enerjiye dönüştürmek idi. İBB, 2017 yılında 400 milyon kilovatsaat yenilenebilir enerji üreterek hem millî ekonomiye hem de çevreye önemli katkı sağlamıştır. Günde 19.200 ton çöp işleyen İstanbul’daki 39 ilçe belediyesi, her gün düzenli olarak topladıkları çöpleri İstanbul Büyükşehir Belediyesi iştiraki İSTAC’ın tesislerine ulaştırmaktadır. Burada madde yapısına göre ayrıştırılan çöpler; kompost, enerji üretimi, hammadde geri kazanımı gibi işlemlerden geçerek tekrar kazandırılmaktadır. İBB, çöp gazından enerji üretimi için Odayeri ve Kömürcüoda tesislerini inşa ederek millî ekonomiye 250 milyon TL katkı sağlamıştır. Öte yandan İBB, dünyanın en büyük çöp gazından enerji üretim tesisini faaliyete açmaya hazırlanmaktadır. Çöplerin depolanması, üzeri kapatılması ve çürümesi ile oluşan metan içerikli çöp gazı, elektrik üretim süreçlerinde kullanılmaktadır (İBB, 2018).

Araştırmacı, belediyelerin küresel ve Arap düzeyindeki başarı deneyimlerinin, belediyeler başta olmak üzere yerel yönetim organlarının yeşil ekonomiye ulaşma yeteneklerinin canlı ve gerçekçi örneklerini temsil ettiği düşüncesindedir. Daha önce belirtildiği gibi Gazze Şeridi’nde belediyelerin yaşadığı şart ve koşullar zor olsa ve onları büyük zorluklara maruz bıraksa da Gazze Şeridi belediyeleri, yukarıda sözü geçen belediyelerin başarı hikâyeleri, düşünceleri ve girişimlerinden

faýdalanabilmekte we Gazze Őeridi'nde belediyelerin yeŐil ekonomiyeye verdiđi destekte bir adımı ne geçmek için imkânlarına göre çalıŐabilmektedirler.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

ARAŞTIRMA YÖNTEMİ VE SONUÇLAR

4.1. Araştırmanın Yöntemi

4.1.1. Birinci araştırma yöntemi “Anket”

Araştırmada, Gazze Şeridi’nde yerel belediyelerin yeşil ekonominin gerçekleştirilmesine katkıda bulunmadaki rolünün düzeyini yüksek, orta veya düşük şeklinde ölçmek, belediyelerin yeşil ekonominin her bir alanındaki uygulamalarının düzeyini belirlemek ve belediyelerin yeşil ekonominin gerçekleştirilmesinde karşılaştıkları en önemli engelleri ortaya koymak amacıyla “anket” yöntemi kullanılmıştır. Bu doğrultuda, 1997/1 sayılı kanunda öngörülen belediyelerin görev ve sorumluluklarının yanı sıra bu araştırmanın Önceki Çalışmalar bölümünde ele alındığı üzere Bader (2020), Abu-Oda (2019), Al (2019), Asar (2015) UNCSD Secretariat (2012), Vukovic ve et. (2019) gibi çalışmalarda değinilen yeşil ekonominin göstergeleri ve uygulamaları aracılığıyla araştırmacı tarafından formüle edilen yeşil ekonominin üç alanında (ekonomik, sosyal ve çevresel) belediyelerin bir grup rol, uygulama ve çalışmayı ne düzeyde yerine getirdikleri ölçülmüştür. Araştırmada, Gazze Şeridi’ndeki belediyelerin yeşil ekonominin üç alanındaki uygulamalarının belediye çalışanlarına göre yeşil ekonominin gerçekleştirilmesi için yeterli bulunmadığı, belediyelerin yeşil ekonomiyi gerçekleştirmek için ekonomik, sosyal ve çevresel alanlarda yerine getirdikleri faaliyet ve rollerin sınırlı olduğu ve belediyelerin Gazze Şeridi’nde yeşil ekonomiyi gerçekleştirmek için önünde birçok maddi ve beşerî engelin bulunduğu sonucuna varılmıştır. Bu engellerden en önemlileri; maddi kaynakların kısıtlılığı, belediyenin elindeki olanakların zayıflığı, belediyelerin teşkilat yapıları içerisinde az sayıda çevre alanında uzman varlığı ve İsrail’in Gazze Şeridi’ne 14 yıldır uyguladığı ablukadır. Anket, Gazze Şeridi’nin beş büyükşehir belediyesinde üst düzey idari görev (Müsteşar, Müdür, Müdür Yardımcısı, Daire Başkanı, Şube Başkanı ve Birim Sorumlusu) yapan personelden oluşan araştırma örneğine uygulanmıştır. Araştırma örneği; araştırma evreninin hacmi, kalkınma planlarının geliştirilmesine katılım düzeyi veya bu planlara erişim ve uygulanmasına katılım imkânı dikkate alınarak belirlenmiştir. Büyük bir gruptan belirli kurallara göre seçilmiş küçük bir grup olarak tanımlanan örneklem üzerinde araştırma yapılmakta, veriler analiz edilmekte ve örneklemin cevapları doğru ve dürüst kabul edildiği için

örneklem bireylerinin yanıtlarına göre sonuçlar değerlendirilmektedir (Yapıcı ve Yaman, 2019).

Anket şu üç bölümden oluşmuştur:

1. Birinci bölüm: Örneklemin kişisel bilgileri (yaş, iş unvanı, hizmet süresi, eğitim düzeyi, çalışılan belediye).
2. İkinci bölüm: Yeşil ekonominin üç alanı (ekonomik kalkınma, sosyal adalet ve çevresel sürdürülebilirlik).
3. Üçüncü bölüm: Açık uçlu bir soru “Belediyelerin yeşil ekonomiyi desteklemede karşılaştıkları engeller sizce nelerdir?”.

Ankette, 5’li Likert tipi ölçek kullanılmıştır.

2020-2021 yılında Gazze Şeridi’nde yerel büyükşehir belediyelerinde görev yapan ve her iki cinsiyetten olmak üzere toplam sayısı 2.396’ya ulaşan tüm çalışanlar, bu araştırmanın evrenini oluşturmuştur.

4.1.2. İkinci araştırma yöntemi “Görüşme”

- **Araştırma örneklemi**

Bu nitel araştırma, Gazze Şeridi’ndeki beş büyükşehir belediyesinde görev yapan müdürler, müdür yardımcıları, daire başkanları, müsteşarlar ve şube başkanlarından oluşan bir örneklem üzerine uygulanmıştır. Örneklemdaki birey sayısı, 2’i müdür, 2’ü müdür yardımcısı, 2’si daire başkanı, 3’si şube başkanı ve 3’birim Sorumlusu olmak üzere toplam 12 personeldir. Örneklem bireyleri, Gazze Şeridi belediyelerindeki çalışma deneyimleri nedeniyle amaçlı örnekleme yöntemiyle seçilmiştir. Araştırma örneklemi; Cebalya ve Rafah belediyelerinde görev yapan müdürler, Han Yunus ve Gazze belediyelerinde görev yapan müdür yardımcıları, Deyr El-Balah ve Gazze belediyelerinde görev yapan daire başkanları, Rafah, Han Yunus ve Deyr El-Balah belediyelerinde görev yapan şube başkanları ve Han Yunus, Gazze ve Cebalya belediyelerinde görev yapan birim sorumlusundan oluşmuştur. Örneklem bireylerinin hizmet süreleri 5 ila 15 yıl arasında değişmektedir.

- **Araştırma süreçleri:**

Araştırmacı, araştırma örneklemi ile Zoom programı aracılığıyla 1 ila 1,5 saatlik yarı yapılandırılmış görüşmeler gerçekleştirmiştir. Görüşme sürecinde araştırmacı, katılımcılarla önceden iletişime geçmiş, görüşme protokolünü e-posta yoluyla

örneklem bireylerine göndermiş ve ardından araştırmanın önemi, amaçları ve sorularını içerecek görüşme kartını hazırlayıp görüşmeden önce katılımcılara göndermiştir. Görüşme sırasında katılımcıların onayı alındıktan sonra ses kaydı alınacak ve görüşmeden sonra önemli notlar yazılmıştır. Araştırmacı, görüşmeleri sakın bir ortamda gerçekleştirmeye ve katılımcılara psikolojik rahatlık sağlamaya özen göstermiştir.

- **Analiz yöntemi:**

- Araştırmacı, görüşmede elde edilecek verileri yazılı hâle getirip verilerin doğruluğunu sağlamak için katılımcılara göndermiş ve verileri birkaç kez dikkatlice okumuştur.
- Araştırmacı, verilerin arkasındaki kavramları ve kavramlar arasındaki bağlantıları ortaya çıkarmak için görüşmeleri tümevarımlı bir şekilde analiz etmiştir.

- **Geçerlik ve Güvenirlik süreçleri:**

Geçerliğin sağlanması için araştırmacı, görüşme aracının uygulanabilirliğini doğrulamak için görüşmeyi bir örneklem olarak personele (Birim Sorumlusu, şube başkanı) uygulamıştır. Araştırmacı ayrıca, görüşmelerin yazılı metinlerini katılımcılara göndermiş, katılımcılar tarafından sunulan herhangi bir veriyi silmemiş veya hiçbir ekleme yapmamış ve katılımcıların önerilerini dikkate almıştır. Araştırmacı, katılımcıları beş farklı belediyeden seçerek çalışılan belediye açısından çeşitlilik sağlamıştır. Görüşme sırasında araştırmacı, katılımcıları, araştırmacının yönlendirmesi olmadan görüş ve deneyimlerini tamamen özgürce ifade etmeye teşvik etmiştir.

Güvenirliğin sağlanması için araştırmacı, görüşmeleri analiz etmiş, ardından bir meslektaşına göstermiş ve veri analizinin güvenilirliğini sağlamak için her ikisi arasında anlamlı bir tartışma yapılmıştır. Araştırmacının öznelliğinin herhangi bir müdahalesi olmaksızın sonuçlar elde edildiği gibi sunulmuştur.

4.2. Araştırmanın Yaklaşımı

Bu araştırmada, araştırmanın konusuna ve hedeflerine uygun olduğu için, “akışına araştırmacının müdahalesi olmadan inceleme ve ölçüm için uygun olan ve araştırmacının doğrudan etkileşime girebildiği mevcut olay, olgu ve uygulamaların incelenmesini ele alan” betimsel analiz yaklaşımı benimsenmiştir (Ağa, 2000). Bir

fenomeni deneyimlemiş birkaç kişiden veri toplamak, kişisel deneyimlerden kaçınmak, daha sonra araştırmacının bu deneyimler hakkında kapsamlı bir anlayışa ulaşması için verileri analiz etmek ve onları araştırma konusunun temel verilerine odaklanarak azaltmak suretiyle, birey ve kişilerin belirli bir fenomen hakkındaki deneyimlerini tanımlayan fenomenolojik yaklaşım araştırmada kullanılmıştır.

4.3. Veri Toplama Tekniği

Bu araştırmada, araştırmacının sonuçlarına varmak ve araştırma probleminin çözülmesi amacıyla araştırmacının sunduğu önerilerle temsil edilen çözümleri sunmak için betimsel analiz yöntemi kullanılmıştır. Betimsel yaklaşımda kullanılan en popüler tekniklerden biri olan anket tekniği bu araştırmada kullanılmış olup, anket soruları araştırma problemi ile ilgili bilgi ve veriler elde etmek için araştırmacı tarafından hazırlanmıştır. Anket, Gazze Şeridi'nin beş büyükşehir belediyesinde çalışanlardan seçilen örneklem grubuna uygulanmıştır. Dünyada Covid-19 salgınının yayıldığı için ve örneklem bireylerinin sağlığının korunması amacıyla e-anket tasarlanmış, anketler kişilere (araştırma örnekleme) e-posta veya sosyal medya yoluyla gönderilmiş ve anketi doldurmaları istenmiştir. Anket soruları, daha önce belirtilen araştırmacının ana ve alt problemlerini test etmek ve araştırmada belirtilen hedefler doğrultusunda belediyelerin ekonomik, sosyal ve çevresel boyutlar açısından yeşil ekonominin gerçekleştirilmesine katkılarını incelemek için kullanılmıştır.

Araştırmada ayrıca veri toplama yöntemi olarak önemli bir araç olan yarı yapılandırılmış görüşme kullanılmıştır. Araştırma konusu ile ilgili bir kişiyle yapılan özel bir diyalog ve sohbet türü olan görüşmede araştırmacı o kişinin araştırma konusu hakkındaki deneyim ve yorumlarını ortaya koymayı amaçlamaktadır (Abdülkerim, 2012). Görüşme soruları genellikle örneklem bireylerinin kendi uzmanlık alanlarındaki deneyim ve düşünceleri etrafında dönmektedir. Araştırmacı, Covid-19 salgınından dolayı yaşanan olağanüstü sağlık koşulları ve araştırmacının hâlihazırda Türkiye'de bulunması nedeniyle Gazze Şeridi'nin beş büyükşehir belediyesinde görev yapan personelden oluşan bir örnekleme "Zoom" programı aracılığıyla 12 adet yarı yapılandırılmış görüşme yapmıştır. Araştırmacı, görüşülen kişilere, belediyelerin yeşil ekonomi alanındaki çalışmaları konusundaki deneyimleri, Yeşil ekonomi alanında belediyelerin sınırlı faaliyeti ve anket sonuçlarının düşük olduğu maddeler hakkındaki sorular, belediyelerin sunduğu faaliyet ve hizmetler ve belediyelerin karşılaştıkları

sorunlar hakkında sorular sormuştur. Bunun yanı sıra, belediyelerin yeşil ekonomi alanındaki çalışmalarının geliştirilmesi ve iyileştirilmesine yönelik nerileri hakkında da sorulmuştur. Araştırma verilerinin güvenilirliğini sağlamak için araştırmacı, örneklem bireylerinin onayını aldıktan sonra görüşmelerde ses kaydı almış ve verilerin geçerliliğini ses kaydı ile verilerin yazılı kaydı arasında uyumluluk olup olmadığını kontrol ederek doğrulamıştır. Bunun yanı sıra, verilerin dürüstlüğünü doğrulamak için görüşmelere ait ses kayıtlarının yazılı dokümanları katılımcılara gönderilmiştir. Araştırmacı, katılımcılara rahat ve samimi bir atmosfer sağlamak ve onları açık sözlü olmaya teşvik etmek için zen göstermiş ve aynı zamanda verilerin gizli kalacağı, yalnızca bilimsel amaçlarla kullanılacağı ve araştırma bittikten sonra yok edileceğini bildirmiştir. Nesnelliğin sağlanması için görüşme sonuçlarının analizi araştırmacının aynı uzmanlık alanındaki bir meslektaşı tarafından incelemiş, her ikisi arasında derinlemesine bir tartışma yapılmış ve varılan veriler arasında karşılaştırmalar yapılmıştır.

4.4. Bulgular

Belediyelerin Yeşil Ekonomi Üzerindeki Rolü:

Bu bölümde, Gazze Şeridi'nde yeşil ekonominin gerçekleştirilmesinde belediyelerin ekonomik, sosyal ve çevresel uygulamalarının katkısını belirlemeyi ve aynı zamanda yeşil ekonominin gerçekleştirilmesinde belediyelerin karşılaştığı engelleri ortaya koymayı amaçlayan araştırma problemi ile ilgili ulaşılan en önemli istatistiksel sonuçlar sunulup analiz edilmektedir. Bu bölüm, araştırma sorularını yanıtlama, araştırma hipotezlerinin geçerliliğini doğrulama ve araştırma sonuçlarını araştırmanın olgusu ve değişkenleriyle uyumlu bir şekilde yorumlamayı içermektedir.

❖ Verilerin Analizi

• Güvenilirlik Analizi

Güvenilirlik, bir ölçek bir grup bireye uygulanıp her bir bireyin ölçek puanları kaydedilirse ve aynı ölçek aynı grup üzerine tekrar uygulanıp her bir bireyin puanları yine kaydedilirse bireylerin birinci kez göreceli sıralamasının ikinci kez göreceli sıralamasına yakın olacağı anlamına gelmektedir. Araştırmada kullanılan anket aracının güvenilirliği, iç tutarlılığa bağlı olan ve soruların birbirleriyle ve genel olarak tüm sorularla tutarlılığı hakkında fikir veren Cronbach Alfa (Cronbach's Alpha) katsayısı kullanılarak hesaplanmıştır. Bunun yanı sıra, yarıya bölme yöntemi (Split Half Method) de vardır. Cronbach yöntemi, yarıya bölme yöntemiyle karşılaştırıldığında daha çok kullanılan yöntemdir. Zira Cronbach yöntemi, yalnızca iki yarı arasındaki korelasyonu ölçmek yerine, birden fazla parçaya tekrar tekrar bölmeye ve bu parçalar arasındaki korelasyonları ölçmeye dayalıdır. Genel olarak güvenilirliğin ölçülmesi istatistiksel analizden elde edilen korelasyon katsayısının değerine bağlıdır. Cronbach Alpha ayrıca bir iç tutarlılık ölçeği olarak da bilinmektedir. Böylelikle Cronbach alfa, anketin minimum güvenilirliğini temsil eden konservatif bir ölçektir (Ebu Nahiye, 2000:179)

Belediyelerin yeşil ekonomi üzerindeki rolünü araştırmaya yönelik olarak oluşturulan, 3 ayrı eksenden oluşan 15 maddelik ölçeklerin güvenilirlik analizleri Cronbach's Alpha ile hesaplanmıştır.

Alpha değeri;

.80 – 1.00 arası yüksek derecede güvenilir,

.60- .80 arası oldukça güvenilir,

.40- .60 arası düşük derecede güvenilir,

.40'ın altı ise güvenilir değildir.

Cronbach's Alpha		
Anket 1	Anket 2	Anket 3
,900	,900	,895

Cronbach's Alpha ile yapılan hesaplama sonucunda “ α ” katsayısı sırasıyla “,900”, “,900” ve “,895” olarak hesaplanmıştır. Bu alpha değerleri ölçeklerin oldukça güvenilir olduğunu göstermiştir.

4.4.1. Demografik bulgular

Veri toplama aracı olarak geliştirilen anketin birinci bölümü, cevaplayanların demografik bilgilerini elde etmeye yönelik olarak düzenlenmiştir. Ankete verilen cevaplar, betimleyici istatistikler (frekans ve yüzde) kullanılarak analiz edilmiş, aşağıda her biri tablo halinde özetlenmiştir.

Tablo 1’de araştırmaya katılan bireylerin demografik ve çalışma ortamında sahip oldukları tecrübe özellikleri gösterilmiştir.

Tablo 1. Araştırmaya Katılanların Demografik Özellikleri

Demografik Özellikler		Frekans	Yüzde (%)
Yaş Aralığı	30 Yaşından Az	22	8,9
	30-40 Yaş Arası	88	35,8
	41-50 Yaş Arası	78	31,7
	50 Yaş Üstü	58	23,6
	Toplam	246	100,0
Eğitim Durumu	Ön Lisans	37	15,0
	Lisans	164	66,7
	Lisansüstü	45	18,3
	Toplam	246	100,0

İş Unvanı	Müdür	33	13,4
	Müdür Yardımcısı	19	7,7
	Birim Sorumlusu	41	16,7
	Şube Başkanı	74	30,1
	Daire Başkanı	72	29,3
	Müsteşar	7	2,8
	Toplam	246	100,0
Hizmet Süresi	5 yıldan az	32	13,0
	5-9 yıl arası	88	35,8
	10-15 yıl arası	82	33,3
	15 yıldan fazla	44	17,9
	Toplam	246	100,0
Çalışılan Belediye	Gazze	76	30,9
	Han Yunus	50	20,3
	Cebalya	36	14,6
	Deyr El Balah	43	17,5
	Rafah	41	16,7
	Toplam	246	100,0

Araştırmaya katılan katılımcıların yaşları, gruplandırılmış yaş aralıkları şeklinde düzenlenerek belirlenmeye çalışılmıştır. Katılımcıların; %8,9'u 30 yaş altı, %35,8'i 30 ila 40 yaş, %31,7'si 41 ila 50 yaş ve %23,6'sı 50 yaş üstü grubunda yer almaktadır.

Eğitim durumları incelendiğinde; katılımcıların %15'i ön lisans, %66,7'si lisans ve %18,3'ü lisansüstü eğitime sahip oldukları görülmüştür.

İş unvanları incelendiğinde; katılımcıların %13,4'ü müdür, %7,7'si müdür yardımcısı, %16,7'si birim sorumlusu, %30,1'si şube başkanı, %29,3'ü daire başkanı ve %2,8'si müsteşardır.

Hizmet süresi incelendiğinde; katılımcıların %13'ü 5 yıldan az bir süre, %35,8'i 5 ila 9 yıl arası, %33,3'ü 10 ila 15 yıl arası ve %17,9'u ise 15 yıldan fazla hizmet süresine sahiptir.

Katılımcıların; %30,9'u Gazze, %20,3'ü Han Yunus, %14,6'sı Cebalya, %17,5'i Deyr El Balah ve %16,7'si Rafah Belediyesi'nde yer almaktadır.

4.4.2. Sorulara ilişkin sonuçlar ve yorumlanması

1. Birinci soruya ilişkin sonuçlar ve yorumlanması

- Yeşil Ekonominin Gerçekleştirilmesinde Belediyelerin Katkıda Bulunmadaki Roller

Araştırmaya katılan tüm belediyelerin, yeşil ekonominin gerçekleştirilmesindeki katkılarına dair ifadelere verdikleri cevapların yüzdeleri ve frekans değerleri, 3 eksen için ayrı ayrı değerlendirilmiştir. Katılımcıların ifadelere katılma düzeyleri “1= Kesinlikle Katılmıyorum”, “2= Katılmıyorum”, “3= Kararsızım”, “4= Katılıyorum”, “5= Kesinlikle Katılıyorum” şeklinde ölçeklendirilmiştir.

Araştırmanın birinci sorusu şu şekilde belirlenmiştir: Belediyelerin ekonomik, sosyal ve çevresel uygulamaları Gazze Şeridi'nde yeşil ekonominin gerçekleştirilmesine katkıda bulunmakta mıdır?

Bu soru doğrultusunda birinci hipotez şu şekilde belirlenmiştir: Gazze Şeridi'nde belediyeler, yeşil ekonominin gerçekleştirilmesinde sınırlı bir rol oynamaktadır.

Bu hipotezi doğrulamak için araştırmacı, örneklem bireylerinin yeşil ekonomi anketinin tüm eksenlerine verdikleri cevapların aritmetik ortalamaları ve standart sapmalarını ve üç boyut için toplam ortalamaları hesaplamıştır (Bkz. Tablo 2).

Tablo 2. Gazze Şeridi'ndeki Belediyelerin Yeşil Ekonominin Gerçekleştirilmesinde Ekonomik, Sosyal ve Çevresel Boyutların Rolü

Tüm Belediyeler (n=246)	$\bar{x}$	S.S	Güven aralığı %95 güven düzeyinde
Ekonomik Kalkınma	2,76	1,134	üst 2,9017, alt 2,6183
Sosyal Adalet	3,03	1,107	üst 3,1681, alt 2,8919
Çevresel Boyut	3,10	1,106	üst 3,2381, alt 2,9619
Toplam	2,96	1,115	üst 3,0993, alt 2,8207

Tablo 2’de katılımcıların Gazze Şeridi’ndeki belediyelerin yeşil ekonominin gerçekleştirilmesindeki katkılarına dair verdikleri cevaplara göre üç boyut için toplam ortalamalar hesaplanmıştır. Bu sonuçlara göre; Gazze Şeridi’ndeki belediyelerin ekonomik alandaki uygulamaları yeşil ekonominin gerçekleştirilmesi için yeterli bulunmamıştır ($2,76 \pm 1,134$). Sosyal ve çevresel alandaki uygulamaları ise yeşil ekonominin gerçekleştirilmesinde sınırlı bir role sahip olduğunu göstermektedir ($3,03 \pm 1,107, 3,10 \pm 1,106$).

Yukarıdaki tablodan (2) popülasyon ortalaması için %95 güven aralığının (Confidence Interval) $2,8207-3,0993\mu$ olduğu görülebilmektedir.

Yukarıdaki tabloya (2) bakıldığında, Gazze Şeridi’ndeki belediyelerin yeşil ekonominin üç alanındaki uygulamalarının, belediye çalışanlarına göre yeşil ekonominin gerçekleştirilmesi için yeterli bulunmadığı ($2,96 \pm 1,115$) görülmektedir. Araştırmacı bunu, Gazze Şeridi’ne karşı uygulanan abluka ve kapatmanın bir sonucu olarak belediyelerin kullanabileceği maddi ve beşerî kaynakların azlığı ve dış ülkelerden Gazze Şeridi’ndeki belediye sektörüne verilen mali desteğin yetersizliği gibi sebeplere bağlamaktadır. Bunun yanı sıra, hükümet tarafından belediyelere kendi çalışma alanlarında verilen yetkiler neredeyse sınırlı olup, belediyelerin ekonomik, sosyal ve çevresel olmak üzere üç alandaki çalışmalarını sınırlamaktadır. Gazze Şeridi’ne karşı birbirini izleyen savaşlar ve İsrail saldırılarının bir sonucu olarak Gazze Şeridi’ndeki altyapının sık sık çökmesi, belediyeleri büyük zorluklarla karşı karşıya bırakarak görev ve sorumluluklarını asgari düzeyde yerine getirmelerine sebep olmuştur. Örneklem bireyleriyle görüşme yoluyla elde edilen verilerin nitel analizine dayanarak, yeşil ekonomi anlayışının belediye çalışanları için yeni olduğu ve belediyelerin nüfus için gerekli asgari hizmetleri sağlama üzerine çalışmalarını yoğunlaştırdıkları bulunmuştur. M.M. adlı katılımcı, “Yeşil ekonomi anlayışı bir öncelik veya gündeme getirilen anlayışlardan biri değildir” demiştir. Bunun nedeni, kaynakların kıtlığı ve sınırlılığı ve belediyelerde yeşil ekonomi alanındaki uzman azlığından kaynaklanmaktadır. N.R. adlı katılımcı şunları eklemiştir: “Belediyeler tarafından yürütülen projelerin çoğu, yeni caddeler açmak ve kanalizasyon döşemek şartıyla donör ülkeler tarafından verilen finansmanlarla yürütülmektedir.” Örneklem bireyleri ayrıca işgalin dayattığı abluka ve kapatmanın büyük bir açığa yol açtığı ve belediyelerin çalışmaları önünde bir engel teşkil ettiğini vurgulamıştır. Nitekim bu sonuç, Abu-Oda (2019), Asar (2015) ve Zengin (2014) çalışmaları ile uyumludur.

Abu-Oda (2019) çalışmasında, Gazze Şeridi otellerinde gerçekleştirilen yeşil uygulamaların olmadığı ve mevcut siyasi, ekonomik ve sosyal durumun otellerin yeşil ekonomiye yönelik çalışmaları üzerinde çok olumsuz bir etkisi olduğu sonucuna varılmıştır. Asar (2015) çalışmasında, belediyelerin Gazze Şeridi'nde sürdürülebilir yerel kalkınma alanlarına olan katkısının zayıf olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Zengin (2014) çalışmasında ise, belediyelerin ekonomik ve sosyal alanlarda sürdürülebilir kalkınma ve yeşil ekonomiye ulaşmak için yerine getirdikleri görev ve sorumlulukların, belediyelere verilen yetkilerin yetersizliği ve merkezi hükûmetlerin söz konusu alanlardaki yetkisini bırakma konusundaki isteksizliği nedeniyle yetersiz ve sınırlı olduğu sonucuna varılmıştır. Öte yandan bu sonuç, Bader (2020) ve Özhan ve Karataş (2020) çalışmaları ile uyumlu değildir. Bader (2020) çalışması, UNRWA okul müdürlerinin Gazze Şeridi'nde yeşil ekonomiyi desteklemedeki rolünün olumlu olduğu ve bunun nedeninin UNRWA okullarındaki çevre komitelerinin ciddi takip politikası ve etkin çalışması olduğu sonucuna varılmıştır. Bunun yanı sıra, Filistin müfredatının etkinliklerinde yeşil ekonomi alanlarına ve özellikle çevre bilinci ve enerji kaynaklarının güvenli kullanımı gibi konulara odaklanılmaktadır. Özhan ve Karataş (2020) çalışmasında ise, Elâzığ Belediyesi'nin faaliyet ve projelerinin sürdürülebilir kalkınma alanında olumlu bir role sahip olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Anket alanlarının aritmetik ortalamalarına göre sıralaması aşağıdaki gibidir:

- 1- Üçüncü alan olan “çevresel alan”, 3,10 ortalamayla sınırlı bir role sahip olup ilk sırada yer almıştır. Bu sonuç, Gazze Şeridi'ndeki belediye çalışanlarının, belediyelerin çevre alanındaki faaliyetlerinden ve çevrenin kirlilikten korunmasına yönelik çalışmalarından sınırlı memnuniyet göstermelerine bağlıdır.
- 2- İkinci alan olan “sosyal alan”, 3,03 ortalamayla sınırlı bir role sahip olup ikinci sırada yer almıştır. Bu sonuç, Gazze Şeridi'ndeki belediyelerin, çevre korumanın önemi konusunda vatandaşları bilinçlendirmek, kırsal kadınları desteklemek ve gençlere yönelik projeleri hayata geçirmek gibi görevleri sınırlı ve yetersiz bir şekilde yerine getirmelerine bağlıdır.
- 3- Birinci alan olan “ekonomik alan” ise, 2,76 ortalamayla zayıf bir role sahip olup üçüncü sırada yer almıştır. Bu sonuç, Gazze Şeridi'ndeki belediye çalışanlarının,

belediyelerin kaynakları kullanmada ve ekonomik büyümeye katkıda bulunmadaki rolünden memnuniyetsizlik göstermelerine bağlıdır.

Yukarıdakilere binaen araştırmacı, araştırmanın birinci hipotezinin doğru olduğu sonucuna varmıştır.

Birinci hipotez: Gazze Şeridi'nde belediyeler, yeşil ekonominin gerçekleştirilmesinde sınırlı bir rol oynamaktadır.

- Belediyelerin karşılaştırmalı yeşil ekonomi üzerindeki katkıları

Yeşil ekonominin gerçekleştirilmesinde araştırma konusu olan her bir belediyenin uygulamalarının katkı düzeyini ortaya koymak için, Gazze Şeridi'ndeki beş büyükşehir belediyesinin her birinin anketin üç eksenine için ayrı ayrı ortalamaları ve standart sapmaları hesaplanmıştır (Bkz. Tablo 3).

Tablo 3. Gazze Şeridi'ndeki Belediyelerin Yeşil Ekonominin Gerçekleştirilmesinde Ekonomik, Sosyal ve Çevresel Boyutların Rolü

Belediye	n	%	Ekonomik Kalkınma $\bar{x}\pm s.s$	Sosyal Adalet $\bar{x}\pm s.s$	Çevresel Sürdürülebilirlik $\bar{x}\pm s.s$	Toplam $\bar{x}\pm s.s$
Gazze	76	30,9	2,95±1,106	3,22±1,037	3,25±1,133	3,14±1,092
Han Yunus	50	20,3	2,78±1,081	3,12±1,054	3,20±1,154	3,03±1,096
Cebalya	36	14,6	2,22±0,833	2,46±0,936	2,60±0,913	2,42±,894
Deyr El Balah	43	17,5	2,70±1,243	2,93±1,187	2,92±1,244	2,85±1,22
Rafah	41	16,7	2,90±1,085	3,19±1,041	3,32±1,010	3,13±1,04
Toplam	246	100,0				

Tablo 3'te katılımcıların Gazze Şeridi'ndeki belediyelerin yeşil ekonominin gerçekleştirilmesindeki katkılarına dair verdikleri cevaplara göre üç boyut için ayrı ayrı ortalamalar hesaplanmıştır. Bu sonuçlara göre;

Gazze Belediyesi'nin ekonomik alandaki uygulamaları yeşil ekonominin gerçekleştirilmesi için yeterli bulunmamıştır (2,95±1,106). Sosyal ve çevresel alandaki uygulamaları ise yeşil ekonominin gerçekleştirilmesinde sınırlı bir role sahip olduğunu göstermektedir (sırasıyla 3,22±1,037, 3,25±1,133).

Han Yunus Belediyesi'nin ekonomik alandaki uygulamaları yeşil ekonominin gerçekleştirilmesi için yeterli bulunmamıştır (2,78±1,081). Sosyal ve çevresel alandaki

uygulamaları ise yeşil ekonominin gerçekleştirilmesinde sınırlı bir role sahip olduğunu göstermektedir (sırasıyla $3,12\pm 1,054$, $3,20\pm 1,154$).

Cebalya Belediyesi'nin ekonomik, sosyal ve çevresel alandaki uygulamaları yeşil ekonominin gerçekleştirilmesi için yeterli bulunmamıştır (sırasıyla $2,22\pm 0,833$, $2,46\pm 0,936$, $2,60\pm 0,913$).

Deyr El Balah Belediyesi'nin ekonomik, sosyal ve çevresel alandaki uygulamaları yeşil ekonominin gerçekleştirilmesi için yeterli bulunmamıştır (sırasıyla $2,70\pm 1,243$, $2,93\pm 1,187$, $2,92\pm 1,244$).

Rafah Belediyesi'nin ekonomik alandaki uygulamaları yeşil ekonominin gerçekleştirilmesi için yeterli bulunmamıştır ($2,90\pm 1,085$). Sosyal ve çevresel alandaki uygulamaları ise yeşil ekonominin gerçekleştirilmesinde sınırlı bir role sahip olduğunu göstermektedir (sırasıyla $3,19\pm 1,041$, $3,32\pm 1,010$).

Yukarıdaki Tablo 3'e bakıldığında şunlar görülmektedir:

- ✓ Gazze Belediyesi'nin yeşil ekonomiyi gerçekleştirmedeki rolü, Cebalya Belediyesi'ninkinden daha büyüktür. Gazze Belediyesi'nin aritmetik ortalaması (3,14) iken, Cebalya Belediyesi'nin aritmetik ortalaması (2,42) olarak bulunmuştur.
- ✓ Gazze Belediyesi'nin yeşil ekonomiyi gerçekleştirmedeki rolü, Deyr El-Balah Belediyesi'ninkinden daha büyüktür. Gazze Belediyesi'nin aritmetik ortalaması (3,14) iken, Deyr El-Balah Belediyesi'nin aritmetik ortalaması (2,85) olarak bulunmuştur.
- ✓ Gazze, Han Yunus ve Rafah belediyelerinin rolleri birbirine yakındır. Bu belediyelerin puan ortalamaları birbirine yakın olup sırasıyla (3,14), (3,03) ve (3,13) olarak bulunmuştur.
- ✓ Cebalya Belediyesi'nin yeşil ekonomiyi gerçekleştirmedeki rolünün diğer dört belediyeye kıyasla daha az olduğu tespit edilmiştir. Cebalya Belediyesi'nin yeşil ekonomi puan ortalaması (2,42) iken, bu ortalama Gazze Belediyesi için (3,14), Han Yunus Belediyesi için (3,03), Rafah belediyesi için (3,13) ve Deyr El-Balah için (2,85) olarak bulunmuştur.

Yukarıdaki tabloya (3) bakıldığında, Gazze Belediyesi'nin anketin tüm alanlarında diğer dört belediyeye kıyasla daha yüksek bir katılım derecesine sahip olduğu görülmektedir. Bunun nedeni, Gazze belediyesinin, büyüklüğü, birimlerinin

çeşitliliği ve departmanlarının ihtisaslaşması ile karakterize olmasıdır. Bu da her alanda bir tür ilgi ve uzmanlaşma olmasını ve dolayısıyla diğer belediyelere göre daha fazla faaliyet ve uygulamanın yapılmasını sağlamaktadır. Öte yandan, Cebalya Belediyesi anketin tüm alanlarında diğer dört belediyeye göre en düşük katılım derecesine sahip olmuştur. Bunun nedeni, Cebalya Belediyesi'nin, Gazze Şeridi'nin en kuzeyinde yer alan ve İsrail işgali ile sınırlara yakın bir şehir olan Cebalya şehrine hizmet vermesidir. Dolayısıyla bu şehir, işgal fabrikalarından kaynaklanan yüksek düzeyde kirlilik ve kanalizasyon suyunun şehre boşaltılması gibi işgalden kaynaklanan zararlara sürekli maruz kalmaktadır. Bu da söz konusu belediyenin tekrarlanan saldırı ve zararlar nedeniyle uygulamalarında gözle görülür bir ilerleme kaydedememesine neden olmaktadır. Bunun yanı sıra, şehrin kenarlarındaki yolların ve altyapının işgal tarafından tahrip edilmesi de söz konusudur. Cebalya Belediyesi'nde görev yapan C.R. adlı katılımcı bu konu hakkında şunları söylemiştir: “Şehir işgal fabrikalarından çıkan büyük miktarlardaki zararlı gaz ve dumanlara sık sık maruz kalmaktadır. Tarım arazilerine de büyük miktarlarda kanalizasyon suyu boşaltılmaktadır.”

A.C. adlı katılımcı şunları eklemiştir: “Cebalya şehri yoğun bir nüfusa sahip olup, Filistin'in en büyük mülteci kampı olan Cebalya Mülteci Kampı'nı barındırmaktadır. Birçok çevre dostu sürdürülebilir projenin uygulanmasında büyük engel ve sorunlarımız vardır. Bu tür projelerin inşasında kullanılacak alanların yetersizliği nedeniyle bu projeler iptal edilmiştir. Uluslararası Gazze'yi Yeniden İmar Komitesi'nden uluslararası tarzda bir atık geri dönüşüm merkezi kurmak için fon sağlamıştık, ancak arsa bulunmaması nedeniyle proje iptal edilmiştir.”

1.1. İki Bağımsız Örneklem İçin Parametrik Olmayan Testler (Mann-Whitney Test)

Parametrik olmayan testler, araştırma popülasyonunun olasılık dağılımına veya elde edilebilecek veri türüne bakılmaksızın araştırma popülasyonu hakkında sonuçlara ulaşmak için kullanılacak bir istatistiksel yöntem türüdür. Parametrik testlerin ele alamayacağı nominal ve sıralı verilerle uyumlu olan parametrik olmayan testler, basitleştirilmiş, uygulanması ve anlaşılması kolay bir yöntem olup az sayıda varsayım gerektirmektedir. Bunun yanı sıra parametrik olmayan testlerde kullanılan veriler, nominal veya sıralı ölçek gibi düşük seviyeli ölçeklerle ölçülmüş bulunmaktadır. Parametrik olmayan testlerin bir başka avantajı, çoğu durumda, temel alınan ve zaten zayıf ve az sayıda olan varsayımların geçersizliğinden etkilenmemeleridir.

Araştırmada, iki bağımsız örneklemini karşılaştırmak için parametrik olmayan bir test türü olan Mann-Whitney testi kullanılmıştır. Parametrik istatistiklerden ziyade parametrik olmayan istatistiklerde kullanılan bu test, araştırmada elde edilen istatistiksel sonuçları desteklemek için bu araştırmada kullanılmıştır (El-Kuraşı ve Kazım, 2007).

- **Mann-Whitney testi sonuçları**

Ek-Tablolara bakıldığında şunlar görölmektedir:

- 1- Gazze ve Cebeliye belediyelerinin yeşil ekonomi puan ortalamaları arasında Gazze Belediyesi lehine anlamlı farklılıklar bulunmaktadır. Gazze Belediyesi'nin yeşil ekonomi üzerindeki etkisi, Cebalya Belediyesi'nin etkisinden daha olumlu ve daha büyüktür (Bkz. Ek- Tablo 1).
- 2- Gazze ve Deyr El-Balah belediyelerinin yeşil ekonomi puan ortalamaları arasında Gazze Belediyesi lehine anlamlı farklılıklar bulunmaktadır. Gazze Belediyesi'nin yeşil ekonomi üzerindeki etkisi, Deyr El-Balah Belediyesi'nin etkisinden daha olumlu ve daha büyüktür (Bkz. Ek- Tablo 2).
- 3- Gazze ve Han Yunus belediyelerinin yeşil ekonomi puan ortalamaları arasında anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır. Gazze ve Han Yunus belediyelerinin yeşil ekonomi üzerindeki etkileri birbirine yakın derecededir (Bkz. Ek- Tablo 3).
- 4- Gazze ve Rafah belediyelerinin yeşil ekonomi puan ortalamaları arasında anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır. Gazze ve Rafah belediyelerinin yeşil ekonomi üzerindeki etkileri birbirine yakın derecededir (Bkz. Ek- Tablo 4).
- 5- Rafah ve Deyr El-Balah belediyelerinin yeşil ekonomi puan ortalamaları arasında anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır. Rafah ve Deyr El-Balah belediyelerinin yeşil ekonomi üzerindeki etkileri birbirine yakın derecededir (Bkz. Ek- Tablo 5).
- 6- Rafah ve Cebeliye belediyelerinin yeşil ekonomi puan ortalamaları arasında Rafah Belediyesi lehine anlamlı farklılıklar bulunmaktadır. Rafah Belediyesi'nin yeşil ekonomi üzerindeki etkisi, Cebalya Belediyesi'nin etkisinden daha olumlu ve daha büyüktür (Bkz. Ek- Tablo 6).
- 7- Rafah ve Han Yunus belediyelerinin yeşil ekonomi puan ortalamaları arasında anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır. Rafah ve Han Yunus belediyelerinin

yeşil ekonomi üzerindeki etkileri birbirine yakın derecededir (Bkz. Ek- Tablo 7).

8- Han Yunus ve Deyr El-Balah belediyelerinin yeşil ekonomi puan ortalamaları arasında anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır. Han Yunus ve Deyr El-Balah belediyelerinin yeşil ekonomi üzerindeki etkileri birbirine yakın derecededir (Bkz. Ek- Tablo 8).

9- Han Yunus ve Cebeliye belediyelerinin yeşil ekonomi puan ortalamaları arasında Han Yunus Belediyesi lehine anlamlı farklılıklar bulunmaktadır. Han Yunus Belediyesi'nin yeşil ekonomi üzerindeki etkisi, Cebalya Belediyesi'nin etkisinden daha olumlu ve daha büyüktür (Bkz. Ek- Tablo 9).

10- Deyr El-Balah ve Cebeliye belediyelerinin yeşil ekonomi puan ortalamaları arasında Deyr El-Balah Belediyesi lehine anlamlı farklılıklar bulunmaktadır. Deyr El-Balah Belediyesi'nin yeşil ekonomi üzerindeki etkisi, Cebalya Belediyesi'nin etkisinden daha olumlu ve daha büyüktür (Bkz. Ek- Tablo 10).

- Mann-Whitney testi sonuçlarının yorumlanması

1- (1) nolu testin sonucu

Araştırmacı bunu, Gazze Belediyesi'nin araştırmaya katılan beş belediye içinde en büyük belediye olmasına ve bünyesinde çeşitli bölümler barındırmasına bağlamaktadır. Bu nedenle kalkınma program ve projelerinin çoğu bu belediyede yürütülmekte ve bu Gazze Belediyesi'nin yeşil ekonomiyi gerçekleştirmesine yardımcı olmaktadır. Öte yandan Cebalya Belediyesi Gazze Şeridi'nin en kuzey sınırında yer alan bir şehrin belediyesidir. Bu şehir, tarım arazilerinin tahrip edilmesi, su kuyularının kirletilmesi ve işgal fabrikalarının dumanından kaynaklanan hava kirliliği gibi sürekli olarak İsrail saldırganlığına maruz kalmaktadır. Bu durum Cebalya Belediyesi'nin yürüttüğü faaliyetlerin çoğunun vatandaşlara asgari temel hizmetleri sağlamaya yoğunlaşmasına neden olmuştur.

2- (2) nolu testin sonucu

Araştırmacı bunu, Gazze Belediyesi'nin araştırmaya katılan beş belediye içinde en büyük belediye olmasına ve bünyesinde çeşitli bölümler barındırmasına bağlamaktadır. Bu nedenle kalkınma program ve projelerinin çoğu bu belediyede yürütülmekte ve bu Gazze Belediyesi'nin yeşil ekonomiyi gerçekleştirmesine yardımcı olmaktadır. Deyr El-Balah Belediyesi ise coğrafi olarak küçük bir şehrin belediyesi olup, bu şehirde sınırlı tarım arazileri ve

yetersiz maddi ve beşerî olanaklar vardır. Bunun yanı sıra, kalkınma proje ve programları çok sayıda vatandaşa hizmet veren belediyelerde yürütülmektedir. Gazze Belediyesi, Deyr El-Balah Belediyesi'ne kıyasla hizmetlerini daha fazla sayıda vatandaşa sunmaktadır.

3- (3), (4), (5), (7) ve (8) nolu testlerin sonucu

Araştırmacı bunu, maddi ve beşerî olanaklar, belediyenin büyüklüğü, bölümleri ve onu etkileyen coğrafi koşullar açısından Han Yunus, Deyr El-Balah ve Rafah belediyeleri arasındaki büyük benzerliğe bağlamaktadır. Bu da bu belediyelerin yeşil ekonomi üzerindeki etkileri arasında büyük bir benzerlik yaratmıştır.

4- (6), (9) ve (10) nolu testlerin sonucu

Araştırmacı bunu, Cebalya'nın Gazze Şeridi'nin kuzeyinde bir sınır bölgesi olması nedeniyle Cebalya Belediyesi'nin kendi çalışmalarını etkileyebilecek farklı koşullara sahip olmasına bağlamaktadır. Bu şehir, tarım arazilerinin tahrip edilmesi, evlerin yıkılması, su kuyularının kirletilmesi ve işgal fabrikalarının dumanından kaynaklanan hava kirliliği gibi sürekli olarak İsrail saldırganlığına maruz kalmaktadır. Bu durum, Cebalya Belediyesi'nin yeşil ekonomiyi gerçekleştirmek için önünde büyük zorlukların ortaya çıkmasına ve belediyenin vatandaşlara temel ve gerekli hizmetleri asgari düzeyde sunmasına neden olmuştur.

2. İkinci Soruya İlişkin Sonuçlar ve Yorumlanması (Ekonomik Kalkınma Boyutu)

Katılımcıların, yeşil ekonominin gerçekleştirilmesinde belediyelerin ekonomik alandaki rolüne dair ifadelerle verdikleri cevapların aritmetik ortalamaları ve standart sapmaları ile bütün sorulara verilen cevap yüzdeleri ve frekans değerleri değerlendirilmiştir.

Araştırmanın ikinci sorusu şu şekilde belirlenmiştir: Yeşil ekonominin gerçekleştirilmesi için belediyelerin ekonomik alandaki rolü nedir? Bu soru doğrultusunda ikinci hipotezin a. bölümü şu şekilde belirlenmiştir: Belediyelerin yeşil ekonomiyi gerçekleştirmek için ekonomik alanda yerine getirdikleri faaliyet ve roller sınırlıdır.

İkinci hipotezin a. bölümünü doğrulamak için anketin ekonomik alandaki tüm ifadelerinin aritmetik ortalamaları ve standart sapmaları hesaplanmıştır (Bkz. Tablo 4).

Tablo 4. Katılımcıların Ekonomik Kalkınma Hakkında Verdikleri Cevapların Dağılımı

İfadeler	1		2		3		4		5		$\bar{x}$	S.S
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%		
Belediye, şehirdeki insan kaynaklarını ve maddi potansiyelleri en uygun şekilde kullanmaktadır.	21	8,5	93	37,8	37	15,0	88	35,8	7	2,8	2,87	1,085
Belediye, ekonomik büyüme oranının artmasına katkıda bulunan politika ve prosedürleri geliştirmektedir.	16	6,5	112	45,5	44	17,9	68	27,6	6	2,4	2,74	1,013
Belediye, sivil toplum ve özel sektör ile ortaklaşa doğal kaynakların sürdürülebilirliğini teşvik etmektedir.	18	7,3	96	39,0	33	13,4	87	35,4	12	4,9	2,91	1,109
Belediye, yerli ve yabancı sermayeyi şehirde yatırım yapmaya teşvik etmektedir.	36	16,4	79	32,1	40	16,3	79	32,1	12	4,9	2,80	1,179
Belediye, kentsel inşaat ve tasarımı teşvik etmektedir.	23	9,3	64	26,0	40	16,3	85	34,6	34	13,8	3,17	1,228
Belediye, ilgili tüm taraflarla ortaklaşa ekonomik girişimleri desteklemektedir	13	5,3	91	37,0	43	17,5	85	34,6	14	5,7	2,98	1,077
Belediye, mali ve teknik kaynak seferber etme yeteneğine sahiptir.	51	20,7	84	34,1	41	16,7	61	24,8	9	3,7	2,57	1,175
Belediye, şehir kenarlarındaki bölgelerin canlanması için projeler yürütmektedir.	37	15,0	109	44,3	25	10,2	67	27,2	8	3,3	2,59	1,135
Belediye, sürdürülebilir ulaşım araçlarını (yürüme, bisiklet binme, ulaşım araçlarını paylaşma vb.) teşvik etmektedir.	45	18,3	61	24,8	28	11,4	83	33,7	29	11,8	2,96	1,339
Belediye, su yönetimini ve suyu tuzdan arındırma süreçlerini iyileştirmektedir.	12	4,9	60	20,4	39	15,9	120	48,8	15	6,1	3,27	1,050
Belediye, yenilenebilir enerjiyi (güneş enerjisi) üretmekte ve dağıtmaktadır.	63	25,6	106	43,1	34	13,8	40	16,3	3	1,2	2,24	1,049
Belediye, alternatif enerji projeleri uygulamaktadır.	69	28,0	102	41,5	36	14,6	35	14,2	4	1,6	2,20	1,052
Belediye, çevresel boyutları dikkate alan küçük projeleri desteklemektedir.	32	13,0	84	34,1	51	20,7	60	24,4	19	7,7	2,80	1,174

Belediye, yerel gelirin artması ve yoksulluk seviyelerinin azalması için fırsatlar sağlamaktadır.	60	24,4	88	35,8	40	16,3	54	22,0	4	1,6	2,41	1,127
Belediye, sanayi bölgeleri ve zanaat komplekslerinin kurulmasını denetlemektedir.	32	13,0	82	33,3	29	11,8	83	33,7	20	8,1	2,91	1,230
Boyut Ortalaması											2,76	1,134

$\bar{x}$: Aritmetik Ortalama, S.S:Standart Sapma

Tablo 4’te ekonomik alanda yer alan her bir ifadenin aritmetik ortalamasına ve frekans dağılımlarına yer verilmiştir. Bu ekseninde yer alan ifadelerin ikisi dışında diğerleri olumsuz nitelikte ifadeler olup sonuca göre anketi cevaplayan katılımcıların ifadelere katılmadığı görülmüştür (2,76±1,134).

Ekonomik alanda yer alan ifadelerin 13’ünün olumsuz nitelikte ifadeler olmasının sebebi, Gazze Şeridi’nde yoksulluk ve işsizlik seviyelerinin yüksek olması, belediyelerde maddi olanakların ve beşerî deneyimlerin eksikliği ve yatırımı teşvik eden yasaların bulunmamasına bağlıdır. S.A. adlı katılımcı bu husus hakkında şunları söylemiştir: “Mevcut politikalar yatırımı teşvik etmemekte ve desteklememektedir. Yatırımcılar vatandaşlara temel hizmetler sağlamaya yönelik programlar yürütmeye odaklanmaktadır”. Bunun yanı sıra Gazze Şeridi’ne uygulanan 14 yıllık abluka ve kapatma, belediyelerde kaynakların kısıtlılığı, belediyelerin stratejik kalkınma projelerini oluşturmada donör taraflara bağımlı kalmaları ve bu tarafların projelerin mahiyetini belirlemelerinin en önemli nedenleri arasındadır. Üstelik belediye planlarında yeşil ekonomi anlayışı söz konusu değildir. N.R. adlı katılımcı bu konuda şu ifadeleri kullanmıştır: “Yeşil ekonomiye geçiş süreci, mevcut zor ekonomik koşullar ışığında masraflı bir süreçtir. Üstelik belediyelerin mali durumu, temel işletme giderlerini karşılamak için gereken asgari sınırın altındadır. Gazze Şeridi’ne uzun süredir uygulanan abluka da olanak ve kaynaklarda büyük bir açığa yol açmıştır”.

Bu sonuç, Gazze Şeridi’ndeki kurumlarda yürütülen ve Gazze Şeridi’nin koşulları nedeniyle yeşil ekonomi faaliyetlerini desteklemek için belediyelerin elindeki teknik ve mali kaynak ve imkânların yetersiz olduğu sonucuna varıldığı Asar (2015), Abu-Oda (2019) ve Bader (2020) çalışmaları ile uyumludur. Keza bu sonuç, kaynak ve yönetim yetersizliği nedeniyle yerel yönetimlerin yeşil ekonomiyi ve sürdürülebilir kalkınmayı yeterince desteklemediği sonucuna varıldığı Sin (2016) çalışması ile uyumludur. Sonuç aynı zamanda, Türkiye’de yeşil işler ve çevre projeleri

yaratmaya çalışmanın yeşil ekonomi üzerinde olumsuz bir etkisi olduğu sonucuna varıldığı Al (2019) çalışması ile de uyumludur.

Ekonomik alanda yer alan 5. ifade “Belediye kentsel inşaat ve tasarımı teşvik etmektedir” ve 10. ifadenin “Belediye su yönetimini ve suyu tuzdan arındırma süreçlerini iyileştirmektedir” sınırlı bir katılım derecesine sahip olmalarının nedeni, Gazze Şeridi’ndeki beş büyükşehir belediyesinin, bina şartnameleri için koydukları yasalar aracılığıyla binaların kentsel yönleri ve kentsel tasarımına önem vermelerine bağlıdır. Söz konusu belediyeler, mühendislik tasarımları için elektronik yarışmalar düzenleyerek ve bu tasarımlardan en güzellerini seçerek şehirler içinde kentsel tasarımlara özen göstermektedir. Belediyelerde ruhsatlar ve inşaat yönetmeliklerine uygunluk açısından inşaat süreçleri için saha takip ekipleri de bulunmaktadır. Belediyeler ayrıca, bina şartnameleri ve standartlarından herhangi birinin ihlal edilmesi durumunda da para cezası uygulamaktadır. Suyun vatandaşlar için hayati önemi sebebiyle su yönetimi belediyeler tarafından belediye çalışmalarının en önemli önceliği olarak görülmektedir. Nitekim belediyeler, tatlı su kuyuları açarak, yağmur sularını toplayarak ve bazı yabancı kuruluşlarla ortaklaşa tuzdan arındırma tesisleri kurarak, suyu yönetmek için azami gayret göstermektedir.

A.M. adlı katılımcı bu hususta şunları söylemiştir: “Gazze Şeridi’nde belediyelerin denetimi altında bir dizi tuzdan arındırma tesisi kurmayı amaçlayan bir grup projemiz vardı. Temiz su ve içme suyundaki ciddi kıtlık, su yönetimi ve tuzdan arındırma süreçlerini belediyeler için büyük bir öncelik hâline getirmiştir.”

Bu sonuç, belediye, yerel yönetim ve okulların su kaynaklarını yönetmelerinin yeşil ekonomi üzerinde olumlu bir etkisi olduğunu gösteren (Asar) 2015, Bader (2020) ve Sin (2016) çalışmaları ile uyumludur. Öte yandan bu sonuç, Gazze Şeridi’nde otellerin yağmur suyundan yararlanmasının yeşil ekonomi üzerinde olumsuz bir etkisi olduğunu belirten Abu-Oda (2019) çalışması ile uyumlu değildir. Bu farklılığı, abluka ve kapatma nedeniyle Gazze Şeridi’ndeki otellerde kalan vatandaş sayısının net bir şekilde azalmasına bağlamaktadır. Bu durum, müşteri hareketinin sürekli olmadığı için otel idarelerini yağmur suyundan yararlanmak için çok çaba ve bütçe harcamamaya sevk etmektedir.

Yukarıdakilere binaen araştırmacı, araştırmanın ikinci hipotezinin a. bölümünün doğru olduğu sonucuna varmıştır.

İkinci hipotezin a. bölümü: Belediyelerin yeşil ekonomiyi gerçekleştirmek için ekonomik alanda yerine getirdikleri faaliyet ve roller sınırlıdır.

3. Üçüncü Soruya İlişkin Sonuçlar ve Yorumlanması (Sosyal Adalet Boyutu)

Katılımcıların, yeşil ekonominin gerçekleştirilmesinde belediyelerin sosyal alandaki rolüne dair ifadelere verdikleri cevapların aritmetik ortalamaları ve standart sapmaları ile bütün sorulara verilen cevap yüzdeleri ve frekans değerleri değerlendirilmiştir.

Araştırmanın üçüncü sorusu şu şekilde belirlenmiştir: Yeşil ekonominin gerçekleştirilmesi için belediyelerin sosyal alandaki rolü nedir? Bu soru doğrultusunda ikinci hipotezin b. bölümü şu şekilde belirlenmiştir: Belediyelerin yeşil ekonomiyi gerçekleştirmek için sosyal alanda yerine getirdikleri faaliyet ve roller sınırlıdır.

İkinci hipotezin b. bölümünü doğrulamak için anketin sosyal alandaki tüm ifadelerinin aritmetik ortalamaları ve standart sapmaları hesaplanmıştır (Bkz. Tablo 5).

Tablo 5. Katılımcıların Sosyal Adalet Hakkında Verdikleri Cevapların Dağılımı

İfadeler	1		2		3		4		5		$\bar{x}$	S.S
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%		
Belediye, farkındalık yaratmak ve rehberlik sağlamak adına vatandaşların evlerine saha ziyaretleri gerçekleştirmektedir.	45	18,3	82	33,3	34	13,8	68	27,6	17	6,9	2,72	1,242
Belediye, çevre korumayı teşvik eden rehberlik materyalleri dağıtmaktadır.	13	5,3	59	24,0	36	14,6	112	45,5	26	10,6	3,32	1,110
Belediye, çevre koruma konusunda farkındalık yaratmak için sokaklarda, yollarda ve meydanlarda reklam panolarını kullanmaktadır.	8	3,3	63	25,6	37	15,0	111	45,1	27	11,0	3,35	1,077
Belediye, bilinçlendirme kampanyaları ile vatandaşlar arasında çevre konusundaki bilinç düzeyini arttırmaktadır.	5	2,0	62	25,2	41	16,7	118	48,0	20	8,1	3,35	1,010
Belediye, tüm vatandaşların çevre ve sağlık sorunları konusundaki şikayetlerini aktif olarak takip etmekte ve gerekli yasal önlemleri almaktadır.	11	4,5	55	22,4	39	15,9	107	43,5	34	13,8	3,40	1,112

Belediye, mahalle komiteleri oluşturmaktadır.	13	5,3	34	13,8	25	10,2	134	54,5	40	16,3	3,63	1,076
Belediye, kalkınma ihtiyaç, program ve projelerinin belirlenmesinde yerel toplulukla ortaklaşa rol oynamaktadır.	12	4,9	52	27,1	43	17,5	117	47,6	22	8,9	3,35	1,061
Belediye, hizmet ve projeleri vatandaşlara ve mahallelere adil bir şekilde dağıtmaktadır.	15	6,1	80	32,5	58	23,6	77	31,3	16	6,5	3,00	1,071
Belediye, gıda güvenliğini sağlamak için çiftçileri ve kırsal kadınları etkin aktörler olarak görüp desteklemektedir.	39	15,9	96	39,0	44	17,9	58	23,6	9	3,7	2,60	1,119
Belediye, tüm vatandaşlar için doğal kaynaklara eşit erişim sağlamaktadır.	30	12,2	86	35,0	47	19,1	75	30,5	8	3,3	2,78	1,108
Belediye, yoksullara yönelik projeler için küçük krediler sağlamaktadır.	95	38,6	100	40,7	22	8,9	27	11,0	2	0,8	1,95	0,995
Belediye; gençlere, çocuklara ve kadınlara güvenlik sağlamak için etkin faaliyetler yürütmektedir.	41	16,7	92	37,4	34	13,8	73	29,7	6	2,4	2,64	1,144
Belediye, şehirler içinde kültür ve spor merkezleri kurmaktadır.	36	14,6	68	27,6	29	11,8	98	39,8	15	6,1	2,95	1,228
Belediye, kültürel ve mimari mirasın restorasyonu ve canlandırılmasına yönelik uygulama programlarının yürütülmesine katkıda bulunmaktadır.	37	15,0	78	31,7	36	14,6	84	34,1	11	4,5	2,81	1,187
Belediye, afet ve savaşlardan kaynaklanan zararların azaltılmasına katkıda bulunmaktadır.	7	2,8	37	15,0	30	12,2	113	45,9	59	24,0	3,73	1,073
Boyut Ortalaması											3,03	1,107

$\bar{x}$: Aritmetik Ortalama, S.S:Standart Sapma

Tablo 5'te sosyal alanda yer alan her bir ifadenin aritmetik ortalamasına ve frekans dağılımlarına yer verilmiştir. Bu ekseninde yer alan ifadelerin yedisi dışında diğerleri olumlu nitelikte ifadeler olup, sonuca göre anketi cevaplayan katılımcıların ifadelerine katılım düzeyleri ortalamanın üstünde görülmüştür ($3,03 \pm 1,107$).

Bunun nedeni, sosyal alanın büyük ölçüde bilinçlendirmeye, eğitime ve Gazze Şeridi'nin çoğu belediyesinde aktif olarak faaliyet gösteren halk komitelerinin çalışmalarına bağlı olmasına bağlıdır.

A.A. adlı katılımcı şunları ifade etmiştir: “Son zamanlarda belediyeler, Gazze’deki Merkez Kütüphanesi gibi ihtisas kültür kütüphaneleri, halk komiteleri ve kurumlar ile ortaklaşa seminerler düzenleyerek yeşil kavramlara ilişkin bilgi ve farkındalığı yaymak için çalışmaktadırlar.”

Bunun nedeni, belediyelerin vatandaşların hizmetlere eşit erişiminin önemi konusundaki farkındalığından ve her belediye mahalle komiteleri temsilcilerinin tüm bölge ve mahalleleri temsil ettikleri için belediye projeleri ve hizmetlerinden kendi bölgeleri ve mahallelerinin yararlanması adına gayret gösterdiklerinden kaynaklanmaktadır. Bunun yanı sıra, genel olarak vatandaşlar arasında hizmet hakları konusunda farkındalığın olması, hiçbir belediyenin hizmet dağıtımında ayrımcılık yapmasına yer vermemektedir.

A.C. adlı katılımcı şunları söylemiştir: “Belediyeler, vatandaşlara açık ve şeffaf bir şekilde eşit muamele ederek ve mevcut kaynaklar çerçevesinde sosyal, ekonomik ve kültürel olmak üzere yaşamın çeşitli sektörlerinde kapsamlı kalkınmayı destekleyerek, kendi şehirlerinde yeşil ekonomi alanında kabul edilebilir bir seviyeye ulaşmaya çalışmaktadırlar.”

A.A. adlı katılımcı şunları eklemiştir: “Vatandaşlar, Gazze Şeridi’nin içinde bulunduğu şartlar hakkındaki bilgisine rağmen, belediyelerin her alanda ve her koşulda hizmet vermesi gerektiğine inanmaktadır.”

Bu sonuç, Türkiye’de sosyal politikaların gelir ve hizmetlerin adil dağılımı üzerinde olumlu bir etkiye sahip olduğunun vurgulandığı AL (2019) çalışması ve belediyelerin hizmetlerini vatandaşlara adil ve ayırım gözetmeksizin dağıttıklarını doğrulayan Asar (2015) çalışması ile uyumludur. Sosyal alanda yer alan 9. ifade “Belediye gıda güvenliğini sağlamak için çiftçileri ve kırsal kadınları etkin aktörler olarak görüp desteklemektedir” gibi yedi ifadenin olumsuz nitelikte ifadeler olmasının nedeni, belediyelerin, çiftçilere ve kırsal kadınlara destek vermenin ana görevlerinden olmadığı, daha ziyade bunun Tarım Bakanlığı ve Sosyal Kalkınma Bakanlığı gibi diğer devlet kurumlarının ana görevlerinden olduğu ve belediyelerin bu konudaki rolünün yalnızca katkı sağlamak olduğunu görmelerine bağlıdır. A.A. adlı katılımcı bu hususta şunları söylemiştir: “Çiftçileri ve kadınları desteklemek belediyenin temel bir rolü değildir. Ancak biz belediye olarak bölgelere su ulaştırarak, yeni yol açarak ve katı atıkları bertaraf ederek katkıda bulunmaya çalışmaktayız. Belediyenin bu konudaki

rolü temel olmayıp katkı sağlamaktır.” Bu husus, belediyeler ve diğer devlet kurumları arasında neden koordinasyon bulunmadığını açıklamaktadır. M.Z. adlı katılımcı bu hususta şunları söylemiştir: “Belediyelerin çiftçilere ve kırsal kadınlara yönelik görevleri, bu kesimleri desteklemenin başka bakanlıkların görevi olduğu için çok sınırlıdır. Ancak belediye bu konuda yardımcı olabilmektedir. Bununla birlikte, ortak kalkınma planları hazırlamak için bizimle iletişime geçilmemiş ve koordinasyon sağlanmamıştır.”

Bu sonuç, belediyelere diğer kurumlarla ortaklaşa olan kalkınma görevlerinin yüklenmesinin yetersiz olduğu ve Gazze Şeridi’nde belediyelerin topluma hizmet rolünün ötekileştirildiği sonucuna varıldığı Asar (2015) çalışması ile uyumludur.

Öte yandan bu sonuç, Antalya Belediyesi’nin kadınları, çiftçileri, yaşlıları ve yoksulları her yönden desteklemeye yönelik projelerin desteklenmesinde ve yürütülmesinde olumlu bir role sahip olduğunu belirten Şataf ve Taşdelen (2019) çalışması ile uyumlu değildir. Araştırmacı bunun nedenini, belediyelerin maddi ve teknik olanaklarındaki farklılığa bağlamaktadır.

Sosyal alanda yer alan 11. ifade “Belediye yoksullara yönelik projeler için küçük krediler sağlamaktadır” hakkında C.A. adlı katılımcı şunları söylemiştir: “Gazze Şeridi’nde devam eden abluka nedeniyle Gazze Şeridi’ndeki belediyeler mali bir krizden geçerken yoksullara nasıl kredi sağlayabilsinler ki?”

Bu sonuç, Gazze Şeridi’ndeki beş büyükşehir belediyesinin hepsinin Belediyeleri Geliştirme ve Borç Verme Fonu tarafından geliştirilen göstergelere göre ‘B’ kategorisinde sınıflandırılmasıyla kanıtlandığı üzere, belediyelerin idari, mali ve finansman olanaklarında yetersizlik olduğunu belirten Asar (2015) çalışması ile uyumludur.

Bununla birlikte bu sonuç, belediyelerin yoksul ve muhtaçlar için küçük projeleri desteklemedeki rolünün sosyal yöndeki rolü üzerinde olumlu bir etkisi olduğunu doğrulayan AL (2019) ve Şataf ve Taşdelen (2019) çalışmaları ile uyumlu değildir.

Yukarıdakilere binaen araştırmacı, araştırmanın ikinci hipotezinin b. bölümünün doğru olduğu sonucuna varmıştır.

İkinci hipotezin b. bölümü: Belediyelerin yeşil ekonomiyi gerçekleştirmek için sosyal alanda yerine getirdikleri faaliyet ve roller sınırlıdır.

4. Dördüncü Soruya İlişkin Sonuçlar ve Yorumlanması (Çevresel Sürdürülebilirlik Boyutu)

Katılımcıların, yeşil ekonominin gerçekleştirilmesinde belediyelerin çevresel alandaki rolüne dair ifadelere verdikleri cevapların aritmetik ortalamaları ve standart sapmaları ile bütün sorulara verilen cevap yüzdeleri ve frekans değerleri değerlendirilmiştir.

Araştırmanın dördüncü sorusu şu şekilde belirlenmiştir: Yeşil ekonominin gerçekleştirilmesi için belediyelerin çevresel alandaki rolü nedir? Bu soru doğrultusunda ikinci hipotezin c. bölümü şu şekilde belirlenmiştir: Belediyelerin yeşil ekonomiyi gerçekleştirmek için çevresel alanda yerine getirdikleri faaliyet ve roller sınırlıdır.

İkinci hipotezin c. bölümünü doğrulamak için anketin çevresel alandaki tüm ifadelerinin aritmetik ortalamaları ve standart sapmaları hesaplanmıştır (Bkz. Tablo 6).

Tablo 6. Katılımcıların Çevresel Sürdürülebilirlik Hakkında Verdikleri Cevapların Dağılımı

İfadeler	1		2		3		4		5		$\bar{x}$	S.S
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%		
Belediye, pazarların ve gıda işletmelerinin genel sağlık denetimini üstlenmektedir.	9	3,7	41	16,7	11	4,5	145	58,9	40	16,3	3,67	1,050
Belediye, sağlıkla ilgili zanaat tesislerinin (fırınlar, pastaneler, kasaplar vb.) temizliğini etkin bir şekilde takip etmektedir.	5	2,0	42	17,1	10	4,1	150	61,0	39	15,9	3,72	0,994
Belediye, şehir içinde ve çevresinde geniş bir alanda ekim yapmaktadır.	40	16,3	82	33,3	30	12,2	83	33,7	11	4,5	2,77	1,205
Belediye, uluslararası standartlara göre parklar inşa etmektedir.	89	36,2	52	21,1	23	9,3	71	28,9	11	4,5	2,44	1,350
Belediye, katı atıkları günlük olarak toplayıp şehir dışındaki atık depolama alanlarına taşımaktadır.	18	7,3	59	24,0	6	2,4	110	44,7	53	21,5	3,49	1,267
Belediye, evsel atıkların ayrıştırılması için sokaklarda tesisler tahsis etmektedir.	38	15,4	70	28,5	26	10,6	88	35,8	24	9,8	2,96	1,287
Belediye, katı atıklarla geri dönüşüm ve geri kazanım	55	22,4	87	35,4	33	13,4	62	25,2	9	3,7	2,52	1,194

yoluyla değer kazandırarak ilgilenmektedir.												
Belediye, vatandaşlara temiz ve güvenli içme suyu sağlamaktadır.	12	4,9	71	28,9	41	16,7	105	42,7	17	6,9	3,18	1,077
Belediye, yağmur suyunu toplamayı ve yeraltında depolamayı planlamaktadır.	22	8,9	84	34,1	43	17,5	81	32,9	16	6,5	2,94	1,136
Belediye, su kaynaklarının (kuyu, pınar, gölet vb.) kirlenmesine karşı net önlemler almaktadır.	33	13,4	80	32,5	39	15,9	81	32,9	13	5,3	2,84	1,176
Belediye, mahallelerde temel altyapıları sağlamaktadır (kanalizasyon, kaldırım vb.).	14	5,7	57	23,2	55	22,4	89	36,2	31	12,6	3,27	0,122
Belediye, şehir kenarlarında ulaşım araçları için garaj ve istasyonlar tahsis etmektedir.	39	15,9	52	21,1	21	8,5	103	41,9	31	12,6	3,14	1,325
Belediye, sokak ve yollara yönelik ihlalleri (bina atıkları, kirli sular ve diğer atıkları yola dökmek gibi) yasaklamaktadır.	15	6,1	42	17,1	35	14,2	111	45,1	43	17,5	3,51	1,146
Belediye, fabrika ve atölyelerden çıkan ve havayı kirleten duman ve gazları gözetlemektedir.	16	6,5	84	34,1	44	17,9	85	34,6	17	6,9	3,01	1,108
Belediye, gürültüye yol açan fabrika ve atölyeleri gözetlemektedir.	17	6,9	79	32,1	31	12,6	98	39,9	21	8,5	3,11	1,154
Boyut Ortalaması											3,10	1,106

$\bar{x}$: Aritmetik Ortalama, S.S:Standart Sapma

Tablo 6’da çevresel alanda yer alan her bir ifadenin aritmetik ortalamasına ve frekans dağılımlarına yer verilmiştir. Bu eksende yer alan ifadelerin altısı dışında diğerleri olumlu nitelikte ifadeler olup, sonuca göre anketi cevaplayan katılımcıların ifadelerle katılım düzeyleri ortalamanın üstünde görülmüştür (3,10±1,106).

Çevresel alanda yer alan ifadelerin 9’unun olumlu nitelikte ifadeler olmasının sebebi, belediyenin, vatandaşlar için gıda ve yiyecek üretim ve satış yerleri olan fırınlar, pastaneler ve kasaplar gibi zanaat tesislerinin temizliği ve güvenliği konusunda düzenli ve sürekli bir şekilde takipler yapmasına bağlıdır. Belediye ayrıca, günlük çalışmalarla pazarların temizliğine de özen göstermektedir. N.Z. adlı katılımcı bu konuda şunları söylemiştir: “Fırın ve gıda satış yerlerinin takibi ve gözetimi, bu iş yerlerinin vatandaşların sağlığı ve güvenliği ile yakından ilgili olduğu için belediyenin

önceliklerinden biridir. Bu bağlamda, gıdaların ve tüketiciye satış yerlerinin uygunluğu ve temizliğini izlemek ve kontrol etmek için belediyeler tarafından düzenli olarak ihtisas komisyonları gönderilmektedir.” A.N. adlı katılımcı şunları eklemiştir: “Vatandaşların sağlığını korumak için kamu pazarlarında önleyici sağlık ekipleriyle ortaklaşa mal denetimini yapacak ekipler yetiştirmeye çalışmaktayız.” Belediyeler ayrıca, düzenli bir çalışma mekanizmasına göre temizlik personelleri aracılığıyla atıkları günlük olarak toplamakta ve daha sonra atık toplama araçlarıyla bu atıkları şehir dışındaki özel atık depolama alanlarına taşımaktadır. A.M. adlı katılımcı bu hususta şunları söylemiştir: “Kıyı Belediyeleri Su İdaresi ve ortak hizmet meclisleri gibi su ve katı atık konularına büyük önem gösteren örgütsel organlar oluşturulmuştur. Bu organlar, mali olarak güçlü bir şekilde desteklendiği ve hem devlet bütçesinden hem de uluslararası destekten pay sahibi olduğu için söz konusu konularda büyük başarılar elde edebilmiştir.” Mevcut durum, belediyelerin yol döşeme ve yeni cadde açma projelerinin devam ettiği ve dört yıldır çoğu belediyenin Gazze Şeridi’nin çoğu bölgesine genel kanalizasyon şebekeleri sağlamaya başladığını göstermektedir. Belediyeler, kadroları aracılığıyla, vatandaşların sokak ve yollara yönelik yapılan ihlallerine karşı para cezası vermek için sürekli çalışmakta ve vatandaşlardan bu konudaki şikâyetlerini alıp ciddi bir şekilde takip etmektedir.

Bu sonuç, belediyelerin halk sağlığı ve hijyenine olan ilgisinin yeşil ekonomiyi olumlu etkilediği sonucuna varıldığı Asar (2015) çalışması ve okullarda gerçekleştirilen temizlik kampanyalarının yeşil ekonomiyi destekleme üzerinde olumlu bir etkisi olduğunu belirten Bader (2020) çalışması ile uyumludur. Bunun nedenini, hijyen ve sağlık koşullarına dikkat etmenin belediyelerin öncelikleri arasında yer almasına bağlamaktadır. Sonuç ayrıca, atık toplamanın yeşil ekonomi üzerinde olumlu bir etkisi olduğu sonucuna varıldığı Ergonlu (2017) ve Abu-Oda (2019) çalışmaları ile uyumludur. Bunun nedeni, otellerdeki katı atık miktarlarının sınırlı olmasına ve otellerin bu atıkları toplayıp bertaraf etmelerinin kolay olmasına bağlıdır.

Çevresel alanda yer alan ifadelerin 6’sının olumsuz nitelikte ifadeler olmasının sebebi ise, belediyelerin kaynak kısıtlılığı ve mali açık nedeniyle faaliyetlerini temel hizmetlere yoğunlaştırmasına bağlıdır. Nitekim şehirlerde arazi ekimi bu alanlara sulama suyu sağlamak için altyapı gerektirmekte ve belediyeler hâlâ acil bir zaruret olarak altyapı üzerinde çalışmaktadır. Nüfus sayısındaki büyük artış ve kentsel yayılma, yeşil alanları ve parkları net bir şekilde etkilemiştir. Bunun yanı sıra abluka

ve kapatma koşulları, belediyelerin katı atık ayrıştırma ve geri dönüşüm süreçlerinde ihtiyaç duydukları ağır ekipman ve makinelerin Gazze Şeridi'ne girmemesine yol açmıştır. A.M. adlı katılımcı bu hususta şunları söylemiştir: “Kentsel yayılma ve nüfusun hızlı artışı, yeşil alanların oranında belirgin bir azalmaya yol açmıştır. Bu da şehri yeşillendiremememize ve ekilebilecek alanların şehir kenarlarıyla sınırlı kalmasına neden olmuştur. Şu anda şehir kenarlarında yeni projeler yürütebilmemiz için orada altyapı sağlamaya çalışmaktayız.” Bu sonuç, belediyelerin ve yerel yönetim organlarının çevresel alandaki çalışmalarının yetersiz olup daha fazla çaba ve çalışmaya ihtiyaç duyduğu ve belediyelerin çevresel alandaki çalışmalarının halkın çevre bilinci konusuyla sınırlı olduğu sonucuna varıldığı Baykal (2010), Ergonlu (2017) ve AL (2019) çalışmalarının sonuçlarıyla uyumlu değildir.

Yukarıdakilere binaen araştırmacı, çevresel alanın sonuçlarda diğer iki alandan daha yüksek bir ortalama kaydetmesine rağmen sınırlı bir role sahip olmasından dolayı araştırmanın ikinci hipotezinin c. bölümünün doğru olduğu sonucuna varmıştır.

İkinci hipotezin c. bölümü: Belediyelerin yeşil ekonomiyi gerçekleştirmek için çevresel alanda yerine getirdikleri faaliyet ve roller sınırlıdır.

- Değişkenler arasındaki ilişkiyi

Tablo 7. Ekonomik, Sosyal ve Çevresel Boyutların Birbirleriyle Olan Korelasyonu

	Ekonomik Kalkınma		Sosyal Adalet		Çevresel Boyut	
	r	p*	r	p*	r	p*
Ekonomik Kalkınma	-	-	0,788	0,000	0,720	0,000
Sosyal Adalet	0,788	0,000	-	-	0,826	0,000
Çevresel Boyut	0,720	0,000	0,826	0,000	-	-

* Spearman korelasyon analizi, r: Spearman korelasyon katsayısı

Değişkenler arasındaki ilişkiyi ölçmek için SPSS (Statistical Package for Social Sciences) 21.0 programında Spearman korelasyon analizi kullanılmıştır. Korelasyon katsayısı (r); 0,000-0,249 arası zayıf; 0,250-0,499 arası orta; 0,500-0,749 arası güçlü; 0,750-1,000 arası çok güçlü ilişki olarak değerlendirilmiştir. İstatistiksel testlere göre $p < 0,05$ değeri anlamlı, $p < 0,001$ ileri düzeyde anlamlı kabul edilmiştir.

Bu sonuçlara göre; ekonomik kalkınma ile sosyal adalet arasında pozitif yönde çok güçlü düzeyde bir ilişki vardır ($r=0,788$, $p=0,000$, tablo 7). Ekonomik kalkınma ile çevresel sürdürülebilirlik arasında pozitif yönde güçlü düzeyde bir ilişki vardır ($r=0,720$, $p=0,000$, tablo 7). Sosyal adalet ile çevresel boyut arasında pozitif yönde çok güçlü düzeyde bir ilişki vardır ($r=0,826$, $p=0,000$, tablo 7).

Kısaca ekonomik kalkınma, sosyal adalet ve çevresel sürdürülebilirlik boyutları arasında pozitif yönde bir ilişki vardır. Yani ekonomik alandaki uygulamaların geliştirilmesi sosyal alandaki ve çevresel sürdürülebilirlik alanındaki uygulamaları pozitif yönde etkilemektedir ya da ters etki oluşturmaktadır.

5. Beşinci Soruya İlişkin Sonuçlar ve Yorumlanması (Engeller)

Araştırmanın beşinci sorusu şu şekilde belirlenmiştir: Gazze Şeridi'nde yeşil ekonominin gerçekleştirilmesinde belediyelerin karşılaştıkları engeller nelerdir? Bu soru doğrultusunda üçüncü hipotez şu şekilde belirlenmiştir: Belediyelerin Gazze Şeridi'nde yeşil ekonomiyi gerçekleştirmek için önünde birçok maddi ve beşerî engel vardır. Üçüncü hipotezi doğrulamak için ankette yer alan açık uçlu sorudan ve yapılan görüşmelerden elde edilen verilerin nitel analizi yapılmıştır. Araştırmada veri toplama yöntemi olarak önemli bir araç olan yarı yapılandırılmış görüşme kullanılmıştır. Araştırma konusu ile ilgili bir kişiyle yapılan özel bir diyalog ve sohbet türü olan görüşmede araştırmacı o kişinin araştırma konusu hakkındaki deneyim ve yorumlarını ortaya koymayı amaçlamaktadır.

Belediyelerin yeşil ekonomiyi gerçekleştirmek için üç alanda karşılaştığı engeller çok sayıda ve çeşitli olup, örneklem bireylerine göre iç engeller ve dış engeller olmak üzere iki gruba ayrılmaktadır.

Birincisi; Yeşil ekonominin gerçekleştirilmesinde belediyelerin çalışmalarını etkileyen iç engeller:

1. Maddi kaynakların kısıtlılığı ve belediyenin elindeki olanakların zayıflığı.
2. Belediyelerin sürdürülebilir kalkınma projeleri yürütme imkânlarını sınırlayan kötü ekonomik durumu.
3. Ulusal stratejik planların geliştirilmesinde ve yeşil ekonomiyi destekleyen belediye ve projelere geliştirme bütçelerinin tahsis edilmesinde merkezi hükümet ile belediyeler arasında iş birliği yetersizliği.

4. Belediyelerin teşkilat yapıları içerisinde az sayıda çevre alanında uzman varlığı.
5. Vatandaşların kendi adlarına kesilen faturaları ödememesi: Bu da belediyelerde mali açığın oluşmasına yol açmaktadır.
6. Belediyelerde yeşil ekonominin önemi konusundaki farkındalığın düşük seviyede olması ve belediyelerin mevcut zor ekonomik koşullar ışığında yeşil ekonomiye geçiş sürecini masraflı bir süreç olarak görmeleri.
7. Vatandaşlar ve yerel yönetim kuruluşları arasındaki güven eksikliği nedeniyle vatandaşlar ve belediyeler arasında iş birliği yetersizliği.
8. Yeşil uygulamaları ve sürdürülebilir kalkınmayı destekleyen mevcut politika ve yasaların zayıflığı.
9. Yakıt kıtlığı nedeniyle elektriğin sürekli ve sık sık kesintiye uğraması: Bu da belediye çalışmalarında ve faaliyetlerinde bir aksaklığa neden olmaktadır.
10. Belediyelerin tüm alanlardaki faaliyetlerinde teknolojinin optimum kullanılmaması.

İkincisi; Yeşil ekonominin gerçekleştirilmesinde belediyelerin çalışmalarını etkileyen dış engeller:

Dış engeller, belediye ortamı dışından ve dış taraflardan kaynaklanan engeller olup, belediyelerin tüm alanlardaki çalışma faaliyetlerini doğrudan veya dolaylı olarak etkilemektedir. Bunlardan:

1. İsrail'in Gazze Şeridi'ne 14 yıldır uyguladığı abluka.
2. Çevre meselelerinin ulusal öncelikler gündeminde son sıralarda yer alması.
3. Belediyelerin yeşil ekonomiyi desteklemeye katkısı yalnızca dış finansmana bağlıdır. Yeşil ekonomiyi destekleyen herhangi bir sürdürülebilir kalkınma projesi için dış finansman sağlansa bile, bu projelerin başarısı işletme giderleri için finansal desteğin sürekliliğinin sağlanmasına bağlıdır. Zira Gazze Şeridi'ndeki belediyeler bu tür projelerin işletme masraflarını karşılayamamaktadır.
4. Toplumsal sektörlerde farkındalık ve kültür yetersizliği.
5. Vatandaşların zor yaşam koşulları göz önüne alındığında, Gazze Şeridi'nde en basit ihtiyaçlarını karşılamaya çalışan normal vatandaşın ihtiyaçlarını yeşil

ekonominin sosyal refah gibi sağlamayı amaçladığı hususlarla uyumlu hâle getirmede bir zorluk vardır.

6. Yüksek nüfus yoğunluğu ve kentsel yayılma: Bu da Gazze Şeridi'nin çoğu bölgesinde yeşil alanların azalmasına neden olmuştur.
7. Gazze Şeridi'nde yatırım ve yatırımcı koruma yasalarının zayıflığı.
8. Yeşil alanların varlığı ve korunmasının önemi konusunda vatandaşların yetersiz farkındalığı.
9. Gazze Şeridi'nde çevre kirliliği düzeyinin yüksek olması.
10. Yeraltı sularının tükenmesi ve yüksek düzeyde kirlenmesi ve suya olan talep oranlarının çok yükselmesi gibi Gazze Şeridi'nde genel olarak yaşanan su sorunları: Tüm bunlar, belediyeleri, su hizmetlerini gereken asgari düzeyde sunma sürekliliğini sağlama çabasına sokmaktadır.
11. Zor ekonomik koşullar nedeniyle Gazze Şeridi nüfusu arasında yoksulluk ve işsizlik seviyelerinin artması.

Araştırmaya katılan örneklem bireylerinden biri ankette kendi görüşünü şöyle belirtmiştir: “Gazze Şeridi belediyelerinin önündeki en büyük engel, birçok bilinçlendirme, eğitim ve rehberlik programının uygulanmasına rağmen vatandaşlar arasındaki farkındalık yetersizliğidir. Nitekim miras bırakılan kültür umursamazlık kültürüdür. Bunun yanı sıra, belediyelerin ihlallere karşı başlattığı yasal süreçler toplum bireylerinin davranışlarını değiştirecek seviyeye ulaşmamıştır.”

A.M. adlı katılımcı şunları söylemiştir: “Belediyelerde herhangi bir maddi kaynağımız yoktur ve yeşil ekonomiyi destekleyen faaliyetler için gerekli ekipman ve makinelere sahip değiliz. Atıkları ayrıştırmak için gereken araç ve kamyonların Gazze Şeridi'ne girişi için işgal ile büyük koordinasyon ve çaba gerekmektedir.” N.R. adlı katılımcı şunları ifade etmiştir: “Vatandaş sayısındaki büyük artış, şehirlerde yeşil alanların pahasına kentsel yayılmaya ve binalarda yatay genişlemeye yol açmıştır”. R.M. adlı katılımcı belediyelerin zor durumu hakkında şunları söylemiştir: “Fonların dondurulması, belediyelerin mali kaynaklarının azlığı, belediyeler ve yerel yönetim kuruluşları arasında koordinasyon eksikliği ve belediyeler ile yerel hükûmet arasında ortak hedefler olmaması, belediyelerin yeşil ekonomiyi desteklemeye yönelik faaliyetlerinin zayıf ve yetersiz olmasına neden olmuştur.”

Bu sonuç, Gazze Şeridi'ndeki ekonomik, siyasi ve sosyal durumun otellerin yeşil ekonomiyi gerçekleştirmek için önünde bir engel olduğu sonucuna varıldığı Abu-Oda (2019) çalışması ile uyumludur. Sonuç, Gazze Şeridi'ndeki kurumlarda yürütülen ve Gazze Şeridi'nin koşulları nedeniyle yeşil ekonomi faaliyetlerini desteklemek için belediyelerin elindeki teknik ve mali kaynak ve imkânların yetersiz olduğu sonucuna varıldığı Asar (2015) ve Bader (2020) çalışmaları ile uyumludur. Keza bu sonuç, kaynak ve yönetim yetersizliği nedeniyle yerel yönetimlerin yeşil ekonomiyi ve sürdürülebilir kalkınmayı yeterince desteklemediği sonucuna varıldığı Sin (2016) çalışması ile uyumludur. Sonuç aynı zamanda, Mısır'da üniversite eğitimi gören öğrencilere yönelik çevre bilinci ve eğitimi programlarının yeşil ekonomi üzerinde olumsuz bir etkiye sahip olduğunu gösteren Jamal-Eldin (2015) çalışması ile de uyumludur.

Yukarıdakilere binaen araştırmacı, araştırmanın üçüncü hipotezinin doğru olduğu sonucuna varmıştır.

Üçüncü hipotez: Belediyelerin Gazze Şeridi'nde yeşil ekonomiyi gerçekleştirmek için önünde birçok maddi ve beşerî engel vardır.

BEŞİNCİ BÖLÜM

SONUÇLAR VE ÖNERİLER

5.1. Sonuçlar

- 1- Gazze Şeridi'ndeki belediyelerin yeşil ekonominin üç alanındaki uygulamalarının, belediye çalışanlarına göre yeşil ekonominin gerçekleştirilmesi için yeterli bulunmamaktadır (2,96±1,115)
- 2- Sonuçlara göre araştırmanın ikinci hipotezinin doğru olduğu sonucuna varmıştır: Belediyelerin yeşil ekonomiyi gerçekleştirmek için ekonomik, Sosyal ve Çevresel alanlarda yerine getirdikleri faaliyet ve roller sınırlıdır.
- 3- Anket alanlarının aritmetik ortalamalarına göre sıralaması aşağıdaki gibidir:
  - ✓ Üçüncü alan olan “çevresel alan”, 3,10 ortalamayla sınırlı bir role sahip olup ilk sırada yer almıştır.
  - ✓ İkinci alan olan “sosyal alan”, 3,03 ortalamayla sınırlı bir role sahip olup ikinci sırada yer almıştır
  - ✓ Birinci alan olan “ekonomik alan” ise, 2,76 ortalamayla zayıf bir role sahip olup üçüncü sırada yer almıştır
- 4- Gazze Belediyesi'nin anketin tüm alanlarında diğer dört belediyeye kıyasla daha yüksek bir katılım derecesine sahip olduğu görülmektedir. Bunun nedeni, Gazze belediyesinin, büyüklüğü, birimlerinin çeşitliliği ve departmanlarının ihtisaslaşması ile karakterize olmasıdır. Bu da her alanda bir tür ilgi ve uzmanlaşma olmasını ve dolayısıyla diğer belediyelere göre daha fazla faaliyet ve uygulamanın yapılmasını sağlamaktadır.
- 5- Cebalya Belediyesi anketin tüm alanlarında diğer dört belediyeye göre en düşük katılım derecesine sahip olmuştur. Bunun nedeni, Cebalya Belediyesi'nin, Gazze Şeridi'nin en kuzeyinde yer alan ve İsrail işgali ile sınırlara yakın bir şehir olan Cebalya şehrine hizmet vermesidir. Dolayısıyla bu şehir, işgal fabrikalarından kaynaklanan yüksek düzeyde kirlilik ve kanalizasyon suyunun şehre boşaltılması gibi işgalden kaynaklanan zararlara sürekli maruz kalmaktadır. Bu da söz konusu belediyenin tekrarlanan saldırı ve zararlar nedeniyle uygulamalarında gözle görülür bir ilerleme kaydedememesine neden olmaktadır. Bunun yanı sıra, şehrin kenarlarındaki yolların ve altyapının işgal tarafından tahrip edilmesi de söz konusudur.

- 6- Belediyeler, vatandaşlara açık ve şeffaf bir şekilde eşit muamele ederek ve mevcut kaynaklar çerçevesinde sosyal, ekonomik ve kültürel olmak üzere yaşamın çeşitli sektörlerinde kapsamlı kalkınmayı destekleyerek, kendi şehirlerinde yeşil ekonomi alanında kabul edilebilir bir seviyeye ulaşmaya çalışmaktadırlar
- 7- Gazze Şeridi'ndeki beş büyükşehir belediyesinin, bina şartnameleri için koydukları yasalar aracılığıyla binaların kentsel yönleri ve kentsel tasarımına önem vermektedir. Ayrıca suyun vatandaşlar için hayati önemi sebebiyle su yönetimi belediyeler tarafından belediye çalışmalarının en önemli önceliği olarak görülmektedir. Nitekim belediyeler, tatlı su kuyuları açarak, yağmur sularını toplayarak ve bazı yabancı kuruluşlarla ortaklaşa tuzdan arındırma tesisleri kurarak, suyu yönetmek için azami gayret göstermektedir.
- 8- Belediyenin, vatandaşlar için gıda ve yiyecek üretim ve satış yerleri olan fırınlar, pastaneler ve kasaplar gibi zanaat tesislerinin temizliği ve güvenliği konusunda düzenli ve sürekli bir şekilde takipler yapmaktadır. Bunun yanı sıra belediyelerin halk sağlığı ve hijyenine olan ilgisinin yeşil ekonomiyi olumlu bir etkisi vardır.
- 9- Örnekleme bireyleriyle görüşme yoluyla elde edilen verilerin nitel analizine dayanarak, yeşil ekonomi anlayışının belediye çalışanları için yeni olduğu ve belediyelerin nüfus için gerekli asgari hizmetleri sağlama üzerine çalışmalarını yoğunlaştırdıkları bulunmuştur
- 10- Belediyeler, sınırlı kaynakları ve mali açık nedeniyle faaliyetlerini temel hizmetlere yoğunlaştırmaktadır. Nüfus sayısındaki büyük artış ve kentsel yayılma, yeşil alanları ve parkları net bir şekilde etkilemiştir. Bunun yanı sıra abluka ve kapatma koşulları, belediyelerin katı atık ayrıştırma ve geri dönüşüm süreçlerinde ihtiyaç duydukları ağır ekipman ve makinelerin Gazze Şeridi'ne girmemesine yol açmıştır.
- 11- Gazze Şeridi'ne uygulanan 14 yıllık abluka ve kapatma, belediyelerde kaynakların kısıtlılığı, belediyelerin stratejik kalkınma projelerini oluşturmada donör taraflara bağımlı kalmaları ve bu tarafların projelerin mahiyetini belirlemelerinin en önemli nedenleri arasındadır. Üstelik belediye planlarında yeşil ekonomi anlayışı söz konusu değildir
- 12- Belediyelerin Gazze Şeridi'nde yeşil ekonomiyi gerçekleştirmek için önünde birçok maddi ve beşerî engel vardır. Bunlardan: Yeşil uygulamaları ve

sürdürülebilir kalkınmayı destekleyen mevcut politika ve yasaların zayıflığı, Belediyelerin teşkilat yapıları içerisinde az sayıda çevre alanında uzman varlığı ve İsrail'in Gazze Şeridi'ne 14 yıldır uyguladığı abluka.

5.2. Öneriler

Yeşil ekonomi kavramının genel olarak Filistin'de ve özellikle de Gazze Şeridi'nde yeni bir kavram olduğu söylenebilmektedir. Bu kavram, hâlâ olgunlaşma aşamasında olup bireysel deneyimlerle sınırlıdır. İklim değişikliği ve bunun tüm dünyaya getirdiği zorluklar ışığında küresel ilgi gören bu tür bir ekonominin önünü açan herhangi bir politika veya mevzuat henüz bulunmamaktadır. Bu araştırmada sunulan en önemli öneriler aşağıda sıralanmıştır:

- ✓ Hükûmet, devlet kurumları ve yerel kuruluşlardan başlayarak vatandaşlara kadar, çevrenin korunması ve toplum bilinci ve kültürünün artırılması gerekmektedir.
- ✓ Bazı endüstri, şirket ve girişimlere, güneş enerjisi projeleri gibi üretim modellerinde çevresel ilkeleri benimsemeyi teşvik etmek için vergi teşvikleri sağlayacak mali politikalar geliştirilmelidir. Yatırımcılar üzerindeki vergiler düşürülerek, daha geniş kitleler güneş enerjisi alanına ve çevre dostu olarak sınıflandırılan diğer alanlara yatırım yapmaya teşvik edilmelidir.
- ✓ Çevreyi koruyan ve kalkınmayı sağlayan yeşil uygulamaları hayata geçirmek için, yeşil ekonomiye doğru geçişi destekleyecek politika ve yasalar geliştirilerek hükûmetten yerel kuruluşlara ve belediyelere destek verilmelidir.
- ✓ Çeşitli bakanlıklar ile belediye gibi yerel kuruluşlar arasında tam koordinasyonun sağlanması ve aralarındaki ilişkileri güçlendirecek ve kalkınma ve yeşil ekonomiye doğru geçişi destekleyecek ortak planlar geliştirilmesi gerekmektedir.
- ✓ Yeşil ekonomiyi ele almak için gerekli yeterlilik, deneyim ve olanaklara sahip devlet kurumları ve danışmanlık büroları kurulmalıdır.
- ✓ Çevre, hijyen ve yeşil uygulamaların önemi konusunda bilgi ve farkındalığın artırılması için anaokullarından okullara ve üniversitelere kadar tüm eğitim kademelerinde eğitim müfredatı çevre ve yeşil kavramlarla zenginleştirilmelidir.

- ✓ Yeşil ekonomi anlayışını destekleyen girişimler teşvik edilerek projeler sahada hayata geçirilmelidir. Bunun için, güneş enerjisi projeleri, atık su arıtımı ve sulamada kullanımı projeleri veya tarımsal sulama kuyu projeleri gibi çevre dostu olarak nitelendirilen projelerin uygulanmasına imkân tanıyan bir altyapı gerekmektedir. Bütün bunlar enerji ve su kaynaklarından tasarruf sağlayıp israfı azaltacaktır.
- ✓ Katı atıkları mümkün olan en yüksek seviyeye azaltmak, organik gübre üretiminde kullanmak ve mümkün olduğu kadar yeniden kullanmak için yeşil ekonominin bir temel alanı olan atık geri dönüşümü alanında sanayiye teşvik edecek projeler oluşturulmalıdır.
- ✓ Evlerde enerji tüketimini azaltarak maksimum enerji tasarrufu elde etmek gerekmektedir. Bunun yanı sıra, güneş ve rüzgâr gibi doğal kaynakları kullanma kabiliyetini artırmak için yeni binalarda yeşil bina tasarımları ve bu tasarımların önerdiği havalandırma ve aydınlatma hususları dikkate alınmalıdır.
- ✓ Vatandaşlara aidat ve fatura ödeme kolaylıkları sağlanmalıdır.
- ✓ Vatandaşlar tarafından çevreye karşı işlenen ihlallere yönelik ciddi cezalar uygulanmalıdır.
- ✓ Çevreye ve yeşil ekonomiye hizmet edecek şekilde gençlik girişimlerinin desteklenmesi, düşüncelerine yatırım yapılması ve girişimlerin sahada fiilen uygulanması gerekmektedir.

KAYNAKÇA

- Abdel-Fattah, F. (2018). *Yeşil Ekonomiye Geçişin Finansmanında Merkez Bankalarının Rolü*, (06), 239-250.
- Abdiramov, M. (2016). *Sürdürülebilir Gelişme Yaklaşımında Yeşil Ekonominin Önemi*, Uluslararası Yönetim ve Sosyal Araştırmalar Dergisi, 03(06), 29-39.
- Abdulvahab, S. (2010). *Ademi Merkezizetçilik ve Yerel Yönetişim, Karşılaştırmalı Teorik ve Pratik Bir Çalışmadır*, Ekonomi ve Siyaset Bilimi Fakültesi, Kahire Üniversitesi.
- Abdülkerim, R. (2012). *Eğitimde Nitel Araştırma*. King Saud Üniversitesi, Riyad, Suudi Arabistan.
- Abu Rub, E. (2014). *Filistin'de Yeşil Ekonomiye Doğru: Doğal Sermaye-Tarım ve Suya Yatırım Yaparak Sürdürülebilir Kalkınma ve Yoksulluğu Ortadan Kaldırma Yolları*. (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Al-Quds University, Jerusalem, Palestine.
- Abu-Oda, M. (2019). *Yeşil Ekonominin Sürdürülebilir Kalkınmaya Ulaşmadaki Etkisi*, (Yayınlanmış Doktora Tezi), Kur'an-I Kerim ve Taseel Of Science Üniversitesi, Sudan
- Abu-Saad, S., Abdulmasih, M., Hussin, M., Naji, N. (2017, Haziran). *Yeşil Ekonomi ve Bazı Ülkelerin Deneyimleri Işığında Sürdürülebilir Kalkınma Üzerindeki Etkisi: Mısır Örneği*. Erişim Tarihi: 15 Aralık, 2020, Arap Demokratik Merkezi, Erişim Adres <https://Democraticac.De/?P=47167>
- Akar, S. (2019). *Durumsallık Teorisi Açısından Yeni Ekonomi ve Yeşil Ekonomi: Franchising Stratejisi Üzerine Bir İnceleme*, Ekonomi, İşletme ve Yönetim Dergisi, 03(02) 176-207.
- Akdoğan, A. Ve Güleç, S. (2007). *Sürdürülebilir Katı Atık Yönetimi ve Belediyelerde Yöneticilerin Katı Atık Yönetimiyle İlgili Tutum ve Düşüncelerinin Analizine Yönelik Bir Araştırma*, H.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 25(01), 39-69.
- Al, İ. (2019). *Sürdürülebilir Kalkınma ve Yeşil Ekonomi: Türkiye İçin Bir Endeks Önerisi*, Hitit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 12(01), 112-124.
- Alghad, (2018), *Gazze Şeridi'nde Kötüleşen Çevre Koşulları ile İlgili Uyarılar*, Erişim Tarihi: 27 Aralık, 2020, Filistin, Erişim Adres <https://Alghad.Com/-تحدیرات-من-تدهور-الأوضاع-البيئية-في-قط>
- Ali, A (2017). *Yeşil Ekonomiye Geçmenin Faydaları*. Sürdürülebilir Kalkınma ve Çevre İçin Arap Birliği, Mısır.
- Almaşrafiya, A (2020, Eylül). *"Yeşil Ekonomi" "Corona" Nın Etkilerinden Kurtulmanın Doğal Seçeneği*. 15279, Erişim Tarihi: 14 Aralık, 2020. Şarkulavsat, Erişim Adres

<https://Aawsat.Com/Home/Article/2530861/«الاقتصاد-الأخضر-«الخيار-الطبيعي-«اللتعافي-من-تداعيات-«كورونا»>

Al-Mezan Center, (2018). *Gazze Şeridi'ndeki Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Gerçeği*, Araştırma Birimi, Filistin.

Alwatanvoice, (2015). *Gazze: Kadın Mühendisler "Atıkları" Çimentoya "Dönüştürmeyi Başarmıştır*, Erişim Tarihi: 21 Aralık, 2020, Alwatanvoice, Filistin, Erişim Adres <https://www.alwatanvoice.com/arabic/news/2015/12/05/825663.html>

Alwatanvoice, (2016). Saeed Mohammed Al Tayer, *"Sürdürülebilirlik ve Yeşil İşletme Yönetimi" Başlıklı Bir Panel Tartışmasına Katılmaktadır*, Erişim Tarihi: 25 Aralık, 2020, Alwatanvoice, Filistin, Erişim Adres <https://www.alwatanvoice.com/arabic/content/print/983612.html>

Alwatanvoice, (2017). *Filistin'de Yeşil Ekonomi Ticareti İçin Elverişli Bir Ortam Yaratma Projesini Başlatmak*, Erişim Tarihi: 21 Aralık, 2020, Alwatanvoice, Filistin, Erişim Adres <http://bit.ly/2netffy>

Al-Zu'bi, R. (2020). *The Green Economy İn Jordan ... A Need And A Strategic Choice*. Accessed On December 19, 2020, (Ecomena) Echoing Sustainability İn Mena, Jordan, Erişim Adres <https://www.ecomena.org/jordan-green-ar/>

Amar, N. (2009). *Gönüllü Çalışmayı Yönetmede Liderliğin Rolü*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Mentouri Üniversitesi, Cezayir

Amer, A. (2019, Aralık). *Yeşil Ekonomi ve Sürdürülebilir Kalkınma*. Erişim Tarihi: 14 Aralık, 2020. Alwatanvoice, Erişim Adres <https://pulpit.alwatanvoice.com/articles/2019/12/02/508038.html>

Asar, M. (2015). *Gazze Şeridi'nde Belediyeler ve Sürdürülebilir Yerel Kalkınma (Gerçeklik ve Engeller)*, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Al-Aksa Üniversitesi ile Yönetim ve Politika Akademisi Arasındaki Ortak Program, Gazze.

Astana, (2013). *Concept For Transition Of The Republic Of Kazakhstan To Green Economy*. Approved By Decree Of The President Of The Republic Of Kazakhstan, #557.

Bader, S. (2020). *Yeşil Ekonomi Kültürünün Teşvik Edilmesinde Gazze Valiliklerindeki Unrwa Okul Müdürlerinin Rolünü Geliştirmek İçin Önerilen Bir Senaryo* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Aksa Üniversitesi, Gazze.

Bader-Eldin, H. (2020). *Çevreyi Korumada Sivil Toplum Kuruluşlarının Rolü*, İctihad Hukuk ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi, 09(02), 175-239.

Bakanlığı- Çevre Eğitim Merkezi. (2015). *Okullar Yeşil Eğitim İçin Önemli Alanlardır*. Beyt-Lahim.

Baykal, T. (2010). *Türkiye'de Çevre Yönetim Sisteminin Yerel Örgütlenmesi*, Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 07(13), 476-492.

- Beken, N. ve Zülfikar, H. (2014). Belediyeler ve Çevre Hizmetleri Üzerine Analitik Bir Bakış: Türkiye Örneği, Sosyal Siyaset Konferansları, (66-67), 75-100.
- Bila, N. (2020). *Karar Verme, Kalkınma ve Çevre Korumada Belediyelerin Rolü*, İnsan ve Sosyal Bilimler Dergisi, 09(01).
- Bin-Mahdi, H. (2019). *Sürdürülebilir Yerel Kalkınmanın Sağlanmasında Belediyenin Rolü*. Elbahıth For Academic Studies, 07(01)
- Bin-Salih, A. (2020). *Yeşil Ekonomi, Sürdürülebilir Kalkınmaya Ulaşmak İçin Stratejik Bir Boyuttur*. Çalışma ve İstihdam Hukuku Dergisi, Sınıf C., 35-48.
- Birleşmiş Milletler Çevre Programı, (2009). *11. İstisna Oturum: Yeşil Ekonomi*. Bali, 13.
- Birleşmiş Milletler Çevre Programı, (2011). *Yeşil Ekonomiye Doğru: Sürdürülebilir Kalkınma ve Yoksulluğu Ortadan Kaldırma Yolları- Politika Yapıcılar İçin Bir Referans*. Fransa, 100.
- Birleşmiş Milletler Çevre Programı, (2011). *Yönetim Kurulu'nun Yirmi Altıncı Toplantısı Oturumu*. Nairobi: Birleşmiş Milletler Çevre Meclisi.
- Birleşmiş Milletler Çevre Programı, (2013). *Yönetim Konseyi/ Forum'un Yirmi Yedinci Oturumu*. Nairobi.
- Birleşmiş Milletler Çevre Programı, (2016). *Birleşmiş Milletler Çevre Asamblesi Raporu. Yetmiş Birinci Oturum (Ek No. 25)*. New York: Birleşmiş Milletler Çevre Meclisi.
- Birleşmiş Milletler Çevre Programı, (2016). *Uluslararası Çevre Politikası ve Yönetimi ile İlgili Sorunlar: Sürdürülebilir Kalkınma ve Yoksulluğun Ortadan Kaldırılması*. Nairobi: Birleşmiş Milletler Çevre Meclisi.
- Birleşmiş Milletler Çevre Programı, (2017). *Birleşmiş Milletler Sekreterliğine Bağlı Çevre Programı, Çevre Kirliliği Olmayan Bir Gezegen Yönelik Çevre*. Nairobi, 6.
- Birleşmiş Milletler, (2016). *Bir Bm Raporu, 2030 Gündemine Ulaşmak ve Kirlilikle Mücadele İçin Sürdürülebilir Ulaşımın Önemini Vurgulamaktadır*, Erişim Tarihi: 28 Aralık, 2020, Dünya Bankası, Erişim Adres <https://News.Un.Org/Ar/Story/2016/10/263592>
- Birleşmiş Milletler, *İklim Değişikliği*. Erişim Tarihi: 15 Aralık, 2020. UNEP, Erişim Adres <https://www.un.org/ar/sections/issues-depth/climate-change/index.html>
- Birleşmiş Milletler, (2014). *1. Uluslararası Oturum: Yönetim Kurulu Raporu / Küresel Bakanlık Çevresi Forumu*. Nairobi, 27-58.
- Council of Oulu Region, (2020). *Delivery Of A Long-Term Strategy For A Carbon-Neutral Municipality Driven By Smart Specialisation And Social Innovation*, Accessed On December 29, 2020, Finland, Erişim Adres

<https://S3platform.Jrc.Ec.Europa.Eu/-/Green-Transition-Becomes-Reality-İn-İli-Municipality-Oulu-Region-Finland-?İnheritedirect=True>

- Çağatay, U. ve Yıldız, H. (2012). *Belediyelerin Çevre Yönetimi Üzerine Açık Kaynak Kodlu Bir Kent Bilgi Sistemi Uygulaması*, Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, (34), 173-184.
- Çevre ve Kalkınma İçin Afak, (2020). *Center For Development Action Tarafından Yayınlanan Bir Elektronik Dergi, Maan*. Makale: Filistin'de Çevre ve Sürdürülebilir Kalkınma. Yazar: Tamer Sabana, Erişim Tarihi: 29 Aralık, 2020, Erişim Adres <https://Www.Maan-Ctr.Org/Magazine/Article/2606/>
- Çiğdem, E. (2020). *Çevre Politikalarının Uygulanmasında Yerel Yönetimlerin Rolü*, Enderun Dergisi, 04(02), 76-90.
- Dilek, E. (2018). *Yeşil Ekonomi ile Sürdürülebilir Büyüme: Türkiye Örneği*, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Çankaya Üniversitesi, Çankaya.
- Dünya Bankası, (2019). *Gazze ve Batı Şeria Güven Fonu'ndan 10 Milyon Dolarlık Ek Hibe Teklifinin Sunulmasına İlişkin Belge*.
- Ebu Nahiye, Selahattin. (2000). *Araştırma ve Öğretimde İstatistiksel Yöntemler*. 2. Baskı, Mısır Anglo Kitapevi, Kahire.
- Efaf, S. (2016). *Sürdürülebilir Kalkınmaya Ulaşmada Yerel Yönetimin Rolü*, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Mohamed Boudiaf Üniversitesi, M'sila Eyaleti, Cezayir.
- Efron, S. (2018). *Gazze'deki Su Krizinin Halk Sağlığına Etkileri. Analiz ve Politika Seçenekleri. Rand Corporation Tarafından Yayınlanan Bir Araştırma Belgesi*, Santa Monica, Kaliforniya.
- El-Ağa, I. (2000). *Bilimsel Araştırmanın Unsurları, Yöntemleri ve Araçları* El-Emel El-Ticari Matbaası, Filistin.
- Elbatha, R. (2017). *Belediye Meclisleri Üyeleri Araçlığıyla Beytullahim Belediyelerinde Sürdürülebilir Kalkınma Planlamasının Uygulama Kapsamı*, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Al-Quds Üniversitesi, Filistin.
- El-Celidi, N. (2019). *Belediyeler ve Yeşil Ekonomi Girişimi*, Aljazira, Erişim Tarihi 12 Temmuz 2020, Erişim Adres <https://Www.Al-Jazirah.Com/2019/20190413/Ec3.Htm>
- El-Figi, M. (2014). *Yeşil Ekonomi*, Bölgesel Çevre Günü Dergisi, S. (3).
- Eliyan, H. (2017). *Filistin'de Yeşil Ekonomi ve Sürdürülebilir Kalkınma (Önerilen Stratejiler)*, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Al-Azhar Üniversitesi, Gazze.
- El-Kuraşi, İ. ve Kazım, Ş. (2007). *İstatistiksel Testlerde Parametrik ve Parametrik Olmayan Yöntemler*. 2. Baskı, Ed-Divani Basımevi, Bağdat.

- El-Şamali, A. (2020). *Renewable Energy: Between Consumer Desire And Government Interest ... Who Benefits?* Accessed On December 20, 2020, Alghad, Jordan, Erişim Adres <https://Alghad.Com/الطاقة-المتجددة-بين-رغبة-المستهلك-ومص>
- El-Tavil, F. (2017). *Filistin'de Yeşil Ekonomiye Dönüşüm. Engeller ve Zorluklar. Çevre ve Kalkınma Ufukları Dergisi*, 97, 1- 2.
- Emirates News Agency, (2014). *Bae, "Yeşil Ekonomi ... İnovasyon ... Sürdürülebilirlik" Sloganiyla Yarın On Yedinci Ulusal Çevre Gününü Kutlamaktadır*, Ulusal Çevre Günü, Erişim Tarihi: 29 Aralık, 2020, Bae, Erişim Adres [Http://Wam.Ae/Ar/Details/1395240227901](http://Wam.Ae/Ar/Details/1395240227901)
- Ergönül, E. (2017). *Çevre Bilinci Geliştirmede Belediyelerin Çevre Politikalarının Rolü: Dikili Belediyesi Örneği*, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Ergün, D. (2008). *Türkiye'de Çevre Politikalarının Yerel Yönetimler Açısından Etkinliği*, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul Üniversitesi, İstanbul.
- ESCWA, (2011). *Escwa Bölgesinde Verimlilik ve Sürdürülebilir Kalkınmanın İncelenmesi (2)*, Batı Asya Ekonomik ve Sosyal Komisyonu, New York.
- ESCWA, (2013). *Arap Bölgesinde Yeşil Ekonomiye Geçişin İzlenmesi: Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeler*, Birleşmiş Milletler, New York.
- Fahri, M. (2017). *Yeşil Ekonomi Kavramına Ulaşmada Mısır Üniversitelerinin Rolüne İlişkin Önerilen Bir Senaryo*, Helwan Üniversitesi, Mısır Eğitim Dergisi, (49), 26-85.
- Farra, O. (2003). *Kabul Edilebilir Çalışma Kâğıdı "Belediyelerin Rolü", Kenan Sempozyumuna Sunulmuştur.*
- Fatima, L. (2016). *2008 Küresel Mali Krizinin Arap Ülkelerinin Petrol İhracatına Etkileri*, (Yayınlanmış Doktora Tezi), Muhammad Khaider Üniversitesi, Biskra, Cezayir.
- Filistin Ticaret Merkezi, (2017). *Yılı Faaliyet Raporu*, Filistin.
- Gao, W., Ding, X., Chen, R., ve Min, W. (2019). *Yeşil Bir Ekonomi İnşa Etmede Yüksek Öğretimin Rolü*, 11, 6823, 2-14.
- Gazze Belediyesi, (2020). *Temizlik*, Erişim Tarihi: 28 Aralık, 2020, Filistin, Erişim Adres <https://Gaza-City.Org/Public/Index.Php/Publicservices/3>
- Ghanim, S. (2013). *İslam Dünyası Ülkelerinde Sürdürülebilir Kalkınmanın Önündeki Engeller*, Shaqra Üniversitesi, Suudi Arabistan Krallığı.
- Green Destinations, (2017). *Green Destinations Standard & Reporting System, Version 1.4.*

- Güleç S. ve Pekküçükşen, Ş. (2018). *Türkiye'de Kentsel Katı Atık Yönetimi: Karşılaştırmalı Bir Analiz*. *Manas Sosyal Araştırmalar Dergisi*.07(03).
- Güzelkokar, O., Gelişen ve Gökhan Ü. (2019). *Mevcut Yapıların Sürdürülebilir Yeşil Binalara Dönüştürülmesi*. *Ulusal Çevre Bilimleri Araştırma Dergisi*, Sayı 2(2): 76-90
- Hader, A. (2013). *Alternative Green Economy Pathways For Sustainable Development*, Arab Human Security Network, Kuwait Institute For Scientific Research.
- Han Yunis Belediyesi, (2018). *Su ve Sanitasyon Bölümü*, Erişim Tarihi: 28 Aralık, 2020, Filistin, Erişim Adres <Http://Khanyounis.Mun.Ps/Ar/Home/Page/109/>
- Hanfar, A. (2014). *Çevre Ekonomisi "Yeşil Ekonomi"*, Assiut Çevre Araştırmaları Dergisi, (39), 53-63.
- Harun, S. (2019). *Yeşil Ekonomi: Filistin'de Sürdürülebilir Kalkınma İçin Bir Yol*, Finansal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi (Oeb Univ. Publish. Co.), 06(02), 250-275.
- Hayat, B. (2016). *Yeşil Ekonomi: Sürdürülebilir Kalkınmaya Ulaşmanın Yolu*. *Emirates Deneyimi*, Mâaref Scientific Journal, (11), 290-308.
- Hermelin, B. & Andersson, I. (2018). *Yerel Politika Yeşil Büyüme Nasıl Benimsenir? A Comparative Study Of Ten Second-Rank Cities In Sweden*, *Scottish Geographical Journal*, 134(3-4), 184-202.
- ILO, (2009). *Gender Equality At The Heart Of Decent Work (Sixth Report)*. The 98th International Labor Conference, Geneva.
- ILO, (2014). *Implementation Of The International Labor Organization Program 2012-2013*. Session 320, Geneva.
- International Labour Organization, (2015). *"Arap Ülkelerinde Yeşil Ekonomi ve Sürdürülebilir Kalkınma" Konulu Nihai Rapor*. Kahire.
- İstanbul Büyükşehir Belediyesi, (2020). *İbb İstanbul'un Çöplerinden 250 Milyon Tl Kazandı*, Erişim Tarihi: 29 Aralık, 2020, İstanbul, Erişim Adres <Https://Www.İbb.İstanbul/News/Detail/34906>
- Jalal, A. (2017). *Çevre Sorunlarının Ekonomik Boyutları ve Sürdürülebilir Kalkınmanın Etkisi*, Okyanus'tan Körfez'e İlk Baskı Evi, Mekke, Suudi Arabistan.
- Jamal-Eldin, N. (2015). *Amerikan Deneyiminden Yararlanarak Mısır'daki Tarım Üniversitesi Eğitimini Yeşil Ekonomiye Yönlendirmek*, *Eğitim Bilimleri*, 01(01),1-93.
- Jamal-Eldin, N., Ahmed, S. ve Hassan, M. (2014). *Yeşil Ekonomi Eğitimde Anlaşılır ve Gereklidir*. (Yayınlanmış Doktora Tezi), *Eğitim Bilimleri*, 01(03), 428-453.

- Jarbawy, A. (1992). *Filistin'de Belediyelerin Rolü – Devlettir*, Filistin Araştırmaları Dergisi, 03(09), 36.
- Kağan, B., Aygün, Ş. Ve Banu. (2015). *Türkiye'de Çevreye Doğrudan Odaklı Çevreci Hareketler ve Çevresel Yaklaşımları Üzerine Bir Deneme*, Türkiye, 139-162
- Karataş, M. ve Özhan, S. (2020). *Kırsal Kalkınmada Elâzığ Belediyesi'nin Rolü*, Akademik İzdüşüm Dergisi, 05(02), 205-215.
- Kastzellan, A. (2017). *Green Growth, Green Economy And Sustainable Development: Terminological And Relational Discourse*, Prague Economic Papers, 26(04), 487-499.
- Kats, H. (2003). *Green Building Costs And Financial Benefits*, Usa For Massachusetts Technology Collaborative, Usa.
- Kaya, T. (2017). *Türkiye'de Belediyelerin Sosyal Yardım ve Sosyal Hizmet Sorumluluğu: Muratpaşa ve Kepez Belediyeleri Örneği*, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Pamukkale Üniversitesi, Denizli.
- Kayhan, A. (2013). *Birleşmiş Milletler Çevre Programı Üzerine Bir İnceleme* (Yayınlanmış Araştırma), Yalova Üniversitesi Hukuk Fakültesi Milletlerarası Hukuk Anabilim Dalı, Yalova, Türkiye.
- Kazim, E. (2013). *Yeşil Ekonomi, Ekonomik Büyüme Değerlendirmenin Bir Yoludur, Seçilmiş Ülkelerin Irak Referanslı Deneyimleri*, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Kerbela Üniversitesi, Irak.
- Keleş, M. ve Özkan, Y. (2018). *Çevreci Sivil Toplum Kuruluşu Çalışanlarının Sosyal Sorumluluk ve Özgeçilik Tutumlarının İncelenmesi: Ankara*, (Yayınlanmış Doktora Tezi), Sinop Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 02(01), 127-160.
- Kocak, O., Eti, S. Ve Arslan, H. (2017). *Belediyelerde Sosyal Politika Uygulamaları ve Pendik Belediyesi Örneği*, Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi, 07(12), 120-144.
- Kocaoğlu, M. (2017). *Kalkınma Kavramının Farklı Boyutları Ekseninde Yerel Düzeyde Sürdürülebilir Kalkınma Uygulamaları: Kırşehir Örneği*, Paradoks Ekonomi, Sosyoloji ve Politika Dergisi, 13 (Özel Sayı-1), 15-32.
- Köşker, Z. ve Gürer, A. (2020). *Sürdürülebilirlik Çerçevesinde Yeşil Örgüt Kültürü*, Ekonomi İşletme Siyaset ve Uluslararası İlişkiler Dergisi (Jebpır), 06(01), 88-109.
- Kuşat, N. (2013). *Yeşil Sürdürülebilirlik İçin Yeşil Ekonomi: Avantaj ve Dezavantajları- Türkiye İncelemesi*, Journal Of Yasar University, 29(08), 4896-4916.
- Laf Sözlük, (2012). *Belediye Nedir Ne Demektir?* Erişim Tarihi 9 Temmuz 2020, Erişim Adres <https://www.lafsozluk.com/2012/05/belediye-nedir-tanm.html>

- Maazuzy, İ. ve Bin-Terbih, B. (2018). *Yeşil Ekonomiye Desteklemek İçin Temel Bir Temel Olarak Ticari Organizasyonlarda Çevresel Sorumluluk Oluşturmaya Doğru*, Çağdaş Ekonomi Araştırmaları Dergisi, 03(06), 103-117.
- Mali ve İdari Denetim Bürosu Raporu, (2013). *Batı Şeria'da Yerel Organları Birleştirme, Gerçeklik ve Umut- İyi Yönetişimin Oluşturulması, Geliştirilmesi ve Teşvik Edilmesi İçin İzleme ve Denetleme*, Ramallah, Filistin.
- Mehraliyev, M. (2020). *Sürdürülebilir Kalkınmanın Sağlanmasında Yeşil Ekonomi Faktörü: Azerbaycan Örneği*, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Anadolu Üniversitesi, Eskişehir.
- Mena, (2017). *Gazze Şeridi Sahilinde Artan Kirlilik*, Erişim Tarihi: 5 Mart, 2021, Erişim Adres [Http://Www.Environment.Gov.Ps/Ar/?Action=Details&Id=182](http://www.environment.gov.ps/ar/?Action=Details&Id=182)
- Mostaqbal, (2019). *Gazze, Alternatif Enerjide Elektrik Kıtlığına ve Bağımlılıktan Kurtulmaya Bir Çözüm Buluyor*, Erişim Tarihi: 21 Aralık, 2020, Mostaqbal, Filistin, Erişim Adres [Https://Mostaqbal.Ae/غزة-تجدد-في-الطاقة-البديلة-حلاً-لشح-الكه/](https://mostaqbal.ae/غزة-تجدد-في-الطاقة-البديلة-حلاً-لشح-الكه/)
- Mujahid, A. (2016). *Arap Ekonomilerinin Yeşil Ekonomiye Dönüşümünde Küçük ve Orta Ölçekli İşletmelerin Rolü*, Al-Azhar Üniversitesi, Mısır, İktisadi Bilimler, Yönetim ve Ticari Bilimler Dergisi, 15, 1-19.
- Najate, H. (2014). *Yeşil Ekonomi ve Sürdürülebilir Kalkınmadaki Rolü*, (Planlama ve Geliştirme Sorunları Serisi No. 251) Ulusal Planlama Enstitüsü.
- Nasba, H., Rahmun, R. ve Tubna, M. (2019). *Sürdürülebilir Kalkınmaya Ulaşmak İçin Bir Mekanizma Olarak Yeşil Ekonomi*, İşletme ve Ticaret Ekonomisi Dergisi, 04(02), 194-211
- Nasir, B. ve Zawi, A. (2019). *Zorlukları Analiz Etmek ve Başarı İçin Fırsatları Belirlemek Arasında Yeşil Ekonomiye Geçiş*, Beşar Ekonomi Bilimleri Üniversitesi, 05(01), 1-14.
- Nhamo, G. (2012). *Green Economy And Climate Mitigation: Topics Of Relevance To Africa*: African Books Collective.
- Oğuz, C. (2010). *İklim Değişikliği ile Mücadelede Yerel Yönetimlerin Rolü: Seattle Örneği*, Yönetim ve Ekonomi 17(02), 25-41.
- Özcan, K. (2019). *Yeşil Yeni Düzen ve Yeşil Büyüme Bağlamında Kayseri, Sakarya, Hatay ve Samsun Örnekleri*, Süleyman Demirel Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü Dergisi, 23(03), 1013-1031.
- Özçağ, M. ve Hotunluoğlu H. (2014). *Kalkınma Anlayışında Yeni Bir Boyut: Yeşil Ekonomi*, Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 13(02), 303-324.
- Özen ve et., (2015). *Türkiye'de Yeşil Ekonomi Açısından Yenilenebilir Bir Enerji Kaynağı: Rüzgâr Enerjisi* (Yayınlanmış Araştırma), Kmü Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi 17 (28), Dokuz Eylül Üniversitesi İibf Maliye Bölümü, İzmir

- Öztürk, Ö. (2017). *Çevrecilik Söylemleri ve Türkiye'deki Çevre Hareketlerinin Seyri*, Journal Of History Culture And Art Research, 06(02), 441-456.
- Paker, H. (2012). *Çevre Rejimleri ve Türkiye'de Sivil Toplum Örgütlerinin Rolü: Akdeniz'de Sürdürülebilirlik*, Marmara Avrupa Araştırmaları Dergisi, 20(01), 151-175.
- Palestinian Central Bureau Of Statistics, (2014). Press Release By Palestinian Central Bureau Of Statistics (Pcbs) On World Environment Day "Raise Your Voice, Not The Sea Level", Pcbs, Palestine.
- Palestinian Central Bureau Of Statistics, (2020). *About 13.5 Million Palestinians In The Historical Palestine And Diaspora*, Accessed On December 20, 2020, Pcbs, Erişim Adres [Http://Pcbs.Gov.Ps/Post.Aspx?Lang=En&Itemid=3774](http://Pcbs.Gov.Ps/Post.Aspx?Lang=En&Itemid=3774)
- Palestinian News & Information Agency-Wafa, (2020). *Recycling Of Waste In Palestine*, Accessed On December 21, 2020, Wafa, Erişim Adres [Https://Info.Wafa.Ps/Ar_Page.Aspx?İd=9152](https://Info.Wafa.Ps/Ar_Page.Aspx?İd=9152)
- Papadopoulos, A. ve Giama, E. (2007). *Rating Systems for Counting Buildings' Environmental Performance*, 2nd Palenc Conference And 28th Aıvc Conference on Building Low Energy Cooling And 755 Advanced Ventilation Technologies In the 21st Century, Crete İsland, Greece, (7), 754-758
- Paylaşımli Hizmetler Konseyi, (2009). *Ramallah: Yerel Yönetim Bakanlığı*, Erişim Adres [Http://Www.Molg.Pna.Ps](http://Www.Molg.Pna.Ps)
- PCBS, (2015), *Ev Ortamı Anket Sonuçları*, Erişim Tarihi: 5 Mart, 2021, Erişim Adres [Http://Www.Pcbs.Gov.Ps/Postar.Aspx?Lang=Ar&Itemid=1453](http://Www.Pcbs.Gov.Ps/Postar.Aspx?Lang=Ar&Itemid=1453)
- PCBS, (2019). *Tarihi Filistin'de Yaklaşık 13 Milyon Filistinli*, Erişim Tarihi: 5 Mart, 2021, Erişim Adres [Http://Www.Pcbs.Gov.Ps/Postar.Aspx?Lang=Ar&Itemid=3502](http://Www.Pcbs.Gov.Ps/Postar.Aspx?Lang=Ar&Itemid=3502)
- Planlama ve Uluslararası İşbirliği Bakanlığı. (1997). *İlk Baskı: Planlama ve Uluslararası İşbirliği. Gazze*
- Rabih, S. (2020). *Gelişimsel Karar Alma Sürecinde ve Belediye Çevresinin Korunmasında Belediyenin Rolü*, İnsan ve Sosyal Bilimler Dergisi, Cezayir Üniversitesi, 09(01/16), 211-224.
- Rabii ve Musbah. (2020). *Arap Bölgesinde Başarı Şansı ile Başarısızlık Göstergeleri Arasında Yeşil Ekonomi Seçimi*, İnsan Bilimleri Dergisi, 30(2), 175-197
- Rençber, Y. (2018). *Sürdürülebilir Kalkınma Sürecinde Yeşil Ekonomi ve Ekolojik Ayak İzi*, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir.
- Safa Press Agency, (2020), *Su Sektörünün Karşılaştığı Tehlikeler*, Erişim Tarihi: 27 Aralık, 2020, Filistin, Erişim Adres [Https://Info.Wafa.Ps/Ar_Page.Aspx?İd=2231](https://Info.Wafa.Ps/Ar_Page.Aspx?İd=2231)

- Samuel, A. ve Rufus, O. (2011): *The Imperatives Of Green Economy And The Transformation Of Africa's Agricultural Sector*, A Paper Presented At An International Conference On Sustainable Development Of Natural Resources In Africa, University Of Ghana, Accra, Pp:1-12.
- Sin, T. (2016). *Yerel Yönetimlerin Sürdürülebilir Gelişmedeki Etkinliği: Kuzey Kıbrıs Uygulaması*, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Doğu Akdeniz Üniversitesi, Gazimağusa, Kuzey Kıbrıs.
- Solak, G. ve Pekküçükşen, Ş. (2018). *Türkiye'de Kentsel Katı Atık Yönetimi: Karşılaştırmalı Bir Analiz I*, Manas Journal Of Social Studies, 07(03), 654-683.
- Sosyal Kalkınma Bakanlığı. (2019). *Sosyal Kalkınma Bakanlığı'nın Gözünde Yoksullar, Uluslararası Yoksulluğun Ortadan Kaldırılması Günü Vesilesiyle*. Gazze, 1.
- Stk'lar İçin Ulusal Otorite, (2020). *Ulusal Stk'lar İçin Otorite Bir Seminer Uygulamaktadır*, Erişim Tarihi: 24 Aralık, 2020, Pnin, Filistin, Erişim Adres [Http://Www.Pnin.Org/?P=374](http://Www.Pnin.Org/?P=374)
- Sufyan, B. (2019). *Cezayir Projesinin Cezayir'de Sürdürülebilir Kalkınmanın Sağlanmasına Belediyenin Katkısı İçin Yasal Bir Ortam Yaratmadaki Yetersiz Rolü*, Eleştiri ve Siyaset Bilimi Dergisi, (1), 160-182.
- Şeme, M. (2015). *Sürdürülebilir Kalkınmayı Sağlamak İçin Güneş Enerjisini Kullanma Olanaklarına Doğru Yeşil Ekonomi (Mısır'a Uygulama)*, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Kahire Üniversitesi, Mısır.
- T. C. Kalkınma Bakanlığı, (2018). *Çevre ve Doğal Kaynakların Sürdürülebilir Yönetimi On Birinci Kalkınma Planı (2019-2023)*, Çalışma Grubu Raporu. Ankara.
- Taşdelen, S., ve Şataf, C. (2019). *Türkiye'de Sosyal Belediyecilik Faaliyetleri Çerçevesinde Antalya Büyükşehir Belediyesi Örneği*, Ekonomi Bilimleri Dergisi.11(01), 1309-8020.
- Tellioğlu, S. (2019). *Yeşil Ekonomi Kapsamında Sürdürülebilir Turizm Yaklaşımı*, Toplum Bilimleri Dergisi, 25, 9-26.
- The Global Green Growth Institute, (2019). *Gggi Supports The Municipality Of Lima To Innovate With Circular Economy For Waste Management*, Accessed On December 29, 2020, Erişim Adres [Https://Report.Gggi.Org/2019/Success-Story-6/](https://Report.Gggi.Org/2019/Success-Story-6/)
- Toprak, F. (2015). *"Avrupa Birliği'nde Yeşil Tarım Uygulamaları ve Türkiye ile Karşılaştırılması" T.C. Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı*, Ab Uzmanlık Tezi, Eylül, Ankara, 3-50
- Turvey, R. (2014). *Kentsel Belediyelerdeki Yeşil Ekonomi ve Kalkınma*, Lakehead University, Canada, Geojournal, S10708-014-9566-6.

- Uluslararası Kalkınma Derneği, (2016). *Sonuçlara Dayalı Program Bilgi Dokümanı "Kavramsal Aşama" Report Number: Pıdc0083835*, İda, Batı Şeria ve Gazze Şeridi.
- UNCSD, (2012). *Current Ideas On Sustainable Development Goals And Indicators Rio 2012*, Issues Briefs No. 6. Produced By The Uncsd Secretariat
- UNEP, (2014). *Building Natural Sapital How Redd- Can Support A Green Economy, Report Of The International Resource Panel*, United Nations Environment Programme, Nairobi, Kenya.
- United Arab Emirates, (2020). *Green Economy For Sustainable Development*, Accessed On December 17, 2020, Erişim Adres <https://U.Ae/En/About-The-Uae/Economy/Green-Economy-For-Sustainable-Development>
- United Nations Development Programme, (2010). *Human Development Report 2010 (The Real Wealth Of Nations: Pathways To Human Development)*. New York.
- UNRWA, (2010) *Acil Durum Temyiz. Bilgi Ofisi*. Kudüs
- UNRWA, (2020). *Gazze Şeridi'ndeki Ekonomik Kayıplar*. Erişim Tarihi: 5 Mart, 2021, Erişim Adres <https://News.Un.Org/Ar/Story/2020/11/1066492>
- Vukovic ve et. (2019). *A Study On Green Economy Indicators And Modeling: Russian Context, Sustainability*, 11, 4629, 2-13.
- Wahiba ve Samir, (2016). *Çevresel Zorluklarla Yüzleşmek ve İş Fırsatları Yaratmak İçin Yeşil Ekonomi (Cezayir'de Yeşil Ekonomi Projeleri)*, Finansal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi (Oeb Univ. Publish. Co.), (6), 435-355.
- Yıldırım, L. (2019). *The Effect Of The Supply Chain Management In Municipalities On City Sustainability And A Study On Izmir Metropolitan Municipality*, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Dokuz Eylül University, İzmir.
- Ypıcı, M. ve Yaman, K. (2019). *Belediyelerin Çevre Politikasına Yönelik Halkın Algısı: Karabük Örneği*, (Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi), Çağdaş Yerel Yönetimler Dergisi, 29 (01), 117-144.
- Zengin, E., Başkurt, M. ve Es, M. (2014). *Yerel Yönetimler ve Yerel Kalkınma*, Manas Sosyal Araştırmalar Dergisi, 03(02), 96-124.

EKLER

EL-A. MANN-WHITNEY TESTLER

Tablo 1. Mann-Whitney Test (Gazze ve Cebalya) Belediyesi
Sıralar

	Belediye	N	Sıra Ortalaması	Sıralar toplamı
Ortalama	Gazze	76	62.05	4716.00
	Cebalya	36	44.78	1612.00
	Total	112		

Test İstatistikleri

	Ortalama
Mann-Whitney U	946.000
Wilcoxon W	1612.000
Z	-2.700-
Asymp. Sig. (2-tailed)	.007

a. Gruplama Değişkeni: Belediye

Tablo 2. Mann-Whitney Test (Gazze ve Deyr El-Balah) Belediyesi
Sıralar

	Belediye	N	Sıra Ortalaması	Sıralar toplamı
Ortalama	Gazze	76	67.21	5108.00
	Deyr El-Balah	43	47.26	2032.00
	Total	119		

Test İstatistikleri

	Ortalama
Mann-Whitney U	1086.000
Wilcoxon W	2032.000
Z	-3.102-
Asymp. Sig. (2-tailed)	.002

a. Gruplama Değişkeni: Belediye

Tablo 3. Mann-Whitney Test (Gazze ve Han Yunus) Belediyesi
Sıralar

	Belediye	N	Sıra Ortalaması	Sıralar toplamı
Ortalama	Gazze	76	68.42	5200.00
	Han Yunus	50	56.02	2801.00
	Total	126		

Test İstatistikleri

	Ortalama
Mann-Whitney U	1526.000
Wilcoxon W	2801.000
Z	-1.904-
Asymp. Sig. (2-tailed)	.057

a. Gruplama Değişkeni: Belediye

Tablo 4. Mann-Whitney Test (Gazze ve Rafah) Belediyesi
Sıralar

	Belediye	N	Sıra Ortalaması	Sıralar toplamı
Ortalama	Gazze	76	59.10	4491.50
	Rafah	41	58.82	2411.50
	Total	117		

Test İstatistikleri

	Ortalama
Mann-Whitney U	1550.500
Wilcoxon W	2411.500
Z	-.043-
Asymp. Sig. (2-tailed)	.966

a. Gruplama Değişkeni: Belediye

Tablo 5. Mann-Whitney Test (Rafah ve Deyr El-Balah) Belediyesi
Sıralar

	Belediye	N	Sıra Ortalaması	Sıralar toplamı
Ortalama	Rafah	41	46.96	1925.50
	Deyr El-Balah	43	38.24	1644.50
	Total	84		

Test İstatistikleri

	Ortalama
Mann-Whitney U	698.500
Wilcoxon W	1644.500
Z	-1.640-
Asymp. Sig. (2-tailed)	.101

a. Gruplama Değişkeni: Belediye

Tablo 6. Mann-Whitney Test (Rafah ve Cebalya) Belediyesi
Sıralar

	Belediye	N	Sıra Ortalaması	Sıralar toplamı
Ortalama	Rafah	41	52.48	2151.50
	Cebalya	36	23.65	851.50
	Total	77		

Test İstatistikleri

	Ortalama
Mann-Whitney U	185.500
Wilcoxon W	851.500
Z	-5.657-
Asymp. Sig. (2-tailed)	.000

a. Gruplama Değişkeni: Belediye

Tablo 7. Mann-Whitney Test (Rafah ve Han Yunus) Belediyesi
Sıralar

	Belediye	N	Sıra Ortalaması	Sıralar toplamı
Ortalama	Rafah	41	49.52	2030.50
	Han Yunus	50	43.11	2155.50
	Total	91		

Test İstatistikleri

	Ortalama
Mann-Whitney U	880.500
Wilcoxon W	2155.500
Z	-1.156-
Asymp. Sig. (2-tailed)	.248

a. Gruplama Değişkeni: Belediye

Tablo 8. Mann-Whitney Test (Han Yunus ve Deyr El-Balah) Belediyesi
Sıralar

	Belediye	N	Sıra Ortalaması	Sıralar toplamı
Ortalama	Han Yunus	50	49.06	2453.00
	Deyr El-Balah	43	44.60	1918.00
	Total	93		

Test İstatistikleri

	Ortalama
Mann-Whitney U	972.000
Wilcoxon W	1918.000
Z	-.795-
Asymp. Sig. (2-tailed)	.427

a. Gruplama Değişkeni: Belediye

Tablo 9. Mann-Whitney Test (Han Yunus ve Cebalya) Belediyesi
Sıralar

	Belediye	N	Sıra Ortalaması	Sıralar toplamı
Ortalama	Han Yunus	50	55.42	2771.00
	Cebalya	36	26.94	970.00
	Total	86		

Test İstatistikleri

	Ortalama
Mann-Whitney U	304.000
Wilcoxon W	970.000
Z	-5.237-
Asymp. Sig. (2-tailed)	.000

a. Gruplama Değişkeni: Belediye

Tablo 10. Mann-Whitney Test (Deyr El-Balah ve Cebalya) Belediyesi
Sıralar

	Belediye	N	Sıra Ortalaması	Sıralar toplamı
Ortalama	Deyr El-Balah	43	47.98	2063.00
	Cebalya	36	30.47	1097.00
	Total	79		

Test İstatistikleri

	Ortalama
Mann-Whitney U	431.000
Wilcoxon W	1097.000
Z	-3.385-
Asymp. Sig. (2-tailed)	.001

a. Gruplama Değişkeni: Belediye

**EK-B. BELEDİYELERDEKİ KATILIMCILARIN EKONOMİK, SOSYAL VE
ÇEVRESEL BOYUTLARI HAKKINDA VERDİĞİ CEVAPLARIN
DAĞILIMI**

**B.1. Belediyelerdeki Katılımcıların Ekonomik Kalkınma Hakkında Verdiği
Cevapların Dağılımı**

**Tablo 11. Gazze Belediyesindeki Katılımcıların Ekonomik Kalkınma Hakkında Verdiği
Cevapların Dağılımı**

İfadeler	1		2		3		4		5		$\bar{x}$	S.S
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%		
Belediye, şehirdeki insan kaynaklarını ve maddi potansiyelleri en uygun şekilde kullanmaktadır.	3	3,9	28	36,8	11	14,5	33	43,4	1	1,3	3,01	1,013
Belediye, ekonomik büyüme oranının artmasına katkıda bulunan politika ve prosedürleri geliştirmektedir.	3	3,9	33	43,4	13	17,1	26	34,2	1	1,3	2,86	0,989
Belediye, sivil toplum ve özel sektör ile ortaklaşa doğal kaynakların sürdürülebilirliğini teşvik etmektedir.	5	6,6	27	35,5	12	15,8	30	39,5	2	2,6	2,96	1,064
Belediye, yerli ve yabancı sermayeyi şehirde yatırım yapmaya teşvik etmektedir.	12	15,8	25	32,9	5	5,6	31	40,8	3	3,9	2,84	1,233
Belediye, kentsel inşaat ve tasarımı teşvik etmektedir.	8	10,5	23	30,3	8	10,5	23	30,3	14	18,4	3,16	1,327
Belediye, ilgili tüm taraflarla ortaklaşa ekonomik girişimleri desteklemektedir	5	6,6	24	31,6	9	11,8	32	42,1	6	7,9	3,13	1,147
Belediye, mali ve teknik kaynak seferber etme yeteneğine sahiptir.	5	6,6	30	39,5	13	17,1	26	34,2	2	2,6	2,87	1,050
Belediye, şehir kenarlarındaki bölgelerin canlanması için projeler yürütmektedir.	5	6,6	35	46,1	6	7,9	26	34,2	4	5,3	2,86	1,128
Belediye, sürdürülebilir ulaşım araçlarını (yürüme, bisiklet binme, ulaşım araçlarını paylaşma vb.) teşvik etmektedir.	2	2,6	14	18,4	4	5,3	40	52,6	16	21,1	3,71	1,081
Belediye, su yönetimini ve suyu tuzdan arındırma süreçlerini iyileştirmektedir.	3	3,9	14	18,4	6	7,9	50	65,8	3	3,9	3,47	0,973
Belediye, yenilenebilir enerjiyi (güneş enerjisi) üretmekte ve dağıtmaktadır.	11	14,5	41	53,9	11	14,5	12	15,8	1	1,3	2,36	0,962

Belediye, alternatif enerji projeleri uygulamaktadır.	18	23,7	36	47,4	12	15,8	9	11,8	1	1,3	2,20	0,980
Belediye, çevresel boyutları dikkate alan küçük projeleri desteklemektedir.	6	7,9	19	25,0	13	17,1	25	32,9	13	17,1	3,26	1,237
Belediye, yerel gelirin artması ve yoksulluk seviyelerinin azalması için fırsatlar sağlamaktadır.	16	21,1	28	36,8	6	7,9	26	34,2	0	0	2,55	1,171
Belediye, sanayi bölgeleri ve zanaat komplekslerinin kurulmasını denetlemektedir.	8	10,5	26	34,2	4	5,3	31	41,8	7	9,2	3,04	1,248
Boyut Ortalaması											2,95	1,106

$\bar{x}$: Aritmetik Ortalama, S.S:Standart Sapma

Tablo 11’de ekonomik alanda yer alan her bir ifadenin aritmetik ortalamasına ve frekans dağılımlarına yer verilmiştir. Bu ekseninde yer alan ifadelerin yedisi ortalamanın üzerinde olumlu yönde iken, diğerleri olumsuz yönde olup katılımcıların ifadelere katılmadığı görülmüştür ($2,76 \pm 1,134$).

Tablo 12. Han Yunus Belediyesindeki Katılımcıların Ekonomik Kalkınma Hakkında Verdiği Cevapların Dağılımı

İfadeler	1		2		3		4		5		$\bar{x}$	S.S
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%		
Belediye, şehirdeki insan kaynaklarını ve maddi potansiyelleri en uygun şekilde kullanmaktadır.	3	6,0	16	32,0	10	20,0	19	38,0	2	4,0	3,02	1,059
Belediye, ekonomik büyüme oranının artmasına katkıda bulunan politika ve prosedürleri geliştirmektedir.	2	4,0	20	40,0	10	20,0	15	30,0	3	6,0	2,94	1,058
Belediye, sivil toplum ve özel sektör ile ortaklaşa doğal kaynakların sürdürülebilirliğini teşvik etmektedir.	2	4,0	23	46,0	3	6,0	18	36,0	4	8,0	2,98	1,152
Belediye, yerli ve yabancı sermayeyi şehirde yatırım yapmaya teşvik etmektedir.	6	12,0	18	36,0	7	14,0	17	34,0	2	4,0	2,82	1,155
Belediye, kentsel inşaat ve tasarımı teşvik etmektedir.	2	4,0	16	32,0	6	12,0	19	38,0	7	14,0	3,26	1,175
Belediye, ilgili tüm taraflarla ortaklaşa ekonomik girişimleri desteklemektedir	1	2,0	21	42,0	9	18,0	15	30,0	4	8,0	3,00	1,069
Belediye, mali ve teknik kaynak seferber etme yeteneğine sahiptir.	4	8,0	17	34,0	13	26,0	13	26,0	3	6,0	2,88	1,081

Belediye, şehir kenarlarındaki bölgelerin canlanması için projeler yürütmektedir.	5	10,0	28	56,0	4	8,0	11	22,0	2	4,0	2,54	1,073
Belediye, sürdürülebilir ulaşım araçlarını (yürüme, bisiklet binme, ulaşım araçlarını paylaşma vb.) teşvik etmektedir.	9	18,0	16	32,0	9	18,0	14	28,0	2	4,0	2,68	1,186
Belediye, su yönetimini ve suyu tuzdan arındırma süreçlerini iyileştirmektedir.	3	6,0	15	30,0	7	14,0	20	40,0	5	10,0	3,18	1,155
Belediye, yenilenebilir enerjiyi (güneş enerjisi) üretmekte ve dağıtmaktadır.	9	18,0	23	46,0	10	20,0	8	16,0	0	0	2,34	0,961
Belediye, alternatif enerji projeleri uygulamaktadır.	8	16,0	23	46,0	9	18,0	9	18,0	1	2,0	2,44	1,033
Belediye, çevresel boyutları dikkate alan küçük projeleri desteklemektedir.	5	10,0	25	50,0	9	18,0	10	20,0	1	2,0	2,54	0,994
Belediye, yerel gelirin artması ve yoksulluk seviyelerinin azalması için fırsatlar sağlamaktadır.	6	12,0	23	46,0	7	14,0	13	26,0	1	20,0	2,60	1,069
Belediye, sanayi bölgeleri ve zanaat komplekslerinin kurulmasını denetlemektedir.	5	10,0	22	44,0	11	22,0	11	22,0	1	2,0	2,62	1,008
Boyut Ortalaması											2,78	1,081

$\bar{x}$: Aritmetik Ortalama, S.S:Standart Sapma

Tablo 12’de ekonomik alanda yer alan her bir ifadenin aritmetik ortalamasına ve frekans dağılımlarına yer verilmiştir. Bu ekseninde yer alan ifadelerin dördü ortalamanın üzerinde olumlu yönde iken, diğerleri olumsuz yönde olup katılımcıların ifadelere katılmadığı görülmüştür ($2,78 \pm 1,081$).

Tablo 13. Cebalya Belediyesindeki Katılımcıların Ekonomik Kalkınma Hakkında Verdiği Cevapların Dağılımı

İfadeler	1		2		3		4		5		$\bar{x}$	S.S
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%		
Belediye, şehirdeki insan kaynaklarını ve maddi potansiyelleri en uygun şekilde kullanmaktadır.	2	5,6	20	55,6	9	25,0	5	13,9	0	0	2,47	0,810
Belediye, ekonomik büyüme oranının artmasına katkıda bulunan politika ve prosedürleri geliştirmektedir.	3	8,3	23	63,9	8	22,2	2	5,6	0	0	2,25	0,692
Belediye, sivil toplum ve özel sektör ile ortaklaşa doğal kaynakların	4	11,1	14	38,9	8	22,2	10	27,8	0	0	2,67	1,014

sürdürülebilirliğini teşvik etmektedir.													
Belediye, yerli ve yabancı sermayeyi şehirde yatırım yapmaya teşvik etmektedir.	3	8,3	7	19,4	16	44,4	8	22,2	2	5,6	2,97	1,000	
Belediye, kentsel inşaat ve tasarımı teşvik etmektedir.	0	0	5	13,9	16	44,4	15	41,7	0	0	3,28	0,701	
Belediye, ilgili tüm taraflarla ortaklaşa ekonomik girişimleri desteklemektedir	0	0	14	38,9	15	41,7	7	19,4	0	0	2,81	0,749	
Belediye, mali ve teknik kaynak seferber etme yeteneğine sahiptir.	20	55,6	10	27,8	5	13,9	1	2,8	0	0	1,64	0,833	
Belediye, şehir kenarlarındaki bölgelerin canlanması için projeler yürütmektedir.	13	36,1	12	33,3	3	8,3	8	22,2	0	0	2,17	1,159	
Belediye, sürdürülebilir ulaşım araçlarını (yürüme, bisiklet binme, ulaşım araçlarını paylaşma vb.) teşvik etmektedir.	24	66,7	6	16,7	5	13,9	1	2,8	0	0	1,53	0,845	
Belediye, su yönetimini ve suyu tuzdan arındırma süreçlerini iyileştirmektedir.	1	2,8	7	19,4	17	47,2	9	25,0	2	5,6	3,11	0,887	
Belediye, yenilenebilir enerjiyi (güneş enerjisi) üretmekte ve dağıtmaktadır.	31	86,1	4	11,1	1	2,8	0	0	0	0	1,17	0,447	
Belediye, alternatif enerji projeleri uygulamaktadır.	29	80,6	7	19,4	0	0	0	0	0	0	1,19	0,401	
Belediye, çevresel boyutları dikkate alan küçük projeleri desteklemektedir.	13	36,1	11	30,6	11	30,6	1	2,8	0	0	2,00	0,894	
Belediye, yerel gelirin artması ve yoksulluk seviyelerinin azalması için fırsatlar sağlamaktadır.	16	44,4	12	33,3	6	16,7	2	5,6	0	0	1,83	0,910	
Belediye, sanayi bölgeleri ve zanaat komplekslerinin kurulmasını denetlemektedir.	11	30,6	12	33,3	4	11,1	9	25,0	0	0	2,31	1,167	
Boyut Ortalaması											2,22	0,833	

$\bar{x}$: Aritmetik Ortalama, S.S:Standart Sapma

Tablo 13’de ekonomik alanda yer alan her bir ifadenin aritmetik ortalamasına ve frekans dağılımlarına yer verilmiştir. Bu ekseninde yer alan ifadelerin ikisi ortalamanın üzerinde olumlu yönde iken, diğerleri olumsuz yönde olup katılımcıların ifadelere katılmadığı görülmüştür (2,22±0,833).

Tablo 14. Deyr El-Balah Belediyesindeki Katılımcıların Ekonomik Kalkınma Hakkında Verdiği Cevapların Dağılımı

İfadeler	1		2		3		4		5		$\bar{x}$	S.S
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%		
Belediye, şehirdeki insan kaynaklarını ve maddi potansiyelleri en uygun şekilde kullanmaktadır.	10	23,3	16	37,2	5	11,6	8	18,6	4	9,3	2,53	1,297
Belediye, ekonomik büyüme oranının artmasına katkıda bulunan politika ve prosedürleri geliştirmektedir.	6	14,0	19	44,2	6	14,0	10	23,3	2	4,7	2,60	1,137
Belediye, sivil toplum ve özel sektör ile ortaklaşa doğal kaynakların sürdürülebilirliğini teşvik etmektedir.	5	11,6	17	39,5	5	11,6	11	25,6	5	11,6	2,86	1,265
Belediye, yerli ve yabancı sermayeyi şehirde yatırım yapmaya teşvik etmektedir.	9	20,9	13	30,2	10	23,3	6	14,0	5	11,6	2,65	1,289
Belediye, kentsel inşaat ve tasarımı teşvik etmektedir.	9	20,9	9	20,9	7	16,3	12	27,9	6	14,0	2,93	1,387
Belediye, ilgili tüm taraflarla ortaklaşa ekonomik girişimleri desteklemektedir	6	14,0	16	37,2	5	11,6	13	30,2	3	7,0	2,79	1,226
Belediye, mali ve teknik kaynak seferber etme yeteneğine sahiptir.	15	34,9	12	27,9	5	11,6	8	18,6	3	7,0	2,35	1,325
Belediye, şehir kenarlarındaki bölgelerin canlanması için projeler yürütmektedir.	11	25,6	16	37,2	6	14,0	8	18,6	2	4,7	2,40	1,198
Belediye, sürdürülebilir ulaşım araçlarını (yürüme, bisiklet binme, ulaşım araçlarını paylaşma vb.) teşvik etmektedir.	9	20,9	11	25,6	5	11,6	13	30,2	5	11,6	2,86	1,373
Belediye, su yönetimini ve suyu tuzdan arındırma süreçlerini iyileştirmektedir.	5	11,6	15	34,9	2	4,7	17	39,5	4	9,3	3,00	1,272
Belediye, yenilenebilir enerjiyi (güneş enerjisi) üretmekte ve dağıtmaktadır.	5	11,6	19	44,2	5	11,6	12	27,9	2	4,7	2,70	1,145
Belediye, alternatif enerji projeleri uygulamaktadır.	7	16,3	16	37,2	9	20,9	9	20,9	2	4,7	2,60	1,137
Belediye, çevresel boyutları dikkate alan küçük projeleri desteklemektedir.	5	11,6	16	37,2	7	16,3	12	27,9	3	7,0	2,81	1,180
Belediye, yerel gelirin artması ve yoksulluk seviyelerinin azalması için fırsatlar sağlamaktadır.	11	25,6	12	27,9	13	30,2	5	11,6	2	4,7	2,42	1,139

Belediye, sanayi bölgeleri ve zanaat komplekslerinin kurulmasını denetlemektedir.	6	14,0	11	25,6	4	9,3	18	41,9	4	9,3	3,07	1,280
Boyut Ortalaması											2,70	1,243

$\bar{x}$: Aritmetik Ortalama, S.S:Standart Sapma

Tablo 14’de ekonomik alanda yer alan her bir ifadenin aritmetik ortalamasına ve frekans dağılımlarına yer verilmiştir. Bu eksende yer alan ifadelerin ikisi ortalamanın üzerinde olumlu yönde iken, diğerleri olumsuz yönde olup katılımcıların ifadelere katılmadığı görülmüştür (2,70±1,243).

Tablo 15. Rafah Belediyesindeki Katılımcıların Ekonomik Kalkınma Hakkında Verdiği Cevapların Dağılımı

İfadeler	1		2		3		4		5		$\bar{x}$	S.S
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%		
Belediye, şehirdeki insan kaynaklarını ve maddi potansiyelleri en uygun şekilde kullanmaktadır.	3	7,3	13	31,7	2	4,9	23	56,1	0	0	3,10	1,091
Belediye, ekonomik büyüme oranının artmasına katkıda bulunan politika ve prosedürleri geliştirmektedir.	2	4,9	17	41,5	7	17,1	15	36,6	0	0	2,85	0,989
Belediye, sivil toplum ve özel sektör ile ortaklaşa doğal kaynakların sürdürülebilirliğini teşvik etmektedir.	2	4,9	15	36,6	5	12	18	43,9	1	2,4	3,02	1,060
Belediye, yerli ve yabancı sermayeyi şehirde yatırım yapmaya teşvik etmektedir.	6	14,6	16	39,0	2	4,9	17	41,5	0	0	2,73	1,162
Belediye, kentsel inşaat ve tasarımı teşvik etmektedir.	4	9,8	11	26,8	3	7,3	16	39,0	7	17,1	3,27	1,304
Belediye, ilgili tüm taraflarla ortaklaşa ekonomik girişimleri desteklemektedir	1	2,4	16	39,0	5	12,2	18	43,9	1	2,4	3,05	1,024
Belediye, mali ve teknik kaynak seferber etme yeteneğine sahiptir.	7	17,1	15	36,6	5	12,2	13	31,7	1	2,4	2,66	1,175
Belediye, şehir kenarlarındaki bölgelerin canlanması için projeler yürütmektedir.	3	7,3	18	43,9	6	14,6	14	34,1	0	0	2,76	1,019
Belediye, sürdürülebilir ulaşım araçlarını (yürüme, bisiklet binme, ulaşım araçlarını paylaşma vb.) teşvik etmektedir.	1	2,4	14	34,1	5	12,2	15	36,6	6	14,6	3,27	1,162
Belediye, su yönetimini ve suyu tuzdan arındırma süreçlerini iyileştirmektedir.	0	0	9	22,0	7	17,1	24	58,5	1	2,4	3,41	0,865

Belediye, yenilenebilir enerjiyi (güneş enerjisi) üretmekte ve dağıtmaktadır.	7	17,1	19	46,3	7	17,1	8	19,5	0	0	2,39	0,997
Belediye, alternatif enerji projeleri uygulamaktadır.	7	17,1	20	48,8	6	14,6	8	19,5	0	0	2,37	0,994
Belediye, çevresel boyutları dikkate alan küçük projeleri desteklemektedir.	3	7,3	13	31,7	11	26,8	12	29,3	2	4,9	2,93	1,058
Belediye, yerel gelirin artması ve yoksulluk seviyelerinin azalması için fırsatlar sağlamaktadır.	11	26,8	13	31,7	8	19,5	8	19,5	1	2,4	2,39	1,159
Belediye, sanayi bölgeleri ve zanaat komplekslerinin kurulmasını denetlemektedir.	2	4,9	11	26,8	6	14,6	14	34,1	8	19,5	3,37	1,220
Boyut Ortalaması											2,90	1,085

$\bar{x}$: Aritmetik Ortalama, S.S:Standart Sapma

Tablo 15’da ekonomik alanda yer alan her bir ifadenin aritmetik ortalamasına ve frekans dağılımlarına yer verilmiştir. Bu ekseninde yer alan ifadelerin yedisi ortalamanın üzerinde olumlu yönde iken, diğerleri olumsuz yönde olup katılımcıların ifadelere katılmadığı görülmüştür ($2,78 \pm 1,081$).

B.2. Belediyelerdeki Katılımcıların Sosyal Adalet Hakkında Verdiği Cevapların Dağılımı

Tablo 16. Gazze Belediyesindeki Katılımcıların Sosyal Adalet Hakkında Verdiği Cevapların Dağılımı

İfadeler	1		2		3		4		5		$\bar{x}$	S.S
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%		
Belediye, farkındalık yaratmak ve rehberlik sağlamak adına vatandaşların evlerine saha ziyaretleri gerçekleştirmektedir.	12	15,8	31	40,8	6	7,9	22	28,9	5	6,6	2,70	1,233
Belediye, çevre korumayı teşvik eden rehberlik materyalleri dağıtmaktadır.	1	1,3	14	18,4	2	2,6	50	65,8	9	11,8	3,68	0,955
Belediye, çevre koruma konusunda farkındalık yaratmak için sokaklarda, yollarda ve meydanlarda reklam panolarını kullanmaktadır.	1	1,3	11	14,5	5	6,6	51	67,1	8	10,5	3,71	0,892
Belediye, bilinçlendirme kampanyaları ile vatandaşlar arasında çevre konusundaki bilinç düzeyini arttırmaktadır.	0	0	17	22,4	8	10,5	45	59,2	6	7,9	3,53	0,931

Belediye, tüm vatandaşların çevre ve sağlık sorunları konusundaki şikayetlerini aktif olarak takip etmekte ve gerekli yasal önlemleri almaktadır.	2	2,6	13	17,1	11	14,5	40	52,6	10	13,2	3,57	1,011
Belediye, mahalle komiteleri oluşturmaktadır.	4	5,3	12	15,8	6	7,9	42	55,3	12	15,8	3,61	1,096
Belediye, kalkınma ihtiyaç, program ve projelerinin belirlenmesinde yerel toplulukla ortaklaşa rol oynamaktadır.	3	3,9	19	25,0	7	9,2	44	57,9	3	3,9	3,33	1,025
Belediye, hizmet ve projeleri vatandaşlara ve mahallelere adil bir şekilde dağıtmaktadır.	3	3,9	21	27,6	17	22,4	30	39,5	5	6,6	3,17	1,038
Belediye, gıda güvenliğini sağlamak için çiftçileri ve kırsal kadımları etkin aktörler olarak görüp desteklemektedir.	6	7,9	28	36,8	11	14,5	30	39,5	1	1,3	2,89	1,066
Belediye, tüm vatandaşlar için doğal kaynaklara eşit erişim sağlamaktadır.	3	3,9	28	36,8	13	17,1	29	38,2	3	3,9	3,01	1,039
Belediye, yoksullara yönelik projeler için küçük krediler sağlamaktadır.	21	27,6	36	47,4	8	10,5	11	14,5	0	0	2,12	0,979
Belediye; gençlere, çocuklara ve kadınlara güvenlik sağlamak için etkin faaliyetler yürütmektedir.	4	5,3	31	40,8	8	10,5	31	40,8	2	2,6	2,95	1,070
Belediye, şehirler içinde kültür ve spor merkezleri kurmaktadır.	7	9,2	23	30,3	8	10,5	35	46,1	3	3,9	3,05	1,142
Belediye, kültürel ve mimari mirasın restorasyonu ve canlandırılmasına yönelik uygulama programlarının yürütülmesine katkıda bulunmaktadır.	5	6,6	24	31,6	8	10,5	36	47,4	3	3,9	3,11	1,02
Belediye, afet ve savaşlardan kaynaklanan zararların azaltılmasına katkıda bulunmaktadır.	2	2,6	8	10,5	7	9,2	32	42,1	27	35,5	3,97	1,058
Boyut Ortalaması											3,22	1,037

$\bar{x}$: Aritmetik Ortalama, S.S:Standart Sapma

Tablo 16’da sosyal alanda yer alan her bir ifadenin aritmetik ortalamasına ve frekans dağılımlarına yer verilmiştir. Bu ekseninde yer alan ifadelerin dördü dışında diğerleri olumlu nitelikte ifadeler olup, sonuca göre anketi cevaplayan katılımcıların ifadelere katılım düzeyleri ortalamanın üstünde görülmüştür ($3,22 \pm 1,037$).

Tablo 17. Han Yunus Belediyesindeki Katılımcıların Sosyal Adalet Hakkında Verdiği Cevapların Dağılımı

İfadeler	1		2		3		4		5		$\bar{x}$	S.S
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%		
Belediye, farkındalık yaratmak ve rehberlik sağlamak adına vatandaşların evlerine saha ziyaretleri gerçekleştirmektedir.	4	8,0	11	22,0	10	20,0	20	40,0	5	10,0	3,22	1,148
Belediye, çevre korumayı teşvik eden rehberlik materyalleri dağıtmaktadır.	3	6,0	13	26,0	9	18	19	38,0	6	12,0	3,24	1,153
Belediye, çevre koruma konusunda farkındalık yaratmak için sokaklarda, yollarda ve meydanlarda reklam panolarını kullanmaktadır.	1	2,0	13	26,0	13	26,0	19	38,0	4	8,0	3,24	1,001
Belediye, bilinçlendirme kampanyaları ile vatandaşlar arasında çevre konusundaki bilinç düzeyini artırmaktadır.	1	2,0	11	22,0	8	16,0	26	52,0	4	8,0	3,42	0,992
Belediye, tüm vatandaşların çevre ve sağlık sorunları konusundaki şikayetlerini aktif olarak takip etmekte ve gerekli yasal önlemleri almaktadır.	0	0	13	26,0	4	8,0	21	42,0	12	24,0	3,64	1,120
Belediye, mahalle komiteleri oluşturmaktadır.	1	2,0	2	4,0	7	14,0	25	50,0	15	30,0	4,02	0,892
Belediye, kalkınma ihtiyaç, program ve projelerinin belirlenmesinde yerel toplulukla ortaklaşa rol oynamaktadır.	2	4,0	6	12,0	13	26,0	22	44,0	7	14,0	3,52	1,015
Belediye, hizmet ve projeleri vatandaşlara ve mahallelere adil bir şekilde dağıtmaktadır.	4	8,0	16	32,0	7	14,0	19	38,0	4	8,0	3,06	1,168
Belediye, gıda güvenliğini sağlamak için çiftçileri ve kırsal kadınları etkin aktörler olarak görüp desteklemektedir.	5	10,0	21	42,0	14	28,0	9	18,0	1	2,0	2,60	0,969
Belediye, tüm vatandaşlar için doğal kaynaklara eşit erişim sağlamaktadır.	3	6,0	20	40,0	10	20,0	16	32,0	1	2,0	2,84	1,017
Belediye, yoksullara yönelik projeler için küçük krediler sağlamaktadır.	15	30,0	25	50,0	4	8,0	6	12,0	0	0	2,02	0,937
Belediye; gençlere, çocuklara ve kadınlara güvenlik	5	10,0	21	42,0	8	16,0	15	30,0	1	2,0	2,72	1,070

sağlamak için etkin faaliyetler yürütmektedir.												
Belediye, şehirler içinde kültür ve spor merkezleri kurmaktadır.	4	8,0	15	30,0	9	18,0	17	34,0	5	10,0	3,08	1,175
Belediye, kültürel ve mimari mirasın restorasyonu ve canlandırılmasına yönelik uygulama programlarının yürütülmesine katkıda bulunmaktadır.	5	10,0	17	34,0	10	20,0	15	30,0	3	6,0	2,88	1,136
Belediye, afet ve savaşlardan kaynaklanan zararların azaltılmasına katkıda bulunmaktadır.	1	2,0	14	28,0	6	12,0	26	52,0	3	6,0	3,32	1,019
Boyut Ortalaması											3,12	1,054

$\bar{x}$: Aritmetik Ortalama, S.S:Standart Sapma

Tablo 17’de sosyal alanda yer alan her bir ifadenin aritmetik ortalamasına ve frekans dağılımlarına yer verilmiştir. Bu ekseninde yer alan ifadelerin beşi dışında diğerleri olumlu nitelikte ifadeler olup, sonuca göre anketi cevaplayan katılımcıların ifadelere katılım düzeyleri ortalamanın üstünde görülmüştür ($3,12 \pm 1,054$).

Tablo 18. Cebalya Belediyesindeki Katılımcıların Sosyal Adalet Hakkında Verdiği Cevapların Dağılımı

İfadeler	1		2		3		4		5		$\bar{x}$	S.S
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%		
Belediye, farkındalık yaratmak ve rehberlik sağlamak adına vatandaşların evlerine saha ziyaretleri gerçekleştirmektedir.	5	13,9	17	47,2	9	25,0	5	13,9	0	0	2,39	0,903
Belediye, çevre korumayı teşvik eden rehberlik materyalleri dağıtmaktadır.	7	19,4	14	38,9	9	25,0	6	16,7	0	0	2,39	0,994
Belediye, çevre koruma konusunda farkındalık yaratmak için sokaklarda, yollarda ve meydanlarda reklam panolarını kullanmaktadır.	4	11,1	15	41,7	10	27,8	5	13,9	2	5,6	2,61	1,050
Belediye, bilinçlendirme kampanyaları ile vatandaşlar arasında çevre konusundaki bilinç düzeyini arttırmaktadır.	1	2,8	13	36,1	13	36,1	9	25,0	0	0	2,83	0,845
Belediye, tüm vatandaşların çevre ve sağlık sorunları konusundaki şikayetlerini aktif olarak takip etmekte ve gerekli yasal önlemleri almaktadır.	6	16,7	9	25,0	9	25,0	12	33,3	0	0	2,75	1,105

Belediye, mahalle komiteleri oluşturmaktadır.	0	0	2	5,6	4	11,1	24	66,7	6	16,7	3,94	0,715
Belediye, kalkınma ihtiyaç, program ve projelerinin belirlenmesinde yerel toplulukla ortaklaşa rol oynamaktadır.	1	2,8	4	11,1	10	27,8	15	41,7	6	16,7	3,58	0,996
Belediye, hizmet ve projeleri vatandaşlara ve mahallelere adil bir şekilde dağıtmaktadır.	2	5,6	16	44,4	14	38,9	4	11,1	0	0	2,56	0,773
Belediye, gıda güvenliğini sağlamak için çiftçileri ve kırsal kadınları etkin aktörler olarak görüp desteklemektedir.	25	69,4	7	19,4	1	2,8	3	8,3	0	0	1,50	0,910
Belediye, tüm vatandaşlar için doğal kaynaklara eşit erişim sağlamaktadır.	17	47,2	8	22,2	8	22,2	3	8,3	0	0	1,92	1,025
Belediye, yoksullara yönelik projeler için küçük krediler sağlamaktadır.	22	61,1	12	33,3	1	2,8	1	2,8	0	0	1,47	0,696
Belediye; gençlere, çocuklara ve kadınlara güvenlik sağlamak için etkin faaliyetler yürütmektedir.	24	66,7	10	27,8	1	2,8	1	2,8	0	0	1,42	0,692
Belediye, şehirler içinde kültür ve spor merkezleri kurmaktadır.	16	44,4	10	27,8	5	13,9	5	13,9	0	0	1,97	1,082
Belediye, kültürel ve mimari mirasın restorasyonu ve canlandırılmasına yönelik uygulama programlarının yürütülmesine katkıda bulunmaktadır.	16	44,4	9	25,0	5	13,9	6	16,7	0	0	2,03	1,134
Belediye, afet ve savaşlardan kaynaklanan zararların azaltılmasına katkıda bulunmaktadır.	0	0	3	8,3	9	25,0	22	61,1	2	5,6	3,64	1,134
Boyut Ortalaması											2,46	0,936

$\bar{x}$: Aritmetik Ortalama, S.S:Standart Sapma

Tablo 18’de sosyal alanda yer alan her bir ifadenin aritmetik ortalamasına ve frekans dağılımlarına yer verilmiştir. Bu ekseninde yer alan ifadelerin üçü ortalamanın üzerinde olumlu yönde iken, diğerleri olumsuz yönde olup katılımcıların ifadelere katılmadığı görülmüştür ($2,46 \pm 0,936$).

Tablo 19. Deyr El-Balah Belediyesindeki Katılımcıların Sosyal Adalet Hakkında Verdiği Cevapların Dağılımı

İfadeler	1		2		3		4		5		$\bar{x}$	S.S
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%		
Belediye, farkındalık yaratmak ve rehberlik sağlamak adına vatandaşların evlerine saha ziyaretleri gerçekleştirmektedir.	17	39,5	13	30,2	7	16,3	3	7,0	3	7,0	2,12	1,219
Belediye, çevre korumayı teşvik eden rehberlik materyalleri dağıtmaktadır.	2	4,7	11	25,6	8	18,6	17	39,5	5	11,6	3,28	1,120
Belediye, çevre koruma konusunda farkındalık yaratmak için sokaklarda, yollarda ve meydanlarda reklam panolarını kullanmaktadır.	0	0	11	25,6	6	14,0	17	39,5	9	20,9	3,56	1,098
Belediye, bilinçlendirme kampanyaları ile vatandaşlar arasında çevre konusundaki bilinç düzeyini artırmaktadır.	3	7,0	8	18,6	8	18,6	19	44,2	5	11,6	3,35	1,131
Belediye, tüm vatandaşların çevre ve sağlık sorunları konusundaki şikayetlerini aktif olarak takip etmekte ve gerekli yasal önlemleri almaktadır.	1	2,3	14	32,6	7	16,3	17	39,5	4	9,3	3,21	1,081
Belediye, mahalle komiteleri oluşturmaktadır.	7	16,3	12	27,9	4	9,3	15	34,9	5	11,6	2,98	1,336
Belediye, kalkınma ihtiyaç, program ve projelerinin belirlenmesinde yerel toplulukla ortaklaşa rol oynamaktadır.	4	9,3	13	30,2	11	25,6	13	30,2	2	4,7	2,91	1,087
Belediye, hizmet ve projeleri vatandaşlara ve mahallelere adil bir şekilde dağıtmaktadır.	5	11,6	14	32,6	8	18,6	13	30,2	3	7,0	2,88	1,179
Belediye, gıda güvenliğini sağlamak için çiftçileri ve kırsal kadınları etkin aktörler olarak görüp desteklemektedir.	1	2,3	21	48,8	8	18,6	9	20,9	4	9,3	2,86	1,082
Belediye, tüm vatandaşlar için doğal kaynaklara eşit erişim sağlamaktadır.	6	14,0	13	30,2	8	18,6	13	30,2	3	7,0	2,86	1,207
Belediye, yoksullara yönelik projeler için küçük krediler sağlamaktadır.	17	39,5	13	30,2	5	11,6	7	16,3	1	2,3	2,12	1,179
Belediye; gençlere, çocuklara ve kadınlara güvenlik sağlamak için etkin faaliyetler yürütmektedir.	7	16,3	12	27,9	8	18,6	13	30,2	3	7,0	2,84	1,233

Belediye, şehirler içinde kültür ve spor merkezleri kurmaktadır.	9	20,9	12	27,9	5	11,6	14	32,6	3	7,0	2,77	1,306
Belediye, kültürel ve mimari mirasın restorasyonu ve canlandırılmasına yönelik uygulama programlarının yürütülmesine katkıda bulunmaktadır.	10	23,3	12	27,9	5	11,6	12	27,9	4	9,3	2,72	1,351
Belediye, afet ve savaşlardan kaynaklanan zararların azaltılmasına katkıda bulunmaktadır.	3	7,0	7	16,3	6	14,0	18	41,9	9	20,9	3,53	1,202
Boyut Ortalaması											2,93	1,187

$\bar{x}$: Aritmetik Ortalama, S.S:Standart Sapma

Tablo 19’da sosyal alanda yer alan her bir ifadenin aritmetik ortalamasına ve frekans dağılımlarına yer verilmiştir. Bu ekseninde yer alan ifadelerin beşi ortalamanın üzerinde olumlu yönde iken, diğerleri olumsuz yönde olup katılımcıların ifadelere katılmadığı görülmüştür (2,93±1,187).

Tablo 20. Rafah Belediyesindeki Katılımcıların Sosyal Adalet Hakkında Verdiği Cevapların Dağılımı

İfadeler	1		2		3		4		5		$\bar{x}$	S.S
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%		
Belediye, farkındalık yaratmak ve rehberlik sağlamak adına vatandaşların evlerine saha ziyaretleri gerçekleştirmektedir.	7	17,1	10	24,4	2	4,9	18	43,9	4	9,8	3,05	1,341
Belediye, çevre korumayı teşvik eden rehberlik materyalleri dağıtmaktadır.	0	0	7	17,1	8	19,5	20	48,8	6	14,6	3,61	0,945
Belediye, çevre koruma konusunda farkındalık yaratmak için sokaklarda, yollarda ve meydanlarda reklam panolarını kullanmaktadır.	2	4,9	13	31,7	3	7,3	19	46,3	4	9,8	3,24	1,157
Belediye, bilinçlendirme kampanyaları ile vatandaşlar arasında çevre konusundaki bilinç düzeyini arttırmaktadır.	0	0	13	31,7	4	9,8	19	46,3	5	12,2	3,39	1,070
Belediye, tüm vatandaşların çevre ve sağlık sorunları konusundaki şikayetlerini aktif olarak takip etmekte ve gerekli yasal önlemleri almaktadır.	2	4,9	6	14,6	8	19,5	17	41,5	8	19,5	3,56	1,119

Belediye, mahalle komiteleri oluşturmaktadır.	1	2,4	6	14,6	4	9,8	28	68,3	2	4,9	3,59	0,894
Belediye, kalkınma ihtiyaç, program ve projelerinin belirlenmesinde yerel toplulukla ortaklaşa rol oynamaktadır.	2	4,9	10	24,4	2	4,9	23	56,1	4	9,8	3,41	1,117
Belediye, hizmet ve projeleri vatandaşlara ve mahallelere adil bir şekilde dağıtmaktadır.	1	2,4	13	31,7	12	29,3	11	26,8	4	9,8	3,10	1,044
Belediye, gıda güvenliğini sağlamak için çiftçileri ve kırsal kadınları etkin aktörler olarak görüp desteklemektedir.	2	4,9	19	46,3	10	24,4	7	17,1	3	7,3	2,76	1,044
Belediye, tüm vatandaşlar için doğal kaynaklara eşit erişim sağlamaktadır.	1	2,4	17	41,5	8	19,5	14	34,1	1	2,4	2,93	0,985
Belediye, yoksullara yönelik projeler için küçük krediler sağlamaktadır.	20	48,8	14	34,1	4	9,8	2	4,9	1	2,4	1,78	0,988
Belediye; gençlere, çocuklara ve kadınlara güvenlik sağlamak için etkin faaliyetler yürütmektedir.	1	2,4	18	43,9	9	22,0	13	31,7	0	0	2,83	0,919
Belediye, şehirler içinde kültür ve spor merkezleri kurmaktadır.	0	0	8	19,5	2	4,9	27	65,9	4	9,8	3,66	0,911
Belediye, kültürel ve mimari mirasın restorasyonu ve canlandırılmasına yönelik uygulama programlarının yürütülmesine katkıda bulunmaktadır.	1	2,4	16	39,0	8	19,5	15	36,6	1	2,4	2,98	0,987
Belediye, afet ve savaşlardan kaynaklanan zararların azaltılmasına katkıda bulunmaktadır.	1	2,4	5	12,2	2	4,9	15	36,6	18	43,9	4,07	1,104
Boyut Ortalaması											3,19	1,041

$\bar{x}$: Aritmetik Ortalama, S.S:Standart Sapma

Tablo 20’da sosyal alanda yer alan her bir ifadenin aritmetik ortalamasına ve frekans dağılımlarına yer verilmiştir. Bu ekseninde yer alan ifadelerin beşi dışında diğerleri olumlu nitelikte ifadeler olup, sonuca göre anketi cevaplayan katılımcıların ifadelerine katılım düzeyleri ortalamanın üstünde görülmüştür ($3,19 \pm 1,041$).

B.3. Belediyelerdeki Katılımcıların Çevresel Sürdürülebilirlik Hakkında

Verdiği Cevapların Dağılımı

Tablo 21. Gazze Belediyesiindeki Katılımcıların Çevresel Sürdürülebilirlik Hakkında Verdiği Cevapların Dağılımı

İfadeler	1		2		3		4		5		$\bar{x}$	S.S
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%		
Belediye, pazarların ve gıda işletmelerinin genel sağlık denetimini üstlenmektedir.	5	6,6	14	18,4	2	2,6	45	59,2	10	13,2	3,54	1,137
Belediye, sağlıkla ilgili zanaat tesislerinin (fırımlar, pastaneler, kasaplar vb.) temizliğini etkin bir şekilde takip etmektedir.	2	2,6	17	22,4	2	2,6	47	61,8	8	10,5	3,55	1,038
Belediye, şehir içinde ve çevresinde geniş bir alanda ekim yapmaktadır.	8	10,5	22	28,9	4	5,3	40	52,6	2	2,6	3,08	1,163
Belediye, uluslararası standartlara göre parklar inşa etmektedir.	23	30,3	14	18,4	7	9,2	30	39,5	2	2,6	2,66	1,342
Belediye, katı atıkları günlük olarak toplayıp şehir dışındaki atık depolama alanlarına taşımaktadır.	6	7,9	24	31,6	2	2,6	36	47,4	8	10,5	3,21	1,225
Belediye, evsel atıkların ayrıştırılması için sokaklarda tesisler tahsis etmektedir.	6	7,9	23	30,3	7	9,2	33	43,4	7	9,2	3,16	1,189
Belediye, katı atıklarla geri dönüşüm ve geri kazanım yoluyla değer kazandırarak ilgilennmektedir.	5	6,6	29	38,2	13	17,1	27	35,5	2	2,6	2,89	1,053
Belediye, vatandaşlara temiz ve güvenli içme suyu sağlamaktadır.	0	0	22	28,9	10	13,2	41	53,9	3	3,9	3,33	0,944
Belediye, yağmur suyunu toplamayı ve yeraltında depolamayı planlamaktadır.	7	9,2	29	38,2	10	13,2	25	32,9	5	6,6	2,89	1,161
Belediye, su kaynaklarının (kuyu, pınar, gölet vb.) kirlenmesine karşı net önlemler almaktadır.	9	11,8	22	28,9	7	9,2	34	44,7	4	5,3	3,03	1,200
Belediye, mahallelerde temel altyapıları sağlamaktadır (kanalizasyon, kaldırım vb.).	2	2,6	19	25,0	15	19,7	27	25,5	13	17,1	3,39	1,120
Belediye, şehir kenarlarında ulaşım araçları için garaj ve istasyonlar tahsis etmektedir.	2	2,6	15	19,7	6	7,9	35	46,1	18	23,7	3,68	1,122

Belediye, sokak ve yollara yönelik ihlalleri (bina atıkları, kirli sular ve diğer atıkları yola dökmek gibi) yasaklamaktadır.	2	2,6	13	17,1	6	7,9	35	46,1	20	26,3	3,76	1,106
Belediye, fabrika ve atölyelerden çıkan ve havayı kirleten duman ve gazları gözetlemektedir.	3	3,9	21	27,6	8	10,5	36	47,4	8	10,5	3,33	1,112
Belediye, gürültüye yol açan fabrika ve atölyeleri gözetlemektedir.	1	1,3	25	32,9	4	5,3	38	50,0	8	10,5	3,36	1,092
Boyut Ortalaması											3,25	1,133

$\bar{x}$: Aritmetik Ortalama, S.S:Standart Sapma

Tablo 21’de çevresel alanda yer alan her bir ifadenin aritmetik ortalamasına ve frekans dağılımlarına yer verilmiştir. Bu ekseninde yer alan ifadelerin dördü dışında diğerleri olumlu nitelikte ifadeler olup, sonuca göre anketi cevaplayan katılımcıların ifadelere katılım düzeyleri ortalamanın üstünde görülmüştür (3,25±1,133).

Tablo 22. Han Yunus Belediyesindeki Katılımcıların Çevresel Sürdürülebilirlik Hakkında Verdiği Cevapların Dağılımı

İfadeler	1		2		3		4		5		$\bar{x}$	S.S
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%		
Belediye, pazarların ve gıda işletmelerinin genel sağlık denetimini üstlenmektedir.	1	2,0	9	18,0	3	6,0	27	54,0	10	20,0	3,72	1,051
Belediye, sağlıkla ilgili zanaat tesislerinin (fırınlara, pastaneler, kasaplar vb.) temizliğini etkin bir şekilde takip etmektedir.	1	2,0	10	20,0	0	0	30	60	9	18,0	3,72	1,051
Belediye, şehir içinde ve çevresinde geniş bir alanda ekim yapmaktadır.	2	4,0	14	28,0	11	22,0	20	40,0	3	6,0	3,16	1,037
Belediye, uluslararası standartlara göre parklar inşa etmektedir.	7	14,0	13	26,0	11	22,0	16	32,0	3	6,0	2,90	1,182
Belediye, katı atıkları günlük olarak toplayıp şehir dışındaki atık depolama alanlarına taşımaktadır.	3	6,0	7	14,0	1	2,0	22	44,0	17	34,0	3,86	1,212
Belediye, evsel atıkların ayrıştırılması için sokaklarda tesisler tahsis etmektedir.	4	8,0	14	28,0	6	12,0	16	32,0	10	20,0	3,28	1,294
Belediye, katı atıklarla geri dönüşüm ve geri kazanım yoluyla değer kazandırarak ilgilennmektedir.	10	20,0	17	34,0	7	14,0	13	26,0	3	6,0	2,64	1,241

Belediye, vatandaşlara temiz ve güvenli içme suyu sağlamaktadır.	8	16,0	16	32,0	9	18,0	15	30,0	2	4,0	2,74	1,175
Belediye, yağmur suyunu toplamayı ve yeraltında depolamayı planlamaktadır.	0	0	15	30,0	8	16,0	20	40,0	7	14,0	3,38	1,067
Belediye, su kaynaklarının (kuyu, pınar, gölet vb.) kirlenmesine karşı net önlemler almaktadır.	6	12,0	14	28,0	13	26,0	4	8,0	3	6,0	2,88	1,136
Belediye, mahallelerde temel altyapıları sağlamaktadır (kanalizasyon, kaldırım vb.).	5	10	13	26,0	4	8,0	21	42,0	7	14,0	3,24	1,271
Belediye, şehir kenarlarında ulaşım araçları için garaj ve istasyonlar tahsis etmektedir.	5	10,0	15	30,0	5	10,0	22	44,0	3	6,0	3,06	1,185
Belediye, sokak ve yollara yönelik ihlalleri (bina atıkları, kirli sular ve diğer atıkları yola dökmek gibi) yasaklamaktadır.	3	6,0	10	20,0	5	10,0	22	44,0	10	20,0	3,52	1,199
Belediye, fabrika ve atölyelerden çıkan ve havayı kirleten duman ve gazları gözetlemektedir.	3	6,0	20	40,0	13	26,0	10	20,0	4	8,0	2,84	1,076
Belediye, gürültüye yol açan fabrika ve atölyeleri gözetlemektedir.	2	4,0	17	34,0	9	18,0	16	32,0	6	12,0	3,14	1,143
Boyut Ortalaması											3,20	1,154

$\bar{x}$: Aritmetik Ortalama, S.S:Standart Sapma

Tablo 22’de çevresel alanda yer alan her bir ifadenin aritmetik ortalamasına ve frekans dağılımlarına yer verilmiştir. Bu ekseninde yer alan ifadelerin beşi dışında diğerleri olumlu nitelikte ifadeler olup, sonuca göre anketi cevaplayan katılımcıların ifadelerine katılım düzeyleri ortalamanın üstünde görülmüştür ($3,20 \pm 1,154$).

Tablo 23. Cebalya Belediyesindeki Katılımcıların Çevresel Sürdürülebilirlik Hakkında Verdiği Cevapların Dağılımı

İfadeler	1		2		3		4		5		$\bar{x}$	S.S
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%		
Belediye, pazarların ve gıda işletmelerinin genel sağlık denetimini üstlenmektedir.	0	0	2	5,6	1	2,8	24	66,7	9	25,0	4,11	0,708
Belediye, sağlıkla ilgili zanaat tesislerinin (fırımlar, pastaneler, kasaplar vb.) temizliğini etkin bir şekilde takip etmektedir.	0	0	0	0	1	2,8	27	75,0	8	22,2	4,19	0,467

Belediye, şehir içinde ve çevresinde geniş bir alanda ekim yapmaktadır.	15	41,7	15	41,7	3	8,3	3	8,3	0	0	1,83	0,910
Belediye, uluslararası standartlara göre parklar inşa etmektedir.	32	88,9	1	2,8	0	0	3	8,3	0	0	1,28	0,741
Belediye, katı atıkları günlük olarak toplayıp şehir dışındaki atık depolama alanlarına taşımaktadır.	4	11,1	2	5,6	1	2,8	24	66,7	5	13,9	3,67	1,146
Belediye, evsel atıkların ayrıştırılması için sokaklarda tesisler tahsis etmektedir.	19	52,8	6	16,7	5	13,9	6	16,7	0	0	1,94	1,170
Belediye, katı atıklarla geri dönüşüm ve geri kazanım yoluyla değer kazandırarak ilgilenmektedir.	30	83,3	4	11,1	0	0	2	5,6	0	0	1,28	0,741
Belediye, vatandaşlara temiz ve güvenli içme suyu sağlamaktadır.	0	0	6	16,7	7	19,4	23	63,9	0	0	3,47	0,774
Belediye, yağmur suyunu toplamayı ve yeraltında depolamayı planlamaktadır.	1	2,8	12	33,3	14	38,9	9	25,0	0	0	2,86	0,833
Belediye, su kaynaklarının (kuyu, pınar, gölet vb.) kirlenmesine karşı net önlemler almaktadır.	6	16,7	16	44,4	8	22,2	6	16,7	0	0	2,39	0,946
Belediye, mahallelerde temel altyapıları sağlamaktadır (kanalizasyon, kaldırım vb.).	3	8,3	10	27,8	18	50,0	5	13,9	0	0	2,69	0,822
Belediye, şehir kenarlarında ulaşım araçları için garaj ve istasyonlar tahsis etmektedir.	28	78,8	4	11,1	0	0	4	11,1	0	0	1,44	0,969
Belediye, sokak ve yollara yönelik ihlalleri (bina atıkları, kirli sular ve diğer atıkları yola dökmek gibi) yasaklamaktadır.	9	25,0	4	11,1	10	27,8	13	36,1	0	0	2,75	1,204
Belediye, fabrika ve atölyelerden çıkan ve havayı kirleten duman ve gazları gözetlemektedir.	6	16,7	10	27,8	8	22,2	12	33,3	0	0	2,72	1,111
Belediye, gürültüye yol açan fabrika ve atölyeleri gözetlemektedir.	9	25,0	11	30,6	6	16,7	10	27,8	0	0	2,47	1,158
Boyut Ortalaması											2,60	0,913

$\bar{x}$: Aritmetik Ortalama, S.S:Standart Sapma

Tablo 23'de çevresel alanda yer alan her bir ifadenin aritmetik ortalamasına ve frekans dağılımlarına yer verilmiştir. Bu ekseninde yer alan ifadelerin dördü ortalamannın

üzerinde olumlu yönde iken, diğerleri olumsuz yönde olup katılımcıların ifadelerine katılmadığı görülmüştür (2,60±0,913)

Tablo 24. Deyr El-Balah Belediyesindeki Katılımcıların Çevresel Sürdürülebilirlik Hakkında Verdiği Cevapların Dağılımı

İfadeler	1		2		3		4		5		$\bar{x}$	S.S
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%		
Belediye, pazarların ve gıda işletmelerinin genel sağlık denetimini üstlenmektedir.	3	7,0	10	23,3	4	9,3	23	53,5	3	7,0	3,30	1,124
Belediye, sağlıkla ilgili zanaat tesislerinin (fırınlara, pastaneler, kasaplar vb.) temizliğini etkin bir şekilde takip etmektedir.	2	4,7	9	20,9	5	11,6	21	48,8	6	14,0	3,47	1,120
Belediye, şehir içinde ve çevresinde geniş bir alanda ekim yapmaktadır.	10	23,3	18	41,9	6	14,0	6	14,0	3	7,0	2,40	1,198
Belediye, uluslararası standartlara göre parklar inşa etmektedir.	19	44,2	11	25,6	2	4,7	5	11,6	6	14,0	2,26	1,482
Belediye, katı atıkları günlük olarak toplayıp şehir dışındaki atık depolama alanlarına taşımaktadır.	2	4,7	17	39,5	2	4,7	11	25,6	11	25,6	3,28	1,351
Belediye, evsel atıkların ayrıştırılması için sokaklarda tesisler tahsis etmektedir.	6	14,0	12	27,9	3	7,0	18	41,9	4	9,3	3,05	1,290
Belediye, katı atıklarla geri dönüşüm ve geri kazanım yoluyla değer kazandırarak ilgilenebilir.	7	16,3	19	44,2	3	7,0	11	25,6	3	7,0	2,63	1,235
Belediye, vatandaşlara temiz ve güvenli içme suyu sağlamaktadır.	3	7,0	15	34,9	4	9,3	12	27,9	9	20,9	3,21	1,319
Belediye, yağmur suyunu toplamayı ve yeraltında depolamayı planlamaktadır.	9	20,9	15	34,9	6	14,0	10	23,3	3	7,0	2,60	1,256
Belediye, su kaynaklarının (kuyu, pınar, gölet vb.)	10	23,3	14	32,6	3	7,0	11	25,6	5	11,6	2,70	1,389

kirlenmesine karşı net önlemler almaktadır.													
Belediye, mahallelerde temel altyapıları sağlamaktadır (kanalizasyon, kaldırım vb.).	4	9,3	11	25,6	10	23,3	13	30,2	5	11,6	3,09	1,192	
Belediye, şehir kenarlarında ulaşım araçları için garaj ve istasyonlar tahsis etmektedir.	4	9,3	13	30,2	6	14,0	13	30,2	7	16,3	3,14	1,283	
Belediye, sokak ve yollara yönelik ihlalleri (bina atıkları, kirli sular ve diğer atıkları yola dökmek gibi) yasaklamaktadır.	1	2,3	12	27,9	12	27,9	12	27,9	6	14,0	3,23	1,088	
Belediye, fabrika ve atölyelerden çıkan ve havayı kirlüten duman ve gazları gözetlemektedir.	4	9,3	20	46,5	6	14,0	11	25,6	2	4,7	2,70	1,103	
Belediye, gürültüye yol açan fabrika ve atölyeleri gözetlemektedir.	5	11,6	16	37,2	5	11,6	13	30,2	4	9,3	2,88	1,238	
Boyut Oratalaması											2,92	1,244	

$\bar{x}$: Aritmetik Ortalama, S.S:Standart Sapma

Tablo 24’de çevresel alanda yer alan her bir ifadenin aritmetik ortalamasına ve frekans dağılımlarına yer verilmiştir. Bu ekseninde yer alan ifadelerin sekizi ortalamanın üzerinde olumlu yönde iken, diğerleri olumsuz yönde olup katılımcıların ifadelere katılmadığı görülmüştür ($2,92 \pm 1,244$).

Tablo 25. Rafah Belediyesindeki Katılımcıların Çevresel Sürdürülebilirlik Hakkında Verdiği Cevapların Dağılımı

İfadeler	1		2		3		4		5		$\bar{x}$	S.S
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%		
Belediye, pazarların ve gıda işletmelerinin genel sağlık denetimini üstlenmektedir.	0	0	6	14,6	1	2,4	26	63,4	8	19,5	3,88	0,900
Belediye, sağlıkla ilgili zanaat tesislerinin (firmlar, pastaneler, kasaplar vb.) temizliğini etkin bir şekilde takip etmektedir.	0	0	6	14,6	2	4,9	25	61,0	8	19,5	3,85	0,910
Belediye, şehir içinde ve çevresinde geniş bir alanda ekim yapmaktadır.	5	12,2	13	31,7	6	14,6	14	34,1	3	7,3	2,93	1,212

Belediye, uluslararası standartlara göre parklar inşa etmektedir.	8	19,5	13	31,7	3	7,3	17	41,5	0	0	2,71	1,209
Belediye, katı atıkları günlük olarak toplayıp şehir dışındaki atık depolama alanlarına taşımaktadır.	3	7,3	9	22,0	0	0	17	41,5	12	29,3	3,63	1,318
Belediye, evsel atıkların ayrıştırılması için sokaklarda tesisler tahsis etmektedir.	3	7,3	15	36,6	5	12,2	15	36,6	3	7,3	3,00	1,162
Belediye, katı atıklarla geri dönüşüm ve geri kazanım yoluyla değer kazandırarak ilgilenmektedir.	3	7,3	18	43,9	10	24,4	9	22,0	1	2,4	2,68	0,986
Belediye, vatandaşlara temiz ve güvenli içme suyu sağlamaktadır.	1	2,4	12	29,3	11	26,8	14	34,1	3	7,3	3,15	1,014
Belediye, yağmur suyunu toplamayı ve yeraltında depolamayı planlamaktadır.	5	12,2	13	31,7	5	12,2	17	41,5	1	2,4	2,90	1,158
Belediye, su kaynaklarının (kuyu, pınar, gölet vb.) kirlenmesine karşı net önlemler almaktadır.	2	4,9	14	34,1	8	19,5	16	39,0	1	2,4	3,00	1,025
Belediye, mahallelerde temel altyapıları sağlamaktadır (kanalizasyon, kaldırım vb.).	0	0	4	9,8	8	19,5	23	56,1	6	14,6	3,76	0,830
Belediye, şehir kenarlarında ulaşım araçları için garaj ve istasyonlar tahsis etmektedir.	0	0	5	12,2	4	9,8	29	70,7	3	7,3	3,73	0,775
Belediye, sokak ve yollara yönelik ihlalleri (bina atıkları, kirli sular ve diğer atıkları yola dökmek gibi) yasaklamaktadır.	0	0	3	7,3	2	4,9	29	70,7	7	17,1	3,98	0,724
Belediye, fabrika ve atölyelerden çıkan ve havayı kirleten duman ve gazları gözetlemektedir.	0	0	13	31,7	9	22,0	16	39,0	3	7,3	3,22	0,988
Belediye, gürültüye yol açan fabrika ve atölyeleri gözetlemektedir.	0	0	10	24,4	7	17,1	21	51,2	3	7,3	3,41	0,948
Boyut Ortalaması											3,32	1,010

̄: Aritmetik Ortalama, S.S:Standart Sapma

Tablo 25’de çevresel alanda yer alan her bir ifadenin aritmetik ortalamasına ve frekans dağılımlarına yer verilmiştir. Bu ekseninde yer alan ifadelerin dördü dışında diğerleri olumlu nitelikte ifadeler olup, sonuca göre anketi cevaplayan katılımcıların ifadelere katılım düzeyleri ortalamanın üstünde görülmüştür (3,32±1,010).

EK-C. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

C.1. Anket

C.1.1. Anket oluşturma süreci

Araştırmanın ana problemi, alt problemleri, hipotezleri ve amaçları doğrultusunda araştırmacı, yerel belediyelerin yeşil ekonominin gerçekleştirilmesine katkıda bulunmadaki rolü ve karşılaştıkları engelleri belirlemek için bir araştırma aracı olarak anketi kullanmıştır. Araştırmacı, anketi oluşturmak için aşağıdaki adımları izlemiştir:

- 1- Araştırma konusu ile ilgili önceki literatür incelenmiş ve yararlanılmıştır. Bader (2020), Abu-Oda (2019), Al (2019), Asar (2015) Green Destinations Standard (2017), Birleşmiş Milletler Çevre Programı Birleşmiş Milletler Meclisi Belgesi (2014) ve UNCSD Secretariat (2012), önceki çalışmalara örnek olarak verilebilmektedir.
- 2- Anket, üç ana eksenden ve 45 maddeden oluşacak şekilde tasarlanmıştır. Örneklem bireylerinin anketin maddelerine vermiş oldukları yanıtları ölçmek için 5'li Likert tipi ölçeği kullanılmıştır. Anketin geçerliliğini ve güvenilirliğini sağlamak için, anket maddelerinde dereceler “kesinlikle katılıyorum, katılıyorum, kararsızım, katılmıyorum, kesinlikle katılmıyorum” şeklinde düzenlenmiş ve sırasıyla “5, 4, 3, 2, 1” olacak şekilde puanlama işlemi yapılmıştır.

Anket, üç bölümden oluşmuştur:

- Birinci bölüm: Yaş, eğitim düzeyi seviyesi, çalışılan belediye, iş unvanı ve hizmet süresi olmak üzere araştırma örnekleminin kişisel ve örgütsel değişkenlerini ele almıştır.
- İkinci bölüm: Araştırmanın aşağıdaki eksenlerini ele almıştır:
  1. Ekonomik kalkınma eksen: 15 maddeden oluşmuştur.
  2. Sosyal adalet eksen: 15 maddeden oluşmuştur.
  3. Çevresel sürdürülebilirlik eksen: 15 maddeden oluşmuştur.
- Üçüncü bölüm: Gazze Şeridi'nde yeşil ekonominin gerçekleştirilmesinde belediyelerin karşılaştıkları önemli engel ve sorunlar hakkında açık uçlu bir sorudur.

C.1.2. Anket formu

İSTANBUL GELİŞİM ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ İŞLETME BÖLÜMÜ ANKET FORMU

Adı Soyadı: **JEHAD S. M. ALJBOUR**

Tezin Adı: **Belediyelerin yeşil ekonomi üzerindeki rolü: Gazze şeridi örneği**

İşletme Bölümü yüksek lisans tez kapsamında yapmış olduğum bu araştırmanın amacı “Belediyelerin yeşil ekonomiye geçişte ve sürdürülebilir kalkınmanın sağlanmasındaki katkılarının” incelenmesidir.

Bu ankete araştırmanın amacına uygun bir şekilde cevap vermenizi rica eder, vakit ayırdığınız için teşekkür ederim.

Lütfen size uygun gelen cevabın önüne (X) işareti koyunuz.

BİRİNCİ BÖLÜM: Kişisel Bilgiler

1- Yaş:

- 30 yaşından az
 30-40 yaş arası
 41-50 yaş arası
 50 yaş ve üstü

2- Eğitim Düzeyi:

- Ön lisans
 Lisans
 Lisansüstü

3- Çalışılan Belediye:

- Gazze
 Cebalya
 Deyr El-Balah
 Han Yunus
 Rafah

4- İş unvanı:

- Müsteşar
 Müdür
 Müdür Yardımcısı
 Daire Başkanı
 Şube Başkanı
 Birim Sorumlusu

5- Hizmet Süresi:

- 5 yıldan az
 5-9 yıl arası
 10-15 yıl arası
 15 yıldan fazla

İKİNCİ BÖLÜM:

a. Birinci Eksen: Ekonomik Kalkınma

1	2	3	4	5
Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum

Toplumsal Refahı Sağlayacak ve Yoksulluğu Azaltacak Şekilde Yeşil Yatırımlar Yoluyla Kaynakların Optimum Yönetimi ve Kullanımı.						
No	İfadeler	1	2	3	4	5
1.	Belediye, şehirdeki insan kaynaklarını ve maddi potansiyelleri en uygun şekilde kullanmaktadır.					
2.	Belediye, ekonomik büyüme oranının artmasına katkıda bulunan politika ve prosedürleri geliştirmektedir.					
3.	Belediye, sivil toplum ve özel sektör ile ortaklaşa doğal kaynakların sürdürülebilirliğini teşvik etmektedir.					
4.	Belediye, yerli ve yabancı sermayeyi şehirde yatırım yapmaya teşvik etmektedir.					
5.	Belediye, kentsel inşaat ve tasarımı teşvik etmektedir.					
6.	Belediye, ilgili tüm taraflarla ortaklaşa ekonomik girişimleri desteklemektedir					
7.	Belediye, mali ve teknik kaynak seferber etme yeteneğine sahiptir.					
8.	Belediye, şehir kenarlarındaki bölgelerin canlanması için projeler yürütmektedir.					
9.	Belediye, sürdürülebilir ulaşım araçlarını (yürüme, bisiklet binme, ulaşım araçlarını paylaşma vb.) teşvik etmektedir.					
10.	Belediye, su yönetimini ve suyu tuzdan arındırma süreçlerini iyileştirmektedir.					
11.	Belediye, yenilenebilir enerjiyi (güneş enerjisi) üretmekte ve dağıtmaktadır.					
12.	Belediye, alternatif enerji projeleri uygulamaktadır.					
13.	Belediye, çevresel boyutları dikkate alan küçük projeleri desteklemektedir.					
14.	Belediye, yerel gelirin artması ve yoksulluk seviyelerinin azalması için fırsatlar sağlamaktadır.					
15.	Belediye, sanayi bölgeleri ve zanaat komplekslerinin kurulmasını denetlemektedir.					

b. İkinci Eksen: Sosyal Adalet

1	2	3	4	5
Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum

Güvenliği ve Gerekli Hizmetleri Sağlamak, İnsan Haklarına Saygı Duymak, Toplum Güçlendirmek, Halkın Katılımını Sağlamak, Çevre Hizmetleri ve Altyapı Projelerini Vatandaşlara ve Mahallelere Adil ve Dengeli Bir Şekilde Dağıtarak Yaşam Standartlarını İyileştirmek.						
No	İfadeler	1	2	3	4	5
1.	Belediye, farkındalık yaratmak ve rehberlik sağlamak adına vatandaşların evlerine saha ziyaretleri gerçekleştirmektedir.					
2.	Belediye, çevre korumayı teşvik eden rehberlik materyalleri dağıtmaktadır.					
3.	Belediye, çevre koruma konusunda farkındalık yaratmak için sokaklarda, yollarda ve meydanlarda reklam panolarını kullanmaktadır.					
4.	Belediye, bilinçlendirme kampanyaları ile vatandaşlar arasında çevre konusundaki bilinç düzeyini arttırmaktadır.					
5.	Belediye, tüm vatandaşların çevre ve sağlık sorunları konusundaki şikayetlerini aktif olarak takip etmekte ve gerekli yasal önlemleri almaktadır.					
6.	Belediye, mahalle komiteleri oluşturmaktadır.					
7.	Belediye, kalkınma ihtiyaç, program ve projelerinin belirlenmesinde yerel toplulukla ortaklaşa rol oynamaktadır.					
8.	Belediye, hizmet ve projeleri vatandaşlara ve mahallelere adil bir şekilde dağıtmaktadır.					
9.	Belediye, gıda güvenliğini sağlamak için çiftçileri ve kırsal kadınları etkin aktörler olarak görüp desteklemektedir.					
10.	Belediye, tüm vatandaşlar için doğal kaynaklara eşit erişim sağlamaktadır.					
11.	Belediye, yoksullara yönelik projeler için küçük krediler sağlamaktadır.					
12.	Belediye; gençlere, çocuklara ve kadınlara güvenlik sağlamak için etkin faaliyetler yürütmektedir.					
13.	Belediye, şehirler içinde kültür ve spor merkezleri kurmaktadır.					
14.	Belediye, kültürel ve mimari mirasın restorasyonu ve canlandırılmasına yönelik uygulama programlarının yürütülmesine katkıda bulunmaktadır.					
15.	Belediye, afet ve savaşlardan kaynaklanan zararların azaltılmasına katkıda bulunmaktadır.					

c. Üçüncü Eksen: Çevresel Sürdürülebilirlik

1	2	3	4	5
Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum

Etkin Uygulamalar Geliştirmek ve Vatandaşları Bilinçlendirmek Suretiyle Doğal Kaynakların Optimum Yönetimi, Dönüşümü, Kullanımı ve Geri Dönüşümü.						
No	İfadeler	1	2	3	4	5
1.	Belediye, pazarların ve gıda işletmelerinin genel sağlık denetimini üstlenmektedir.					
2.	Belediye, sağlıkla ilgili zanaat tesislerinin (fırınlara, pastaneler, kasaplar vb.) temizliğini etkin bir şekilde takip etmektedir.					
3.	Belediye, şehir içinde ve çevresinde geniş bir alanda ekim yapmaktadır.					
4.	Belediye, uluslararası standartlara göre parklar inşa etmektedir.					
5.	Belediye, katı atıkları günlük olarak toplayıp şehir dışındaki atık depolama alanlarına taşımaktadır.					
6.	Belediye, evsel atıkların ayrıştırılması için sokaklarda tesisler tahsis etmektedir.					
7.	Belediye, katı atıklarla geri dönüşüm ve geri kazanım yoluyla değer kazandırarak ilgilenmektedir.					
8.	Belediye, vatandaşlara temiz ve güvenli içme suyu sağlamaktadır.					
9.	Belediye, yağmur suyunu toplamayı ve yeraltında depolamayı planlamaktadır.					
10.	Belediye, su kaynaklarının (kuyu, pınar, gölet vb.) kirlenmesine karşı net önlemler almaktadır.					
11.	Belediye, mahallelerde temel altyapıları sağlamaktadır (kanalizasyon, kaldırım vb.).					
12.	Belediye, şehir kenarlarında ulaşım araçları için garaj ve istasyonlar tahsis etmektedir.					
13.	Belediye, sokak ve yollara yönelik ihlalleri (bina atıkları, kirli sular ve diğer atıkları yola dökmek gibi) yasaklamaktadır.					
14.	Belediye, fabrika ve atölyelerden çıkan ve havayı kirleten duman ve gazları gözetlemektedir.					
15.	Belediye, gürültüye yol açan fabrika ve atölyeleri gözetlemektedir.					

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM:

Size, Gazze Şeridi'nde yeşil ekonominin gerçekleştirilmesinde belediyelerin karşılaştıkları önemli engel ve sorunlar nelerdir?

.....

.....

.....

.....

.....

.....

C.2. Görüşme

C.2.1. Görüşme davetiyesi örneği

İSTANBUL GELİŞİM ÜNİVERSİTESİ İŞLETME BÖLÜMÜ YÜKSEK LİSANS GÖRÜŞME DAVETİYESİ ÖRNEĞİ

Tarih: Mart 2021

Sayın (ad/soyadı):.....

Türkiye'nin İstanbul Gelişim Üniversitesi İşletme Bölümü'nde hazırlamakta olduğum yüksek lisans tezinin bir parçası olarak sizleri bir görüşmeye davet etmekten onur duymaktayım. Tez önerisi program sorumluları tarafından incelenmiş ve gerekli onaylar alınmıştır.

Bu araştırmanın fikri, "Belediyelerin yeşil ekonomi üzerindeki rolü: Gazze Şeridi örneği" konusu etrafında dönmektedir.

Görüşmeye katılım gönüllü olup, istediğiniz zaman görüşmeden ayrılma hakkınız vardır. Görüşmelerde paylaşılan tüm bilgiler gizli tutulacaktır. Bu araştırma ve katılımınız hakkında daha fazla ayrıntı için lütfen ekteki görüşme protokolüne bakınız.

Bu araştırma kapsamında yapılacak görüşmelere katılmakla ilgilenmekte olduğunuzu umut etmekteyim. Önümüzdeki birkaç gün içinde görüşme zamanını belirlemek için sizinle telefon veya e-posta yoluyla iletişime geçeceğim.

Saygılarımla,

Yüksek lisans öğrencisi: Jehad S. M. ALJBOUR

Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Orhan ÖZAYDIN

C.2.2. Görüşme kartı

İSTANBUL GELİŞİM ÜNİVERSİTESİ İŞLETME BÖLÜMÜ YÜKSEK LİSANS

Görüşme Kartı	
<p>Araştırma Başlığı: Belediyelerin yeşil ekonomi üzerindeki rolü: Gazze Şeridi örneği Araştırmacı Adı/Soyadı: JEHAD S. M. ALJBOUR. Kurum Adı: İstanbul Gelişim Üniversitesi – Lisansüstü Eğitim Enstitüsü – İşletme Bölümü</p>	
<p>Değerli katılımcı; Araştırma görüşmelerine katılımınız hakkında önemli bilgiler içerdiği için lütfen aşağıdaki görüşme kartını okuyunuz. Herhangi bir sorunuz varsa, [ ] üzerinden araştırmacı ile iletişime geçmekten çekinmeyiniz.</p>	
1.	<p>Araştırma Konusu: Belediyelerin yeşil ekonomi üzerindeki rolü: Gazze Şeridi örneği</p>
2.	<p>Yeşil Ekonomi Tanımı: Sürdürülebilir kalkınmayı elde etmek için insanların refahı ve sosyal eşitliğini sağlayan ve aynı zamanda çevresel riskleri ve ekolojik kısıtlıkları azaltan bir ekonomidir.</p>
3.	<p>Araştırma Amaçları:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Gazze Şeridi'nde beş büyükşehir belediyesinin yeşil ekonomiyi gerçekleştirme konusundaki performans düzeyini belirlemek. • Yeşil ekonominin ekonomik alanında belediyelerin rolünü incelemek. • Yeşil ekonominin sosyal alanında belediyelerin rolünü incelemek. • Yeşil ekonominin çevresel alanında belediyelerin rolünü incelemek. • Belediyelerin yeşil ekonomiye ulaşmada karşılaştığı en önemli engel ve sorunları ortaya koymak. • Belediyelerin yeşil ekonomiye ulaşmada karşılaştığı engel ve sorunların üstesinden gelmek için öneri ve çözümler sunmak.

4.	<p>Araştırma Soruları:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Yeşil ekonomiyi gerçekleştirmede belediyenin performans düzeyi nedir? - Yeşil ekonominin “ekonomik, sosyal ve çevresel” alanlarında belediyenin öne çıkan faaliyetleri nelerdir? - Anketi uygularken, üç alandaki bazı ifadelerde çok zayıf sonuçlar ortaya çıkmıştır. Bunların arasında aşağıdaki gibidir: (Bu ifadelerden çok zayıf sonuçların ortaya çıkmasının sebepleri nelerdir?). <p><u>Birinci Eksen: Ekonomik Kalkınma</u></p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Belediye, şehirdeki insan kaynaklarını ve maddi potansiyelleri en uygun şekilde kullanmaktadır. ▪ Belediye, şehir kenarlarındaki bölgelerin canlanması için projeler yürütmektedir. ▪ Belediye, yenilenebilir enerjiyi (güneş enerjisi) üretmekte ve dağıtmaktadır. ▪ Belediye, alternatif enerji projeleri uygulamaktadır ▪ Belediye, yerel gelirin artması ve yoksulluk seviyelerinin azalması için fırsatlar sağlamaktadır. <p><u>İkinci Eksen: Sosyal Adalet</u></p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Belediye, gıda güvenliğini sağlamak için çiftçileri ve kırsal kadınları etkin aktörler olarak görüp desteklemektedir. ▪ Belediye, yoksullara yönelik projeler için küçük krediler sağlamaktadır. ▪ Belediye; gençlere, çocuklara ve kadınlara güvenlik sağlamak için etkin faaliyetler yürütmektedir. <p style="text-align: right;"><u>Üçüncü Eksen: Çevresel Sürdürülebilirlik</u></p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Belediye, uluslararası standartlara göre parklar inşa etmektedir. ▪ Belediye, katı atıklarla geri dönüşüm ve geri kazanım yoluyla değer kazandırarak ilgilenmektedir. <ul style="list-style-type: none"> - Belediyenin yeşil ekonomiye ulaşmada karşılaştığı sorun ve engeller nelerdir? - Yeşil ekonominin “ekonomik, sosyal ve çevresel” alanlarında belediyelerin çalışmalarıyla ilgili sorunların üstesinden gelmek için sizce öneri ve çözümler nelerdir?
5.	<p>Araştırmanın Önemi:</p> <p>Yeşil ekonomi; kaynakların sınırlı, olanakların zayıf ve kirlilik seviyelerinin yüksek olduğu Gazze Şeridi’nde başta olmak üzere dünyanın her yerindeki vatandaşlar için sağlıklı ve güvenli bir çevreye doğru küresel bir eğilim hâline gelmiştir. Belediyeler insani gelişme yönlerinin iyileştirilmesinde önemli bir role sahip yerel yürütme organları oldukları için araştırmacı, Gazze Şeridi’nde yeşil ekonomiye ulaşmada belediyelerin rolünü incelemeye önem vermiştir.</p>
6.	<p>Bu Araştırmaya Katılmak İçin Neden Seçildiniz?</p> <p>Araştırma katılımcıları, örneklem seçim kriterlerine uygunlukları belirlenerek seçilmektedir. Bir başka ifadeyle sizin seçilmiş olmanızın nedeni, araştırmacının, Gazze Şeridi belediyeleri ve yeşil ekonomideki rolleri hakkında bu araştırmayı zenginleştirmek için uygun bilgi ve deneyimlere sahip olduğunuza olan inancıdır.</p>

7.	Bu Araştırmaya Katılmanızın Önemi Nedir? Bu araştırmaya saha deneyimlerine sahip kişiler olarak katılmanız son derece önemlidir. Zira belediye çalışmalarındaki deneyimleriniz, belediyenin yeşil ekonomiyi gerçekleştirme konusundaki çalışma alanlarını ele alan bu araştırmanın konusunu kesinlikle zenginleştirecektir.
8.	Görüşme Kayda Alınacak Mıdır? Görüşme, araştırmaya ilişkin analiz amacıyla kayda alınmalıdır. Görüşme verilerinin analiz süreci tamamlandıktan ve araştırma bittikten hemen sonra kayıtlar silinecektir.
9.	Araştırma Katılımcısı Olarak Haklarınız Nelerdir? <ul style="list-style-type: none"> - Kimlik gizliliği hakkı - Bilgi gizliliği hakkı - Görüşmeden ayrılma hakkı - Herhangi bir zarar görmeme hakkı

EK-D. ARAŞTIRMACININ GÖREVİNİ KOLAYLAŞTIRMA

Filistin Devleti
Yerel Yönetim Bakanlığı
Müsteşar Ofisi

Sayı : B W/ 05/ 21
Tarih : 14/ 02/ 2021

Saygıdeğer Sayın Belediye Başkanı .....

Selamlar ..

Konu / Araştırmacının Görevini Kolaylaştırma

Yerel Yönetim Bakanlığı, en içten selamlarını sunar ve sağlığınızın devamını diler. Yukarıda bahsi geçen konuya dayanarak, Yüksek lisans öğrencisi Araştırmacı Sayın (**JEHAD S. M. ALJBOUR**), **"Belediyelerin Yeşil Ekonomi Üzerindeki Rolü: Gazze Şeridi Örneği"** adlı tezini hazırlama aşamasında olduğundan dolayı,

Sizlerden ricamız, ekte bulunan anketin doldurulması konusunda gereken yardımı vermek ve ilgili yerlere gereken talimatları iletmenizi umuyoruz.
Saygılar ..

M. Ahmad Abdül Münim Ebu Ras
İmza
Yerel Yönetim Bakanlığı Vekili
Kaşe : Filistin Devleti - Yerel Yönetim Bakanlığı.

Birer nüsha :

- Sayın Bakanın bürosu.
- Yardımcı Bayiler
- imza

PIRAMİTLER Tercüme Tercüme
Org. İç ve Dış Ticaret Ltd. Şti.
Atatürk Bulv. No: 103/28 Kızılay / ANKARA
Tel: 0312 425 85 90 Gsm: 0536 986 66 69
Çankaya V.D. 730 007 8026

İş bu Belge, Ben Yeminli
Tercüman Said AK
Tarafından Aslına Uygun
Olarak Arapça'dan Türkçe'ye
Türkçe'den Arapça'ya
Çevrilmiştir.

İş bu Belgenin Arapça'dan
Türkçe'ye / Türkçe'den
Arapça'ya Dairemizde Kimliği
Saklı Yeminli Tercümanımız
Said AK Tarafından
Tercüme Etiliğini Onaylım.

EK-E. GAZZE ŞERİDİ'NDEKİ BÜYÜK BELEDİYELERDE İŞÇİLER SAYISI

Filistin Devleti
Yerel Yönetim Bakanlığı
Müşteşar Ofisi

Tarih : 20/10/2020

Gazze Şeridi'nde işçiler sayısı aşağıda yer alan :

NO.	BELEDİYESİ	İŞÇİLER SAYISI
1	GAZZE	1376
2	HANYONUS	382
3	CEBELYE	307
4	DİRBELAH	114
5	RAFAH	217
TOPLAM		2396

Kaşe : Filistin Devleti - Yerel Yönetim Bakanlığı.

PIRAMİTLER Turizm Tercüme
Org. İç ve Dış Ticaret Ltd. Şti.
Atatürk Bulv. No: 103/28 Kızılay / ANKARA
Tel: 0312 425 85 98 Gsm: 0536 996 86 63
Çankaya V.D. 730 007 8229

İş bu Belge, Ben Yeminli
Tercüman Said AK
Taraflardan Aslına Uygun
Olarak Arapça'dan Türkçe'ye
Türkçe'den Arapça'ya
Çevrilmiştir.

İş bu Belgenin Arapça'dan
Türkçe'ye / Türkçe'den
Arapça'ya Bâiremizde Kimliği
Sektör Yeminli Tercümanımız
Said AK Taraflardan
Taraflara Edildiğini Onaylım.

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Soyadı, adı : Jehad S. M. ALJBOUR

Uyruğu : FİLİSTİN

Eğitim

Derece	Eğitim Birimi	Mezuniyet Tarihi
Yüksek lisans	Sosyal Bilimler Enstitüsü	2021
Ön lisans	Sekreterlik Enstitüsü	2016
Lisans	Sosyal Bilimler Enstitüsü	2015
Lise		2010

Yabancı Dil

Arapça ve Türkçe